

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ – ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

**«Οι προκλήσεις της εγκληματολογίας στην εποχή της
παγκοσμιοποίησης:
το παράδειγμα των μετακινούμενων πληθυσμών»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

Ελένης Βήτα

A.M.: 3216M002

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Γεώργιος Νικολόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Ευσταθία Λαμπροπούλου, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Ιωάννα Τσίγκανου, Διευθύντρια Ερευνών Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών

Αθήνα, 2019

Copyright © Ελένη Βήτα, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει την αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

«Φτωχέ μου Φλέτς. Μην πιστεύεις αυτά που σου λένε τα μάτια σου.

Ό,τι κι αν σου δείξουν θα είναι περιορισμός. Κοίταξε με την κατανόησή σου.

Βρες αυτά που ήδη γνωρίζεις και θα δεις τον τρόπο να πετάς».

Bach Richard. [1970],1992. *Ο Γλάρος Ιωνάθαν Λίβινγκστον*, 28^η Έκδοση, Αθήνα, Διόπτρα, σ.112.

Ευχαριστίες

Η επιτυχής ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, είχε ως συνοδοιπόρους της ορισμένους σημαντικούς ανθρώπους τους οποίους θα ήθελα να ευχαριστήσω, για την πολύπλευρη συμπαράστασή τους σε αυτό το επίπονο και συνάμα δημιουργικό κύκλο σπουδών μου.

Κορωνίδα των προσπαθειών μου να συνεχίσω τον αγώνα μου για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας, δεν θα μπορούσαν να είναι άλλοι από τους αγαπημένους μου γονείς Φίλιππο και Ιουλία. Η συνεχής υποστήριξή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, καθώς και της δύναμης που μου έδιναν μέσα από τον καθημερινό τους βίο, με προέτρεπε ώστε να βρίσκω τη δύναμη ψυχής που απαιτούνταν κάθε φορά για την κατάκτηση των υψηλών στόχων που έθετα. Τους ευχαριστώ που με έμαθαν να μην τα παρατάω ποτέ στα δύσκολα και πάντα με υπομονή, ταπεινότητα και αξιοπρέπεια να προχωράω σε κάθε βήμα της ζωής μου.

Έπειτα, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην τριμελή επιτροπή της διπλωματικής μου εργασίας, την κυρία Ε. Λαμπροπούλου, την κυρία Ι. Τσίγκανου καθώς και τον κύριο Γ. Νικολόπουλο. Ο κύριος Γ. Νικολόπουλος, ως επιβλέπων καθηγητής υπήρξε επίσης πολύτιμος αρωγός στην προσπάθεια που κατέβαλα για την συγγραφή της διπλωματικής εργασίας, με τις ιδιαίτερα σημαίνουσες για εμένα καθοδηγήσεις και υποδείξεις του. Η κυρία Ε. Λαμπροπούλου και η Κυρία Ι. Τσίγκανου, βοήθησαν επίσης με τις χρήσιμες παρατηρήσεις και υποδείξεις τους στη βελτίωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, τις οποίες ευχαριστώ θερμά για τον χρόνο που αφιέρωσαν.

Οι ευχαριστίες δεν θα μπορούσαν να μην συμπεριλαμβάνουν όλους τους καθηγητές και τις καθηγήτριες του Π.Μ.Σ. «Εγκληματολογία», οι οποίοι τόσο με το ακαδημαϊκό τους ήθος όσο και με τις πολύτιμες γνώσεις τους, χάραξαν, ο καθένας με τη δική του ιδιαίτερη συμβολή, τη δική μου ακαδημαϊκή ταυτότητα.

Τέλος, ευχαριστώ τους ελάχιστους φίλους, που ήταν πραγματικά κοντά μου, ο καθένας με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο, για το κουράγιο που μου έδωσαν, να συνεχίσω την προσπάθεια αυτή. Ιδιαίτερες ευχαριστίες αποδίδω επίσης, στον μοναδικό οικογενειακό μας φίλο Σ. Κ. του Φιλίππου, για όλα αυτά τα χρόνια της γνωριμίας μας που ήταν πάντα εκεί να μας στηρίζει.

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
Εισαγωγή	9
1: Εισαγωγή στα στοιχεία της παγκοσμιοποίησης	14
1.1: Ορισμός της παγκοσμιοποίησης	14
1.2: Οι μορφές της παγκοσμιοποίησης και οι νέες διαστάσεις της στη σύγχρονη εποχή	17
2: Η πρόκληση της μετανάστευσης στον επαναπροσδιορισμό των συνόρων του κράτους	20
2.1: Η σημασία της ανάδειξης της διακυβέρνησης για την εγκληματολογία	27
2.2: Η αλλαγή στον έλεγχο του εγκλήματος και η «νέα ποινολογία»	30
2.3: Η διαχείριση της προσφυγικής κρίσης και η «πολυ-επίπεδη διακυβέρνηση»	35
3: Η διακινδύνευση ως προσδιοριστικός παράγοντας για τη διαχείριση των μετακινούμενων πληθυσμών	39
3.1: Τα ζητήματα καταγραφής και η ανθρώπινη πολυπλοκότητα	39
3.2: Τα τεχνολογικά μέσα ελέγχου στη διαχείριση των μετακινούμενων πληθυσμών	46
4: Η αλληλεπίδραση του τοπικού με το παγκόσμιο	58
4.1: Η θεωρία της ασφαλειοποίησης και η Σχολή της Κοπεγχάγης	62
4.2: Η αποτύπωση της ασφαλειοποίησης στους χάρτες των μεταναστευτικών διαδρομών	71
4.3: Η ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση	79
4.4: Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια και οι κατηγοριοποιήσεις των μετακινούμενων πληθυσμών: ένταξη και αποκλεισμός	87
5: Η μεταβολή στον τρόπο άσκησης του κοινωνικού ελέγχου και η εγκληματολογία	92
5.1: Ο προβληματισμός για την παραγωγή εγκληματολογικής γνώσης στο δυτικό εθνοκρατικό πλαίσιο	101
5.2: Η ιδιωτικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου στη παροχή ασφάλειας	106
5.3: Οι περιορισμοί του μεθοδολογικού εθνικισμού και η κοσμοπολίτικη οπτική	111

6: Η διεύρυνση του παραδοσιακού εγκληματολογικού παραδείγματος	120
6.1: Οι προκλήσεις στα παλαιά παραδείγματα – προοπτικές και περιορισμοί προς τις νέες εγκληματολογικές προσεγγίσεις	120
6.2: Εγκληματολογία και επαναπροσδιορισμός	133
Συμπεράσματα	138
Βιβλιογραφία - πηγές	144

Περίληψη

Αφετηρία της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η διαπίστωση ότι η εγκληματολογική μας οπτική χρειάζεται να ξεφύγει από την αποκλειστικά εστιασμένη οπτική πάνω στο άτομο-δράστη-θύμα ή στην εμμονή μόνο στο τοπικό εθνικό πλαίσιο.

Η εγκληματικότητα διεθνοποιείται και η διαχείριση των διακινδυνεύσεων (π.χ. τρομοκρατία, διασυνοριακή περιβαλλοντική ρύπανση, κυβερνοέγκλημα κ.α.) απαιτεί ευρύτερη οπτική, μιας που ο έλεγχος του εγκλήματος αποκτά και αυτός με τη σειρά του διεθνικό χαρακτήρα, προσδιορίζοντας και τις τάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής. Συνεπώς, υπάρχει ανάγκη για μια διεπιστημονική προσέγγιση χάριν της οποίας - λόγω της παγκοσμιοποίησης και των ταχύτατων εξελίξεων και διακινδυνεύσεων που επιφέρει η σύγχρονη εποχή - η εγκληματολογία καλείται να ανοίξει διαύλους επικοινωνίας πέρα από τις επιστήμες που συνέβαλαν αρχικά στη διαμόρφωσή της (βιολογία, κοινωνιολογία, ψυχολογία), όπως είναι μεταξύ άλλων το επιστημονικό πεδίο των διεθνών σχέσεων. Ως ειδικότερη μελέτη περίπτωσης θα αναφερθούμε, ενδεικτικά, στους μετακινούμενους πληθυσμούς προκειμένου να χρησιμεύσουν ως παράδειγμα για να παρουσιαστούν οι σημερινές προκλήσεις στην επιστήμη της εγκληματολογίας.

Υπάρχει λοιπόν ανάγκη για ευρύτερη οπτική, που θα εξετάζει το έγκλημα και τον κοινωνικό έλεγχο σε μεγαλύτερη κλίμακα, σε διεθνές επίπεδο, χωρίς, βέβαια, να διαγράφει το τοπικό επίπεδο: Πώς δηλαδή, η παγκοσμιοποίηση είναι ικανή να επιφέρει αλλαγές στην εξελικτική μορφή των εγκλημάτων και πώς αυτό επιδρά στον έλεγχο του εγκλήματος - στη διαχείρισή του σε παγκόσμιο επίπεδο. Επομένως, οι προκλήσεις στην επιστήμη της εγκληματολογίας αφορούν τη διεύρυνση της οπτικής και σε άλλα επιστημονικά πεδία, ως απόρροια του νέου χαρακτήρα που αποκτά το έγκλημα και ο έλεγχός του.

Η μέθοδος διερεύνησης των παραπάνω ζητημάτων θα γίνει με βιβλιογραφική έρευνα και δευτερογενή ανάλυση εμπειρικών μελετών.

Λέξεις-κλειδιά: Παγκοσμιοποίηση, εγκληματολογία, σύνορα, διαχείριση, διακινδύνευση, μετακινούμενοι πληθυσμοί.

Abstract

«The challenges of criminology in the era of globalization: the example of cross border populations»

The starting point of the present thesis is the ascertainment that our criminological point of view needs to shift from the exclusively focused point of view on individual - perpetrator - victim or from aspects that focus only on local or national range.

Criminality internationalizes and tackling the risks (i.e. terrorism, cross border contamination, cybercrime) demands a broader point of view since crime control becomes international as well, defining the tendencies of criminal policy. As a result, there is a growing need for an interdisciplinary approach due to both globalization and the fast development of the risks that modern times convey, now criminology is to open new channels of communication not only with the sciences that originally contributed to its formation (biology, sociology, psychology) but with other sciences as well, including the scientific field of international relations. Specifically, we examine this thesis, through the case study of cross border populations in order to present the challenges of the science of criminology nowadays.

There is, therefore, a need for a broader view that will examine crime and social control on a greater scale, in an international level without, however, skipping local level. The question is how globalization is able to induce any changes in the developing form of crimes and how this can affect crime control and crime tackling on a global scale. Consequently, the challenges of the science of criminology concern the broadening of our point of view to other scientific fields as an outcome of the new nature that crime and its control obtain, so that we will be able to establish a new interdisciplinary criminological paradigm.

The method of investigation of all these issues mentioned above will be through bibliographical research and secondary analysis of empirical studies.

Keywords: Globalization, criminology, borders, management, risk, cross border populations.

Εισαγωγή

Η ανάλυση που ακολουθεί αφορά, σε πρώτο στάδιο, στην αποκωδικοποίηση της παγκοσμιοποίησης, όπως ορίζεται σήμερα, ώστε σε επόμενο στάδιο να αναδειχθούν τα σημεία εκείνα που έχουν εγκληματολογικό ενδιαφέρον. Μέσα από την ανάλυση αυτή, επιδιώκεται να αναδειχθεί πώς επιδρούν οι εξελίξεις, οι μετασχηματισμοί και οι διεργασίες που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση στο κοινωνικό πεδίο και ειδικότερα, πώς διαμορφώνεται και αναδιαμορφώνεται το σύνολο του εγκληματικού φαινομένου, μέσα από την αλληλεπίδραση του τοπικού με το διεθνές επίπεδο, ώστε να τίθενται επιστημολογικές και μεθοδολογικές προκλήσεις για την εγκληματολογία.

Στη προσπάθεια αυτή, ως ειδικότερη μελέτη περίπτωσης, θα αναφερθούμε ενδεικτικά στους μετακινούμενους πληθυσμούς. Επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, επιλέγεται να γίνει η ανάλυση από την ερμηνευτική ματιά που οι Anthony Giddens και Ulrich Beck αναλύουν για την μετανεωτερικότητα και ό,τι την χαρακτηρίζει σήμερα. Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί αποτελούν ένα παράδειγμα προκειμένου να αναδειχθεί το σύγχρονο τοπίο ελέγχου του εγκλήματος που αποκτά διεθνικό χαρακτήρα, όπως αυτό διαμορφώνεται στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, για το ζήτημα της μετανάστευσης και της ασφαλειοποίησης ειδικότερα για την Ευρωπαϊκή Ένωση: Πώς δηλαδή, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, ένα κοινωνικό ζήτημα, όπως το μεταναστευτικό, αντιμετωπίζεται ως ζήτημα ασφάλειας, που οδηγεί στη λήψη μέτρων προστασίας και ελέγχου στα ευρωπαϊκά σύνορα από τις χώρες υποδοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η μετανάστευση, αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο. Ωστόσο στην συγκεκριμένη ανάλυση, το παράδειγμα για τους μετακινούμενους πληθυσμούς εφιστά την προσοχή στις

προκλήσεις που θέτει για την επιστήμη της εγκληματολογίας σήμερα και τις εναλλακτικές λύσεις στα ζητήματα που αναδύονται. Τα παλαιά παραδείγματα όπως αυτά αναπτύσσονται στο εθνοκρατικό τους πλαίσιο, σε ατομοκεντρικές αντιλήψεις αποδεικνύονται ανεπαρκή να συλλάβουν τις νέες εξελίξεις και να υποδείξουν επιχειρησιακά μοντέλα, όπως συμβαίνει, με την διαχείριση των μεταναστευτικών ομάδων. Επιζητείται, δηλαδή, διευρυμένη οπτική για παράδειγμα για τους λόγους και τις διαδικασίες εκείνες που συμβάλλουν στην κατασκευή κοινωνικών καταστάσεων σε ζητήματα ασφάλειας.

Η λέξη «μετακινούμενοι» υποδηλώνει ακριβώς, ότι η διαχείριση των μεταναστευτικών πληθυσμών από τις τρίτες χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποκτά νέο περιεχόμενο, καθώς δεν περιορίζεται εδαφικά. Η «ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης» στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ο συσχετισμός της με την εγκληματικότητα («εγκληματοποίηση») οδήγησε σε ανησυχία για μια επερχόμενη απειλή διασυνοριακού χαρακτήρα. Η επικέντρωση σε ομάδες, πληθυσμιακές κατηγορίες και όχι τόσο σε άτομα στη σύγχρονη πραγματικότητα, που να οδηγούν σε αναμόρφωση της προσωπικότητας και παρεμβάσεις θεραπευτικών μοντέλων, μετατίθεται προς μια διαχειριστική δικαιοσύνη όσων θεωρούνται επικίνδυνοι. Η μεταβολή στον έλεγχο του εγκλήματος έχει χαρακτηριστεί ως «νέα ποινολογία». Σύμφωνα με αυτό το θεωρητικό μοντέλο οι πληθυσμιακές ομάδες ταξινομούνται σε ένα γενικότερο πλαίσιο μελλοντικής απειλής, στο οποίο τις διαχειρίζονται οι επίσημοι φορείς άσκησης κοινωνικού ελέγχου. Η αξιολόγηση της επικινδυνότητας αλλά και η πρόληψη του εγκλήματος και της αστυνόμευσης εμπεριέχονται σε αυτό το θεωρητικό μοντέλο. Χαρακτηριστικοί είναι οι προδρασιακοί έλεγχοι και η «εξ αποστάσεως» αστυνόμευσή τους με τη συμβολή της προηγμένης τεχνολογίας που μπορεί και αψηφά τόσο το χρόνο όσο και τον χώρο καταγραφής τους, δύο στοιχεία δηλωτικά επίσης αυτού που χαρακτηρίζουμε ως παγκοσμιοποίηση. Βέβαια, εκτός της χρήσης της τεχνολογίας, με την

οποία πραγματοποιείται ο νέος κοινωνικός έλεγχος, δεν εκλείπουν οι «ορατές συμπληγάδες» ανακοπής των ενδεχόμενων απειλών, με την δημιουργία φρακτών, κέντρων κράτησης μεταναστών, με το να συμβάλουν σε ένα συνεχές ανάμεσα σε δύο καταστάσεις, όπως είναι η στασιμότητα και η κινητικότητα. Η τοπικότητα - στασιμότητα θέτει υπό αμφισβήτηση για το αν πράγματι υπάρχει «αδιάκοπη ροή» μεταναστευτικών πληθυσμών, χωρίς δηλαδή να αντιμετωπίζουν εμπόδια στην προσπάθεια προσέγγισης της χώρας προορισμού που επιθυμούν. Η ύπαρξη ή όχι της «ευρωπαϊκής ιθαγένειας» αποτελεί άλλωστε βασικό κριτήριο για την νόμιμη είσοδο και παραμονή στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η κυριαρχία του κράτους στη διαχείριση των συλλογικών κινδύνων επίσης μεταβάλλεται. Στην αναζήτηση των τρόπων διαχείρισης των μετακινούμενων πληθυσμών, το κράτος γίνεται μέρος ενός ευρύτερου δικτύου επικοινωνίας ανάμεσα σε θεσμούς και δρώντες (στον οποίο συμπεριλαμβάνονται και ιδιωτικοί φορείς ελέγχου) για την επίλυση των ζητημάτων ασφάλειας, προγραμμάτων και πολιτικών που θα επιλέξουν να εφαρμόσουν μέσα από την «πολυεπίπεδη διακυβέρνηση». Ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος μπορεί πλέον να μην είναι αποκλειστικά ιεραρχικός, καθώς η ανακοπή της παράτυπης μετανάστευσης και των ενδεχόμενων απειλών, που αυτή εικάζεται (μελλοντικά) ότι θα επιφέρει, προωθεί δράσεις σε παγκόσμιο επίπεδο χωρίς να αποτελεί ζήτημα που περιορίζεται στα εθνικά πλαίσια των μεμονωμένων Ευρωπαϊκών χωρών. Παράλληλα όμως, το κράτος αποτελεί δρώντα που με το να λαμβάνει μέτρα για την αποτροπή της παράτυπης μετανάστευσης δίνει την δική του συμβολή για να επαναβεβαιωθεί η κρατική κυριαρχία που εκ πρώτης όψεως, μέσα από τα δίκτυα των συνεργασιών που αναπτύσσει, φαίνεται να χάνει. Ο έλεγχος δεν είναι μόνο εδαφικά προσδιορισμένος, επεκτείνεται και αλληλεπιδρά πέρα από τα σύνορα ενός κράτους. Ωστόσο, η διεύρυνση του ελέγχου και η διαπλοκή κρατικών και ιδιωτικών φορέων, θέτει επίσης υπό

διερεύνηση ζητήματα που αφορούν τη λογοδοσία ακόμη και τη νομιμότητα άσκησης εξουσίας, όπως συμβαίνει με τις ιδιωτικές πολυεθνικές εταιρίες ασφάλειας στα κέντρα κράτησης μεταναστών και τις συνθήκες κράτησής τους.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής είναι μέσα από το παράδειγμα των μετακινούμενων πληθυσμών να αναδεχθεί η ανάγκη για μια ευρύτερη οπτική η οποία θα αναδεικνύει πτυχές που περιορίζονται στα εθνοκρατικά πλαίσια αναφοράς τους, με ό,τι θεωρείται δεδομένο προς μια υπερεθνική εγκληματολογική ανάλυση. Εξαιτίας των κοινωνικών δυναμικών της παγκοσμιοποίησης, η εγκληματολογική οπτική χρειάζεται να επανεξετάσει όσα θεωρούνται δεδομένα μέσα από τη συμβολή άλλων επιστημονικών πεδίων, όπως είναι για παράδειγμα οι διεθνείς σχέσεις καθώς και του λεγόμενου «μεθοδολογικού κοσμοπολιτισμού» («methodological cosmopolitanism»), σχετικά με την διεθνοποίηση που αποκτά ο έλεγχος του εγκλήματος στον προσδιορισμό των τάσεων των σύγχρονων των αντεγκληματικών πολιτικών.

Μερικά από τα ερωτήματα που προκύπτουν και θέτουν προβληματισμό, αφορούν τα στοιχεία αυτού που ονομάζουμε σήμερα «παγκοσμιοποίηση» και, ειδικότερα, ποιά είναι η σημασία τους για την εγκληματολογία ενόψει των διαστάσεων που αποκτά η παγκοσμιοποίηση σήμερα, όπως αυτές απεικονίζονται χαρακτηριστικά στη μελέτη περίπτωσης για τους μετακινούμενους πληθυσμούς. Επίσης, στη διαπλοκή αυτή γίνεται λόγος για τη θέση των εθνών-κρατών: Μπορούν πλέον να λαμβάνονται αποφάσεις αποκλειστικά και μόνο στα εθνοκρατικά πλαίσια για τον έλεγχο και την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, στον «κόσμο των ραγδαίων αλλαγών»; Μέσα από ποιές διαδικασίες, εξελίξεις και μετασχηματισμούς διαμορφώνεται και αναδιαμορφώνεται ο τρόπος διαχείρισης του εγκληματικού φαινομένου, ώστε να τίθενται προκλήσεις για την εγκληματολογία και τα παλαιά παραδείγματα που χρησιμοποιούνται; Είναι πράγματι αναγκαίο ένα «νέο παράδειγμα» πέρα από το εθνοκρατικό πλαίσιο ανάλυσης; Ποιό

είναι οι περιορισμοί; Πώς ορίζονται ορισμένες κοινωνικές καταστάσεις ως απειλή για την ασφάλεια των κρατών και ποιά μέτρα λαμβάνονται για την αντιμετώπισή της; Τέλος, πώς, από την μεταβολή στον τρόπο άσκησης του κοινωνικού ελέγχου, τίθενται προκλήσεις στην εγκληματολογία όσον αφορά στην παραγωγή γνώσης για το εγκληματικό φαινόμενο, στο βαθμό που εμπλέκονται πλέον, ολοένα εντονότερα, φορείς διακυβέρνησης πάνω και πέρα από την εξουσία των εθνικών κρατών.

1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

1.1: Ορισμός της παγκοσμιοποίησης

Η παγκοσμιοποίηση έχει γίνει πλέον κεντρικό θέμα συζήτησης μεταξύ των κοινωνικών επιστημών.¹ Παράλληλα, κατά την επισκόπηση της βιβλιογραφίας ο αναγνώστης βρίσκει μια ποικιλία από εννοιολογικούς ορισμούς για αυτό το οποίο αποκαλούμε παγκοσμιοποίηση. Μεταξύ άλλων, ο Anthony Giddens έχει ορίσει την παγκοσμιοποίηση ως την «εντατικοποίηση των κοινωνικών σχέσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, οι οποίες συνδέουν απομακρυσμένα μέρη, ούτως ώστε αυτά που συμβαίνουν στο τοπικό επίπεδο να επηρεάζονται από γεγονότα τα οποία συμβαίνουν μίλια μακριά και αντιστρόφως».² Ως έννοια η παγκοσμιοποίηση δεν είναι ένα καινούργιο φαινόμενο και ως εκ τούτου δεν είναι χαρακτηριστικό μόνο της πρόσφατης περιόδου, αλλά αποτελεί μια διαδικασία που συνεχίζει να εξελίσσεται.³

Για το πότε ακριβώς μπορούμε να εντοπίσουμε χρονολογικά την εμφάνιση μορφών παγκοσμιοποίησης, υπάρχουν σε γενικές γραμμές τρεις προσεγγίσεις. Πιο συγκεκριμένα, αυτές προσδιορίζονται:⁴

Πρώτον, στην ύπαρξη μιας μορφής παγκοσμιοποίησης που υπάρχει σε όλη την διάρκεια της ανθρώπινης ύπαρξης,

¹ Giddens, A. (2002). *Runaway World: How Globalization is Re-shaping our Lives*. 2nd edition, London: Profile, σ.7.

² Giddens, A. (1990). *The consequences of Modernity*. Cambridge, Polity Press, σ.64.

³ Δασκαλάκης, Δ. (2009). *Εισαγωγή στη σύγχρονη κοινωνιολογία*. Αθήνα, Παπαζήση, σ.473. Επίσης, Balabanov, Kostyantyn, «Η παγκοσμιοποίηση από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου έως σήμερα» (http://www.academy.edu.gr/files/03_04_pr_al.pdf) που αναφέρει ότι ήδη από την αρχαιότητα μπορούμε να διακρίνουμε κάποιες τάσεις της παγκοσμιοποίησης, και συγκεκριμένα από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου και τις εκστρατείες που διενεργήθηκαν με τις εδαφικές κατακτήσεις, στην προσπάθειά του παράλληλα να επεκτείνει τον ελληνικό πολιτισμό σε άλλους λαούς, για τη δημιουργία μιας παγκόσμιας αυτοκρατορίας. Την αυτοκρατορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου αντικατέστησε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, αργότερα η Βυζαντινή, οι αποικιακές αυτοκρατορίες κτλ.

⁴ Παναγιωτοπούλου, Ρ., Κονιόρδος, Σ., Μαράτου- Αλιπράντη, (επιμ.) (2003). *Παγκοσμιοποίηση και σύγχρονη κοινωνία*. Αθήνα, ΕΚΚΕ, σ.20.

Δεύτερον, στο ότι η παγκοσμιοποίηση διασυνδέεται με την ύπαρξη του καπιταλισμού ως παγκόσμιου συστήματος, που προσδιορίζεται ήδη από τον 16^ο αιώνα μ.χ., με την επιρροή της να εντείνεται τα τελευταία 20-30 χρόνια.

Τέλος, η τρίτη προσέγγιση αναφέρει ότι η παγκοσμιοποίηση εγγράφεται στην ύστερη περίοδο, στην μεταβιομηχανική εποχή και εκείνη της λεγόμενης μετανεωτερικότητας.⁵

Ο όρος, ωστόσο, γίνεται ευρύτερα γνωστός μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ιδιαίτερα από την επιτάχυνσή της στα τέλη της δεκαετίας του 1960, με το να ξεκινά αυτό που θεωρούμε σήμερα ως παγκοσμιοποίηση,⁶ σηματοδοτώντας μια σειρά από αλλαγές που εντείνονται από τη δεκαετία του 1980,⁷ έτσι ώστε, ο κόσμος να γίνει «ένα ενιαίο σύνολο αλληλοσυνδεόμενων δραστηριοτήτων, ανεμπόδιστων από τοπικά σύνορα».⁸ Η παγκοσμιοποίηση χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο διεργασιών, οι οποίες υποδηλώνουν ότι σαφώς δεν αποτελεί ένα μονοδιάστατο φαινόμενο,⁹ που αναπόφευκτα επιδρά σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Πιο συγκεκριμένα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από τον Anthony Giddens, «η παγκοσμιοποίηση δεν αφορά μόνο αυτό που είναι «εκεί πέρα», απόμακρο και μακριά απ' το άτομο. Είναι επίσης ένα φαινόμενο «εδώ», που επηρεάζει τις οικείες και τις προσωπικές όψεις της ζωής μας».¹⁰

Επιπρόσθετα, η ανάλυση της παγκοσμιοποίησης, προσδιορίζεται από το αν οι θεωρητικοί εντοπίζουν να επέρχεται μεγαλύτερη ομοιογένεια ή ετερογένεια στον κόσμο.¹¹ Συχνά, η ομοιογένεια που μπορεί να επέλθει με την παγκοσμιοποίηση συνδέεται με τον πολιτισμικό

⁵ Στο ίδιο.

⁶ Στο ίδιο, υποσημείωση 5, σ.19.

⁷ Heywood, A. [2011], (2013). *Διεθνείς σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια εποχή*. Φραγκόπουλος, Χ., Πρόεδρος, Φ. (μτφρ. – επιμέλεια), Αθήνα, Κριτική, σ.49.

⁸ Hobsbawm, E. [2007], (2008). *Παγκοσμιοποίηση, δημοκρατία και τρομοκρατία*. Κούρκουλος, Ν. (μτφρ.), Β΄ Έκδοση, Αθήνα, Θεμέλιο, σ.12,67.

⁹ Γκίντενς, Α. [1999], (2001). *Ο κόσμος των ραγδαίων αλλαγών – Πως επιδρά η παγκοσμιοποίηση στη ζωή μας*. Γεώργμας, Κωνσταντίνος Δ. (μτφρ.), Αθήνα, Μεταίχμιο, σ.47.

¹⁰ Στο ίδιο, σ.45.

¹¹ Ritzer, G. [2008], (2012). *Σύγχρονη Κοινωνιολογική θεωρία*. Χρηστίδης, Γ. (μτφρ.), Αθήνα, Κριτική, σ.597-598.

ιμπεριαλισμό, δηλώνοντας την επιρροή που μπορεί να ασκήσει μια κουλτούρα σε άλλους πολιτισμούς, όπως συχνά λέγεται για την επιρροή που ασκεί η Δύση.¹² Η άλλη οπτική δεν συμεριζεται την ύπαρξη του πολιτισμικού ιμπεριαλισμού, αλλά δηλώνεται η ύπαρξη διαντιδράσεων στην παγκοσμιοποίηση, έτσι ώστε το παγκόσμιο να διαντιδρά με το τοπικό.¹³ Σε αυτό ακριβώς αναφέρεται και ο Roland Robertson με τον όρο της «παγκοσμιοτοπικοποίησης» (glocalization),¹⁴ προκειμένου να επισημάνει την πολυπλοκότητα της σχέσης μεταξύ τοπικού και παγκόσμιου, χωρίς να τα διαχωρίζει ή να αλληλοαποκλείονται, όπως άλλωστε υποδηλώνεται από τη σύνθεση των λέξεων παγκοσμιοποίηση και τοπικοποίηση.¹⁵ Ειδικότερα, με την έννοια της παγκοσμιοτοπικοποίησης «απεικονίζει την πρόκληση στις μονοδιάστατες αντιλήψεις των παγκοσμιοποιημένων διαδικασιών που παρουσιάζονται ως ευθύγραμμες επεκτάσεις των εδαφικών κλιμάκων. Η παγκοσμιοτοπικοποίηση υποδεικνύει ότι η αυξανόμενη σημασία σε παγκόσμια επίπεδα πραγματοποιείται μαζί με την ανοδική ανάδειξη των τοπικών επιπέδων».¹⁶ Αναπτύσσεται ένας «παγκόσμιος πολιτισμός» τον οποίο δεν χαρακτηρίζει πλέον η στατική αντίληψη, εφόσον πρόκειται για μια διαλεκτική διαδικασία, η οποία μπορεί να κατανοηθεί πέρα από τις μονόπλευρες αναλύσεις που περιορίζονται στην οικονομική διάσταση της παγκοσμιοποίησης.

¹² Στο ίδιο. Με τον όρο ιμπεριαλισμός δηλώνεται η «πολιτική επέκταση της ισχύος ή της εξουσίας ενός κράτους πέρα από τα σύνορά του, συνήθως με τη δημιουργία μιας αυτοκρατορίας». Αν και στη πρώιμη χρήση του υποδήλωνε την στρατιωτική επέκταση για την κατάκτηση εδαφών, παραδοσιακή μορφή του ιμπεριαλισμού αντιστοιχεί στην εδραίωση της αποικιοκρατίας ή της επίσημης πολιτικής κυριαρχίας. Η οικονομική κυριαρχία χωρίς επίσημο πολιτικό έλεγχο, αποτελεί μια σύγχρονη μορφή του ιμπεριαλισμού, η οποία αναφέρεται ως μετααποικιοκρατία. Για την έννοια του ιμπεριαλισμού όπως αναφέρεται στο Heywood A. [2011], (2013) ό.π., σ.76.

¹³ Στο ίδιο.

¹⁴ Πρβλ. Επίσης Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage, Robertson, R., «Globalization Theory 2000+ : Major Problematics» στο George Ritzer and Barry Smart (Eds.) (2001). *Handbook of Social Theory*. London: Sage: 458-471.

¹⁵ Robertson, R. (1992), ό.π., Robertson, R., «Globalization» στο Featherstone, M. (eds) (1995). *Global Modernities*. London, Sage, 25-44.

¹⁶ Blatter, J., «Glocalization», *Encyclopedia Britannica* (<https://www.britannica.com/topic/glocalization>).

1.2: Οι μορφές της παγκοσμιοποίησης και οι νέες διαστάσεις της στη σύγχρονη εποχή

Σήμερα, η παγκοσμιοποίηση δεν αφορά μόνο τον τομέα της οικονομίας, αλλά επεκτείνεται και σε άλλους τομείς της κοινωνικής ζωής. Αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που αναπτύσσεται σε τρεις κύριες μορφές όπως είναι το πολιτικό, πολιτισμικό και οικονομικό επίπεδο, οι οποίες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους.¹⁷ Σε οικονομικό επίπεδο, οι αλλαγές που επέρχονται στην αγορά αφορούν στη διαμόρφωση μιας διεθνούς αγοράς η οποία «ακυρώνει» τις εθνικές αγορές των οποίων οι λειτουργίες περιορίζονταν στα πλαίσια της εθνικής οικονομίας των εθνών-κρατών.¹⁸ Η πολιτική παγκοσμιοποίηση, αφορά στο κράτος καθώς επίσης στο παγκόσμιο σύστημα και στην πολιτική, έτσι ώστε να μετασχηματίζεται και η κοινωνία.¹⁹ Τέλος, η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση αφορά μεταξύ άλλων την αυξανόμενη αστικοποίηση καθώς και τη χρήση της τεχνολογίας, όπως επίσης την ανάδυση νέων καταναλωτικών προτύπων και αντιλήψεων που επέρχονται με αυτή, με παράλληλη την άμβλυση των διαφορών ανάμεσα σε έθνη, άτομα και περιοχές.²⁰ Σε κάθε περίπτωση η παγκοσμιοποίηση μπορεί να αναλυθεί σε πολλά επίπεδα και όχι απαραίτητα μεμονωμένα, αφού διαπλέκονται και διαντιδρούν μεταξύ τους τα χαρακτηριστικά στοιχεία που τη συγκροτούν.

Αναφέρθηκε ότι η παγκοσμιοποίηση δεν αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα μόνο της πρόσφατης περιόδου. Πράγματι, με την ανακάλυψη νέων ηπείρων και την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου ή ακόμη και στα πλαίσια της αποικιοκρατίας, με την σημαντική επέκταση του κεφαλαίου, ιδιαίτερα κατά τους δύο προηγούμενους αιώνες, σε ολόκληρη την υφήλιο, αποτέλεσαν στοιχεία που προσέδωσαν έναν κοσμοπολίτικο χαρακτήρα στην αγορά των

¹⁷ Αλμπάνης, Ευστράτιος Β. (2003). *Παγκοσμιοποίηση*. 3^η Έκδοση, Αθήνα, Libro, σ.28.

¹⁸ Δασκαλάκης, Δ. (2009) ό.π, σ.475.

¹⁹ Αλμπάνης, Ευστράτιος Β. (2003) ό.π., σ.29.

²⁰ Heywood, A. [2011], (2013) ό.π., σ.48, 243.

ανεπτυγμένων χωρών ως γνωρίσματα της παγκοσμιοποίησης.²¹ Επίσης, η δημιουργία διεθνών οργανισμών μετά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο με την Κοινωνία των Εθνών και έπειτα του Ο.Η.Ε. υπήρξαν μορφές δράσης για την δημιουργία μια διεθνούς κοινότητας.²² Εκείνο το στοιχείο που προσέδωσε νέα διάσταση στη παγκοσμιοποίηση σε όλες τις πτυχές που περικλείει (σε κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, πολιτισμικό επίπεδο), είναι οι νέες τεχνολογίες και κυρίως η ύπαρξη του διαδικτύου. Το διαδίκτυο κατόρθωσε να συμπίεσει τις έννοιες του χρόνου και του τόπου, έτσι ώστε στην νεωτερική εποχή τα όρια του χωροχρόνου που ήταν δηλωτικά για τον κοινωνική οργάνωση να «καταρρέουν» και η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων να γίνεται άμεση²³ ανεξάρτητα από την χωροχρονική απόσταση που τους χωρίζει.

Επίσης, οι νέες τεχνολογίες συνέβαλαν στο να διευρυνθούν οι δυνατότητες διάπραξης εγκληματικών δραστηριοτήτων με την εντεινόμενη αλληλεξάρτηση και την επικοινωνία των ανθρώπων παγκοσμίως. Το παράνομο εμπόριο όπλων ή των ναρκωτικών για παράδειγμα, διαπράττεται σε ένα νέο επίπεδο, εκείνο του παγκοσμιοποιημένου χώρου και χρόνου. Η διαπλοκή του παγκόσμιου με το τοπικό, του χώρου και του χρόνου, όπως εκδηλώνεται στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, διευκολύνει τη διάπραξη παράνομων δραστηριοτήτων.²⁴ Διαπιστώνεται, ωστόσο, ότι ορισμένες από τις νέες δυνατότητες που παρέχονται μέσω των νέων τεχνολογιών για παράνομες δραστηριότητες δεν είναι εντελώς πρόσφατες, όπως συμβαίνει με την απάτη στο διαδίκτυο που αποτελεί απλά άλλη εκδοχή της απάτης. Το διαδίκτυο όμως

²¹ Δασκαλάκης, Δ. (2009) ό.π., σ.474.

²² Στο ίδιο.

²³ Στο ίδιο, σ.474-475.

²⁴ Δημόπουλος Χ. (2008). *Εισηγήσεις εγκληματολογίας*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.1071-1073.

αποτελεί το εργαλείο εκείνο που συμβάλλει στο να εξελιχθούν περαιτέρω οι ήδη υπάρχουσες μορφές εγκλημάτων καθώς και οι τεχνικές διάπραξής τους.²⁵

Η κοινωνική μεταβολή που επέρχεται στην εποχή της παγκοσμιοποίησης επιφέρει τόσο θετικά όσο και αρνητικά αποτελέσματα. Από τη μία πλευρά μπορεί να διευκολύνεται η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων, να προσφέρεται μεγαλύτερη ποικιλία σε αγαθά και τρόφιμα, αλλά παράλληλα η αλληλεξάρτηση αυτή, σηματοδοτεί ότι εμπλεκόμαστε σε έναν ευρύτερο κόσμο, που συνέβαλε στη δημιουργία ορισμένων σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε στην εποχή μας.²⁶ Η πιο έκδηλη αρνητική πλευρά στην εποχή της παγκοσμιοποίησης όπως την βιώνουμε σήμερα, αφορά τα μεγάλα οικολογικά ζητήματα, που έχουν επιδεινωθεί από τις νέες τεχνολογίες, τον τρόπο εφαρμογής τους στην παραγωγική διαδικασία και τις μεταφορές, έτσι ώστε να αναζητούνται μέτρα για την αντιμετώπισή τους σε ευρύτερα πλαίσια πέρα από το τοπικό εθνοκρατικό πλαίσιο.²⁷

²⁵ Newburn, Tim (2007). *Criminology*. Willan, σ.869. Ενδεικτικά για το ηλεκτρονικό έγκλημα και τα εγκλήματα κυβερνοχώρου (cyber crimes) στο Cusson, M. (2009). *Σύγχρονη εγκληματολογία*. Σαγκουνίδου – Δασκαλάκη, Η. (μτφρ.), Νομική βιβλιοθήκη, σ.356-363.

²⁶ Giddens, A. (2002). *Κοινωνιολογία*. Τσαούσης, Δημήτρης Γ. (μτφρ.-επιμέλεια), Αθήνα, Gutenberg, σ.123.

²⁷ Μπεκ Ουλριχ, [1997], (1999). *Τι είναι παγκοσμιοποίηση; Λανθασμένες αντιλήψεις και απαντήσεις*. Παυλόπουλος, Γ. (μτφρ), Αθήνα, Καστανιώτη, σ.35.

2: Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΟΝ ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ο περίπλοκος και αντιφατικός χαρακτήρας των παγκόσμιων αλλαγών που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση αποτελεί, όπως επισημαίνει ο Mark Findlay, «ένα παράδοξο με την έννοια ότι ενοποιεί και διαγράφει, διεθνοποιεί και περιορίζει».²⁸ Εφόσον, σε αυτή τη «πλανητική κοσμοπολίτικη κοινωνία», όπως την χαρακτηρίζει ο Anthony Giddens, οι διαδικασίες που συμβάλλουν στη διαμόρφωσή της διαταράσσουν την ύπαρξή μας ανεξάρτητα με το που βρισκόμαστε, συμβάλλοντας κατά την άποψή του, στην αβεβαιότητα και τις διαιρέσεις που αυτή επιφέρει.²⁹ Το τοπικό επομένως παύει να είναι αποκομμένο από το παγκόσμιο. Σύμφωνα με την Saskia Sassen «η μελέτη του παγκόσμιου, δεν περιλαμβάνει μόνο την προσέγγιση όσων είναι καθαρά παγκόσμια, αλλά και πρακτικές και συνθήκες τοπικής κλίμακας που συναρθρώνονται με παγκόσμιες δυναμικές».³⁰

Η δυναμική των πληροφοριών, των ανθρώπων, των συμβόλων, του χρήματος, των εμπορευμάτων που διέρχονται τα σύνορα σε αυτό το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, έχει χαρακτηριστεί από τον Manuel Castells ως «κοινωνία των δικτύων», τονίζοντας έτσι την αλλαγή στη σχέση ανάμεσα στα φυσικά όρια του χώρου και του χρόνου.³¹ Σύμφωνα με τον Manuel Castells η εξουσία του κράτους αρχίζει να αποδυναμώνεται όλο και περισσότερο μέσα από τις επιρροές που υφίσταται από τις διεθνείς αγορές κεφαλαίων, τις παγκόσμιες επικοινωνίες, του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης του εγκλήματος και της συγκρότησης δικτύων, που

²⁸ Findlay, M. (1999). *The globalization of crime*. Cambridge: Cambridge University Press, σ.3.

²⁹ Γκίντενς, Α. [1999], (2001) ό.π., σ.54-55. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η παγκοσμιοποίηση αν και αναφέρεται ιδιαίτερα στις Η.Π.Α., στην Ευρώπη και την Ν.Α. Ασία, ωστόσο είναι χαρακτηριστικό ότι αποτελεί μια τάση, η οποία επεκτείνεται συνεχώς ώστε να συμπεριλάβει και άλλα «εδάφη» οι κάτοικοι των οποίων μέχρι τώρα δεν διαθέτουν τα μέσα εκείνα, όπως των τηλεπικοινωνιών, που θα τους έφερναν πιο κοντά σε μια «παγκόσμια κοινωνία» - Μπεκ Ουλριχ [1997],(1999) ό.π., σ.34-35.

³⁰ Σάσεν, Σ. [2007], (2009). *Κοινωνιολογία της παγκοσμιοποίησης*. Ρακκάς, Γ. (μτφρ.), Αθήνα, Μεταίχμιο, σ.39.

³¹ Newburn Tim (2007) ό.π., σ.320.

αναγκαστικά υπερβαίνουν τις προσπάθειες των μεμονωμένων κρατών για την αντιμετώπισή τους, προβλέποντας ωστόσο ότι αν και δεν θα εξαλειφθούν τα κράτη θα εξελιχθούν σε «κόμβους ενός ευρύτερου δικτύου εξουσίας».³² Πιο συγκεκριμένα, αυτό το τελευταίο έγινε φανερό με τις τρομοκρατικές επιθέσεις αρχικά στις Η.Π.Α. το 2001 και έπειτα στη Μαδρίτη το 2004 και στο Λονδίνο το 2005, εξαιτίας των οποίων ενισχύθηκαν όλο και περισσότερο οι συνεργασίες των κρατών σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.³³ Η πολιτική του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» που υιοθετείται (αρχικά από τις Η.Π.Α. και έπειτα την Ευρώπη), ενίσχυσε τις ποινικές κατασταλτικές παρεμβάσεις των σύγχρονων κοινωνιών.³⁴

Η ανάδειξη των νέων ανασφαλειών και ανισοτήτων, έφερε νέες διατάξεις για το μεταναστευτικό, με τα ζητήματα ασύλου και μετανάστευσης να γίνονται θέματα ενασχόλησης που συνδέονται με τις ανησυχίες για την εγκληματικότητα και την ασφάλεια. Διακηρύξεις για την προστασία των συνόρων αποτελούν γνωρίσματα που επιφέρει το παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο αναφοράς.³⁵ Η φιλελευθεροποίηση, για παράδειγμα, των μετακινήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση οδήγησε, ως αντιστάθμισμα, στην ανάπτυξη μιας κατασταλτικής όψης στο λεγόμενο «χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης».³⁶ Στον «χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των κεφαλαίων και των υπηρεσιών επέφερε και τη διακινδύνευση (risk) για την κυκλοφορία και τις μετακινήσεις προσώπων. Ο κίνδυνος για ενδεχόμενη αύξηση της διασυνοριακής εγκληματικότητας, αναδείχτηκε σε ζήτημα ασφάλειας και συντέλεσε έναν ακόμη τομέα άσκησης πολιτικής της

³² Castells, M. (1997). *The power of identity*. Mass: Blackwell, σ.304.

³³ Casale D. (2008). «EU institutional and legal counter-terrorism framework», *Defence against terrorism review –* (1), σ. 51 (www.coedat.nato.int/publication/datr/volume1/04-EU_Institutional_and_Legal_Counter-terrorism_Framework.pdf).

³⁴ Βηδάλη, Σ. (2014). *Αντεγκληματική πολιτική. Από τη μικροεγκληματικότητα έως το οργανωμένο έγκλημα*. 2^η Έκδοση, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.34.

³⁵ Newburn Tim, (2007) ό.π., σ. 869.

³⁶ Νικολόπουλος, Γ. (2007). «Ελευθερία, ασφάλεια, δικαιοσύνη»: Οι προβληματικές οριοθετήσεις του ευρωπαϊκού κοινωνικού ελέγχου» στο Ζαραφονίτου, Χ. (επιμ.), *(Αν)ασφάλεια, αντεγκληματική πολιτική & δικαιώματα του ανθρώπου*, Αθήνα, Αντ.Ν. Σάκκουλα, σ.79.

Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την παράλληλη συνεργασία των αστυνομικών και δικαστικών αρχών,³⁷ χωρίς, ωστόσο, να εξαφανίζεται η θέση των εθνών-κρατών.

Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις αναφορικά με την ισχύ και τη σημασία του κράτους στην εποχή της παγκοσμιοποίησης: Η πρώτη επισημαίνει την μείωση της σημασίας και του ρόλου του κράτους ως απόρροια της παγκοσμιοποίησης, ενώ η δεύτερη προσέγγιση, αντίθετα από την πρώτη, δεν αναγνωρίζει ότι η παγκοσμιοποίηση έχει μετασηματιστεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μην παραμένουν και σήμερα κυρίαρχα τα έθνη-κράτη, όπως συνέβαινε σε παλαιότερες εποχές, καθορίζοντας παράλληλα και τα όσα συμβαίνουν εντός των συνόρων τους.³⁸ Τέλος, υποστηρίζεται ότι μέσα από τις διαδικασίες και τις αλλαγές που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση, το κράτος έχει μετασηματιστεί παρά ότι η ισχύ του έχει αυξηθεί ή μειωθεί όπως υποστηρίζουν οι δύο προηγούμενες προσεγγίσεις.³⁹ Αναμφίβολα, η δυναμική της παγκοσμιοποίησης επιδρά σε όλους του τομείς που την χαρακτηρίζουν και πιο συγκεκριμένα σε ό,τι αφορά στην εδαφική δικαιοδοσία του κράτους.⁴⁰ Αυτό γίνεται περισσότερο αντιληπτό αν ανατρέξουμε στη παραδοσιακή θεωρία της κυριαρχίας του κράτους, σύμφωνα με την οποία τα κράτη έχουν τον αποκλειστικά κυρίαρχο έλεγχο εντός των συνόρων τους, και επομένως είναι σε θέση να μπορούν να ελέγχουν ό,τι διαπερνά τα σύνορά τους.⁴¹

Στον ορισμό αυτό όμως, προκλήσεις όπως η αύξηση της διεθνούς μετανάστευσης και η ανάπτυξη της πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης είναι από εκείνα τα στοιχεία που καθιστούν τα

³⁷ Νικολόπουλος, Γ. (2011). «Διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματοποίηση των μεταναστών στο «χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»: Γενική θεώρηση» στο Χαλκιά, Α. (επιμ.), Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η επιστήμη της εγκληματολογίας*, τόμος 2, Νομική βιβλιοθήκη, σ.1389. EUR-Lex: «Δικαιοσύνη, ελευθερία και ασφάλεια» (https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/justice_freedom_security.html?locale=el&root_default=SUM_1_CODED%3D23).

³⁸ Heywood, A. [2011], (2013) ό.π., σ.208.

³⁹ Στο ίδιο.

⁴⁰ Στο ίδιο.

⁴¹ Στο ίδιο.

σύννορα περισσότερο διαπερατά και «διάτρητα».⁴² Ειδικότερα, η μετανάστευση μπορεί να οριστεί ως η μετακίνηση πληθυσμών από μία περιοχή σε μία άλλη ή από μία χώρα σε μία άλλη.⁴³ Αποτελεί δυναμική διαδικασία, οι μορφές της οποίας μεταβάλλονται και αποκτούν διαφορετικό νόημα ανάλογα με το εάν πρόκειται για εσωτερική μετακίνηση δηλαδή εντός ενός κράτους ή πρόκειται για εξωτερική μετακίνηση.⁴⁴

Η μετανάστευση πέραν της γεωγραφικής οριοθέτησης ως χαρακτηριστικό δηλωτικό για την ίδια την έννοια, επεκτείνεται και προσδιορίζεται παράλληλα από τους λόγους που ωθούν στη μετακίνηση των πληθυσμών. Στους λόγους για τους οποίους μετακινούνται ορισμένοι μετανάστες μπορεί να αφορούν στο να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση ή την ίδια την επιβίωσή τους, εξαιτίας της καταδίωξης τους λόγω πολιτικών ή θρησκευτικών πεποιθήσεων, ενώ εμπεριέχει διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων, εθνότητες και κράτη.⁴⁵

Πρόκειται για ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, (όπως συμβαίνει με την παγκοσμιοποίηση με τις ποικίλες διαστάσεις που την χαρακτηρίζουν), καθώς αποτελεί γνώρισμα της ανθρώπινης εξέλιξης, της κοινωνίας, του πολιτισμού, της οικονομίας και της πολιτικής.⁴⁶ Διαμορφώνεται επομένως, από τις αιτίες που το προκαλούν.⁴⁷ Άλλωστε η μετανάστευση είναι ιστορικά και κοινωνικά προσδιορισμένη, ως μια μορφή κοινωνικής σχέσης με τη συσχέτιση των διαδικασιών συγκρότησης του έθνους, της αγοράς, που σχηματίζουν τις κοινωνικές κατηγορίες και τον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ τους.⁴⁸

⁴² Στο ίδιο, σ.210.

⁴³ Βεντούρα, Λ. (1994). *Μετανάστευση και έθνος. Μετασχηματισμοί στις συλλογικότητες και τις κοινωνικές θέσεις*. Αθήνα, Θεωρία και μελέτες ιστορίας 15. Ε.Μ.Ν.Ε-Μνήμων, σ.9.

⁴⁴ Στο ίδιο.

⁴⁵ Στο ίδιο.

⁴⁶ Μπάγκαβος, Χ., Παπαδοπούλου, Δ., & Συμεωνάκη, Μ., (επιμ.) (2008). *Μετανάστευση και παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες στην Ελλάδα*. Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, σ.14.

⁴⁷ Βεντούρα, Λ. (1994) ό.π.

⁴⁸ Πετράκου, Η. (2009). *Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, σ.31.

Οι κοινωνικές δομές, παράλληλα με τα ατομικά κίνητρα, είναι εκείνες που καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις επιλογές των μετακινούμενων πληθυσμών, όπως επίσης ο ρόλος της κρατικής πολιτικής που συμβάλλει στην «ενθάρρυνση ή την παρεμπόδιση της μετακίνησης των πληθυσμών».⁴⁹ Για παράδειγμα, όπως αναφέρει ο Charles Kurchan, η δυσκολία της μετανάστευσης στην Ευρώπη αφορά στο ότι η κρατική υπόσταση προσεγγίστηκε ιστορικά περισσότερο με εθνικά («ethnic») κριτήρια παρά με κριτήρια πολίτη («civic»)⁵⁰ Στην Ευρώπη επικρατεί ακόμη η έννοια του «έθνους-κράτους», παρά τη σχετικοποίησή του από την παρουσία μειονοτήτων. Ως εκ τούτου, η πολυπολιτισμικότητα συγκρούεται με το «παλαιό» εθνοκρατικό σχήμα και την επιδίωξη για μια συνύπαρξη γλωσσών, κουλτούρας και ταυτοτήτων στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.

Αυτό το τελευταίο γίνεται φανερό από την πορεία που ακολούθησε η μεταναστευτική πολιτική. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα τα ευρωπαϊκά κράτη γίνονται χώρες υποδοχής των μεταναστών, ιδίως οι χώρες εκείνες που ήταν βιομηχανικά ανεπτυγμένες, όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία και η Γερμανία.⁵¹ Μετά το 1955 τα κράτη υποδοχής οικονομικών μεταναστών πολλαπλασιάζονται, όπως επίσης και τα κράτη τρίτων χωρών που στέλνουν μετανάστες. Η ζήτηση εργατών για τα μεγάλα δημόσια έργα, την αυτοκινητοβιομηχανία, τα ορυχεία, είναι ενδεικτικά οι εργασιακοί τομείς στους οποίους θα απασχοληθούν. Αν και οι δύο πλευρές, των κυβερνήσεων των χωρών υποδοχής και οι μετανάστες, θεωρούσαν προσωρινή την παραμονή τους αυτό δεν πραγματοποιήθηκε.⁵² Μετά την πετρελαϊκή κρίση το 1973-1974, τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη ανέπτυξαν αντιμεταναστευτική πολιτική και οι ρυθμίσεις για το νόμιμο σύστημα μετακίνησης άρχισαν να αποδιοργανώνονται, ενώ αυξανόταν η παράτυπη

⁴⁹ Βεντούρα, Λ. (1994) ό.π., σ.10-11.

⁵⁰ Γουσέτης, Δ., Καθημερινή, (25/11/2015), «Η παρεξήγηση με την πολυπολιτισμικότητα» (<http://www.kathimerini.gr/839886/opinion/epikairothta/politikh/h-pare3hghsh-me-thn-polypolitismikothta>).

⁵¹ Βεντούρα, Λ. (1994) ό.π., σ. 30.

⁵² Στο ίδιο.

μετανάστευση. Άρχισε να καλλιεργείται μια εχθρότητα απέναντι των μεταναστών και ιδίως για εκείνους που έφθασαν πρόσφατα, όπως οι μειονότητες από τρίτες χώρες.⁵³

Μεταξύ των διαφόρων ισχυρισμών για την αποδυνάμωση των εθνών-κρατών μέσα από τον συνδυασμό παγκοσμιοποιημένων και τοπικών δυνάμεων, σημαντικοί είναι εκείνοι που αναφέρονται στην αλλαγή λειτουργίας του εμπορίου και των επιχειρήσεων, που έχουν γίνει πλέον διεθνοποιημένα ή διακρατικά, ώστε να βρίσκονται πέρα από τον έλεγχο κάθε μεμονωμένου έθνους-κράτους.⁵⁴ Για παράδειγμα, η οικονομική παγκοσμιοποίηση έχει ως χαρακτηριστικό της την λεγόμενη «υπερεδαφικότητα», με κύριο παράδειγμα τις χρηματοπιστωτικές αγορές, που είναι πλέον παγκοσμιοποιημένες. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μπορούν να μεταφέρουν σε άλλες χώρες τις επενδύσεις τους, στη περίπτωση που η πολιτική των εκάστοτε κρατών δεν τους προσφέρουν το αναμενόμενο κέρδος που επιθυμούν.⁵⁵ Επίσης, η ύπαρξη περιφερειακών εμπορικών ενώσεων όπως είναι η Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου της Βόρειας Αμερικής (NAFTA) και η Ευρωπαϊκή Ένωση,⁵⁶ χαρακτηρίζουν σε οικονομικό επίπεδο τη σύγκλιση μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και της περιφερειακής ολοκλήρωσης⁵⁷ ή οργανισμών όπως είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (Π.Ο.Ε.), που μέσω ρυθμίσεων δεσμεύουν τα κράτη σχετικά με την διεξαγωγή των διεθνών εμπορικών συναλλαγών.⁵⁸

Ως προς το εγκληματολογικό ενδιαφέρον, η «υπερεδαφικότητα» ανιχνεύεται τόσο στο έγκλημα όσο και στον έλεγχο της εγκληματικότητας αν και συνεχίζει να κυριαρχεί η επίδραση

⁵³ Στο ίδιο, σ.31-32.

⁵⁴ Newburn Tim, (2007) ό.π., σ.320.

⁵⁵ Heywood, A. [2011], (2013) ό.π., σ.210-211.

⁵⁶ Ειδικότερα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) δεν αποτελεί μόνο μια οικονομική αλλά και πολιτική ένωση των κρατών μελών που την αποτελούν. Η Ε.Ε. «διαθέτει κεντρικές πολιτικές αποφασιστικές δομές, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα Συμβούλια Κορυφής, τα Συμβούλια των υπουργών και το Ευρωκοινοβούλιο, που αποτελούν όργανα προς τα οποία τα κράτη μέλη έχουν αποδώσει σημαντικό μέρος των αρμοδιοτήτων τους που άλλοτε αυτά ασκούσαν κυριαρχικά στην επικράτειά τους ή χαράσσονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεσμευτικά για τα κράτη- μέλη πλαίσια πολιτικών, ενώ σε άλλες περιπτώσεις και σε κάποιους τομείς επιδιώκεται η εναρμόνιση των πολιτικών που ασκούνται από τα επιμέρους κράτη- μέλη». Στο Δασκαλάκη, Δ. (2009) ό.π., σ.475.

⁵⁷ Στο ίδιο, σ.211.

⁵⁸ Δασκαλάκη, Δ. (2009) ό.π., σ.476.

του εθνικού επιπέδου. Οι διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης περιλαμβάνουν τη δημιουργία υπερεθνικών φορέων και δικαιοδοσιών, διεθνών κανόνων, συμφωνιών, που εκφράζουν την ύπαρξη δραστηριοτήτων πέρα από το εθνικό κράτος. Μερικά από τα θέματα που καλύπτουν οι δράσεις διεθνών φορέων αφορούν στο έγκλημα και την ασφάλεια, υποδεικνύοντας έτσι την ανάγκη κατανόησής τους στο παγκόσμιο πλαίσιο αναφοράς τους.⁵⁹

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης αναγνωρίζεται αφενός ολοένα και περισσότερο ότι η κυριαρχία του κράτους αμφισβητείται από τα διεθνή δικαστήρια, τις συμβάσεις των ανθρώπινων δικαιωμάτων, τις πολυεθνικές επιχειρήσεις ιδιωτικής ασφάλειας, την διασυνοριακή αστυνόμευση, τις τεχνολογίες παγκόσμιας επιτήρησης,⁶⁰ αφετέρου, τα σύνορα των εθνών – κρατών συνεχίζουν να παίζουν σημαντικούς και συμβολικούς ρόλους, όπως συμβαίνει για παράδειγμα με την αντιμετώπιση της μετανάστευσης.⁶¹ Τα έθνη κράτη χρησιμοποιούν νεοφιλελεύθερες στρατηγικές προκειμένου να (επανα)βεβαιώσουν τα εθνικά τους σύνορα, τις προτεραιότητες και τον ποινικό νόμο, εξακολουθώντας να αποτελούν το πιο ισχυρό σύμβολο της κυρίαρχης κρατικής υπόστασης.⁶² Κατ' επέκταση, όπως έχει επισημανθεί από τον Anthony Giddens, η αλληλεξάρτηση των κινδύνων σε διεθνές επίπεδο έχει ως απόρροια την μετακύλιση της ρυθμιστικής εξουσίας σε υπερεθνικό επίπεδο, που η παγκοσμιοποίηση ωθεί τα έθνη-κράτη όχι στο να καταργούν τις δράσεις τους αλλά να τις μεταθέτουν.⁶³

Οι ρητορικές περί «απειλών για την ασφάλεια», αφορούν τόσο στις «μακρο-απειλές» που αφορούν στην ασφάλεια των εθνών κρατών, όπως επίσης και τις «μικρο-επιπέδου» προκλήσεις που αφορούν στη προσωπική ασφάλεια, που αποδίδονται συχνά σε μια σειρά από λιγότερο

⁵⁹ Newburn Tim, (2007) ό.π., σ.869.

⁶⁰ Nelken, D. (2012). «Comparing criminal justice» στο Maguire M., Morgan R., Reiner R., *The oxford handbook of criminology*. 5th Edition, Oxford University Press, σ.141.

⁶¹ Στο ίδιο.

⁶² Στο ίδιο.

⁶³ Γκίντενς, Α. [1999], (2001) ό.π., σ.25.

ακριβείς απειλές, όπως είναι εκείνες του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος, της παράνομης διακίνησης ανθρώπων, της μετανάστευσης, την τρομοκρατία, τη διαπροσωπική βία καθώς και την αντικοινωνική συμπεριφορά και αταξία.⁶⁴ Ωστόσο, μέσα από τις προσεκτικότερες αναλύσεις των μελετητών, παρατήρησαν ότι πολλές από αυτές τις «απειλές» αποτελούν «ιδεολογικές κατηγορίες», θέματα τα οποία επαναλαμβάνονται μέσα από το δίπτυχο της «διακυβέρνησης» και της «ασφάλειας».⁶⁵

2.1: Η σημασία της ανάδειξης της διακυβέρνησης για την εγκληματολογία

Η «διακυβέρνηση» αφορά στην αλλαγή των τρόπων διακυβέρνησης, και ειδικότερα, την επαναπροσαρμογή των εξουσιών και των αρμοδιοτήτων διαμέσου και μεταξύ του κράτους, της αγοράς και της κοινωνίας των πολιτών.⁶⁶ Παράλληλα, αντανακλά την αλλαγή του πεδίου μεταξύ και εντός του κράτους και της κοινωνίας, επιφέροντας ρήξη στη κυρίαρχη κεντροκρατική προσέγγιση, τις νοοτροπίες και τις πρακτικές της διακυβέρνησης οι οποίες και μετασχηματίζουν τον ρόλο του κράτους.⁶⁷ Η χρήση του όρου της διακυβέρνησης στις εγκληματολογικές συζητήσεις σχετικά με την ασφάλεια, αξιοποιεί τους διαφορετικούς φορείς, το σύνολο των οποίων θέτουν προκλήσεις στις κεντροκρατικές αντιλήψεις καθώς και στον τρόπο με τον οποίο διέπουν την εξουσία που ασκείται στη σύγχρονη πολιτική.⁶⁸ Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά στον όρο της διακυβέρνησης προκειμένου να αναδειχθούν οι αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί

⁶⁴ Crawford, A. (2002). *Crime and insecurity. The governance of safety in Europe*. UK, Willan, σ.1-2.

⁶⁵ Στο ίδιο, σ.2.

⁶⁶ Crawford, A. (2002) ό.π., σ.2.

⁶⁷ Στο ίδιο, Jones, T. (2012). «Governing security: pluralization, privatization, and polarization in crime control and policing» στο *The Oxford handbook of criminology*. 5th Edition, Oxford University Press, σ.746.

⁶⁸ Jones, T. (2012) ό.π., σ.746.

στον κοινωνικό έλεγχο του εγκλήματος, στον οποίο εντάσσονται καινούργια αντικείμενα ελέγχου, όπως είναι εκείνα της ασφάλειας και της αντικοινωνικής συμπεριφοράς.⁶⁹

Στο σημείο αυτό μπορούμε να παραθέσουμε και τις εννοιολογικές οριοθετήσεις της «κυβέρνησης» και της «διακυβέρνησης». Η αγγλο-αμερικανική πολιτική θεωρία με τον όρο «κυβέρνηση» («government») αναφέρεται στα επίσημα όργανα του κράτους και στο αποκλειστικό τους προνόμιο άσκησης μιας θεσμοθετημένης εξουσίας καταναγκαστικού χαρακτήρα.⁷⁰ Αποτελεί επιπρόσθετα εθνικοκεντρικό χαρακτηριστικό. Από την άλλη η «διακυβέρνηση» («governance») δεν βασίζεται στη βία και στον εξαναγκασμό αλλά προϋποθέτει την κοινωνική συναίνεση ανάμεσα στους φορείς που εμπλέκονται στη χάραξη καθώς και στην εφαρμογή της πολιτικής.⁷¹ Παράλληλα αποτελεί ευρύτερη έννοια από εκείνη της «κυβέρνησης», καθώς αποτελεί αποκεντρωμένη θεσμική δομή, στην οποία το κράτος είναι μέρος ενός συνόλου από δρώντες που επιδιώκουν τη νομιμότητα και την εφαρμογή διάφορων προγραμμάτων που συνδέεται με την αντίληψη για μια οριζόντια συνεργασία.⁷²

Οι μορφές διακυβέρνησης καθώς και των κοινωνικών σχέσεων οι οποίες ολοένα και περισσότερο χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες κοινωνίες, αποτελούν έναυσμα για νέους τρόπους σκέψης σχετικά με την εγκληματικότητα και τον έλεγχο του εγκλήματος, θεωρείται ειδικότερα ότι τα εργαλεία που χρησιμοποιεί η επιστήμη της εγκληματολογίας έχουν φθίνουσα σημασία για τον κοινωνικό κόσμο που αναδύεται σήμερα.⁷³

⁶⁹ Edwards, A. (2006). «Governance» στο McLaughlin, E. & Muncie, J., *The Sage dictionary of criminology*. 2nd Edition, London, Sage σ.189.

⁷⁰ Μπακιρλή, Ε. (2017). *Σύγχρονη διακυβέρνηση και έλεγχος του εγκλήματος: ο ρόλος της τεχνολογίας της επιτήρησης και τα ανθρώπινα δικαιώματα*. (Διδακτορική διατριβή), Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα κοινωνιολογίας, σ.29.

⁷¹ Στο ίδιο, σ.30-31.

⁷² Στο ίδιο.

⁷³ Braithwaite, J. (2000). «The new regulatory state and the transformation of criminology». *British Journal of Criminology*, 40, 222-238, σ. 222. Συμπληρωματικά, όπως αναφέρεται στο Δημόπουλος, Χ. (2008) ό.π., σ.1076-1077, «το έγκλημα στην παγκοσμιοποίηση δεν μπορεί να αιτιολογηθεί με βάση την παραδοσιακή και συμβατική αιτιολογία». Τόσο οι αιτιολογικές θεωρίες της θετικιστικής εγκληματολογίας όσο και οι θεωρίες του κοινωνικού

Οι νέοι τρόποι διακυβέρνησης όπως αυτές αναπτύσσονται μέσα από τον νεοφιλελεύθερο συνδυασμό της ανταγωνιστικής αγοράς, την ιδιωτικοποίηση των θεσμών και τους αποκεντρωμένους, εξ αποστάσεως μορφών της κρατικής ρύθμισης, σηματοδοτούν τη στροφή από το κράτος πρόνοιας σε ένα «νέο ρυθμιστικό κράτος» που βασίζονται σε νέες κοινωνικές δυνάμεις, ιδιαίτερα στη παγκοσμιοποιημένη λογική της διαχείρισης κινδύνων, οι οποίες βαθμιαία αναμορφώνουν τα κοινωνικά και πολιτικά πεδία έτσι ώστε να επιδρούν στην αστυνόμευση και στον έλεγχο του εγκλήματος.⁷⁴ Ο John Braithwaite έχει επισημάνει την αλλαγή από το λεγόμενο «κράτος-νυχτοφύλακα» («nightwatchman state») στο «προνοιακό κράτος» («keynsian state») και τέλος στο «νέο ρυθμιστικό κράτος» («new regulatory state»)⁷⁵. Ειδικότερα, αναφέρει ότι το «κράτος-νυχτοφύλακα» αποτελεί προβιομηχανικό μοντέλο πριν ακόμη εμφανιστεί η δημόσια αστυνομία, με τη ρύθμιση της καθημερινότητας να επιτυγχάνεται από τις τοπικές κοινότητες και τους πολίτες. Έπειτα, σχηματίζεται σταδιακά το εθνικό κράτος το 19^ο αιώνα, δηλαδή του Κεϋνσιανού «προνοιακού κράτους», του οποίου η λειτουργία ισοδυναμεί με την εφαρμογή του New Deal στην Αμερική τη δεκαετία του 1930 καθώς και με το προνοιακό μοντέλο στη Βρετανία της δεκαετίας του 1940. Τέλος, το «νέο ρυθμιστικό κράτος» εμφανίζεται με την άνοδο των κυβερνήσεων της νέας δεξιάς των Reagan και Thatcher στα τέλη της δεκαετίας

ελέγχου δεν δύνανται να εξηγήσουν το παγκοσμιοποιημένο έγκλημα, ως πρωταρχική ερμηνεία, ώστε να αποτελούν δευτερεύουσας ερμηνευτικής σημασίας. Οι πρώτες αφενός διότι η θετικιστική εγκληματολογία αναφέρεται σε αιτίες του εγκλήματος, οι οποίες εστιάζουν σε ένα «μικρο- επίπεδο» (micro-level) για την αιτιολόγηση του εγκλήματος, με την έμφαση που δίνεται στο άτομο δηλαδή τον εγκληματία. Αυτό γιατί η αιτιολογική διάσταση σχετικά με την παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος, ερμηνεύεται σε ένα «μακρο-επίπεδο» (macro-level). Επίσης, οι θεωρίες του ελέγχου που αναφέρονται στη πρωτογενή, δευτερογενή παρέκκλιση του εγκληματία, αναφέρεται σε καθορισμένα εδαφικά όρια, μιας έννομης τάξης στο πλαίσιο του έθνους κράτους, εφόσον, το έγκλημα στην παγκοσμιοποίηση διαπράττεται στα πλαίσια πολλών εννόμων τάξεων, με τις αντιδράσεις των εθνικών κοινωνικών ελέγχων του εγκλήματος να διαφοροποιούνται. Τέλος, «Η παγκοσμιοποιημένη χωροχρονικά επιλογή του εγκλήματος μπορεί να εξηγηθεί μόνο στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης».

⁷⁴ Στο ίδιο. Bevir, M. (2012). *Governance. A very short introduction*. UK, Oxford University Press, σ.5-7.

⁷⁵ Braithwaite, J. (2000) ό.π., σ.223-227.

του 1980, με την επικράτηση των νόμων της προσφοράς και της ζήτησης στις κυβερνητικές πολιτικές καθώς και την ιδιωτικοποίηση υπηρεσιών του δημόσιου τομέα.⁷⁶

2.2: Η αλλαγή στον έλεγχο του εγκλήματος και η «νέα ποινολογία»

Σύμφωνα με την άποψη ορισμένων θεωρητικών, η σύγχρονη διακυβέρνηση της ασφάλειας συμπεριλαμβάνει την αναγνώριση, τη στόχευση και τον αποκλεισμό εκείνων των ομάδων που θεωρούνται ότι ενέχουν κίνδυνο, έτσι ώστε να αναπτύσσονται αναλογιστικές νοοτροπίες και πρακτικές.⁷⁷ Η σύγχρονη τάση που παρατηρείται αναδεικνύεται μέσα από την «νέα ποινολογία» («new penology») των Malcolm Feeley και Jonathan Simon.⁷⁸ Ειδικότερα, αναφέρουν⁷⁹ ότι από τις δεκαετίες του 1970 και του 1980 μέχρι σήμερα, υπάρχει μια αλλαγή που αναδύεται στην ποινολογία, η οποία αφορά τη μετάβαση από τις παραδοσιακές ενασχολήσεις του ποινικού νόμου και της εγκληματολογίας που επικεντρώθηκαν στο άτομο, στην τιμώρηση και την αναμόρφωσή του, προς μια διαχειριστική δικαιοσύνη που λειτουργεί με βάση τη διαχείριση ομάδων ή ατόμων που θεωρούνται επικίνδυνοι. Κατά την άποψή τους, υπάρχει μια θεμελιακή αλλαγή στον έλεγχο του εγκλήματος που ονομάζουν ως «νέα ποινολογία». Το έγκλημα θεωρείται δεδομένο,

Η «νέα ποινολογία» απορρίπτει τις παραδοσιακές αναφορές σχετικά με την αναμόρφωση, τον σωφρονισμό και την επανένταξη. Το έγκλημα πλέον θεωρείται δεδομένο και αποδέχεται ότι η παρέκκλιση είναι διάχυτη, διαχειρίζοντας ομάδες και άτομα τα οποία επιλέγονται με βάση το

⁷⁶ Στο ίδιο.

⁷⁷ Jones, T. (2007) ό.π., σ.853.

⁷⁸ Feeley, M.M., Simon, J. (1992). «The new penology: Notes on the emerging strategy of corrections and its implications». *Criminology*. σ.449-475.

⁷⁹ Στο ίδιο.

επίπεδο της επικινδυνότητάς τους, χρησιμοποιώντας την τεχνολογία για την αξιολόγηση της διακινδύνευσης. Η διαχείρισή τους γίνεται μέσα από αναλογιστικές τεχνικές που αφορούν διάφορα συστήματα ηλεκτρονικής παρακολούθησης, πιθανούς υπολογισμούς και στατιστικές κατανομές σε άτομα και πληθυσμούς, τα οποία επιβάλλουν μια «μορφή κράτησης χωρίς τοίχους», όχι με βάση τον χαρακτήρα του δράστη αλλά με βάση το προφίλ κινδύνου («risk profile»)⁸⁰. Όπως αναφέρει η Katja Franko Aas δεν χρειάζεται κάποιος την φυλακή για να είναι ή να αισθάνεται φυλακισμένος σε μια τοποθεσία.⁸¹ Επομένως, ως νέος στόχος δεν τίθεται η εξάλειψη του εγκλήματος αλλά η διαχείριση όσων θεωρούνται επικίνδυνοι, μέσα από τον έλεγχο των υπάλληλων τάξεων «underclass» και την εγκληματοποίησή τους. Οι μετασχηματισμοί που αποκαλούν οι Malcolm Feeley και Jonathan Simon ως «νέα ποινολογία» αφορούν αλλαγές σε τρεις τομείς:⁸²

1. Την εμφάνιση νέων λόγων: Συγκεκριμένα, οι λόγοι που αφορούσαν στην κλινική διάγνωση και ανταπόδοση αντικαθίστανται από την πιθανότητα και τη διακινδύνευση (risk).
2. Την διαμόρφωση νέων στόχων του ποινικού συστήματος οι οποίοι θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως «νεο-συστημικοί». Η προσοχή πλέον επικεντρώνεται στον αποτελεσματικό έλεγχο των εσωτερικών διαδικασιών του συστήματος, σε αντίθεση με τους παραδοσιακούς στόχους του σφραγισμού και του ελέγχου του εγκλήματος.
3. Την ανάπτυξη νέων τεχνικών οι οποίες επικεντρώνονται στους δράστες ως ομάδα, σε αντίθεση με τις παλαιότερες τεχνικές που είχαν ως στόχο το άτομο.

⁸⁰ Στο ίδιο, σ.457-458.

⁸¹ Aas, Katja Franko (2007). «Analysing a world in motion. Global flows meet criminology of the other». *Theoretical Criminology*, 11(2), σ.293.

⁸² Feeley, M.M., Simon, J. (1992) ό.π.

Οι αλλαγές αυτές αφορούν και στην επιστήμη της εγκληματολογίας καθώς επιδρούν στην κατάρτιση και την πρακτική των εγκληματολόγων.⁸³ Συγκεκριμένα, οι Malcolm Feelay και Jonathan Simon συνδέουν την παλιά ποινολογία με την παραδοσιακή «κοινωνιολογική» εγκληματολογία, η οποία εστίαζε ανάμεσα στα άτομα και τις κοινότητες, την αναζήτηση αιτιών και τον συσχετισμό της παραβατικής και εγκληματικής συμπεριφοράς, και επεδίωξε στρατηγικές παρεμβάσεις που να αποσκοπούν στο σωφρονισμό των εγκληματιών και στη μείωση της πιθανότητας της αποκλίνουσας συμπεριφοράς.⁸⁴ Από την άλλη, η νέα ποινολογία συνδέεται με την νέα «αναλογιστική» εγκληματολογία η οποία αποφεύγει αυτές τις παραδοσιακές ενασχολήσεις της εγκληματολογίας, καθώς οι νέοι εγκληματολόγοι εκπαιδεύονται στην επιχειρησιακή έρευνα και στην ανάλυση συστημάτων.⁸⁵

Ειδικότερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης όπως εξελίσσεται σήμερα, η διακυβέρνηση των ζητημάτων περί ασφάλειας καθώς και των διευθετήσεων των διακινδυνεύσεων που αναζητούνται κάθε φορά, οδηγούν στην αναγνώριση, στοχοποίηση και τον αποκλεισμό όλων εκείνων των ομάδων που θεωρούνται κάθε φορά ως «απειλή»,⁸⁶ οι οποίες κατευθύνονται με βάση αναλογιστικές λογικές και πρακτικές, που βασίζονται σε στατιστικά μοντέλα και μαθηματικά αθροίσματα για την κατηγοριοποίηση πληθυσμών.⁸⁷ Στο πλαίσιο αυτό, λειτουργώντας προδραστικά και εντείνοντας παράλληλα κατασταλτικές όψεις, οι διαδικασίες αυτές οδηγούν σε αυταρχικά πρότυπα αντεγκληματικής πολιτικής, τα οποία συναρτώνται με την

⁸³ Στο ίδιο, σ.449.

⁸⁴ Στο ίδιο, σ.465-467.

⁸⁵ Στο ίδιο. Συμπληρωματικά αναφέρουμε ότι στον όρο «νέα ποινολογία» ή «αναλογιστική δικαιοσύνη», το επίθετο «αναλογιστική» προέρχεται από την ασφαλιστική βιομηχανία. Οι ασφαλιστές υπολογίζουν τους πιθανούς κινδύνους και καθορίζουν τα ασφάλιστρα αντίστοιχα. Van Swaaningen, R. (1997). *Critical criminology. Visions from Europe*. London, Sage, σ.175.

⁸⁶ Όπου κυρίαρχα η καχυποψία επεκτείνεται στους συνηθισμένους πληθυσμούς: φτωχοί, άστεγοι, άνεργοι, καθώς και σε εθνοτικές/ θρησκευτικές μειονότητες. Jones, T. (2012) ό.π., σ.755.

⁸⁷ Λαμπράκη,Ι., Τσίγκανου, Ι., Φατούρου, Ι., Χαϊνάς, Ε. (επιμ.) (2010). *Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα*. Αθήνα, ΕΚΚΕ, σ.72.

εμφάνιση της λεγόμενης «διαχειριστικής εγκληματολογίας» («administrative criminology»)⁸⁸.

Όπως αναφέρει ο Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, «το πέρασμα από το κοινωνικό κράτος στο κράτος ασφάλειας σηματοδότησε τόσο την υποχώρηση του ίδιου του κρατικού οργανισμού από τη διαχείριση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, δίνοντας τον αναγκαίο χώρο ανάπτυξης στους νόμους της αγοράς, όσο και την επέκταση της ποινικότητας στον κοινωνικό χώρο για την προστασία των εννόμων αγαθών και της καθημερινότητας του πολίτη».⁸⁹

Συμπληρωματικά, όπως υποστηρίζεται από τους Malcolm Feeley και Jonathan Simon⁹⁰ η συγκέντρωση της στατιστικής αποτύπωσης του εγκλήματος και του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης, έχουν βελτιώσει την ικανότητα των ερευνητών να μιλούν ρεαλιστικά για την κατανομή των εγκλημάτων και τις διαδικασίες της δικαιοσύνης. Ωστόσο, αυτό έχει συμβάλλει με τη σειρά του επίσης σε μια αλλαγή και ανασηματοδότηση του τρόπου με τον οποίο το έγκλημα γίνεται αντιληπτό. Κατ'επέκταση, οι νέες τεχνικές και το νέο λεξιλόγιο έχουν

⁸⁸ Νικολόπουλος, Γ. (2002). *Κράτος, ποινική εξουσία και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Μια εγκληματολογική προσέγγιση*, Κριτική, σ.57, Delmas Marty, M. (1991) ό.π., σ.177. Ο όρος «διαχειριστική εγκληματολογία» χρησιμοποιήθηκε από τον J. Young στη δεκαετία του 1980, προκειμένου να περιγράψει την εγκληματολογία του κατεστημένου στις Η.Π.Α. και στην Αγγλία. Αποτελείται από τις θεωρίες της δραστηριότητας ρουτίνας - «routine activity theory» και της ορθολογικής επιλογής - «rational choice», στις οποίες το ενδιαφέρον στρέφεται στα εγκληματικά γεγονότα καθώς και στις άμεσες συνθήκες κάτω από τις οποίες αυτά διαπράττονται. Παράλληλα, σημείο αναφοράς αποτελούν οι καθημερινές συνήθειες και δραστηριότητες τόσο του δράστη όσο και του θύματος. Η διαχειριστική εγκληματολογία προβάλλει μια εναλλακτική προσέγγιση για το έγκλημα, με το να εστιάζει στη περιστασιακή πρόληψη του εγκλήματος μέσα από προτάσεις πρακτικής και τεχνικής διαχείρισής του (όπως είναι οι κάμερες επιτήρησης και συστημάτων παρακολούθησης CCTV), προκειμένου να μειωθούν οι ευκαιρίες διάπραξης του εγκλήματος αντί να εστιάζει και να αναζητά τις αιτίες του. Η έμφαση δηλαδή δίνεται στο έγκλημα παρά στον δράστη, ώστε η διαχειριστική εγκληματολογία να έχει και πολιτική χρησιμότητα λόγω αυτής της έμφασης που δίνεται. Μεταξύ των εκπροσώπων που συνέβαλαν στη δημιουργία της, συνετέλεσε και ο Wilson. Ενδεικτικά για τη διαχειριστική εγκληματολογία: Tierney, J. (1996). *Criminology. Theory and context*. Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, σ.272-275, McLaughlin, E. (2001). Λήμμα: «Administrative criminology» στο *The Sage dictionary of criminology*, σ.8, Σπινέλλη, Κ. (2014). *Εγκληματολογία – σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*. 3^η Έκδοση, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.47-48, 247-248, Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην εγκληματολογία*, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.225.

⁸⁹ Παπαθεοδώρου, Θ. (2007). «Κυβερνητική της ασφάλειας και αντεγκληματική πολιτική: η ποινική διαχείριση των δικαιωμάτων» στο Ζαραφονίτου, Χ. (επιμ.). *(Αν)ασφάλεια, αντεγκληματική πολιτική & δικαιώματα του ανθρώπου*. Αθήνα, Αντ.Ν. Σάκκουλα, σ.69. Αναφέρουμε συμπληρωματικά ότι από τη δεκαετία του 1970 το πεδίο του κοινωνικού ελέγχου των θεσμών και οι νοοτροπίες αυτών έχουν μετασηματιστεί μεταξύ άλλων ως αποτέλεσμα και της ευρύτερης λογικής που το κράτος πρόνοιας ζητάει να αντικατασταθεί από την «εξάρτηση» στο κράτος με την ιδιωτική επιχείρηση και την ατομικιστική υπευθυνότητα. Loader, I. & Sparks, R. (2007). «Contemporary landscapes of crime, order, and control: Governance, risk, and globalization» στο Maguire, M., Morgan, R., and Reiner, R., *The Oxford handbook of criminology*. 4th Edition, UK, Oxford University Press, σ.80-81.

⁹⁰ Feeley, M.M., Simon, J. (1992) ό.π.

διευκολύνει την ανασηματοδότηση του τρόπου με τον οποίο περιγράφονται τα ζητήματα και των πολιτικών που ακολουθούνται.⁹¹

Ο συνδυασμός της διακυβέρνησης και ιδίως της όψης εκείνης για μια «παγκόσμια διακυβέρνηση» («global governance») ή «διεθνή αλληλεξάρτηση» («international interdependence»), συμπίπτει με την παγκοσμιοποίηση και τη δημιουργία διεθνών οργανισμών, που σε συνδυασμό με την παγκόσμια ανάγκη για ασφάλεια, σχηματίζουν δίκτυα με τις εθνικές κυβερνήσεις προκειμένου να ανταποκριθούν στην απαίτηση αυτή.⁹² Η αλληλόδραση αυτή μέσα από τα δίκτυα της διασυνοριακής επιτήρησης, αποτελούν βασικό χαρακτηριστικό της εμφάνισης των συστημάτων της διακρατικής διακυβέρνησης που σχηματίζουν την παγκόσμια διακυβέρνηση.⁹³

Ειδικότερα, για την Ευρωπαϊκή Ένωση με το δίκτυο συνεργασίας μεταξύ των θεσμών της και τις εθνικές κυβερνήσεις, η έννοια της διακυβέρνησης αποκτά εφαρμογή πέρα από το έθνος κράτος. Για παράδειγμα, το «ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης» αποτελεί σημαντικό νομοθετικό πλαίσιο αντιμετώπισης του διασυνοριακού εγκλήματος. Με τη θέσπισή του εκδίδεται δικαστική απόφαση από ένα κράτος-μέλος, προκειμένου να συλληφθεί και να παραδοθεί το πρόσωπο που βρίσκεται στο έδαφος άλλου κράτους – μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο καταζητείται, για την άσκηση ποινικής δίωξης, βελτιώνοντας παράλληλα και τη δικαστική συνεργασία μεταξύ των κρατών – μελών. Η ύπαρξη της Ευρωπαϊκής Μονάδας Δικαστικής Συνεργασίας («Eurojust») ενισχύει τη συνεργασία για το σκοπό αυτό, με το να εκπληρώνει το συντονισμό των εθνικών δικαστικών αρχών των κρατών-μελών και να

⁹¹ Στο ίδιο.

⁹² Μπακιρλή, Ε. (2017) ό.π., σ.44-45.

⁹³ Aas, Katja Franko, (2011). «Crimmigrant» bodies and bona fide travelers: Surveillance, citizenship and global governance». *Theoretical Criminology*, 15(3): 331-346, σ. 332.

διευκολύνει την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.⁹⁴ Ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος κατά αυτόν τον τρόπο διευρύνεται και ενισχύεται από την ύπαρξη ηλεκτρονικών βάσεων, προκειμένου να καταχωρείται το ένταλμα σύλληψης στο σύστημα πληροφοριών Σένγκεν.⁹⁵ Μέσα από μια «πολυ-επίπεδη διακυβέρνηση», οι σχέσεις μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης δεν δίνονται πλέον απαραίτητα ιεραρχικά εκ των άνω προς τα κάτω, αλλά επανατοποθετούν τις παραδοσιακές αντιλήψεις του ελέγχου σε πολυσύνθετες σχέσεις.⁹⁶ Κατ'αυτόν τον τρόπο ο κοινωνικός έλεγχος αποκτά νέο περιεχόμενο, η τοπικότητα του κοινωνικού ελέγχου διασπάται και αναπτύσσονται «μηχανισμοί ελέγχου της ευρωπαϊκής κοινοτικής εξουσίας», ώστε να «διαχέεται σε πολλαπλούς «τόπους» («μέσα», «πέρα» και «πάνω» από το κράτος) αποτελώντας προϊόν της μεταξύ τους διαντίδρασης».⁹⁷ Το νέο περιεχόμενο που αποκτά ο κοινωνικός έλεγχος στη «πολυ-επίπεδη διακυβέρνηση» είναι εμφανές στο τρόπο διαχείρισης της προσφυγικής κρίσης και την «προστασία» των Ευρωπαϊκών συνόρων.

2.3: Η διαχείριση της προσφυγικής κρίσης και η «πολυ-επίπεδη διακυβέρνηση»

Η μετανάστευση δεν χαρακτηρίζει μόνο τη σημερινή παγκοσμιοποιημένη εποχή. Παρατηρείται σε κάθε ιστορική περίοδο η μετακίνηση πληθυσμών, ανθρώπων από έναν τόπο σε άλλο, για διαφορετικούς λόγους κάθε φορά. Η νόμιμη οδός που αναζητούν συνυπάρχει, εντούτοις, με το ρίσκο για την ίδια τους τη ζωή, όταν πρόκειται να «δραπετεύσουν» λόγω πολιτικών

⁹⁴ Casale D. (2008). «EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework». *Defence Against Terrorism Review* – (1), (www.coedat.nato.int/publication/datr/volume1/04-EU_Institutional_and_Legal_Counter-terrorism_Framework.pdf).

⁹⁵ Ελληνική Αστυνομία-Σύστημα Πληροφοριών Schengen (http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=26982&Itemid=898&lang=).

⁹⁶ Crawford, A. (2002) ό.π., σ.3.

⁹⁷ Νικολόπουλος, Γ. (2007). «Πέρα από το κράτος»: Όψεις και αντινομίες του ευρωπαϊκού κοινωνικού ελέγχου», στο Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, τ.2, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας, σ.1129-1144.

καταπιέσεων, πολέμων ή προκειμένου να επανενωθούν με την οικογένειά τους.⁹⁸ Οι λόγοι αυτοί είναι ενδεικτικοί και διατυπώνονται ιδίως για την χρονολογική περίοδο του 2015 και του 2016, διάστημα κατά το οποίο έφτασαν πάνω από 1 εκατομμύριο πρόσφυγες και μετανάστες, στη προσπάθειά τους να διαφύγουν τον πόλεμο και την τρομοκρατία στη Συρία και σε άλλες χώρες.⁹⁹ Η Ευρωπαϊκή Ένωση, στη προσπάθειά της να αντιμετωπίσει αυτή τη κρίση, λαμβάνει και «βελτιώνει την ασφάλεια στα σύνορα, καπολεμά τη διακίνηση μεταναστών και παρέχει ασφαλείς τρόπους νόμιμης εισόδου» σε αυτή.¹⁰⁰

Ως προς τον στόχο της προστασίας των κοινών εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των νέων προκλήσεων της μετανάστευσης και της ασφάλειας,¹⁰¹ ο οργανισμός Frontex, που ιδρύθηκε το 2004 με έδρα τη Βαρσοβία, μετονομάζεται σε «Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή»¹⁰² και ενισχύονται οι αρμοδιότητές του. Συγκεκριμένα, η «νέα Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή» περιλαμβάνει αρμοδιότητες όπως: η παρακολούθηση των εξωτερικών συνόρων με τακτικές αναλύσεις κινδύνου και αξιολογήσεις τρωτότητας προκειμένου να εντοπίζονται και να θωρακίζονται τα αδύνατα σημεία, η παροχή εκπαίδευσης στο προσωπικό των υπεύθυνων υπηρεσιών των κρατών μελών καθώς και η αύξηση του μόνιμου προσωπικού της Frontex και μάλιστα με επιχειρησιακές αρμοδιότητες, όπως είναι ενδεικτικά, οι ομάδες συνοριοφυλάκων «ταχείας ανάπτυξης» καθώς και ο εφοδιασμός με

⁹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Η Ε.Ε. και η μεταναστευτική κρίση» (<http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/el/>).

⁹⁹ Στο ίδιο.

¹⁰⁰ Στο ίδιο.

¹⁰¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Προστασία των εξωτερικών συνόρων της Ευρώπης. Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή»

(https://ec.europa.eu/greece/sites/greece/files/20161005_a_european_border_and_coast_guard_fs_el.pdf).

¹⁰² Κανονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2016/ 1624. Θα συνεχίσει να αναφέρεται κοινώς ως Frontex. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Κανονισμός (Ε.Ε.) 2016/ 1624 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου» (https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/securing-eu-borders/legal-documents/docs/20161006/a_european_border_and_coast_guard_regulation_10092016_el.pdf).

τεχνικό εξοπλισμό.¹⁰³ Παράλληλα, στις προτεραιότητες του συμπεριλαμβάνεται και η πρόληψη του διασυνοριακού εγκλήματος με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων προσώπων που είναι ύποπτα για συμμετοχή σε εγκληματικές δραστηριότητες, όπως η εμπορία ανθρώπων, η τρομοκρατία ή η παράνομη διακίνηση μεταναστών, καθώς και δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των παράτυπων μεταναστών που συλλέγονται από υπαλλήλους που αποστέλλει ο οργανισμός.¹⁰⁴ Με τον τρόπο αυτό παρέχεται η δυνατότητα διαβίβασης πληροφοριών τόσο στις αρχές των κρατών μελών όσο και στην Ευρώπη για τη διεξαγωγή ερευνών.¹⁰⁵ Εκτός από την Ευρώπη η Frontex συνεργάζεται και με άλλους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως είναι η Eurojust, η Easo ακόμη και με το NATO.

Ενδεικτικά, η συνεργασία ανάμεσα στην Frontex και το NATO ενισχύει την προσπάθεια για την «αναχαίτιση της παράνομης διακίνησης και της παράτυπης μετανάστευσης μέσω πληροφοριών, επιτήρησης και αναγνώρισης στο Αιγαίο», με την ανταλλαγή επιχειρησιακών πληροφοριών να επεκτείνεται παράλληλα τόσο για την ελληνική όσο και την τουρκική ακτοφυλακή.¹⁰⁶ Ωστόσο, μέσα στο πλαίσιο αυτό οι επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης ζώων στη θάλασσα στη προσπάθεια διαχείρισης της προσφυγικής κρίσης (επιχείρηση «Ποσειδών», «Τρίτων»),¹⁰⁷ διαπλέκονται με τις επιχειρήσεις για την εξάρθρωση των δικτύων εμπορίας και παράνομης διακίνησης ανθρώπων («επιχείρηση Sophia» της EUNAVFOR MED),¹⁰⁸ με το να ανακύπτει το ερώτημα για το αν προέχει η ασφάλεια της ανθρώπινης ζωής ή των συνόρων. Σύμφωνα με τον Ulrich Beck, η μετάβαση στη δεύτερη νεωτερικότητα συνιστά το τέλος μια

¹⁰³ Στο ίδιο, καθώς και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Προστασία των εξωτερικών συνόρων της Ευρώπης. Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή» (https://ec.europa.eu/greece/sites/greece/files/20161005_a_european_border_and_coast_guard_fs_el.pdf).

¹⁰⁴ Στο ίδιο.

¹⁰⁵ Στο ίδιο.

¹⁰⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιχειρήσεις της Ε.Ε. στη Μεσόγειο θάλασσα» (https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/securing-eu-borders/fact-sheets/docs/20161006/eu_operations_in_the_mediterranean_sea_el.pdf).

¹⁰⁷ Στο ίδιο.

¹⁰⁸ Στο ίδιο.

ειδικότερης λογικής της θεσμικής δράσης, που κυριαρχούσε κατά τη διάρκεια της πρώτης νεωτερικότητας στην οποία οι απόλυτες διαχωριστικές γραμμές θολώνουν μεταξύ τους, ώστε να οδηγούν σε μια συνθετική λογική και να ενοποιούνται οι αντιφάσεις όπως οι παραπάνω.¹⁰⁹ Στις αλλαγές που βιώνουμε σήμερα, σε μια «παγκόσμια εποχή των κατασκευασμένων κινδύνων»¹¹⁰ όπως έχει ισχυριστεί ο Ulrich Beck, διαπιστώνεται ότι τα σύνορα και οι διαχωρισμοί όπως στο ερώτημα που θέσαμε γίνονται ασαφή και περιπλέκονται μεταξύ τους. Στη διερεύνηση αυτή εντάσσεται η συνύπαρξη της ασφαλειοποίησης των συνόρων με εκείνη της ανάδειξης των ανθρώπινων δικαιωμάτων στις πρακτικές αστυνόμευσης των συνόρων, με ειδικότερο παράδειγμα εκείνο της Frontex για την διαχείριση των Ευρωπαϊκών εξωτερικών συνόρων.¹¹¹

¹⁰⁹ Μαρκαντωνάτου, Μ. (2009). *Το κράτος και το μονοπώλιο της βίας. Θεωρήσεις και μεταβολές*. Αθήνα, Παπαζήση, σ.225, Beck, U., & Lau, C. (2005). «Second modernity as a research agenda: theoretical and empirical explorations in the «meta-change» of modern society». *The British Journal of Sociology*, 56 (4), σ.527, 534-535.

¹¹⁰ Beck, U. (1999) ό.π., σ.152. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να διακρίνουμε ανάμεσα σε έννοιες όπως «απειλή» (threat), «διακινδύνευση» (risk), και στις «κατασκευασμένες αβεβαιότητες» (manufactured uncertainties), προκειμένου να κατανοηθεί η κοινωνία της διακινδύνευσης σε σχέση με τις αλλαγές στον τρόπο αντίληψης, τις συνθήκες, και τους θεσμούς που λειτουργούν σε αυτή. Αρχικά, προσδιορίζεται ότι η έννοια της «διακινδύνευσης» (risk), δεν σημαίνει καταστροφή, αλλά την προσδοκία, την αναμονή για την καταστροφή. Πρόκειται για την οργάνωση των διακινδυνεύσεων στο μέλλον με βάση το παρόν, όπου, κατά βάση, οι επικείμενες, μελλοντικές καταστροφές είναι άγνωστες. Επομένως, χωρίς τις τεχνικές της απεικόνισης, χωρίς τα συμβολικά σχήματα, τα Μ.Μ.Ε., την τέχνη, οι διακινδυνεύσεις δεν είναι τίποτα απολύτως. Η επικείμενη καταστροφή μπορεί να δημιουργήσει σε εξαναγκασμό για δράσης. Η κοινωνική κατασκευή της αναμονής για τις επικείμενες καταστροφές στο παρόν, όπως είναι για παράδειγμα η κλιματική αλλαγή, η τρομοκρατία, η χρηματοπιστωτική κρίση, μπορεί να γίνει πολιτική δύναμη, η οποία με την σειρά της μπορεί να αλλάξει τον κόσμο είτε προς το καλύτερο είτε προς το χειρότερο. Επισημαίνεται, παράλληλα, ότι αν και η ανασφάλεια των ανθρώπων υπήρχε πάντοτε σχετικά με τις επικείμενες ασθένειες, το σύντομο προσδόκιμο ζωής, τις επιδημίες ή τους πολέμους, αυτά αποτελούν «απειλές» (threats) και όχι διακινδυνεύσεις. Οι «διακινδυνεύσεις» (risks) είναι μια σύγχρονη αντίληψη που προϋποθέτει την ανθρώπινη επιλογή και ενέργεια, αφορά στις ανθρώπινες αποφάσεις, ένα ανθρώπινα κατασκευασμένο μέλλον, μια πρώτη νεωτερική έννοια της διακινδύνευσης που πρέπει να διαχωριστεί από τις «κατασκευασμένες αβεβαιότητες» (manufactured uncertainties) της «δεύτερης νεωτερικότητας». Beck, U. (2016). «Varieties of Second Modernity and the Cosmopolitan Vision». *Theory, Culture & Society*, 33(7-8), σ.264-265.

¹¹¹ Aas, Katja Franko & Gundhus, H. (2015). «Policing humanitarian borderlands: Frontex, human rights and the precariousness of life». *British Journal of Criminology*, 55, σ.1-18. Επίσης για τους φορείς αστυνόμευσης: Αθανασάκης, Ι. (2017). *Φορείς αστυνόμευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ανθρώπινα δικαιώματα: οι περιπτώσεις της Europol και της Frontex*. (Διπλωματική Εργασία), Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνιολογίας.

3: Η ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ

3.1: Τα ζητήματα καταγραφής και η ανθρώπινη πολυπλοκότητα

Η επιλογή και ο διαχωρισμός που πραγματοποιείται προκειμένου κάποιος να περάσει τα ευρωπαϊκά σύνορα υπόκειται σε ένα τεχνοκρατικό μοντέλο με την διεξαγωγή αναλύσεων κινδύνου βασισμένο στην έννοια της διακινδύνευσης – «risk».¹¹² Το «κοινό μοντέλο ολοκληρωμένης ανάλυσης κινδύνου» («CIRAM») για την αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών και συνεργασίας, αφορά περισσότερο στην ασφάλεια - στο ευάλωτο των συνόρων, παρά στους ανθρώπους που προσπερνάνε τα σύνορα, με τον καθορισμό της απειλής να μετριέται με στατιστικούς δείκτες όπως είναι μεταξύ άλλων, ο αριθμός των υπηκόων τρίτων χωρών που συλλαμβάνονται στα σύνορα.¹¹³ Με την αυξανόμενη ασφαλειοποίηση και την περιφρούρηση των συνόρων, οι προσπάθειες των μεταναστών να περάσουν απαρατήρητοι από τους συνοριοφύλακες στην Ευρωπαϊκή Ένωση οδήγησε στο θάνατο πολλών μεταναστών, ως «παράπλευρη απώλεια» στη προσπάθεια αντιμετώπισης της παράτυπης μετανάστευσης.¹¹⁴ Στη διαχείριση των εξωτερικών ευρωπαϊκών συνόρων οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως στατιστικός δείκτης και όχι ως άνθρωποι που δικαιούνται και χρειάζονται διεθνή προστασία,¹¹⁵ υπονομεύοντας παράλληλα το καθεστώς της διεθνούς προστασίας προσφύγων μπροστά στην

¹¹² Gretzschel, M. «Linking the diffusion on military ideas to human rights violations at EU borders», International Relations Students (<https://www.e-ir.info/2017/09/30/linking-the-diffusion-of-military-ideas-to-human-rights-violations-at-eu-borders/>).

¹¹³ Aas, Katja Franko & Gundhus, H. (2015) ό.π., σ.9-10.

¹¹⁴ Van Houtum, H. (2010). «Human blacklisting: the global apartheid of the EU's external border regime». *Environment and Planning D: Society and Space*, (28), σ.968,

¹¹⁵ Gretzschel, M. ό.π.

ανάγκη για ασφάλεια.¹¹⁶ Ο ανθρώπινος παράγοντας χάνεται κυριολεκτικά και μεταφορικά, παραμένει απών, όπως αυτό αποδεικνύεται από την έλλειψη επίσημης καταγραφής του αριθμού θνησιμότητας, των ονομάτων ή της αιτίας θανάτου τους.¹¹⁷

Στις όσες καταγραφές πραγματοποιούνται με την προηγμένη τεχνολογία του CIRAM, με τα συστήματα παρακολούθησης, τις μηνιαίες στατιστικές αναφορές από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ανταλλαγή πληροφοριών με τρίτες χώρες κ.λπ., ο Frontex δεν συλλέγει συστηματικά πληροφορίες για τη θνησιμότητα των μεταναστών και των θανάτων στα σύνορα.¹¹⁸ Ως διαμαρτυρία γι' αυτή τη σιωπή των θανάτων των μη καταγεγραμμένων μεταναστών που έχουν πεθάνει στη προσπάθειά τους να μπουν ή να παραμείνουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η καταμέτρηση των θανάτων στα σύνορα γίνεται από Μη Κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο πεδίο, όπως η United Against Racism και η No Borders.¹¹⁹ Καθώς η καταμέτρηση των θανάτων στη θάλασσα και στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν γίνεται τόσο από το κράτος ή τους επίσημους φορείς της αλλά επίσης από ακαδημαϊκούς ακόμα και δημοσιογράφους.¹²⁰ Η αστυνόμευση των συνόρων εναλλάσσεται μεταξύ συνθηκών και πρακτικών που την ίδια στιγμή εντάσσονται σε κανόνες αλλά δεν διέπονται από κανόνες, κινούμενες μεταξύ ανθρωπισμού και απανθρωπιάς.¹²¹ Η αποστολή περιγράφεται και νομιμοποιείται μέσα από το λεξιλόγιο του ανθρωπισμού, όμως παράλληλα η αστυνόμευση των συνόρων χαρακτηρίζεται από προκλήσεις οι οποίες αναδεικνύουν τους μη ξεκάθαρους διαχωρισμούς της ευθύνης και τις επίρριψης ευθυνών, που εναλλάσσονται μεταξύ

¹¹⁶ Hammerstad, A. «Securitization as a self-fulfilling prophecy: Refugee movements and the North-South security divide» (https://www.researchgate.net/publication/239928108_Securitisation_as_a_self-fulfilling_prophecy_Refugee_movements_and_the_North-South_security_divide).

¹¹⁷ Van Houtum, H. (2010) ό.π.,

¹¹⁸ Aas, Katja Franko & Gundhus, H. (2015) ό.π., σ.10.

¹¹⁹ Van Houtum, H. (2010) ό.π.,

¹²⁰ Weber, L. & Pickering, S. (2011), *Globalization and Borders: Deaths at the Global Frontier*. Palgrave Macmillan, όπως αναφέρεται στο Aas, Katja Franko & Gundhus, H. (2015) ό.π., σ.12.

¹²¹ Aas, Katja Franko & Gundhus, H., 2015, ό.π., σ.14.

των φορέων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των εθνικών αρχών των μελών κρατών της και των τρίτων χωρών.¹²²

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Zygmunt Bauman «με το πέρασμα του χρόνου έρχονται στην επιφάνεια διαδοχικά υποστρώματα αναδυόμενων πραγματικοτήτων – και το καθένα από αυτά τα στρώματα απαιτεί μια βαθύτερη και γενικότερη αναθεώρηση των παραδεδεγμένων δοξασιών και των εννοιολογικών εργαλείων μας σε σχέση με το αμέσως προηγούμενό του, έτσι ώστε να αναλυθεί και να αποκαλυφθεί πλήρως και η δική του σημασία».¹²³ Μέχρι πρόσφατα άλλωστε, οι εγκληματολόγοι, με κάποιες εξαιρέσεις, έδωσαν σχετικά λίγη προσοχή αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενός θέματος συζήτησης που κυριαρχούσε από τους νομικούς.¹²⁴ Ένα εκ των πρώιμων εγκληματολογικών άρθρων στο ζήτημα αυτό γράφτηκε από τους Herman και Julia Schwendinger στο οποίο ισχυρίζονται ότι οι εγκληματολόγοι θα έπρεπε να διευρύνουν την προσοχή τους πέρα από εκείνα τα εγκλήματα που καθορίζονται από τα νομοθετήματα των εθνικών κρατών.¹²⁵

Ο προβληματισμός όμως επεκτείνεται και στις πηγές πληροφόρησης, ιδίως όταν αυτές αποτελούν έμμεσες, δευτερογενείς πηγές, στις οποίες θα θελήσει να εστιάσει ο ερευνητής, όταν πρόκειται για επίσημες εγκληματολογικές στατιστικές από τους επίσημους φορείς κοινωνικού ελέγχου και το «πλήθος αριθμών», που αυτές συγκεντρώνουν.¹²⁶ Η χρήση των στατιστικών αποτελούν για τους εγκληματολόγους σημαντικό μεθοδολογικό εργαλείο, οι οποίες χρησιμοποιούνται για την ανάλυση που αφορά σε μακρο-επίπεδο ανάλυσης.¹²⁷ Πρόκειται για την εμφανή εγκληματικότητα, αποτελώντας την παλαιότερη θετικιστική προσέγγιση του

¹²² Στο ίδιο, σ.14-15.

¹²³ Bauman, Z. [2004], (2005) ό.π., σ.112.

¹²⁴ Newburn T. (2007), ό.π., σ.890.

¹²⁵ Στο ίδιο.

¹²⁶ Τσίγκανου, Ι. (2009). «Η γνώση μας για το έγκλημα μέσα από δευτερογενείς πηγές και ποσοτικοποιήσεις: ουσιαστικά ζητήματα και μεθοδολογικοί προβληματισμοί». *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 129 Β', σ.5-31.

¹²⁷ Ζαραφονίτου, Χ. (2004). *Εμπειρική εγκληματολογία*. Β' Έκδοση, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.35-36.

εγκληματικού φαινομένου.¹²⁸ Για όλα τα είδη των στατιστικών¹²⁹ τίθενται μεθοδολογικοί προβληματισμοί αναφορικά με την αξιοπιστία τους, την επιλεκτικότητα που γίνεται, η οποία οδηγεί σε ένα «φιλτράρισμα» από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου μέχρι την τελική φάση που θα απονεμηθεί σε κάποιον η «ετικέτα» του εγκληματία, ανεξάρτητα από το αν έχει διαπράξει ή όχι έγκλημα,¹³⁰ έτσι ώστε η εικόνα που προκύπτει να είναι παραποιημένη και να μην αποτυπώνει τις πραγματικές διαστάσεις του εγκληματικού φαινομένου.¹³¹ Άλλωστε, η ύπαρξη του σκοτεινού αριθμού, ο οποίος αυξομειώνεται με την θεατότητα και την παραπομπή,¹³² δεν επιτρέπει τον ακριβή αριθμό των εγκλημάτων που διαπράττονται ούτε των χαρακτηριστικών των δραστών.¹³³ Όπως αναφέρει ο Ηλίας Δασκαλάκης «στις στατιστικές δεν καταγράφεται το έγκλημα αλλά τα αποτελέσματα της δράσης των οργάνων της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, δηλαδή το έτοιμο προϊόν που θα βγει από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, όπως έχει διαμορφωθεί με τη διαδικασία των επιλογών και των φιλτραρισμάτων».¹³⁴ Όπως επισημαίνει η Ιωάννα Τσίγκανου «οι πληροφορίες που μας παρέχουν για το έγκλημα οι αριθμοί συνιστούν μια συμβολική αναπαράσταση των ιδιοτήτων – χαρακτηριστικών του χωροχρονικά προσδιορισμένου εγκληματικού φαινομένου».¹³⁵ Οι επίσημες στατιστικές του εγκλήματος αποτελούν την πιο προσιτή, προσβάσιμη πηγή δεδομένων και ως εκ τούτου η πλειονότητα των συγκριτικών αναλύσεων βασίζονται σε αυτές.¹³⁶ Ωστόσο,

¹²⁸ Σπινέλλη, Κ. (2014) ό.π., σ.178.

¹²⁹ Οι εγκληματολογικές στατιστικές διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: 1) αστυνομίας, 2) ποινικών δικαστηρίων, 3) Σωφρονιστικές στατιστικές. Ζαραφώνιτου, Χ. (2004) ό.π., σ.36-37.

¹³⁰ Δασκαλάκης, Η. (1985). *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης. Παραδόσεις*. Αθήνα- Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ.79-83,133,134. Estrada, F., & Westfelt, L. (2005). «International crime Trends: Sources of Comparative Crime Data and Post War Trends in Western Europe» στο Sheptycki, J. & Wardak, A., *Transnational and Comparative Criminology*. Glasshouse Press, σ.21.

¹³¹ Ζαραφώνιτου, Χ. (2004) ό.π., σ.37-38.

¹³² Δασκαλάκης, Η. (1985) ό.π., σ.85.

¹³³ Ζαραφώνιτου, Χ. (2004) ό.π., σ. 38.

¹³⁴ Δασκαλάκης, Η. (1985) ό.π., σ.135.

¹³⁵ Τσίγκανου, Ι. (2009) ό.π., σ.15.

¹³⁶ Estrada, F., & Westfelt, L. (2005) ό.π., σ.19.

οι εγκληματολόγοι πρέπει να είναι επιφυλακτικοί με τα στατιστικά δεδομένα, ώστε να παρέχεται μια ακριβή εικόνα, αποφεύγοντας τη δραματοποίηση γεγονότων, ειδικότερα των βίαιων εγκλημάτων, όπως παρουσιάζονται στα Μ.Μ.Ε. Έχει επισημανθεί ότι οι κατηγορίες των επίσημων εγκλημάτων αλλάζουν περιστασιακά, όπως συμβαίνει επίσης με τη μέτρηση και καταγραφή τους, ώστε η ανάλυση των στατιστικών σειρών να παρουσιάζει έλλειψη συνέχειας και οι τάσεις να μην είναι γραμμικές, οδηγώντας στη διαστρέβλωση της πραγματικότητας, η οποία μπορεί να επηρεάσει και την αποτελεσματικότητα της άσκησης της αντεγκληματικής πολιτικής.¹³⁷

Οι στατιστικοί δείκτες, οι κατηγορίες καταμέτρησης, και οι πίνακες διπλής εισόδου για τη συγκέντρωση και παρουσίαση των δεδομένων οδηγούν στην «απο-ανθρωποποίηση» («dehumanization») των υπό διερεύνηση πληθυσμών, μπροστά στην εισαγωγή επιστημονικών μεθόδων, προς μια αντικειμενική χωρίς ανθρώπινα λάθη διαδικασία, αποκλείοντας έτσι τις αμφισημίες και τις εκπλήξεις που μπορεί να προκύψουν στην επεξεργασία της εγκληματολογικής έρευνας.¹³⁸ Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης εποχής, και των λεγόμενων «μεγάλων δεδομένων» («Big Data»), η ανάλυση αυτών καθώς και η ερμηνεία τους επεκτείνεται και φέρνει αλλαγές και προκλήσεις για την εγκληματολογική έρευνα.¹³⁹ Η μαζικά γρήγορη

¹³⁷ Hardie-Bick, J., Sheptycki, J. & Wardak, A. (2005) ό.π., σ.4-5. Τσίγκανου, Ι. (2009) ό.π., σ.20.

¹³⁸ Ferrell, J. (2004). «Boredom, Crime and Criminology». *Theoretical Criminology*. Special Issue: Cultural Criminology, 8(3), σ.297.

¹³⁹ Ο όρος «Big Data», που συχνά χρησιμοποιείται στις επιχειρήσεις, αποτελεί μια τάση η οποία επεκτείνεται και σε άλλους τομείς της κοινωνικής ζωής όπως συμβαίνει με πρακτικές που ακολουθούνται στη ποινική διαδικασία. Ειδικότερα, αποτελεί τεχνολογικό όρο που αναφέρεται στη δυνατότητα συλλογής και συγκέντρωσης ποικίλων δεδομένων που μπορούν να αποθηκευτούν και να αναλυθούν, ώστε να παραχθούν καινοτόμες γνώσεις για την εγκληματική συμπεριφορά και να μυήσει σε νέες μορφές την πρακτική της ποινικής δικαιοσύνης. Ορισμένοι εγκληματολόγοι, καθώς και επίσημοι φορείς κοινωνικού ελέγχου, επιδιώκουν να εκμεταλλευτούν αυτές τις δυνατότητες, προκειμένου να αντλήσουν γενικά ή ειδικά διαγνωστικά συμπεράσματα, σχετικά με τη σύνδεση του εγκλήματος και της γεωγραφίας, τις εγκληματικές τάσεις και τα προσωπικά χαρακτηριστικά, το παρελθόν και την πρόβλεψη του μελλοντικού εγκλήματος. Για παράδειγμα, η συμβολή των νέων τεχνολογιών, αποδεικνύεται αρκετά χρηστική προκειμένου να ληφθούν προληπτικά μέτρα, όπως αυτό της βιομετρίας για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ιδιαίτερα εμφανές στη πρακτική που ακολουθείται στα αεροδρόμια από τις ιδιωτικές εταιρίες ασφάλειας. Ειδικότερα, με τη τεχνολογία της βιομετρίας ο καθένας ξεχωριστά μπορεί να αναγνωριστεί μέσω ορισμένων ξεχωριστών χαρακτηριστικών, όπως είναι η φωνή, τα μάτια ή τα δακτυλικά αποτυπώματα. Η Ευρωπαϊκή

εξάπλωση των ψηφιακών μέσων επικοινωνίας, των καταγραφικών μεθόδων στη κοινωνική ζωή, αλλάζει σημαντικά τους τρόπους με τους οποίους οργανώνεται, διαπράττεται, βιώνεται, απεικονίζεται, εντοπίζεται και ελέγχεται η εγκληματικότητα.¹⁴⁰ Για παράδειγμα, όσον αφορά την αστυνόμευση, βλέπουμε την ανάδυση των τεχνολογιών διαχείρισης κινδύνου, όπως είναι το CCTV, τα drones, τα αυτοματοποιημένα συστήματα αναγνώρισης πινακίδων κυκλοφορίας, τα οποία υποτίθεται ότι είναι περισσότερο αντικειμενικά και αποτελεσματικά στην εκτέλεσή τους και λιγότερο ευαίσθητα στην υποκειμενικές προκαταλήψεις και τα λάθη, παράγοντας έτσι νέες μορφές ως προς την γνώση του ελέγχου της εγκληματικότητας.¹⁴¹ Ωστόσο, είναι αναγκαίο οι πρακτικές αυτές να μην εμμένουν στη διαχειριστική τους υπόσταση, θέση η οποία αναδεικνύεται και από τις διαφορετικές απόψεις στο ζήτημα αυτό ανάμεσα στην «πολιτισμική εγκληματολογία» («cultural criminology»)¹⁴² και τη «διαχειριστική εγκληματολογία».¹⁴³

Με τις εθνογραφικές μεθοδολογίες εξ ορισμού οι μελέτες που διεξάγονται ενστερνίζονται τα πολιτισμικά σημαίνοντα των υπό διερεύνηση ομάδων ή υποκειμένων,

Ένωση για την εσωτερική ασφάλεια των κρατών-μελών της με το Σύστημα Πληροφοριών για τις Θεωρήσεις “Visa Information System”, περιλαμβάνει επίσης βιομετρικά στοιχεία. Bennet Moses, L., Chan, J., Smith, G.J.D., “The challenges of doing criminology in the big data era: Towards a digital and data-driven approach”, 2017, *British Journal of Criminology*, 57, σ.267, Μαγγανάς, Α., *Ιδιαίτερα ζητήματα ποινικού δικαίου & ποινικής δικονομίας*, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007, σ. 140 – 142, Casale. D. (2008). «EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework». *Defence Against Terrorism Review* – (1), σ.66. ([www.coedat.nato.int/publication/datr/volume1/04-EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework.pdf](http://www.coedat.nato.int/publication/datr/volume1/04-EU%20Institutional%20and%20Legal%20Counter-terrorism%20Framework.pdf)).

¹⁴⁰ Στο ίδιο.

¹⁴¹ Στο ίδιο, σ.260.

¹⁴² Η πολιτισμική εγκληματολογία το ξεκίνημα της οποίας προσδιορίζεται στα μέσα της δεκαετίας του 1990, αποτελεί θεωρητική, μεθοδολογική και παρεμβατική προσέγγιση της μελέτης του εγκλήματος, μέσα από τη κατανόηση του στο πολιτισμικό πλαίσιο. «Αναζητά να επανασυνδέσει τις κοινωνιολογικές ρίζες της εγκληματολογίας, τη φαινομενολογική κοινωνιολογία και την υποπολιτισμική θεωρία, καθώς και να αξιολογεί κριτικά αυτές τις προηγούμενες θέσεις, ώστε να αναπτύξει θεωρία η οποία να μπορεί να κατανοήσει πλήρως τις συνθήκες της ύστερης νεωτερικότητας στην οποία ζούμε, αποφεύγοντας τον κοινωνιολογικό θετικισμό και τις ντετερμινιστικές μεθόδους. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στη ρευστότητα και την αλλαγή, ειδικότερα όπως συμβαίνει σήμερα στη περίοδο της πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης και τον πλουραλισμό των αξιών». Hayward, K. and Young, J. (2012), λήμμα «cultural criminology» στο Maguire, M., Morgan R., Reiner R., *The Oxford handbook of criminology*. 5th Edition, UK, Oxford University Press, σ.133. Ferrell, J. and Sanders, C., (eds.) (1995). *Cultural criminology*. Boston, Northeastern University Press. Ferrell, J., Hayward, K., and Young, J. (2008). *Cultural Criminology: An invitation*, Los Angeles, Sage.

¹⁴³ Ferrell, J. (2004) ό.π.

επιβεβαιώνοντας την πολυπλοκότητα του ανθρωπισμού που τους χαρακτηρίζει.¹⁴⁴ Άλλωστε στις κοινωνικές επιστήμες εναπόκειται η κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων και των νοημάτων των κοινωνικών συμπεριφορών, παρά στον περιορισμό τους για μια απλουστευτική εξωτερική μελέτη τους. Ειδικότερα, όπως είχε επισημάνει ο Max Weber «κατανόηση σημαίνει τη συμμετοχική ενδοσκόπηση του επιστήμονα, την ικανότητά του να εμβαθύνει στο φαινόμενο που μελετάει, να το δει όχι από έξω, σαν αντικείμενο, αλλά από μέσα, από την πλευρά του δρώντος υποκειμένου, σαν να ήταν αυτός ο ίδιος το δρών υποκείμενο».¹⁴⁵ Επιπρόσθετα, χαρακτηριστικά όπως αυτά της αποδοτικότητας, του υπολογιστικού χαρακτήρα και η έμφαση που αποδίδεται στους αριθμούς και τα τεχνολογικά μέσα που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη ενός σκοπού (όπως είναι η διαχείριση της εγκληματικότητας), εμφανίζουν έναν «εργαλειακό ορθολογισμό».¹⁴⁶ Στην προσπάθεια αναζήτησης της κατανόησης των πτυχών της παγκόσμιας κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής μπορούν επίσης να προσφέρουν πολλά αναλύσεις, όπως είναι για παράδειγμα η εθνογραφία, η παρατήρηση και η επικοινωνία με ανθρώπους για την καθημερινή τους ζωή.¹⁴⁷ Αυτές οι διαστάσεις της κοινωνικής ζωής που χαρακτηρίζονται από την ιδέα του πολιτισμού, συνεχίζουν να ενδιαφέρον για την εγκληματολογία,¹⁴⁸ ώστε μέσα από την εθνομεθοδολογική έρευνα να αναδειχθούν και οι ιδιαιτερότητες των πολιτισμών.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Στο ίδιο, σ.297.

¹⁴⁵ Weber, M. (1964). «The Theory of Social and Economic Organizations». Glencoe, Free Press στο Τσαούσης, Δ. (1983). *Η Κοινωνία του Ανθρώπου*. Αθήνα, Gutenberg, σ.40.

¹⁴⁶ Ο Max Weber όρισε ως ορθολογισμό την επιλογή των κατάλληλων μέσων για την πραγματοποίηση του σκοπού, χαρακτηριστικό γνώρισμα των σύγχρονων κοινωνιών. Η διαχείριση των μαζικών αναγκών στις σύγχρονες κοινωνίες απαιτεί την ορθολογική-γραφειοκρατική οργάνωση των σχέσεων και των υπηρεσιών. Σχηματίζεται επομένως μια εργαλειακή λογική, χωρίς συναισθηματισμούς - ένας «εργαλειακός ορθολογισμός» που βρίσκεται απέναντι στον άνθρωπο που ο ίδιος τον δημιούργησε. Πρόκειται για το «σιδερένιο κλούβι» το οποίο «παγιδεύει τους ανθρώπους στην εξυπηρέτηση της αποτελεσματικότητας, απαλλαγμένης από οποιαδήποτε άλλη αρχή ή αξία, που θα έθετε εμπόδια στην πραγματοποίηση του οργανωτικού σκοπού». Δασκαλάκης, Δ. (2009) ό.π., σ.108-110.

¹⁴⁷ Loader, I. and Sparks, R. (2012) ό.π., σ.24.

¹⁴⁸ Στο ίδιο.

¹⁴⁹ Βιδάλη, Σ. (2013) ό.π., σ.31.

3.2: Τα τεχνολογικά μέσα ελέγχου στη διαχείριση των μετακινούμενων πληθυσμών

Το χαρακτηριστικό στοιχείο της άσκησης κοινωνικού ελέγχου στη διαχείριση των μετακινούμενων πληθυσμών αποτελεί η αστυνόμευση, η οποία αποσυνδέεται από τα εδαφικά σύνορα και γίνεται κυρίως μέσω τεχνολογιών αναγνώρισης που βρίσκονται «εξ αποστάσεως».¹⁵⁰ Η πρακτική αυτή συνδέεται με τις νέες τεχνολογίες, που διαρρηγνύουν τα όρια του χωροχρόνου και ενισχύουν την άμεση επικοινωνία και αλληλεξάρτηση¹⁵¹ μεταξύ των κρατών μελών μέσα από βάσεις δεδομένων. Κατά τη διαδικασία της διεθνοποίησης της επιτήρησης και του ελέγχου του εγκλήματος αρχίζει να διαφαίνεται και ο ρόλος που έχει στη κατασκευή ενός ιδιαίτερου τύπου μιας παγκόσμιας διαιρούμενης πολιτείας.¹⁵² Ή όπως το έθεσε ο Henk van Houtum για ένα «παγκόσμιο καθεστώς απαρτχάιντ» το οποίο εντοπίζεται στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανάμεσα στις κατηγορίες των μεταναστών που είναι ευπρόσδεκτοι και σε εκείνους που είναι ανεπιθύμητοι με βάση αναφοράς την χώρα καταγωγής τους, πιθανολογώντας κάθε φορά τους κινδύνους που μπορεί να επιφέρει η είσοδός τους στο ευρωπαϊκό έδαφος.¹⁵³ Άλλωστε, όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Henk van Houtum «κάθε κοινωνία δημιουργεί τους δικούς της ξένους, και το ίδιο κάνει και η πολιτική ιδιαιτερότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης».¹⁵⁴

Τα τεχνολογικά μέσα ελέγχου των μετακινούμενων πληθυσμών που λαμβάνονται για την διαχείριση της υπεράσπισης των συνόρων στην Ευρωπαϊκή Ένωση συγκλίνουν σε αυτό που η Katja Franko Aas αναφέρει ως ένα «ραγδαία εξελισσόμενο δίκτυο πρακτικών επιτήρησης της

¹⁵⁰ Zedner, L. (2010) ό.π. Ως «διακυβέρνηση από απόσταση» («governance at a distance») περιέγραψαν οι Nicolas Rose και Peter Miller προκειμένου να διακρίνουν ανάμεσα στην διακυβέρνηση και τον παραδοσιακό τρόπο διοίκησης, που ήταν συγκεντρωτικά δομημένος. Rose, N. & Miller, P. (1992) «Political power beyond the state: Problematics of government». *The British Journal of Sociology*, 43(2), 173-205.

¹⁵¹ Δασκαλάκης, Δ. (2009) ό.π., σ. 474-475.

¹⁵² Aas, Katja Franko (2011) ό.π., σ.331.

¹⁵³ Van Houtum Henk (2010) ό.π., σ.964,967.

¹⁵⁴ Στο ίδιο, σ.964.

Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά τα σύνορα και τον έλεγχο του εγκλήματος»,¹⁵⁵ τα οποία κατέχουν σημαντική θέση στον λεγόμενο «χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» και είναι ενδεικτικά τα εξής:

- I. *Schengen Information System (S.I.S. 1+ / S.I.S. II)*: Στο πλαίσιο της συμφωνίας Schengen δημιουργήθηκε το Σύστημα Πληροφοριών Schengen (Schengen Information System). Το S.IS. αποτελεί ένα ηλεκτρονικό αρχείο δεδομένων στο οποίο τα Κράτη μέλη ανταλλάσσουν και τροφοδοτούν με πληροφορίες.¹⁵⁶ Οι πληροφορίες αυτές αφορούν αφενός αναζητούμενα πρόσωπα (διωκόμενοι, εξαφανισμένοι ανήλικοι και ενήλικοι κ.λπ.) και αφετέρου αντικείμενα που έχουν κλαπεί ή απολεσθεί (οχήματα, έγγραφα ταυτότητας, άδειες κυκλοφορίας οχημάτων και πινακίδες αριθμού κυκλοφορίας).¹⁵⁷ Τα κράτη μέλη του χώρου Schengen οφείλουν να συγκροτήσουν κεντρική αρχή, η οποία θα λειτουργεί ως ενιαίο σημείο επαφής (την υπηρεσία «S.I.R.E.N.E.» - Supplementary Information Request at the National Entries, Αίτηση Συμπληρωματικών Πληροφοριών για Εθνικές Καταχωρήσεις) και συντονισμού για την ανταλλαγή συμπληρωματικών πληροφοριών σχετικά με τα δεδομένα του S.I.S.¹⁵⁸ Το Σύστημα Πληροφοριών Schengen S.I.S. περιείχε μεταξύ άλλων πληροφορίες σχετικά με τα πρόσωπα που ενδέχεται να έχουν εμπλακεί σε σοβαρές μορφές εγκλήματος ή τα οποία ενδέχεται να μην έχουν το δικαίωμα εισόδου ή διαμονής στην Ευρωπαϊκή Ένωση.¹⁵⁹ Ωστόσο, η ταχεία τεχνολογική αλλαγή και η γεωγραφική μεγέθυνση της

¹⁵⁵ Aas, Katja Franko (2011) ό.π., σ.332.

¹⁵⁶ Ελληνική Αστυνομία – «Σύστημα Πληροφοριών Schengen» (http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27.%27&perform=view&id=26982&Itemid=898&lang=).

¹⁵⁷ Στο ίδιο.

¹⁵⁸ Στο ίδιο.

¹⁵⁹ EUR-Lex, «Από το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (S.I.S. 1+) στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς S.I.S. II» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0010>).

Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέστησε απαραίτητη την αντικατάσταση αυτού του συστήματος πρώτης γενιάς.¹⁶⁰ Σχεδιάστηκε μια ενημερωμένη έκδοση του S.I.S. (το *S.I.S. I+*) για να αντικατασταθεί το αρχικό με ένα καλύτερο ενημερωμένο σύστημα που προσφέρει πρόσθετες λειτουργίες. Έτσι το *S.I.S. II* επιτρέπει τη χρήση βιομετρικών στοιχείων με νέα είδη καταχωρήσεων και τη δυνατότητα σύνδεσης διαφορετικών καταχωρήσεων μεταξύ τους, εξέλιξη που αφορά και στο μεταβαλλόμενο νομικό, τεχνικό και πολιτικό περιβάλλον.¹⁶¹ Στις 9/5/2013, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (eu- LISA) ανέλαβε την ευθύνη για την καθημερινή λειτουργική διαχείριση του κεντρικού συστήματος *S.I.S. II*.¹⁶²

- II. *European Dactyloscopy (Eurodac)*: Η βάση δεδομένων Eurodac αποτελεί ένα σύστημα σύγκρισης δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων άσυλο και ορισμένων κατηγοριών παράνομων μεταναστών.¹⁶³ Παράλληλα, αυτή η βάση δεδομένων θα διευκολύνει την εφαρμογή του κανονισμού «Δουβλίνο II», ο οποίος παρέχει τη δυνατότητα προσδιορισμού της χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι αρμόδια για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου.¹⁶⁴ Η καταχώρηση των βιομετρικών χαρακτηριστικών καθώς και τα στοιχεία (όνομα, επώνυμο, χώρα καταγωγής) του αιτούντος ασύλου ή όσων περνούν παράτυπα τα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφορούν υπηκόους τρίτων χωρών πάνω από την ηλικία των 14 ετών.¹⁶⁵ Για τους αιτούντες άσυλο, τα στοιχεία παραμένουν στο σύστημα για 10 χρόνια. Για τους

¹⁶⁰ Στο ίδιο.

¹⁶¹ Στο ίδιο.

¹⁶² Στο ίδιο.

¹⁶³ EUR-Lex, «Σύστημα Eurodac» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133081>).

¹⁶⁴ Στο ίδιο.

¹⁶⁵ Αλεξίου, Ν. (15/10/2015), CNN Greece, «Eurodac: το σύστημα που καταγράφει τους μετανάστες στην ΕΕ» (<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/888/eurodac-to-systima-poy-katagrafei-toys-metanastes-stin-ee>).

αλλοδαπούς οι οποίοι συλλαμβάνονται για την παράτυπη διέλευση των εξωτερικών συνόρων, τα στοιχεία παραμένουν στη βάση δεδομένων για δύο χρόνια και έπειτα διαγράφονται, εκτός αν λάβει άδεια διαμονής, εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης ή έχει αποκτήσει την ευρωπαϊκή ιθαγένεια, οπότε διαγράφονται.¹⁶⁶

III. *Visa Information System (VIS)*: Το Σύστημα Πληροφοριών για τις Θεωρήσεις (VIS) αφορά στην κοινή πολιτική θεωρήσεων για σύντομη διαμονή και έχει ως στόχο να διασφαλίσει στους συνοριοφύλακες τη δυνατότητα ελέγχου εάν ο κάτοχος της βιομετρικής θεώρησης είναι ο νόμιμος κάτοχος που υπέβαλε την αίτηση.¹⁶⁷

IV. *European Border Surveillance System (Eurosur)*: Σύμφωνα με τον Κανονισμό 1052/2013, για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Επιτήρησης των Συνόρων (Eurosur), πρόκειται για ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών που αποσκοπεί στη βελτίωση της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹⁶⁸ Το Eurosur παρέχει τη δυνατότητα ανταλλαγής δεδομένων σχετικών με τα σύνορα σε σχεδόν πραγματικό χρόνο μεταξύ των μελών του δικτύου, που αποτελείται από τις χώρες του Σένγκεν και τον Frontex.¹⁶⁹

V. *“Smart Borders”*: Οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το σύστημα των «έξυπνων συνόρων» έκανε για πρώτη φορά την εμφάνισή του το 2008, αλλά έλαβε νέα δυναμική εξαιτίας της «μεταναστευτικής κρίσης» και τον αυξημένο αριθμό ανθρώπων που ταξίδευαν στην Ευρώπη που τις συνόδευσε η «Αραβική Άνοιξη» του 2011.¹⁷⁰ Η

¹⁶⁶ Στο ίδιο.

¹⁶⁷ European Commission, «VISA information System (VIS)» (https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-information-system_en).

¹⁶⁸ EUR –Lex «Ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0240>).

¹⁶⁹ Στο ίδιο.

¹⁷⁰ Hayes, B., Vermeulen, M. (2012), «Borderline. The EU’s New Border Surveillance Initiatives», Heinrich Böll Foundation, Berlin, σ. 7 (<https://www.boell.de/en/content/borderline-eus-new-border-surveillance-initiatives>).

πρωτοβουλία για τα «έξυπνα σύνορα» βασίστηκαν στη προσπάθεια για μια πιο σύγχρονη και αποτελεσματική διαχείριση των ροών των ταξιδιωτών στα εξωτερικά της σύνορα.¹⁷¹ Ειδικότερα, στο πακέτο των «έξυπνων συνόρων» περιλαμβάνεται η εγκατάσταση του συστήματος εισόδου/εξόδου (*Entry – Exit System “EES”*), και το πρόγραμμα καταχώρισης ταξιδιωτών (*Registered Traveller Programme “RTP”*).¹⁷² Στόχος είναι να βελτιώσει τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων των κρατών μελών της ζώνης Σένγκεν για την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης, καθώς και να παρέχει πληροφορίες για όσους παρατείνουν την παραμονή τους και να διευκολύνει τον έλεγχο των υπηκόων ταξιδιωτών από τις τρίτες χώρες που διασχίζουν συχνά τα σύνορα.¹⁷³ Άλλωστε, αναφέρεται ότι «ο αυξανόμενος αριθμός μη ευρωπαϊών πολιτών που εισέρχονται στις χώρες της ζώνης Σένγκεν και οι ανησυχίες για την ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δημιούργησαν την ανάγκη για ανανέωση των κανόνων που αφορούν τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ζώνης Σένγκεν».¹⁷⁴

Όπως αναφέρει ο Loïc Wacquant «το διακύβευμα είναι ο επαναπροσδιορισμός της αποστολής του κράτους».¹⁷⁵ Αυτή η αλλαγή από την κεντροκρατική διακυβέρνηση στη διακυβέρνηση μέσω δικτύων, έχει συγκεκριμένες εφαρμογές στο πεδίο ελέγχου του εγκλήματος

¹⁷¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Δελτίο Τύπου, «Έξυπνα σύνορα» για την Ε.Ε.: η Επιτροπή επιθυμεί να διευκολύνει την πρόσβαση στο έδαφος της και να ενισχύσει την ασφάλεια» (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1234_el.htm).

¹⁷² Στο ίδιο.

¹⁷³ European Commission, «Smart Borders» (https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/smart-borders_en).

¹⁷⁴ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Σένγκεν: Έξυπνα σύνορα για μεγαλύτερη ασφάλεια» (<http://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20171023STO86604/sengken-exupna-sunora-gia-megalutere-asphaleia>).

¹⁷⁵ Wacquant, L. (2001). *Οι φυλακές τις μιζέριας*. Διαμαντάκου, Κ. (μτφρ.), Αθήνα, Πατάκη, σ.20.

και της ασφάλειας,¹⁷⁶ καθώς και στη διαχείριση εκείνων των πληθυσμών που θεωρούνται ως «συλλογικοί κίνδυνοι». Η εγκληματολογική σημασία αυτών των μετασχηματισμών της κρατοκεντρικής θεώρησης, στον τρόπο άσκησης εξουσίας, όπως επίσης, στους διαφορετικούς φορείς ελέγχου έχει επισημανθεί από τον Michel Foucault. Ειδικότερα, με την ονομαζόμενη «κυβερνο-νοοτροπία» («governmentality», «gouvernementalité») που εισάγει ο Michel Foucault, επιχειρείται ένας νέος τρόπος κατανόησης της εξουσίας (όχι αποκλειστικά ιεραρχικός - από πάνω προς τα κάτω άσκηση εξουσίας), με την επέκταση του κοινωνικού ελέγχου στο σύνολο ενός κοινωνικού σχηματισμού, μέσα από διαδικασίες, θεσμούς που ελέγχουν και «έχουν σαν στόχο τον πληθυσμό και σαν απαραίτητο τεχνικό εργαλείο την ασφάλεια».¹⁷⁷

Έπειτα από την παραπάνω παράθεση των τεχνολογικών μέσων και διαδικασιών άσκησης του κοινωνικού ελέγχου για την πρόληψη του εγκλήματος που συντελούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, διαπιστώνεται ότι αν και παραμένει να συνδέεται το κυρίαρχο καθεστώς των συνόρων με το εθνικό κράτος, δεν είναι ωστόσο το ίδιο με παλαιότερα και δεν αποτελεί μόνο τα γεωγραφικά προσδιορισμένα σύνορα.¹⁷⁸ Άλλωστε «πρωταρχικό στοιχείο του κοινωνικού ελέγχου είναι η ποικιλία των τρόπων με τους οποίους ασκείται».¹⁷⁹ Η επέκταση των συνόρων σχηματίζεται και εκδηλώνεται μέσα από διάφορους θεσμούς και τόπους, έτσι ώστε το καθεστώς των σύγχρονων συνόρων και το περιεχόμενο αυτών να διευρύνει παράλληλα και τις μέχρι τώρα

¹⁷⁶ Στο ίδιο.

¹⁷⁷ Foucault, M., *Dits et écrits, 1954-1988*, T. IV, Gallimard, Paris, 1994, 2001, Foucault, M., *Cours au Collège de France: La volonté de savoir (1970-1971), Il faut défendre la société (1975-1976), Sécurité, territoire, population (1971-1978), Naissance de la biopolitique (1978- 1979)*, Le Seuil – Gallimard, Paris σύμφωνα με Patrinieri, L., σ.57, (υποσημείωση 4), «Gouverner le choix Procréatif: Biopolitique, Libéralisme, Normalisation», *Cultures & Conflict*, 2010, 78, p.55-79. Νικολόπουλος, Γ. (2008). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής, Το «πρόγραμμα της Χάγης» και η εφαρμογή του*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.17. Garland, D. (1997). «Governmentality and the problem of crime: Foucault, criminology, sociology». *Theoretical Criminology* 1(2), 173-214.

¹⁷⁸ Σάσεν, Σ. [2007], (2009) ό.π. σ.309.

¹⁷⁹ Horwitz A.V. (1990). *The logic of social control*. N.Y. –London, Plenum Press, σ.6.

κυρίαρχες αναπαραστάσεις μας γι'αυτά.¹⁸⁰ Αλλάζει επομένως η θεώρηση για τον έλεγχο του εγκλήματος μέσα από ένα αποκλειστικά κεντροκρατικό μοντέλο στο οποίο το σύγχρονο κράτος κατέχει το «μονοπώλιο» άσκησης φυσικής εξουσίας όπως είχε υποστηρίξει ο Max Weber.¹⁸¹ Κατά την άποψη του Thomas Mathiesen, η σκοτεινή πλευρά της τεχνολογίας πληροφοριών αποτελείται από τη χρήση εκλεπτυσμένης και παράλληλα ραγδαίας εξελισσόμενης τεχνολογίας για σκοπούς που σχετίζονται με την επιτήρηση, στην οποία εμπλέκονται τόσο κρατικοί όσο και ιδιωτικοί φορείς.¹⁸² Παράλληλα, το κράτος χρησιμοποιεί πολυάριθμα συστήματα επιτήρησης για λόγους αστυνόμευσης, με την ανάμειξη του κράτους να περιλαμβάνει μια εξουσία και δύναμη, η οποία είναι πολύ διαφορετική από την ανοικτή φυσική, σωματική, ακόμη και βίαιη αστυνομική δύναμη του παρελθόντος.¹⁸³ Και τούτο, γιατί όπως αναφέρει ο Thomas Mathiesen είναι κρυμμένη, δεν μπορούμε να την διακρίνουμε και έτσι γίνεται επικίνδυνη που λόγω του μη ορατού χαρακτήρα της την εμποδίζει να έρθει στην ατζέντα της δημόσιας προσοχής.¹⁸⁴

Με τις ραγδαίες κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις, παρατηρούμε παράλληλα νέες μορφές του κοινωνικού ελέγχου προσαρμοσμένες στα δεδομένα της σημερινής εποχής, οι οποίες είναι περισσότερο «εκλεπτυσμένες» και σύνθετες.¹⁸⁵ Ωστόσο, όπως εύστοχα επισημαίνει ο Zygmunt Bauman, «η καλύτερα εξοπλισμένη από τεχνολογικής άποψης γενιά στην ανθρώπινη ιστορία είναι η γενιά που στοιχειώνεται περισσότερο από αίσθημα ανασφάλειας και απελπισίας».¹⁸⁶ Σύμφωνα με τον Dario Melossi οι «παράνομοι μετανάστες» φαίνεται να ενσωματώνουν όλους τους κινδύνους και τις ανασφάλειες ως αποτέλεσμα του ραγδαίου ρυθμού

¹⁸⁰ Σάσεν, Σ. [2007], (2009) ό.π. σ.309-314.

¹⁸¹ Weber, M. (1948). *From Max Weber: Essays in sociology*. London, RKP, σ.78 όπως αναφέρεται στο Loader, I. & Walker, N. (2001). «Policing as a public good: Reconstituting the connections between policing and the state». *Theoretical Criminology*, 5(1), σ.11-12.

¹⁸² Mathiesen, T. (1999). *On globalization of control: Towards an integrated surveillance system in Europe*. UK, A statewatch publication.

¹⁸³ Στο ίδιο.

¹⁸⁴ Στο ίδιο.

¹⁸⁵ Λαμπροπούλου, Έ. (2001). *Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου*. 1^η έκδοση, Αθήνα, Κριτική, σ.69.

¹⁸⁶ Bauman, Z. [2006], (2007). *Ρευστός φόβος*. Καράμπελας, Γ. (μτφρ.), Αθήνα, Πολύτροπον, σ.136.

της κοινωνικής αλλαγής και των έντονων παγκόσμιων μετασχηματισμών.¹⁸⁷ Διαπιστώνεται ότι τα εθνικά σύνορα αποκτώντας νέο περιεχόμενο, αποτελούν κεντρικό χαρακτηριστικό στη σημερινή μορφή που έχει αποκτήσει η παγκοσμιοποίηση, ώστε το έθνος-κράτος να είναι «πολύ μικρό για τα μεγάλα και πολύ μεγάλο για τα μικρά προβλήματα της ζωής».¹⁸⁸

Μέσα από αυτά τα υψηλής τεχνολογίας συστήματα, είναι εμφανές ότι ο έλεγχος των μετακινούμενων πληθυσμών δεν περιορίζεται πλέον μόνο στα όρια ενός συγκεκριμένου κράτους μέλους που τους ασκεί αλλά «αποεδαφοποιείται» («deterritorialization») και επεκτείνεται και σε άλλα κράτη μέλη.¹⁸⁹ Παράλληλα, αναπτύσσεται μια «προδρασιακή λογική» που στοχεύει στην διαχείριση των πιθανών κινδύνων που μπορεί να επιφέρουν κάποιες εν δυνάμει επικίνδυνες κοινωνικές ομάδες.¹⁹⁰ Στις εκλεπτυσμένες τεχνικές άσκησης κοινωνικού ελέγχου, ο χώρος και ο χρόνος μετατίθεται, ενώ παράλληλα παρητηρούμε ότι ο κοινωνικός έλεγχος εκδηλώνεται με διαφορετικούς τρόπους και σε διαφορετικά επίπεδα που δεν είναι «εγκλωβισμένα» στα στενά γεωγραφικά πλαίσια ενός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να βρίσκεται και να διαχέεται ταυτόχρονα παντού με τη συμβολή των νέων τεχνολογιών. Γενικότερα και σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Saskia Sassen, στο πλαίσιο της σημερινής παγκοσμιοποίησης, επέρχονται «ρήξεις» στο καθεστώς των συνόρων και δημιουργούνται «νέες συννορεύσεις» ώστε να μεταβάλλεται παράλληλα το νόημα που έχουμε για τα σύνορα και τα χαρακτηριστικά τους.¹⁹¹ Η διάσταση του χωροχρόνου είναι σημαντική και δηλωτική για την ανάγκη διεύρυνσης της εγκληματολογικής οπτικής πέρα από τα στενά γεωγραφικά όρια του έθνους κράτους. Αφενός, ο χρόνος μεταβάλλεται διότι χρησιμοποιούνται

¹⁸⁷ Mellosi, D. (2003). «In a peaceful life: Migration and the crime of modernity in Europe/Italy». *Punishment & Society*, 5(4): 371-397.

¹⁸⁸ Bell, D. (1987). «The world and the United States in 2013». *Daedalus*, σ.116.

¹⁸⁹ Νικολόπουλος, Γ. (2011) ό.π., σ.1398.

¹⁹⁰ Τσουκαλά, Α. (2011). «Προδρασιακή διαχείριση των ενδεχόμενων κινδύνων και ατομικές ελευθερίες» στο Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας*. Χαλκιά, Α. (επιμ.), τομος 2, Νομική βιβλιοθήκη, σ.1727-1729.

¹⁹¹ Σάσεν, Σ. [2007], (2009) ό.π., σ.308.

προδρασιακές μέθοδοι για την αντιμετώπιση παράνομων ενεργειών οι οποίες ωστόσο δεν έχουν τελεστεί, και αφετέρου, ο χώρος, ο οποίος επίσης μετατίθεται μέσα από τους ποικίλους μηχανισμούς ελέγχου οι οποίοι λειτουργούν εξ αποστάσεως, έτσι ώστε να βασίζονται σε ένα «εικονικό χωροχρόνο».¹⁹²

Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνονται με την «αποεδαφοποίηση» («deterritorialisation») και «επανεδαφοποίηση» («reterritorialisation»), του τρόπου με τον οποίο ασκείται ο κοινωνικός έλεγχος.¹⁹³ Πιο συγκεκριμένα, στον λεγόμενο «χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» οι διαδικασίες του κοινωνικού ελέγχου μέσα από την «αποεδαφοποίηση» και «επανεδαφοποίηση», αναπτύσσονται στους άξονες της «διεθνοποίησης» (inter-nationalization) και της «υπερεθνοποίησης» (trans-nationalization).¹⁹⁴ Ο πρώτος άξονας της διεθνοποίησης «αναπτύσσεται οριζόντια σε σχέση με τα εθνικά συστήματα ποινικής δικαιοσύνης και αποβλέπει στη δημιουργία διακρατικών δικτύων συνεργασίας».¹⁹⁵ Στον άξονα αυτόν εντάσσεται η «διακυβερνητική συνεργασία» που αφορά είτε τη συνεργασία ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε τη συνεργασία ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή τα κράτη μέλη και τρίτες χώρες.¹⁹⁶ Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδρά επομένως όχι μόνο στο εθνικό αλλά και στο διεθνές επίπεδο, αναπτύσσοντας σχέσεις με τρίτες χώρες καθώς και με άλλους διεθνείς οργανισμούς όπως είναι για παράδειγμα ο Ο.Η.Ε. ώστε να διαμορφώνονται ευρύτερες, παγκόσμιες πολιτικές ασφάλειας και ελέγχου σε διεθνές επίπεδο.¹⁹⁷ Ο δεύτερος άξονας, αφορά

¹⁹² Στο ίδιο, σ.1730.

¹⁹³ Νικολόπουλος, Γ. (2008) ό.π. σ.39-41.

¹⁹⁴ Νικολόπουλος, Γ. (2007) «Ελευθερία, ασφάλεια, δικαιοσύνη»: Οι προβληματικές οριοθετήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ελέγχου» στο Ζαραφονίτου, Χ. (επιμ.), *(Αν)ασφάλεια, αντεγκληματική πολιτική & δικαιώματα του ανθρώπου*. Αθήνα, Αντ.Ν. Σάκκουλα, σ.79.

¹⁹⁵ Στο ίδιο, σ.79-80.

¹⁹⁶ Στο ίδιο.

¹⁹⁷ Παράδειγμα αποτελεί η Διεθνή του Ο.Η.Ε. κατά του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος – «transnational organized crime», γνωστή και ως Σύμβαση του Παλέρμο, η οποία κυρώθηκε και από την Ελλάδα (Ν. 3875/2010). «Όπως αναφέρεται και στο άρθρο 1 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος, αντικείμενο της Σύμβασης είναι η προαγωγή της συνεργασίας για την πιο αποτελεσματική πρόληψη

την υπερεθνοποίηση που «αναπτύσσεται κάθετα σε σχέση με τα εθνικά συστήματα ποινικής δικαιοσύνης, τοποθετείται δηλαδή «πάνω» από το παραδοσιακό εθνικοκεντρικό μοντέλο του κοινωνικού ελέγχου» έτσι ώστε να δημιουργείται μια «ευρωπαϊκή κοινοτική βαθμίδα εξουσίας, η οποία υπερβαίνει το άθροισμα των κρατών μελών και συγκροτείται ως ένα ξεχωριστό πεδίο λήψης αποφάσεων».¹⁹⁸ Παρατηρείται έτσι η τάση για «διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής», εφόσον τα κράτη προσχωρούν σε διεθνείς οργανισμούς και συμβατικά κείμενα που καθιστούν εφικτές τις υπερκρατικές και διακρατικές παρεμβάσεις κατά τη θέσπιση και εφαρμογή κανόνων δικαίου¹⁹⁹ στο εσωτερικό τους.

Η διαδικασία διεθνοποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής που ακολουθείται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποκαλείται «εξευρωπαϊσμός» («europeanization»)²⁰⁰ και εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο ενσωματώνονται αποφάσεις στις πολιτικές των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαμορφώνοντας και τις σύγχρονες μορφές διακυβέρνησης για την αντιμετώπιση της ασφάλειας, ως ευρωπαϊκού πλέον ζητήματος, παρά ως αποκλειστικό ζήτημα των μεμονωμένων κρατών σε εθνικό επίπεδο, με το να «αποδυναμώνεται» παράλληλα η εθνική ποινική αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους.²⁰¹ Στα πλαίσια ωστόσο της παγκοσμιοποίησης, «το άνοιγμα του εθνικού χώρου δεν συνεπάγεται κατάργηση του εθνικού κράτους, αλλά τη σε ένα βαθμό τροποποίηση των λειτουργιών και της θέσης του».²⁰² Μέσα από αυτή την αλληλόδραση

και καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος». Νόμος 3875/2010, «Αιτιολογική έκθεση» (<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=xjxkOsYg1y4%3D&tabid=132>).

¹⁹⁸ Νικολόπουλος, Γ. (2007) στο Ζαραφονίτου, Χ. (επιμ.), ό.π., σ.81.

¹⁹⁹ Νικολόπουλος, Γ. (2007) ό.π., σ.1129-1144.

²⁰⁰ Νικολόπουλος, Γ. (2011) ό.π., σ.1386.

²⁰¹ Στο ίδιο. Στο σημείο αυτό διευκρινίζεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει τόση αρμοδιότητα όση της αποδίδουν τα κράτη μέλη. Επομένως, δεν έχει πλήρη και απόλυτη εξουσία. Σύμφωνα με την «αρχή της δοτής αρμοδιότητας» η Ευρωπαϊκή Ένωση «μπορεί να ενεργεί μόνον εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που της έχουν ανατεθεί με τις συνθήκες της Ε.Ε.». Η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών μελών της, διευκρινίζονται στη Συνθήκη της Λισαβόνας. Οι άλλες δύο αρχές, εκτός από την αρχή της δοτής αρμοδιότητας είναι εκείνες της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. EUR- Lex, «κατανομή αρμοδιοτήτων» (<https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/competences.html>).

²⁰² Μπεκ Ουλριχ, [1997], (1999) ό.π., σ.38.

του εθνικού με το υπερεθνικό επιπέδου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αντεγκληματική πολιτική αρχίζει να καλύπτει το αντικείμενο μελέτης της εγκληματολογίας όπως το διατύπωσε ο Edwin Sutherland²⁰³ δηλαδή, την διερεύνηση του εγκλήματος ως κοινωνικό φαινόμενο, που διερευνά τη δημιουργία των νόμων, την παραβίαση των νόμων, καθώς και την αντίδραση στη παραβίασή τους, όπως συμβαίνει για τα ζητήματα της διασυνοριακής εγκληματικότητας. Ωστόσο, κοινωνικά ζητήματα όπως αυτό της μετανάστευσης, αντιμετωπίζονται μέσα από ένα ποινικό πρίσμα προκειμένου να διαχειριστούν αποτελεσματικά τις σύγχρονες μορφές διακινδύνευσης ώστε να οδηγή στην «ποινικοποίηση της κοινωνικής πολιτικής».²⁰⁴

Όπως αναφέρει ο Avishai Margalit «Αξιοπρεπής κοινωνία ή πολιτισμένη κοινωνία είναι εκείνη της οποίας οι θεσμοί δεν ταπεινώνουν τους ανθρώπους της που βρίσκονται υπό την κυριαρχία της, καθώς και εκείνη της οποίας οι πολίτες δεν ταπεινώνουν ο ένας τον άλλο».²⁰⁵ Στα εθνοκρατικά πλαίσια ωστόσο, το εθνικό βλέμμα απελευθερώνεται από την διερεύνηση της αθλιότητας στον κόσμο, λειτουργώντας μέσω ενός διπλού αποκλεισμού, με το να αποκλείει τον αποκλεισμένο.²⁰⁶ Κατ'επέκταση η αντίληψη και διερεύνηση των ανισοτήτων και του αποκλεισμού εγκλωβίζεται στα εθνικά σύνορα. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρει η Katja Franko Aas «η μετακίνηση πέρα από τα όρια του εθνικού κράτους, παρουσιάζει όχι μόνο αναλυτικά αλλά ολοένα και περισσότερο ηθική υποχρέωση»²⁰⁷ για την ανάδειξη των ανισοτήτων και των διακρίσεων που ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα. Σύμφωνα με την θεωρία «κοντέινερ», οι κατά την άποψη του Ulrich Beck, εννοιολογικές κατηγορίες που σχηματίστηκαν για την κατανόηση των εξελίξεων του έθνους κράτους της πρώτης νεωτερικότητας δεν επαρκούν πλέον προκειμένου να ερμηνευτούν οι αλλαγές που επέρχονται στο σημερινό αλληλεξαρτώμενο κόσμο, και προτείνεται

²⁰³ Sutherland, E. (1939). *Principles of criminology*. Philadelphia, σ.1.

²⁰⁴ Νικολόπουλος, Γ. (2011), ό.π., σ.1396.

²⁰⁵ Margalit, A. (1998). *The decent society*. Cambridge, Harvard University Press,

²⁰⁶ Beck, U. (2016) ό.π., σ.263.

²⁰⁷ Aas, Katja Franko (2010) ό.π., σ.439.

η υπέρβαση του «δοχείου» του έθνους κράτους που θεωρείται «δημιουργός, υπεύθυνος και εγγυητής της κοινωνίας».²⁰⁸ Παράλληλα, οι κοινωνίες των εθνών κρατών ορίζονται και περιορίζονται εδαφικά, το οποίο βέβαια με τη σειρά του περιορίζει και την αντίληψη των κοινωνικών επιστημών.²⁰⁹ Πρόκειται δηλαδή για τον «μεθοδολογικό εθνικισμό» όπου μέσα από ρητές, ξεκάθαρες ή όχι παραδοχές θεωρείται ότι το εθνικό κράτος είναι η βασική μονάδα ανάλυσης τόσο των κοινωνικών όσο και των πολιτικών και οικονομικών διαδικασιών.²¹⁰ Στο πλαίσιο όμως του κοσμοπολιτισμού της κοινωνικής επιστήμης, δεν είναι δυνατό να διακρίνουμε ξεκάθαρα ανάμεσα στο εθνικό και το διεθνές, ούτε αντίστοιχα, να πραγματοποιήσουμε μια πειστική αντίθεση μεταξύ ομοιογενών ομάδων.²¹¹ Ό,τι συμβαίνει εντός των εθνών κρατών δεν μπορεί αναγκαστικά να διερευνηθεί ως μια καθαρά εθνική διαδικασία και το αντίστροφο βέβαια ως αποτέλεσμα των διαδικασιών της παγκοσμιοποίησης.²¹² Για παράδειγμα, μεγάλες εταιρίες καθώς και πολιτισμικές και οικονομικές ροές μπορούν να γίνονται αρχικά αντιληπτές ως «εθνικές» αλλά να εγκατοικούν πέρα από τα εδαφικά όρια σε κάποια άλλη χώρα ή ακόμη και στο ψηφιακό χώρο.²¹³

²⁰⁸ Beck, U. (2005) ό.π., σ.146.

²⁰⁹ Στο ίδιο.

²¹⁰ Στο ίδιο.

²¹¹ Beck, U. & Sznaider, N. (2010) ό.π., σ.386.

²¹² Beck, U. (2005) ό.π., σ.146.

²¹³ Στο ίδιο.

4: Η ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΜΕ ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ

Σε σχέση με το παραπάνω παράδειγμα της διαδικασίας του εξευρωπαϊσμού, ή της εξ αποστάσεως διακυβέρνησης, το έδαφος της αστυνόμευσης του εγκλήματος και της ανασφάλειας είναι ταυτόχρονα δημόσιο, ιδιωτικό καθώς και τοπικό, εθνικό και διεθνές.²¹⁴ Επομένως, είναι αναγκαίο να επεκταθούμε πέρα από τις αντιλήψεις περί ενότητας του νόμου και του ελέγχου του εγκλήματος «εγκλωβισμένα» στο εθνικό κράτος προς την κατανόηση του πλήθους των έννομων τάξεων και των τρόπων ρύθμισης: ένας νομικός πλουραλισμός που συνδέεται και αξιοποιεί, άλλα συστήματα ρύθμισης και αντανακλά την αυξανόμενη πολυκεντρική φύση της Ευρωπαϊκής κοινωνικής ζωής.²¹⁵

Οι εθνικοί χώροι έχουν απο-εθνικοποιηθεί «denationalized», έτσι ώστε το εθνικό δεν είναι πλέον αμιγώς εθνικό, όπως επίσης και το διεθνές δεν είναι πια αμιγές διεθνές.²¹⁶ Νέες πραγματικότητες δημιουργούνται: μια νέα χαρτογράφηση του χώρου και του χρόνου.²¹⁷ Η αποεδαφοποίηση επίσης δεν είναι ένα καθολικό ή ένα ευθύγραμμο φαινόμενο αλλά μπορεί να είναι ανομοιόμορφο και να συνοδεύεται από αντιστάσεις.²¹⁸ Οι προβληματισμοί για την ασφάλεια που εκδηλώνονται σήμερα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, εξαιτίας της διασυνοριακής διασυνδεσιμότητας, με την εθνική και τοπική αστυνόμευση και τις προσπάθειες κοινωνικού ελέγχου να σηματοδοτούν την αναζήτηση για τοπικές λύσεις σε προβλήματα που παράγονται παγκόσμια.²¹⁹ Σταδιακά, οι προβληματισμοί αυτοί συνυφαίνονται με τους

²¹⁴ Crawford, A. (2002) ό.π., σ.47.

²¹⁵ Στο ίδιο.

²¹⁶ Beck, U. & Sznaider, N. (2010) ό.π., σ.386.

²¹⁷ Στο ίδιο.

²¹⁸ Chan, J. (2013). «Globalization, reflexivity and the practice of criminology» στο McLaughlin, E., Muncie, J. (eds.), *Criminological perspectives. Essential readings*. 3rd Edition, London, Sage Publications, σ.603.

²¹⁹ Aas, Katja Franko (2010) ό.π., σ.430.

παγκόσμιους μετασχηματισμούς, όπως είναι μεταξύ άλλων η διεθνής μετανάστευση,²²⁰ έτσι ώστε οι κάθε είδους παγκόσμιες πολιτισμικές, ανθρώπινες, πληροφοριακές, κεφαλαιακές ροές, να υπονομεύουν την άποψη περί ομοιογένειας, των εδαφικά προσδιορισμένων μονάδων έρευνας, που με τη σειρά τους αποσταθεροποιούν τη σχέση εθνικού κράτους και κοινωνίας ως ακρογωνιαίο λίθο της νεωτερικότητας.²²¹

Σύμφωνα με τον Ulrich Beck η σημερινή παγκοσμιοποίηση, που ονομάζει ως «δεύτερη νεωτερικότητα», κατέχει ένα σημαντικό χαρακτηριστικό που την κάνει να διαφοροποιείται από την «πρώτη νεωτερικότητα» και αφορά στην υποβάθμιση της επιρροής των κρατών καθώς και των εθνικών συνόρων.²²² Η παγκοσμιοποίηση και η «δεύτερη νεωτερικότητα» ισοδυναμούν με την λεγόμενη «απο-εθνικοποίηση».²²³ Πρόκειται για αυτό που αναφέρεται στην εργογραφία του Ulrich Beck ως «κοσμοπολιτισμός» ο οποίος συνδέεται με την παγκοσμιοποίηση και επιδιώκει να ξεπεράσει την παραδοσιακή έμφαση που δίνεται στα γεωγραφικά καθορισμένα έθνη και να αντικατασταθεί με την υπερεθνική.²²⁴ Παράλληλα, ο κοσμοπολιτισμός αφορά τη διεύρυνση, την υπέρβαση στη σκέψη και στη δράση των ανθρώπων από τους περιορισμούς που αφορούν το τοπικό επίπεδο.²²⁵

Στους μετασχηματισμούς της σύγχρονης εποχής και προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι αλλαγές και να επεξεργαστούμε θεωρητικά τα νέα κοινωνικά δεδομένα, ο μελετητής των κοινωνικών επιστημών έρχεται αντιμέτωπος με μια εκτενή βιβλιογραφία στην οποία ενδεικτικά συναντάμε χαρακτηρισμούς όπως «μετανεωτερικότητα», «ύστερη νεωτερικότητα», «κοινωνία της διακινδύνευσης», «αποδιοργανωμένο καπιταλισμό», «αναστοχαστική νεωτερικότητα»,

²²⁰ Στο ίδιο.

²²¹ Στο ίδιο, σ. 431.

²²² Ritzer, G. [2008], (2012) ό.π., σ.602, καθώς και Beck, U. and Sznaider, N. (2005). «Cosmopolitan sociology» στο George Ritzer (ed.), Encyclopedia of social theory. Thousand Oaks, California, σ.157-161.

²²³ Στο ίδιο.

²²⁴ Στο ίδιο.

²²⁵ Στο ίδιο.

«παγκοσμιοποίηση».²²⁶ Συγκεκριμένα, στη θεωρία του Ulrich Beck για την λεγόμενη «κοινωνία της διακινδύνευσης», αναφέρεται ότι έχουμε περάσει σε μια νέα μορφή νεωτερικότητας η οποία διαφέρει από εκείνη της βιομηχανικής κοινωνίας.²²⁷ Εξακολουθούμε να ζούμε στη νεωτερική εποχή, ωστόσο έχει αλλάξει μορφή. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ulrich Beck «όπως είχε καταλύσει τις δομές της φεουδαρχικής κοινωνίας τον 19^ο αιώνα δημιουργώντας τη βιομηχανική κοινωνία, ο εκσυγχρονισμός αποσαθρώνει σήμερα τη βιομηχανική κοινωνία, ενώ γεννιέται μια νέα νεωτερικότητα».²²⁸ Επισημαίνει παράλληλα, ότι δεν πρόκειται για το τέλος της νεωτερικότητας ή για την ανάδυση μιας μετανεωτερικότητας αλλά αποτελεί ένα επόμενο στάδιο, «πέραν του κλασικού βιομηχανικού τύπου».²²⁹ Ο Ulrich Beck στη προσπάθεια του να συστηματοποιήσει αυτές τις αλλαγές προβαίνει σε έναν διαχωρισμό μεταξύ της «πρώτης και δεύτερης νεωτερικότητας».²³⁰ Στη «πρώτη νεωτερικότητα» περιγράφεται η νεωτερικότητα η οποία βασίζεται στις κοινωνίες του εθνικού κράτους, στις οποίες οι κοινωνικές σχέσεις, τα δίκτυα και οι κοινότητες προσλαμβάνονται εδαφικά.²³¹ Τα συλλογικά πρότυπα ζωής, η πρόοδος και η ελεγχσιμότητα, η πλήρης απασχόληση, καθώς και η εκμετάλλευση της φύσης, τα οποία αποτελούσαν χαρακτηριστικά της πρώτης νεωτερικότητας, είναι ακριβώς αυτές οι διαδικασίες οι οποίες τώρα υπονομεύονται, μεταξύ άλλων, από τις εξής πέντε αλληλένδετες διαδικασίες: την παγκοσμιοποίηση, την εξατομίκευση, την υποαπασχόληση, την επανάσταση του φύλου και τις παγκόσμιες διακινδυνεύσεις.²³² Αυτές οι διαδικασίες θέτουν ταυτόχρονα και τις θεωρητικές και πολιτικές προκλήσεις στις οποίες πρέπει να ανταποκριθεί η δεύτερη νεωτερικότητα.²³³

²²⁶ Newburn T. (2007) ό.π., σ.868, καθώς και στο Beck, U. (1999). *World risk society*. UK, Polity Press, σ.1.

²²⁷ Beck, U. (1999) ό.π.

²²⁸ Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*, London, Sage, σ.10, καθώς και στο Beck, U. (1999) ό.π., σ.2.

²²⁹ Στο ίδιο.

²³⁰ Beck, U., 1999, ό.π. σ.1.

²³¹ Στο ίδιο, σ.2.

²³² Στο ίδιο.

²³³ Στο ίδιο.

Αναδύεται μια νέα νεωτερικότητα, την οποία ο Ulrich Beck χαρακτηρίζει ως «αναστοχαστική νεωτερικότητα» («reflexive modernity»)²³⁴ Μέσα από τη διαδικασία της εξατομίκευσης οι άνθρωποι αποκτούν περισσότερη ευελιξία στις αποφάσεις τους, χωρίς να περιορίζονται από διάφορες κοινωνικές δομές που είχαν αποφασιστικό ρόλο για τις δράσεις τους, δίνοντάς τους την δυνατότητα να δημιουργήσουν αναστοχαστικά τόσο τον εαυτό τους όσο και την κοινωνία στην οποία ζούν.²³⁵ Επιπρόσθετα, σηματοδοτείται κατ'αυτόν τον τρόπο η μετάβαση στη δεύτερη νεωτερικότητα, εφόσον σημείο αναφοράς αποτελεί ο κίνδυνος και η αναζήτηση του τρόπου με τον οποίον μπορεί να μειωθεί, να αποφευχθεί ή να διοχετευτεί.²³⁶ Η μετάβαση αυτή είναι απόρροια των συνεχών αλλαγών που επήλθαν στους τομείς της οικονομίας, της πολιτικής, καθώς και στον τρόπο οργάνωσης των δυτικών κοινωνιών, με την επικράτηση της λογικής της αγοράς και τον επαναπροσδιορισμό του κράτους. Η κοινωνική μεταβολή όπως αυτή συντελέστηκε από την εμφάνιση των νέων τεχνολογιών μετασημάτισε τις κοινωνικές σχέσεις και την οργάνωση της καθημερινής ζωής.²³⁷ Ενδεικτικά, η οργάνωση της παραγωγής και της εργασίας στο πλαίσιο αυτό, επιδρά στον ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας με την ανάγκη για συνεχή εξειδίκευση στα νέα δεδομένα.²³⁸ Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί μια «νέα κουλτούρα» στις ευρύτερες κοινωνικές σχέσεις με τις νέες τεχνολογίες να αντικαθιστούν τον

²³⁴ Zinn, J. (2007a). «Reflexive modernization» στο Ritzer, G. (ed.), *The blackwell encyclopedia of sociology*. Blackwell, Oxford, σ.3829-3830. Η έννοια της αναστοχαστικής νεωτερικότητας ξεκίνησε από μια κοινή προσπάθεια των κοινωνιολόγων Ulrich Beck, Anthony Giddens και Scott Lash. Με την έννοια αυτή, εξυπηρετήθηκε ένας διπλός σκοπός: αφενός να επαναπροσδιοριστεί εκ νέου η κοινωνιολογία ως «επιστήμη του παρόντος» (η οποία θα προχωρούσε πέρα από τα εννοιολογικά πλαίσια του 20^{ου} αιώνα) και αφετέρου να παράσχει μια εξισορρόπηση στο μετανεωτερικό παράδειγμα, προσφέροντας μια οπτική που να βασίζεται στην αναδόμηση μαζί με την αποδόμηση. Στο σημείο αυτό διακρίνουμε και την διαφορά μεταξύ της «μετανεωτερικότητας» και της «δεύτερης νεωτερικότητας». Οι μετανεωτεριστές ενδιαφέρονται για την αποδόμηση *χωρίς* την αναδόμηση, ενώ η δεύτερη νεωτερικότητα έχει να κάνει με την αποδόμηση *και* την αναδόμηση. Beck, U., Giddens, A. and Lash, S. (1994). *Reflexive modernization. Politics, tradition and aesthetics in the modern social order*, UK, Polity Press.

²³⁵ Ritzer, G. [2008], (2012) ό.π., σ.577-578.

²³⁶ Στο ίδιο.

²³⁷ Δασκαλάκης, Δ. (2009) ό.π., σ.457.

²³⁸ Στο ίδιο, σ.460,469.

άνθρωπο και να επιζητούνται από αυτόν λύσεις βασισμένες σε μια εργαλειακή λογική απαλλαγμένη από ηθικά διλήμματα, σύμφωνη με τις αρχές της αγοράς.²³⁹ Επιλογές οι οποίες εμπεριέχουν ωστόσο ρίσκο καθώς δεν γίνονται άμεσα εμφανείς οι συνέπειες αυτών των επιλογών.²⁴⁰

4.1: Η θεωρία της ασφαλειοποίησης και η σχολή της κοπεγχάγης

Η παγκοσμιοποίηση έδωσε ώθηση σε νέες ανασφάλειες²⁴¹ που επιδρούν στο να διευρυνθεί η ερευνητική ατζέντα της εγκληματολογίας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Katja Franko Aas «μέσα από τη συστηματική ενασχόληση ερωτημάτων που αφορούν την παγκόσμια διασυνδεσιμότητα, η εγκληματολογία αναγκάζεται να διευρύνει την αναλυτική, επιστημολογική και μεθοδολογική της οπτική και επομένως να φανερώσει ζητήματα της παγκόσμιας ανισότητας, των παγκόσμιων διαδικασιών κοινωνικού ελέγχου και του αποκλεισμού καθώς και τις τεράστιες κατηγορίες των “παγκόσμιων άλλων”, των οποίων ο αντίκτυπος της ασφάλειας είναι αισθητός όλο και περισσότερο όχι μόνο στα πεδία των μαχών του αναπτυσσόμενου κόσμου, αλλά επίσης μέσα στην ευημερούσα Δύση».²⁴² Ήδη από την δεκαετία του 1990 αναπτύχθηκε ιδιαίτερο ενδιαφέρον αναφορικά με την λεγόμενη «ανθρώπινη ασφάλεια», έτσι ώστε η ασφάλεια των ανθρώπων να γίνεται πρωταρχικός στόχος απ’ότι η ασφάλεια των κρατών.²⁴³

Στο παγκόσμιο πλαίσιο των προκλήσεων για την ανθρώπινη ασφάλεια εμπεριέχεται και η αύξηση της διεθνούς μετανάστευσης, της κινητικότητας των ανθρώπων από το ένα κράτος στο

²³⁹ Στο ίδιο, σ.469-472.

²⁴⁰ Στο ίδιο, σ.499.

²⁴¹ Newburn T. (2007) ό.π., σ.869.

²⁴² Aas, Katja Franko, (2010) ό.π., σ.428.

²⁴³ Jones, T. (2012) ό.π., σ.744.

άλλο πέρα δηλαδή από τα εθνικά σύνορα των κρατών.²⁴⁴ Το ερώτημα που τίθεται ωστόσο είναι αν πράγματι η ανθρώπινη ασφάλεια προέχει των πολιτικών αποφάσεων κι αν αφορά όλους τους ανθρώπους που βρίσκονται ή επιθυμούν να βρεθούν στο ευρωπαϊκό έδαφος ή γίνονται διακρίσεις σε ορισμένες πληθυσμιακές κατηγορίες, με γνώμονα την ανησυχία για μια επερχόμενη διεθνή απειλή, δικαιολογώντας έτσι την αύξηση κατασταλτικών πρακτικών.

Στον Ευρωπαϊκό χώρο ειδικότερα, η ελευθερία μετακίνησης των προσώπων δεν ακολούθησε την φιλελευθεροποίηση που παρατηρήθηκε στην διακίνηση των κεφαλαίων, των προϊόντων και των υπηρεσιών, αλλά έγινε αντιληπτή ως απειλή που οδήγησε σε εγκληματοποίηση - «criminalization»²⁴⁵ εκείνων των υπηκόων που προέρχονταν εκτός της ευρωπαϊκής κοινότητας καθώς και στη λήψη προδραστικών μέτρων - «proactivity».²⁴⁶ Η συνύφανση του ελέγχου του εγκλήματος με τον μεταναστευτικό έλεγχο ονομάζεται και ως «εγκληματομεταναστευτικός έλεγχος» («crimmigration»), την ανάμειξη δηλαδή του ποινικού νόμου με τον έλεγχο της μετανάστευσης.²⁴⁷ Η παγκοσμιοποιημένη ανασφάλεια και οι έλεγχοι των συνόρων βρίσκονται στον πυρήνα των διαχειριστικών πρακτικών.²⁴⁸ Σύμφωνα με τον Philippe Bourdieu, η ασφαλειοποίηση αποτελείται από δύο κύριες λογικές: την «λογική της

²⁴⁴ Η ιδέα της ανθρώπινης ασφάλειας ενσωματώθηκε στο πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών με την έκδοση ορόσημο UNDP 1994 (στο οποίο εμπεριέχονται οι «νέες διαστάσεις για την ανθρώπινη ασφάλεια») με τίτλο «Human Development Report» (http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf). Η Ευρωπαϊκή Ένωση επίσης επιδοκίμασε την ιδέα αυτή στην έκθεση του 2004 με τίτλο «A Human Security Doctrine for Europe» στο Barcelona Report (<http://www.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/CSHS/humanSecurity/barcelonaReport.pdf>).

²⁴⁵ Η εγκληματοποίηση – «criminalization», προερχόμενη από τις θεωρίες της κοινωνικής σύγκρουσης και της θεωρίας της κριτικής εγκληματολογίας, είναι η «θεσμοθετημένη διαδικασία μέσω της οποίας ορισμένες πράξεις και συμπεριφορές ετικετάρονται ως «εγκλήματα» και «παράνομες». «Αντικατοπτρίζει την κρατική απόφαση να ρυθμίζει, να ελέγχει και να τιμωρεί επιλεκτικά». Όπως αναφέρεται στο λήμμα «criminalization» στο McLaughlin, E. & Muncie, J. [2001], (2006). *The Sage dictionary of criminology*. 2nd edition, London, Sage, σ.95.

²⁴⁶ Νικολόπουλος, Γ. (2014). *Διακρατικές μετακινήσεις κρατουμένων και κοινωνική επανένταξη στο «χώρο ελευθερίας, ασφάλειας, δικαιοσύνης»*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.18.

²⁴⁷ Stumpf, J. (2006). «The crimmigration crisis: Immigrants, crime, and sovereign power» *American Law Review*, 56(2), σ.367-419.

²⁴⁸ Bigo, D. and Guild, E. (2005). *Controlling frontiers. Free movement into and within Europe*. England, Ashgate, σ.6.

εξαίρεσης» («logic of exception») και την «λογική της ρουτίνας» («logic of routine»)²⁴⁹ Η πρώτη, που σχετίζεται με την Σχολή της Κοπεγχάγης, θεωρεί ότι η ασφάλεια είναι μια διαδικασία σχεδιασμένη ώστε να καταπολεμήσει τις υπάρχουσες απειλές με «έκτακτα μέτρα».²⁵⁰ Από την άλλη, όπως αναφέρει ο Philippe Bourdieu, «η λογική της ρουτίνας» βλέπει την ασφαλειοποίηση ως μια συλλογή συνηθισμένων και σχηματοποιημένων πρακτικών, που τυπικά διεξάγονται από γραφειοκράτες και ειδικούς της ασφάλειας, στην οποία η τεχνολογία κατέχει εξέχουσα θέση».²⁵¹

Πριν αναφερθούμε στην ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης, είναι αναγκαίο να γίνει πρώτα αναφορά στην έννοια της ασφαλειοποίησης. Η διαδικασία της ασφαλειοποίησης συνδέεται με την κοινωνική θεωρία του λεγόμενου «κοινωνικού κονστρουκτιβισμού»²⁵² η οποία αφορά στο νόημα που δίνεται στα κοινωνικά φαινόμενα, λαμβάνοντας κάθε φορά υπόψη το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο στο οποίο μορφοποιούνται και κατασκευάζονται κοινωνικές καταστάσεις, μέσα από τις διαντιδράσεις των ανθρώπων και την κατασκευή νοημάτων. Τα

²⁴⁹ Bourdeau, P. (2014). «Moving forward together: Logics of the securitization process». *Millennium – Journal of International Studies*, 43(1), σ.187-206.

²⁵⁰ Στο ίδιο.

²⁵¹ Στο ίδιο, σ.188.

²⁵² Huysmans, J. (2006). *The politics of insecurity: Fear migration and asylum in the EU*, London, Routledge, σ.26 - 28. Η έμφαση στην ασφάλεια και η επιρροή της παγκοσμιοποίησης ανέδειξε κατά τη δεκαετία του 1990 την κονστρουκτιβιστική σχολή των διεθνών σχέσεων. Ως «κοινωνικός κονστρουκτιβισμός» ονομάζεται η κοινωνική θεωρία που αναφέρει ότι διάφορα κοινωνικά γεγονότα, αποκτούν την ύπαρξή τους μέσα από τις ερμηνείες και τις ιδέες των ανθρώπων. Η κοινωνική πραγματικότητα είναι συμβολικά σχεδιασμένη. Επομένως, για τους κονστρουκτιβιστές η πραγματικότητα είναι μια κοινωνική κατασκευή. Προσπαθούν να αποκαλύψουν το νόημα που δίνουν οι δρώντες στις πράξεις τους εντός του πολιτισμικού τους πλαισίου. Τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζονται οι ερμηνείες που δίνουν οι δρώντες. Επιπρόσθετα, ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός βρίσκεται στον αντίποδα του ατομικισμού και του θετικισμού που ισχυρίζεται ότι τα άτομα γεννιούνται έξω και πρίν από την κοινωνία, εφόσον οι κονστρουκτιβιστές ενδιαφέρονται για τις διύποκειμενικές απόψεις που μοιράζονται οι άνθρωποι σε σχέση με τους θετικιστές που αδιαφορούν για το διύποκειμενικό περιεχόμενο των συμβάντων. Για τους κονστρουκτιβιστές, ο κοινωνικός κόσμος δεν βρίσκεται «εκεί έξω» και επομένως, δεν υπάρχει μια εξωτερική αντικειμενική πραγματικότητα, διότι τόσο ο κοινωνικός όσο και ο πολιτικός κόσμος βρίσκονται εντός της ανθρώπινης συνείδησης. Ο κοινωνικός κόσμος αποτελείται από έννοιες, σκέψεις, ιδέες και σύμβολα ανάμεσα στους ανθρώπους αλλά και των ανθρώπινων συνόλων όπως είναι τα κράτη και τα έθνη. Είναι τέλος σημαντικό ότι με τον μετασχηματισμό των σκέψεων και των ιδεών που συνδέονται με την ύπαρξη των διεθνών σχέσεων, μπορεί να επέλθει αλλαγή και στο ίδιο το σύστημα. Jackson, R. – Sorensen, G. (2006). *Θεωρία και μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Η Σύγχρονη Συζήτηση*. Κωνσταντινίδης, Χ.(επιμ.), Αθήνα, Gutenberg, σ.370-373, 378, Barnett, M. [2005], (2007). «Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός» στο Baylis, J. and Smith, S., *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής. Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, Υφαντής, Κ. (επιμ.), Γ' Έκδοση, Αθήνα, Επίκεντρο,σ.341- 244.

νοήματα αυτά όπως θα αναφερθεί παρακάτω έχουν ιδιαίτερη σημασία και για τις πρακτικές που ακολουθούνται στη διαμόρφωση της αντεγκληματική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ως ασφάλεια μπορεί να θεωρηθεί μια «κατάσταση στην οποία κάποιος είναι ασφαλής από έναν κίνδυνο ή απουσία απειλών».²⁵³ Όμως πώς ορίζεται η ασφάλεια κάθε φορά, από ποιούς και για ποιούς και τί σημασία αποκτά για τις πρακτικές που θα ακολουθήσουν στη διαδικασία αντιμετώπισης του κινδύνου και των απειλών; Είναι συνδυασμός μόνο των εκάστοτε πολιτικών λόγων και διακηρύξεων ή αφορά και την αλληλεπίδραση μεταξύ γεγονότων, νοημάτων, αναπαραστάσεων από ένα σύνολο ανθρώπων, που δεν περιορίζεται στα πλαίσια των μεμονωμένων εθνών-κρατών, αλλά επεκτείνεται πέρα από αυτά ώστε να προκύπτουν «νέες» ανασφάλειες και διλήμματα που να αφορούν σε παγκόσμιο επίπεδο;

Για την απάντηση στο ερώτημα αυτό θα αναφερθούμε στη θεωρία της ασφαλειοποίησης η οποία είναι μια προσέγγιση για τη μελέτη της ασφάλειας.²⁵⁴ Ειδικότερα, η θεωρία αυτή αναπτύχθηκε από την λεγόμενη Σχολή της Κοπεγχάγης στην προσπάθεια ανάδειξης νέων, ευρύτερων εφαρμογών στην έννοια της ασφάλειας σε σχέση με την παραδοσιακή ερμηνεία η οποία περιοριζόνταν στο στρατιωτικό και κεντροκρατικό, μέχρι τότε, πλαίσιο αναφοράς.²⁵⁵ Κύριοι εκπρόσωποι της Σχολής της Κοπεγχάγης και της θεωρίας ασφαλειοποίησης είναι οι Barry Buzan, Jaap de Wilde και Old Wæver.²⁵⁶ Επισημαίνεται ότι στην εποχή της παγκοσμιοποίησης η διεύρυνση της έννοιας της ασφάλειας συμβαδίζει με τις ραγδαίες αλλαγές που αυτή επέφερε.

²⁵³ Heywood, A. [2011], (2013) ό.π., σ.40.

²⁵⁴ Leonard, S. (2010). «EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitization through practices». *European Security*, 19(2), σ.235.

²⁵⁵ Buzan, B., Wæver, O., de Wilde, J. (1998). *Security. A new framework for analysis*. USA, Lynne Rienner, σ.VII, 1, και στο Sweet, E. «The securitization of migration in France – The shifting threat of migration: From a threat to culture to a source of terrorism» (<https://ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/36522/1/SWEET%2C%20Evan%20Robert%2020175.pdf>).

²⁵⁶ Στο ίδιο, σ.13.

Ειδικότερα, όπως αναφέρεται και από τον Nayef Al-Rodhan «σε ένα παγκοσμιοποιημένο κόσμο, η ασφάλεια δεν θα πρέπει να θεωρείται ως παίγνιο μηδενικού αθροίσματος που αφορά αποκλειστικά κράτη. Η παγκόσμια ασφάλεια έχει πέντε διαστάσεις που αφορούν τον άνθρωπο, το περιβάλλον, την εθνική, διεθνική και διαπολιτισμική ασφάλεια και επομένως η παγκόσμια ασφάλεια και η ασφάλεια οποιουδήποτε κράτους επιτυγχάνεται από την διακυβέρνηση σε όλα τα επίπεδα που να εξασφαλίζουν την ασφάλεια μέσω της διασφάλισης της δικαιοσύνης για όλους τους πολίτες, τα κράτη και τους πολιτισμούς».²⁵⁷ Γενικότερα, προσδιορίζεται ότι στην θεωρία των Διεθνών Σχέσεων ως ασφαλειοποίηση, νοείται εκείνη η διαδικασία μέσω της οποίας κάποια πολιτικοποιημένα ζητήματα θεωρούνται ότι χρειάζονται να ενταχθούν στην ατζέντα της ασφάλειας έτσι ώστε να νομιμοποιούνται τα μέτρα που λαμβάνονται κάθε φορά.²⁵⁸ Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Thierry Balzacq «η ασφαλειοποίηση είναι μια κανονιστική πρακτική, η επιτυχία της οποίας δεν εξαρτάται κατ'ανάγκη από την ύπαρξη πραγματικής απειλής, αλλά από την παρεκβατική ικανότητα, του να δίνεται επιτυχώς σε μια εξέλιξη μια τέτοια χροιά».²⁵⁹ Επισημαίνει δηλαδή, ότι στη θεωρία της ασφαλειοποίησης η αναφερόμενη απειλή για την ασφάλεια, προέρχεται μέσα από τις διαντιδράσεις ανάμεσα στον δρώντα της ασφαλειοποίησης και το κοινό του.²⁶⁰ Επιπρόσθετα, επισημαίνεται ότι το κοινό αποτελεί βασική προϋπόθεση, ώστε να θεωρηθεί «επιτυχημένη» η διαδικασία της ασφαλειοποίησης,

²⁵⁷ Nayef Al-Rodhan, (13/5/2009). «Multi-Sum Security: Five Distinct Dimensions». Center for Security Studies, ETH Zürich (<http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/124192/pdf>).

²⁵⁸ Στο ίδιο, σ. 13,15-16.

²⁵⁹ Balzacq, T. (2005). «The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context». *European Journal of International Relations*, 11(2), σ.171-201.

²⁶⁰ Balzacq, T., Léonard, S., & Ruzicka, J. (2016). «Securitization revised: Theory and cases». *International Relations*, 30(4), σ.494-531.

ανεξάρτητα από το αν συνιστά πραγματική απειλή το εκάστοτε ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί, προτάσσοντας τον ισχυρισμό ότι αποτελεί απειλή για την εθνική ασφάλεια.²⁶¹

Η ασφαλειοποίηση επομένως εξετάζει, όπως παρουσιάζεται από τους Buzan, de Wilde και Waever, το πώς ένα συγκεκριμένο θέμα ανάγεται από έναν δρώντα, (ανεξάρτητα αν αυτός είναι το κράτος, τα Μ.Μ.Ε. ή ένα σύνολο δρώντων), ως υπάρχουσα απειλή, και επομένως σε θέμα ασφάλειας, με στόχο τη νομιμοποίηση της χρήσης μέτρων που υπερβαίνουν κατά πολύ τα συνήθη ενάντια στην εκάστοτε απειλή.²⁶² Η διαδικασία της ασφαλειοποίησης απαιτεί να υπάρχει ένας ασφαλειοποιητικός δρώντας, ένα αντικείμενο αναφοράς καθώς και ένα κοινό. Μόνο τότε μπορούμε να μιλήσουμε για μια διαδικασία ασφαλειοποίησης.²⁶³ Όπως αναφέρεται από τον Barry Busan, η διαδικασία της ασφαλειοποίησης είναι αυτό που αποκαλείται στη γλωσσολογική θεωρία ως λεκτική δράση «speech act»,²⁶⁴ η οποία παράλληλα όπως αναφέρει ο Michael Williams, η λεκτική δράση μπορεί να ευνοηθεί και από τα Μ.Μ.Ε.²⁶⁵

Ειδικότερα, για τον πολιτικό λόγο καθώς και των Μ.Μ.Ε.²⁶⁶ όσο και από το κοινό, η παράτυπη μετανάστευση περιγράφεται ως απειλή για την εθνική ασφάλεια, καθώς εικάζεται ότι

²⁶¹ Sweet, E. «The securitization of migration in France – The shifting threat of migration: From a threat to culture to a source of terrorism» σ.15 (<https://ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/36522/1/SWEET%2C%20Evan%20Robert%202020175.pdf>).

²⁶² Buzan, B., Waever, O., and de Wilde, J. (1998) ό.π., σ.25 και Sweet, E. «The securitization of migration in France – The shifting threat of migration: From a threat to culture to a source of terrorism», σ.13 (<https://ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/36522/1/SWEET%2C%20Evan%20Robert%202020175.pdf>).

²⁶³ Ιον, Claudia Anamaria, Bogdan, Maria Claudia (2017) «Securitization of migration in the European Union – Between Discourse and practical action». *International Relations, Research and Science Today*, 1(13), σ.14.

²⁶⁴ Buzan, B., *et al.* (1998) ό.π., σ.26.

²⁶⁵ Williams, M. (2003). «Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics». *International Studies Quarterly*, 47, σ. 525.

²⁶⁶ Συμπληρωματικά, αναφέρεται ότι «σε αντίθεση με τη κινδυνολογική εικόνα που παρουσιάζεται από πολλούς Ευρωπαίους ηγέτες, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αντιμετωπίζει «μεταναστευτική επιδρομή» από τον επονομαζόμενο Νότο. Εξετάζοντας το από παγκόσμια άποψη, η μετανάστευση από το Βορρά προς το Νότο παραμένει στη μειονότητα, σε σύγκριση με τη μετανάστευση μεταξύ των χωρών με το ίδιο επίπεδο ανάπτυξης. Ενώ ο αριθμός των προσφύγων που τράπηκαν σε φυγή από τους πολέμους και τη βία αυξήθηκε σημαντικά από το 2010, φθάνοντας τα 19.5 εκατομμύρια το 2014, η Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεπηρεάστη. Η συντριπτική πλειοψηφία των προσφύγων κατέφυγαν σε άλλες χώρες του Νότου, που βρίσκονται πλησιέστερα στις χώρες καταγωγής τους. Επιπρόσθετα, ως αποτέλεσμα των μηχανισμών για το κλείσιμο των συνόρων, λίγοι εξόριστοι φτάνουν στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Παραπομπή 134, σ.62 στο Arbogast, L., «Migrants detention in the

μπορεί να παρέχει τρόπους διέλευσης για πιθανούς τρομοκράτες που θέλουν να εισέλθουν στα κράτη μέλη.²⁶⁷ «Σύγχρονες ποινικές λογικές παρεισφρύνουν στις κοινωνικές πρακτικές οι οποίες κατασκευάζουν τους μετανάστες που δεν έχουν νόμιμη άδεια/άδειες παραμονής, εργασίας κ.λπ., ως παραβάτες».²⁶⁸ Ο κίνδυνος σχετικά με τα θέματα μετανάστευσης και ασύλου ειδικότερα, οδηγούν στο συσχετισμό της εθνότητας με την εγκληματικότητα, ο οποίος επεκτείνεται και στο στιγματισμό των υπηκόων τρίτων χωρών.²⁶⁹

Ωστόσο, δεν αποδεικνύεται ότι η κατάργηση των «εσωτερικών ελέγχων» στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έδωσε την ώθηση για την παράλληλη αύξηση της εγκληματικότητας.²⁷⁰ Η αναφορά των Ηνωμένων Εθνών επίσης δεν δικαιολογεί ότι η προσφυγική κρίση οδηγεί στην αύξηση της τρομοκρατικής δραστηριότητας.²⁷¹ Το ζήτημα όμως αυτό ωθεί σε ανησυχία για την ασφάλεια και ως εκ τούτου, είναι αυτή ακριβώς η ανησυχία που οδηγεί τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προβαίνουν σε πιο αυστηρούς ελέγχους στα σύνορα. Με την ενίσχυση όμως των αντι-προσφυγικών νόμων και πρακτικών δεν μειώνεται ο κίνδυνος που θεωρείται ότι επέρχεται.²⁷² Διαπιστώνεται δηλαδή, ότι με το ζήτημα του διασυνοριακού εγκλήματος, δημιουργούνται αυθαίρετοι προσδιορισμοί και ετικέτες όπως εκείνες του «θύματος», ή της «απειλής», οι οποίες σε συγκεκριμένα πλαίσια, επαναπροσδιορίζονται ως αλληλοσυγκρουόμενες σημασίες.²⁷³ Παράδειγμα σε αυτό αποτελούν οι υπερβολικές ανακοινώσεις των Μ.Μ.Ε. με τις επονομαζόμενες μαζικές «ροές» μεταναστών

European Union: A thriving business» Migreurop, July 2016, (<http://www.migreurop.org/IMG/pdf/migrant-detention-eu-en.pdf>).

²⁶⁷ Koser, K. (2016) *International migration. A very short introduction*. Second Edition, UK, Oxford University Press, σ.11, 53.

²⁶⁸ Λαμπράκη, Ι., Τσίγκανου, Ι., Φατούρου, Ι., Χαϊνάς, Ε.(επιμ.) (2010) ό.π., σ.41.

²⁶⁹ Νικολόπουλος, Γ. (2002) ό.π., σ.117.

²⁷⁰ Στο ίδιο.

²⁷¹ Dearden, L. (24/10/2018), Independent, «UN report finds no evidence migration causes terror attacks and warns anti-refugee laws could worsen risk» (<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/refugee-crisis-terrorism-link-migration-un-expert-report-no-evidence-isis-uses-route-human-rights-a7377961.html>).

²⁷² Στο ίδιο.

²⁷³ Hale, C, Hayward, K., Wahidin, A., Wincup, E. (2005). *Criminology*. USA, Oxford University Press, σ.296.

και αιτούντων άσυλο, παρουσιάζοντάς τους ως μια ολόκληρη ομάδα ανθρώπων-απειλή παρά το ότι συχνά βρίσκονται οι ίδιοι σε κίνδυνο.²⁷⁴ Παράλληλα, σε ορισμένους προορισμούς, οι χώρες υποδοχής φοβούνται ολοένα και περισσότερο την παρουσία των κοινοτήτων των μεταναστών και ιδιαίτερα με χώρες προέλευσης που συνδέονται με τον εξτρεμισμό και τη βία.²⁷⁵

Παρ' όλα αυτά, κινδύνους υφίστανται και οι ίδιοι οι μετανάστες και οι οικογένειές τους. Ορισμένοι υφίστανται εκμετάλλευση και καταχράζονται τα δικαιώματά τους μόλις φθάνουν στον προορισμό τους, ενώ πολλοί μετανάστες καθώς και τα παιδιά τους αντιμετωπίζουν διακρίσεις και προκαταλήψεις ακόμη και έπειτα από χρόνια εγκατάστασής τους στο εξωτερικό.²⁷⁶ Υποστηρίζεται επίσης ότι οι μετανάστες, μεταξύ άλλων, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του παγκόσμιου προκαριάτου.²⁷⁷ Σε αυτό περιλαμβάνονται εκατομμύρια άνθρωποι σε δουλειές που δεν χαρακτηρίζονται από σταθερότητα, χωρίς επαγγελματική ταυτότητα ή ασφαλή πρόσβαση στις κοινωνικές παροχές. Οι «αβέβαιοι» («precarious») είναι «κάτοικοι» («denizens»), παρά πολίτες με δικαιώματα. Η ιθαγένεια προβάλλεται επίσης όχι μόνο ως μέσο με το οποίο ελέγχονται οι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο, αλλά επίσης κατέχει κεντρική σημασία και για την αστυνόμευση εκείνων των παράτυπων πολιτών που αν και είναι ήδη διαμενόντες, μένουν εκτός της κοινωνίας πολιτών.²⁷⁸ Οι μετανάστες ως σύγχρονοι «πλάνητες», αναδεικνύουν ολοένα και περισσότερο την προσέγγιση του Zygmunt Bauman για την

²⁷⁴ Στο ίδιο.

²⁷⁵ Koser, K. (2016) ό.π., σ.11.

²⁷⁶ Στο ίδιο.

²⁷⁷ Likic-Brboric, B., Munck, R., Neergaard, A. and Schierup, C. (2015). *Migration, precarity, and global governance: Challenges and opportunities for labour*, Oxford, Oxford University Press. Standing, G. (2011). *The precariat. The new dangerous class*. UK-USA, Bloomsbury Academic, διαθέσιμο και ηλεκτρονικά ([https://www.hse.ru/data/2013/01/28/1304836059/Standing.%20The Precariat The New Dangerous Class - Bloomsbury USA\(2011\).pdf](https://www.hse.ru/data/2013/01/28/1304836059/Standing.%20The%20Precariat%20The%20New%20Dangerous%20Class%20-%20Bloomsbury%20USA(2011).pdf)).

²⁷⁸ Zedner, L. (2010). «Security, the State, and the Citizen: The changing architecture of crime control». *New Criminal Law Review*, 13(2), σ.382.

παγκοσμιοποίηση ως «εδαφικό πόλεμο», με την κινητικότητα των πληθυσμών να έχει αποτελέσει τον βασικότερο συντελεστή της κοινωνικής διαστρωμάτωσης.²⁷⁹

Η πληροφόρηση και η άμεση μετάδοσή της, η επικοινωνία, ως ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της παγκοσμιοποίησης, με την ύπαρξη των Μ.Μ.Ε. και της τηλεόρασης, των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου, η εξάπλωση της διασυνδεσιμότητας της επικοινωνίας σε όλο τον κόσμο, επιτρέπει να παρακολουθούμε γεγονότα από την άλλη πλευρά του κόσμου σε πραγματικό χρόνο, όπως έγινε με την 9/11.²⁸⁰ Οι «ηθικοί πανικοί»²⁸¹ που δημιουργούνται έπειτα από την προβολή των τρομοκρατικών επιθέσεων, οδηγούν στη λήψη ύστατων μέτρων για την αντιμετώπισή τους όπως έγινε για να μειωθεί ο κίνδυνος παρόμοιων τρομοκρατικών ενεργειών μέσα από αντιτρομοκρατικά μέτρα, όπως ο νόμος “USA Patriot Act”, εντείνοντας ωστόσο τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο των πολιτών, μέσα από τη χρήση νέων διαδικτυακών επικοινωνιών, των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και τη πρόσβαση σε οικονομικά αρχεία.²⁸² Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο William Isaac Thomas, «εάν οι άνθρωποι ορίζουν τις καταστάσεις ως πραγματικές, αυτές είναι πραγματικές στις συνέπειές τους».²⁸³ Κάτι το οποίο είναι σημαντικό και για τη διαχείριση του φόβου στη σύγχρονη κοινωνία και τα μέτρα που επιλέγονται στη συνέχεια για τον περιορισμό της απειλής. Άλλωστε ο φόβος του εγκλήματος εκδηλώνεται τόσο σε ατομικό επίπεδο, με τη μορφή του φόβου της θυματοποίησης, όσο και σε

²⁷⁹ Bauman, Z. (1998). *Globalization: The human consequences*. Columbia University Press, N.York, σ.96.

²⁸⁰ Newburn, T. (2007) ό.π., σ.868.

²⁸¹ Ο κοινωνιολογικός όρος «ηθικός πανικός», έχει γίνει κομμάτι του καθημερινού μας λεξιλογίου. Σε μεγάλη έκταση άρχισε να χρησιμοποιείται από την εργασία του Stan Cohen σχετικά με τις νεανικές υποκοουλτούρες. Από τότε ο όρος αυτός χρησιμοποιείται συχνά, προκειμένου να αναφερθεί σε όλες εκείνες τις αντικοινωνικές ή και εγκληματικές συμπεριφορές. Πιο συγκεκριμένα, ο «ηθικός πανικός» αναφέρεται στην υπερβολική αντίδραση από τα μέσα ενημέρωσης, την αστυνομία ή το ευρύτερο κοινό, στις δραστηριότητες μίας συγκεκριμένης ομάδας. Επομένως, ο «ηθικός πανικός», αφορά την υπερβολική αντίδραση σε μία συμπεριφορά η οποία εμφανίζεται ως ένα κοινωνικό πρόβλημα και υποδηλώνει την υπερβολική αντίδραση εκ μέρους των μέσων ενημέρωσης ή και άλλων κοινωνικών θεσμών. Marsh I., Melville G. (2009). *Crime, justice and the media*. Routledge, σ.40.

²⁸² . Newburn T. (2007) ό.π., σ. 875.

²⁸³ Thomas, W.I., & Dorothy Swaine Thomas (1928). *The child in America: Behavior problems and programs*, N.York, Knopf, σ.572.

συλλογικό, ως έλλειψη δημόσιας ασφάλειας.²⁸⁴ Σημαντικό ρόλο σε αυτό κατέχουν και τα Μ.Μ.Ε., εφόσον αποτελούν βασική πηγή για την πληροφόρηση του κοινού τόσο για το έγκλημα όσο και για το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.²⁸⁵ Η πληροφόρηση, ωστόσο, που παρέχεται, είναι επιλεκτική, δραματοποιημένη και συχνά διαστρεβλωμένη, ώστε συχνά το κοινό να την αποδέχεται χωρίς να την αμφισβητεί.²⁸⁶ Σύμφωνα με τον David Garland «η απειλή του εγκλήματος έχει γίνει καθημερινό κομμάτι της σύγχρονης συνείδησης, δηλαδή ένας καθημερινός κίνδυνος, τον οποίο αντιμετωπίζουμε και διαχειριζόμαστε».²⁸⁷ Η έμφαση της παρουσίασης βίαιων εγκλημάτων, κατά κύριο λόγο, αλλά και ο τρόπος που θα παρουσιαστούν οι συνέπειες ενός γεγονότος, ενδεχομένως να προκαλέσουν μεγαλύτερη ανασφάλεια, απ' ότι ίσως πράγματι συμβαίνει, αυξάνοντας το φόβο σε επίπεδο «συλλογικής υστερίας».²⁸⁸

4.2: Η αποτύπωση της ασφαλειοποίησης στους χάρτες των μεταναστευτικών διαδρομών

Κατά την άποψη του Zygmunt Bauman «φοβόμαστε ό,τι δεν μπορούμε να ελέγξουμε. Ονομάζουμε αυτή την αδυναμία ελέγχου «ακατανόησια» (...) ό,τι δεν μπορούμε να ελέγξουμε μας είναι «άγνωστο» και το «άγνωστο» είναι τρομακτικό».²⁸⁹ Τα τελευταία χρόνια με αφορμή τις τρομοκρατικές επιθέσεις στην καρδιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δόθηκε ώθηση σε

²⁸⁴ Ζαραφονίτου, Χ. (2002). *Ο φόβος του εγκλήματος*. Αθήνα-Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ.33, Αλεξιάδης, Σ. (2011). *Εγκληματολογία*. Ε΄ Έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας, σ.295-302. Συμπληρωματικά, ως φόβος του εγκλήματος ορίζεται «η συνεχώς αυξανόμενη ανασφάλεια που νιώθει το κοινό απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο». Οι συνέπειες αφορούν σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να οδηγούνται σε αυτοπεριορισμούς και να αυξάνονται οι συγκρούσεις μεταξύ πολιτών. Οι αντιδράσεις αυτές μπορεί να οδηγήσουν σε ξενοφοβία και ρατσισμό, καθώς και να ενισχύεται η τιμωρητικότητα των πολιτών επιζητώντας κατασταλτικά μέτρα, των οποίων οι συνέπειες της ανασφάλειας να οδηγούν σε πολιτικές καταστολής και ασφάλειας. Στα ίδια, όπως επίσης και στο Ζαραφονίτου, Χ. (2004). *Εμπειρική εγκληματολογία*. Β΄ Έκδοση, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.253.

²⁸⁵ Ζαραφονίτου, Χ. (2002) ό.π., σ.55.

²⁸⁶ Στο ίδιο.

²⁸⁷ Garland, D. (1996) ό.π., σ.446.

²⁸⁸ Αλεξιάδης, Σ. (2011) ό.π., σ.298.

²⁸⁹ Bauman, Z. [2006], (2007) ό.π., σ.127.

επιπρόσθετες ανησυχίες στην καθημερινότητα των πολιτών και αναζητήθηκαν νομοθετικά καθώς και προηγμένης τεχνολογίας μέτρων ελέγχου στα σύνορα.²⁹⁰ Το ζήτημα που ανακύπτει είναι ότι η αντίληψή μας περιορίζεται και συνειρμικά παραπέμπει σε τρομοκρατικές επιθέσεις που στοχεύουν σε συγκεκριμένα έθνη κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς παράλληλα η αλληλεγγύη για τα θύματα τρομοκρατικών επιθέσεων περιορίζεται στις συγκεκριμένες χώρες. Για παράδειγμα, το σύνθημα «είμαστε όλοι Γάλλοι», αγνοεί τα θύματα τρομοκρατικών επιθέσεων άλλων μη ευρωπαϊκών χωρών.²⁹¹ Ο ενστερνισμός δηλαδή εικόνων ή φράσεων που επιλέγονται να παρουσιαστούν περιορίζονται σε συγκεκριμένα δυτικο-ευρωπαϊκά πλαίσια. Η τρομοκρατία πλέον είναι διεθνής και αυτό, μεταξύ άλλων, σημαίνει ότι οι δράσεις της μπορούν να ξεπερνούν το τοπικό επίπεδο και να δραστηριοποιούνται πέρα από μια συγκεκριμένη χώρα ώστε να αλλάζει και τον τρόπο που το προσεγγίζουμε.²⁹² Αναφέρουμε ότι η Μέση ανατολή, η Αφρική, η Νότια Ασία καθώς και η Νοτιοανατολική Ασία δεν αποτελούν εξαίρεση των τρομοκρατικών επιθέσεων, ούτε βέβαια αποκλειστικό φαινόμενο που συναντάται στις Δυτικές χώρες.²⁹³ Σύμφωνα με τον Wayne Morrison η στενή πολιτική και επιστημονική αντίληψη για το εδαφικό κράτος, είχε γίνει ισοδύναμη με «εγκληματολογικό απαρτχάιντ» με το να αποσιωπά τις θηριωδίες που συμβαίνουν έξω από τα όρια της δυτικής εγκληματολογίας.²⁹⁴ Η εστίαση ωστόσο από τα μέσα ενημέρωσης ή των πολιτικών λόγων σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμών ως

²⁹⁰Government of Canada, «2016 Public Report on the Terrorist Threat to Canada» (<https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2016-pblc-rpr-trrst-thrt/index-en.aspx>). Hayes, B., Vermeulen, M. (2012) ό.π.

²⁹¹Μπουκάλας, Π. (3/01/2017), Καθημερινή, «Είμαστε όλοι Κωνσταντινουπολίτες»; (<http://www.kathimerini.gr/890217/opinion/epikairothta/politikh/eimaste-oloi-kwnstantinoupolites>).

²⁹²Newburn, T. (2007) ό.π., σ.871.

²⁹³Government of Canada, «2016 Public Report on the Terrorist Threat to Canada» (<https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2016-pblc-rpr-trrst-thrt/index-en.aspx>). Συμπληρωματικά, η βάση δεδομένων για την Παγκόσμια Τρομοκρατία για το 2015, έδειξε ότι οι τρομοκρατικές δραστηριότητες παραμένουν σε υψηλό βαθμό συγκέντρωσης. Πέντε χώρες- Ιράκ, Αφγανιστάν, Πακιστάν, Ινδία και Νιγηρία- υπέστησαν πάνω από το 55% όλων των επιθέσεων εκείνου του χρόνου, και πέντε χώρες – Ιράκ, Αφγανιστάν, Νιγηρία, Συρία και Πακιστάν- υπέστησαν το 74% των θανάτων που σχετίζονται με τη τρομοκρατία. Στο ίδιο.

²⁹⁴Morrison, W. (2010). *Criminology, civilisation, and the new world order: Rethinking criminology in a global context*. London, Glasshouse Press, όπως αναφέρεται στο Aas, Katja Franko, ό.π., σ.440.

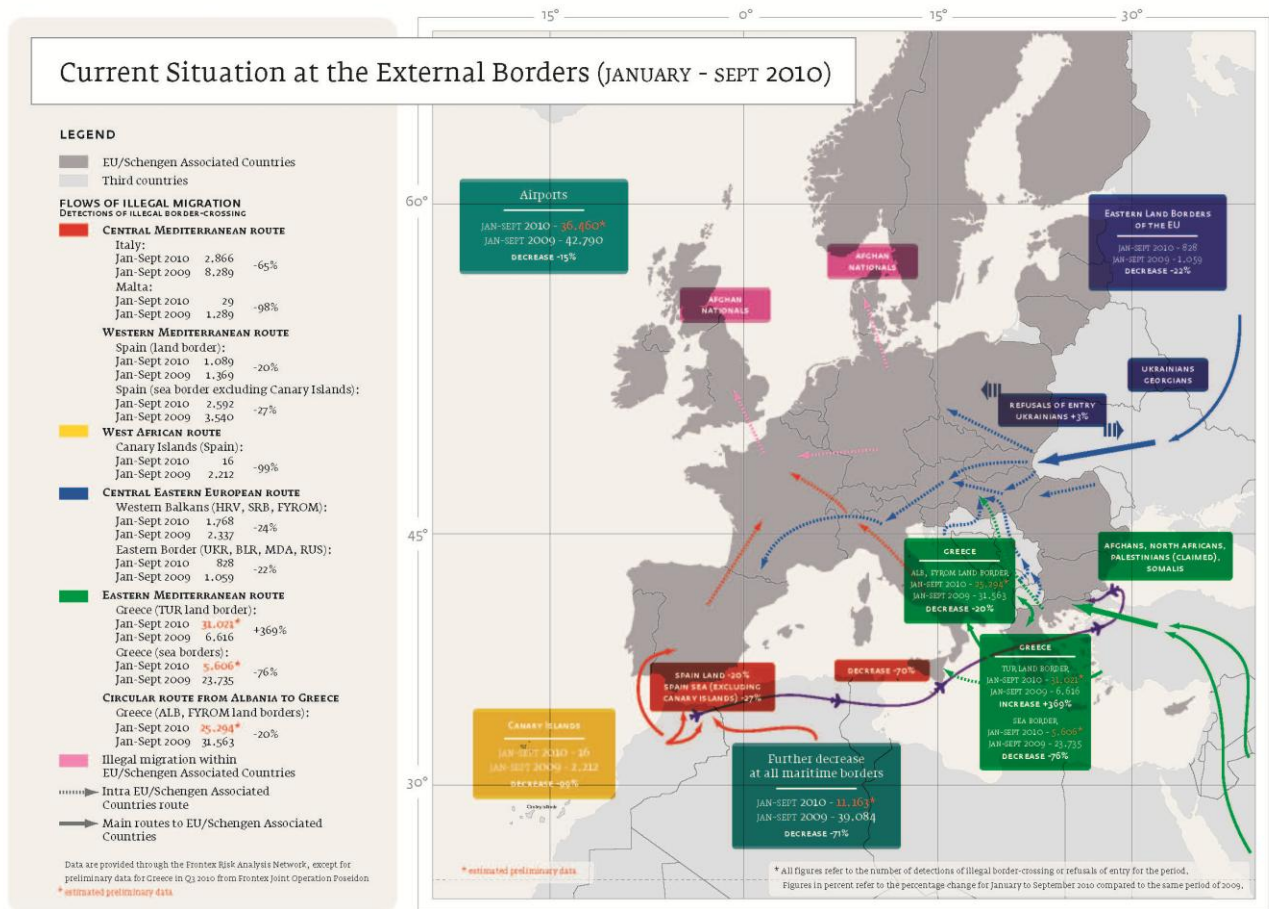
δράστες ή θύματα αντίστοιχα, συμβάλλει και εντείνει μεταξύ άλλων την δημιουργία φόβου και ξενοφοβίας.²⁹⁵

Η ανησυχία που εκδηλώνεται μπορεί να γίνει περισσότερο εμφανής μέσα από την κατασκευή και τη χρήση «επίσημων» χαρτών, όπως παρουσιάζονται από τα μέσα ενημέρωσης και τους πολιτικούς θεσμούς, με έντονα και πυκνά βέλη, τις ευθείες γραμμές και κουκίδες που υποδεικνύουν τις διαδρομές και τους κύριους κόμβους της πορείας που ακολουθούν οι μη καταγεγραμμένοι μετανάστες, με το λεγόμενο I-Map (ή Interactive Map)²⁹⁶ (όπως απεικονίζεται για παράδειγμα στην εικόνα 1 και 2 που έχει δημιουργηθεί από την Frontex στη προσπάθεια αναγνώρισης και αποτύπωσης των διαδρομών που ακολουθούν οι μη καταγεγραμμένοι μετανάστες).²⁹⁷

²⁹⁵ Newburn, T., 2007, ό.π., σ.93, 870-871.

²⁹⁶ Το οποίο αποτελεί σημείο αναφοράς για την διαχείριση των συνόρων από απόσταση. Οι χάρτες των μεταναστευτικών διαδρομών, συμπληρώνουν την υψηλή τεχνολογία παρακολούθησης στις συνοριακές ζώνες και τοποθετούνται σε ένα διηπειρωτικό δίκτυο για τη διαχείριση των συνόρων συμπληρώνοντας σε πραγματικό χρόνο τα στοιχεία των υπόπτων που διασχίζουν τα σύνορα. Casas-Cortes, Maribel, Cobarrubias, Sebastian, «It is obvious from the map! Disobeying the production of illegality beyond borderlines» (<https://movements-journal.org/issues/06.wissen/02.casas-cortes.cobarrubias--the-mapping-migration-matrix-and-its-counter-cartographies-disobeying-the-making-of-illegality-beyond-borderlines.pdf>).

²⁹⁷ Van Houtum Henk (2010) ό.π., σ.965.

Εικόνα 1. Πηγή Frontex 2009.

Εικόνα 2. Πηγή Frontex. Risk Analysis Network (FRAN) Quarterly Report 2016.

Τα κράτη έχουν ενεργό ρόλο στην ανακοπή ή όχι των διαδρομών που θα ακολουθήσουν οι μη καταγεγραμμένοι μετανάστες, χωρίς συχνά να γνωστοποιείται στο ευρύ κοινό από τους φορείς ενημέρωσης, ότι συχνά πηγαινοέρχονται στα ίδια σημεία.²⁹⁸ Η κατεύθυνση που ακολουθούν μέχρι τον τελικό προορισμό τους, δεν αποτελεί μια ευθύγραμμη ή «ασταμάτητη ροή», όπως συχνά παρουσιάζεται με τα βέλη και τις γραμμές στους χάρτες (εικόνα 1 και 2), αλλά η πραγματικότητα της μη καταγεγραμμένης μετανάστευσης είναι συχνά περισσότερο διασκορπισμένη, ρευστή και δυναμική από την επικρατούσα άποψη που κυριαρχεί.²⁹⁹ Άλλωστε, η ύπαρξη κέντρων κράτησης μεταναστών, τα τείχι και οι φράχτες στα σύνορα μεταξύ των χωρών, δηλώνουν έκδηλα ότι η συνεχής ροή και κινητικότητα των μεταναστευτικών πληθυσμών σε διεθνές επίπεδο, χαρακτηρίζεται επίσης από τη στασιμότητα και τη σύνδεσή τους με το τοπικό εθνοκρατικό επίπεδο.

Ενδεικτικά αναφέρουμε την ανέγερση τείχου-φράκτη στην Έβρο μήκους 12,5 χιλιομέτρων μεταξύ Νέας Βύσσας και Καστανιών ώστε να αποτραπεί η είσοδος αλλοδαπών στην Ελλάδα από τα ελληνοτουρκικά σύνορα.³⁰⁰ Στη κατασκευή φράχτη προχώρησε μεταξύ άλλων και η Βουλγαρία, η Ουγγαρία, η Ισπανία, που προκειμένου να διασφαλίσουν τα σύνορά τους προέβησαν στην ίδια τακτική για την αντιμετώπιση της μετανάστευσης, τα οποία ακολουθούνται εκτός από τα συρματοπλέγματα, με ειδικό εξοπλισμό παρακολούθησης των συνόρων.³⁰¹ Ήδη η Ισπανία, για παράδειγμα, ανέπτυξε συνεργασία με το Μαρόκο και

²⁹⁸ Στο ίδιο.

²⁹⁹ Στο ίδιο.

³⁰⁰ Καθημερινή, (4/01/2011), «Τείχος στον Έβρο για την αποτροπή εισόδου αλλοδαπών», (<http://www.kathimerini.gr/414757/article/epikairothta/politikh/teixos-ston-evro-gia-thn-apatroph-eisodoy-allodapwn>).

³⁰¹ Τζίμας, Σ. (25/10/2015), Καθημερινή, «Τεστ και για τον φράχτη του Έβρου», (<http://www.kathimerini.gr/836246/article/epikairothta/ellada/test-kai-gia-ton-fraxth-toy-evroy>). CNN Greece, (10/08/2016), «Η Βουλγαρία στήνει φράχτη 484 χλμ. Στα νότια σύνορά της με την Ελλάδα» (<https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/42278/h-voylgaria-stinei-fraxti-484-xlm-sta-notia-synora-tis-me-tin-ellada>).

δημιούργησε το υψηλής τεχνολογίας σύστημα παρακολούθησης το SIVE (Sistema Integrado de Vigilancia Exterior). Ένα πληροφοριακό και επιχειρησιακό σύστημα με σταθμούς ανίχνευσης της παρουσίας ανθρώπων στα σύνορα, με ελικόπτερα και πλοία, κατάσταση η οποία θυμίζει «αντίγραφο» της κατάστασης στα νότια σύνορα της Αμερικής με το Μεξικό.³⁰² Τα συρματοπλέγματα ωστόσο, δεν παρατηρούνται μόνο στα σύνορα και στους φράχτες που δημιουργούνται αλλά ακόμη και στα κέντρα κράτησης των αλλοδαπών. Η κράτηση παράτυπων μεταναστών και των αιτούντων άσυλο χρησιμοποιείται, βαθμιαία, ως μέτρο διαχείρισης παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.³⁰³

Ενδεικτικά, στην επιχείρηση «Ξένιος Ζευς» που διενεργήθηκε από τον Αύγουστο του 2012 έως τον Φεβρουάριο του 2013 προκειμένου να κατασταλεί η παράτυπη μετανάστευση και εγκληματικότητα στο κέντρο της Αθήνας, η κύρια τακτική ήταν η διενέργεια ελέγχων ταυτότητας, προκειμένου να εξακριβωθεί το νομικό καθεστώς όσων θεωρούνταν ότι ήταν παράτυποι μετανάστες.³⁰⁴ Παρ'όλο που οι έλεγχοι αυτοί έγιναν σε 85.000 αλλοδαπούς στα αστυνομικά τμήματα, μόνο το 6% (4,811) βρέθηκαν να διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα.³⁰⁵ Η διοικητική κράτηση έγινε σε τεράστια κλίμακα. Για όσους συνελήφθησαν χωρίς χαρτιά στο κέντρο της Αθήνας, μεταφέρθηκαν στο κέντρο κράτησης στην Αμυγδαλέζα, των οποίων η χρονική διάρκεια κράτησης παρατάθηκε.³⁰⁶ Έπειτα από επισκέψεις που πραγματοποίησαν εκπρόσωποι του Συνηγόρου του Πολίτη στα κέντρα κράτησης αλλοδαπών στην Αμυγδαλέζα,

³⁰² Shrivastava, A. (6/04/2006), Spiegel Online, «Border trouble. Europe's new wall» (<http://www.spiegel.de/international/border-trouble-europe-s-new-wall-a-410178.html>). Lanni, A. (29/02/2016), Open Migration, «A political laboratory: how Spain closed the Borders to refugees» (<http://openmigration.org/en/analyses/a-political-laboratory-how-spain-closed-the-borders-to-refugees/>).

³⁰³ Medecins Sans Frontieres (MSF), (1/04/2014), «Invisible Suffering», σ.7. (<https://www.msf.org/invisible-suffering>).

³⁰⁴ Human Rights Watch, (12/06/2016), «Unwelcome Guests: Greek Police Abuses of Migrants in Greece» (<https://www.hrw.org/report/2013/06/12/unwelcome-guests/greek-police-abuses-migrants-athens>).

³⁰⁵ Στο ίδιο.

³⁰⁶ Σουλιώτης, Γ. (10/04/2013), Καθημερινή, «Αναστάτωση στην Αμυγδαλέζα» (<http://www.kathimerini.gr/485402/article/epikairothta/ellada/anastatwsh-sthn-amygdaleza>).

στην Κόρινθο και τα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών στην Αθήνα, εξέδωσε έκθεση στην οποία αναφερόταν ότι «η Αστυνομία αδυνατεί να διασφαλίσει συνθήκες που να διασφαλίζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των κρατουμένων, διότι οι χώροι αστυνομικής κράτησης αλλοδαπών έχουν μεταβληθεί σε ιδιότυπες φυλακές, δεδομένου του μεγάλου και συνεχώς διογκούμενου αριθμού κρατουμένων που κρατούνται για πολλούς μήνες».³⁰⁷ Τα μέτρα αυτά είναι δηλωτικά για την αποτροπή της παράτυπης μετανάστευσης, καθώς αποτελούν θεμελιώδη σημασία προκειμένου να επαναβεβαιωθεί η κρατική κυριαρχία,³⁰⁸ που ο περιορισμός της τελευταίας εκφράζεται, όπως αναφέρθηκε, με την αλληλεξάρτηση και την υπερεδαφικότητα.³⁰⁹ Το σχήμα που προβάλλεται από τις διεργασίες για την αποτροπή της παράτυπης μετανάστευσης θυμίζει ζυγό, οι πλάστιγγες της οποίας μπορούν να βρίσκονται σε ισορροπία ανάμεσα στις δυνάμεις της εδαφικότητας και της υπερεδαφικότητας, του τοπικού και του παγκόσμιου, της κινητικότητας και της στασιμότητας.

Όπως διαπιστώνει ο Jef Huysmans «η εκτεταμένη κάλυψη από τα M.M.E. των μεταναστών που εμπλέκονται σε εξεγέρσεις στα αστικά γκέτο, η πολιτική αποδοχή αυτών των εξεγέρσεων ως δειγμάτων απρέπειας και η παρουσίαση της αντίληψης της επικίνδυνης τάξης δημιουργεί την ιδέα πολιτισμικού κινδύνου».³¹⁰ Σταδιακά, το καθεστώς των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετασηματίζεται σε μια ψηφιακή και επιλεκτική συνοριακή μηχανή η οποία συνεχώς παράγει νέα προϊόντα συνοριακού ελέγχου.³¹¹ Η νομοπαραγωγή, των

³⁰⁷ Το Βήμα, (14/08/2013), «Συνήγορος του Πολίτη: Ιδιότυπες φυλακές τα κέντρα κράτησης μεταναστών» (<https://www.tovima.gr/2013/08/14/society/synigoros-toy-politi-idiotypes-fylakes-ta-kentra-kratisis-metanastwn/>).

Weber, L. (2002). «The detention of Asylum Seekers – 20 reasons why criminologists should care». *Current Issues in Criminal Justice: Special Issue- Refugee Issues and Criminology*, 14,(1), σ.9-30.

³⁰⁸ Koser, K. (2016). *International Migration. A Very Short Intoduction*. Second Edition, UK, Oxford University Press, σ.53.

³⁰⁹ Δημόπουλος Χ. (2008) ό.π., σ.1049.

³¹⁰ Huysmans, J. (2000) ό.π., σ.763.

³¹¹ Van Houtum, H. (2010) ό.π., σ.962, επίσης στο Walters, W. (2002). «Mapping Schengenland: denaturalizing the border». *Environment and Planing D: Society and Space*, 20, σ.561-580, Walters, W. (2006) «Border/control». *European Journal of Social Theory*, 9, σ.187-204.

διοικητικών και πολιτικών μέτρων που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους μετανάστες, έχει ως κεντρικό της πυρήνα τον πολλαπλασιασμό και την επέκταση των κέντρων κράτησής τους ακόμη και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.³¹² Η Ευρωπαϊκή «οδηγία επιστροφής» («Return Directive» - 2008/115/CE Article 15(1)), αναφέρει ότι η κράτηση των αλλοδαπών αποτελεί εξαίρεση, το ύστατο μέτρο για τον έλεγχο των μεταναστών το οποίο θα επιβάλλεται σε εξαιρετικές περιστάσεις και μόνο εφόσον δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική, όπου τα λιγότερο καταναγκαστικά μέτρα δεν μπορούν να εφαρμοστούν λόγω της ύπαρξης «διαφυγής κινδύνου» («Risk of absconding»)³¹³ Ωστόσο, στη πράξη, τα κράτη μέλη που έχουν ενσωματώσει την οδηγία αυτή, συστηματικά επιλέγουν το μέτρο της κράτησης παρά το γεγονός της χαμηλής αποτελεσματικότητάς του.³¹⁴

Η διοικητική κράτηση αποτελεί την συχνότερη επιλογή προκειμένου να ρυθμιστούν οι μεταναστευτικές ροές αντί εναλλακτικών μέτρων αυτής, αναδεικνύοντας μια σειρά από ζητήματα. Όπως αναφέρεται στην ειδική έκδοση της ανεξάρτητης αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη, διατίθενται μια ποικιλία χώρων κράτησης, μεταξύ αυτών ακόμη και τα κρατητήρια των αστυνομικών τμημάτων για τους προς επιστροφή αλλοδαπούς, συμπεριλαμβανομένων και ανηλίκων, των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης («hotspots») με τις συνθήκες διαβίωσης να αποδεικνύουν τις σημαντικές ελλείψεις στη σίτιση και στις υγειονομικές συνθήκες, ακόμη και στην σταθερή πληροφόρηση των κρατουμένων και τις υπηρεσίες διερμηνείας προκειμένου

³¹² Arbogast, L., July 2016, «Migrants detention in the European Union: A thriving business». Migreurop (<http://www.migreurop.org/IMG/pdf/migrant-detention-eu-en.pdf>).

³¹³ Στο ίδιο, σ.13.

³¹⁴ Στο ίδιο, σ.13. Συμπληρωματικά, όπως αναφέρει ο Jost Delbrück, η παγκοσμιοποίηση οδηγεί στην εναρμόνιση και την αποεθνικοποίηση των εθνικών νομικών κανόνων, όπως συμβαίνει για παράδειγμα μέσω των διεθνών συμβάσεων από τα κράτη έτσι ώστε να τις εισάγουν στα εσωτερικά τους δίκαια. Delbrück, J. (1993). «Globalization of Law, Politics and Markets – Implications for Domestic Law: A European Perspective». *Indiana Journal of Global Legal Studies*, (1), σ.9-36.

να γνωρίζουν το νομικό πλαίσιο, παραβιάζοντας τα βασικά τους δικαιώματα.³¹⁵ Αναφέρεται ότι στα μέσα Νοεμβρίου 2016 ο αριθμός όσων βρισκόντουσαν στα hotspots ανήλθαν στις 16.000, αριθμός που ξεπερνούσε κατά το διπλάσιο τη χωρητικότητα που προβλέπονταν στα κέντρα αυτά.³¹⁶

4.3: Η ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση, η ασφαλειοποίηση μπορεί να εφαρμοστεί ειδικότερα και στο μεταναστευτικό ζήτημα. Ενώ τα ανοικτά σύνορα αφορούν στη παγκόσμια οικονομία και τον κυβερνοχώρο, ο λόγος της ασφαλειοποίησης οδήγησε στην ενίσχυση των συνοριακών διαβάσεων και σε ορισμένες περιπτώσεις στο κλείσιμο και την περίφραξη ορισμένων συνόρων.³¹⁷ Οι κονστρουκτιβιστές αντιλαμβάνονται τα συνοριακά τείχη μέσα από την «ασφαλειοποίηση», όπου η οχύρωση των συνόρων θεωρείται ως μια απάντηση σε ένα κλασικό πρόβλημα, όπως αυτό της μετανάστευσης, το οποίο γίνεται αντιληπτό ως ζήτημα ασφάλειας – μεταναστευτική απειλή.³¹⁸ Ωστόσο, αυτό αποτελεί αρνητική συνέπεια προερχόμενη από την τάση των σύγχρονων κοινωνιών να αναμορφώνουν μια σειρά κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων ως ζητήματα διαχείρισης της ασφάλειας.³¹⁹ Ειδικότερα, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και των πρόσφατων παγκόσμιων γεγονότων, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση, η Αραβική άνοιξη, η σύγκρουση στη Συρία, η εμφάνιση του ISIL, επηρέασαν τις διαδικασίες της μετανάστευσης, ενώ παράλληλα η αύξηση της διευκόλυνσης των μετακινήσεων, οδήγησε σε ανησυχίες γύρω από το θέμα της ασφάλειας, ώστε να ενταχθεί μεταξύ άλλων στο

³¹⁵ Συνήγορος του πολίτη.Ανεξάρτητη Αρχή, Απρίλιος 2017. *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων. Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, σ.55-59.

³¹⁶ Στο ίδιο, σ.59.

³¹⁷ Vallet, É. (4/9/2017) «The border is no longer a line» (<http://www.mantlethought.org/international-affairs/border-no-longer-line>).

³¹⁸ Στο ίδιο.

³¹⁹ Jones, T. (2012) ό.π., σ. 745.

πεδίο των «νέων απειλών» και η μετανάστευση.³²⁰ Οι μετακινήσεις των πληθυσμών δεν αποτελούν ένα καινούργιο φαινόμενο.³²¹ Ωστόσο, η έννοια της μετανάστευσης μέσα από τους λόγους και τις πρακτικές που εφαρμόζονται σε αυτήν τείνει ολοένα και περισσότερο να γίνει απειλή για την ασφάλεια.³²² Όπως προαναφέρθηκε βασικό τμήμα της θεωρίας της ασφαλειοποίησης είναι το πλαίσιο απειλής. Στις λεγόμενες «κοινωνίες της διακινδύνευσης», κατά την άποψη του Ulrich Beck ο κίνδυνος βρίσκεται παντού, χωρίς να περιορίζεται από εδαφικά και χρονικά όρια, «χωρίς να γνωρίζει σύνορα», ώστε να επιζητείται η διαχείριση των κινδύνων μέσα από συλλογικές δράσεις σε παγκόσμιο επίπεδο.³²³ Όμως πώς έφθασε να λαμβάνεται η μετακίνηση των προσώπων ως απειλή για την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Ένα από τα χαρακτηριστικά της παγκοσμιοποίησης αφορά στην αλληλοσύνδεση γεγονότων που συμβαίνουν ανά τον κόσμο, τα οποία ανεξάρτητα της απόστασης που τους διαχωρίζει, είναι ικανά να επιδρούν στην καθημερινή μας ζωή.³²⁴ Για παράδειγμα, έχει ισχυριστεί ότι το τρομοκρατικό χτύπημα στις Η.Π.Α. στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στο να αναχθεί το μεταναστευτικό ζήτημα, σε ζήτημα ασφάλειας σε όλο τον κόσμο.³²⁵ Η εμφάνιση της δορυφορικής τηλεόρασης, αποτέλεσε για τους τρομοκράτες το εργαλείο μέσω του οποίου θα μπορούσαν να έχουν την απαραίτητη παγκόσμια κάλυψη, έτσι ώστε, να αυξήσουν το φόβο των πολιτών αλλά και να προωθήσουν τα αιτήματα και τους σκοπούς που επιθυμούν.³²⁶ Παράλληλα, αυξήθηκαν τα μέτρα από την ποινική δικαιοσύνη που αφορούσαν στην επιτήρηση των μετακινούμενων πληθυσμών αλλά και μέσω της κράτησης

³²⁰ Newburn T. (2007) ό.π., σ.869, Koser, K. (2016) *International migration. A very short introduction*. Second Edition, UK, Oxford University Press, σ.1.

³²¹ Koser, K. (2016) ό.π., σ.2.

³²² Sweet, E., ό.π.

³²³ Beck, U. (1999). *World risk society*. UK, Polity Press, σ.135 -152.

³²⁴ Γκίντενς, Α. [1999], (2001) ό.π. σ.47.

³²⁵ Boswell, C. (2007). «Migration control in Europe after 9/11: Explaining the absence of securitization». *Journal of Common Market Studies*, 45(3) σ.589-610.

³²⁶ Wilkinson P. (2006). *Terrorism versus democracy. The liberal state responses*, Second edition, London and New York, Routledge, σ.145.

αυτών και ιδιαίτερα μέσα από αυτό που ονομάστηκε ως «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας».³²⁷ Εν συνεχεία, με τα τρομοκρατικά χτυπήματα στην Μαδρίτη το 2004 και στο Λονδίνο το 2005, ενισχύθηκαν όλο και περισσότερο οι συνεργασίες σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπισή της.³²⁸ Αλλάζοντας και την κατεύθυνση στην αντεγκληματική πολιτική, ώστε η ασφάλεια να αποτελεί το «νέο πρόταγμα» ως σημείο αναφοράς που ακολουθείται σε παγκόσμιο επίπεδο,³²⁹ χωρίς ωστόσο η έντονη κατασταλτική παρέμβαση με όρους πολέμου να μεταφέρονται αυτούσιες από την μια χώρα στην άλλη.³³⁰ Στην αντεγκληματική πολιτική³³¹ πράγματι όροι όπως ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» που προαναφέρθηκε αλλά και γενικότερα η χρησιμοποίηση ενός μιλιταριστικού χαρακτήρα όροι, όπως είναι ενδεικτικά η «πάταξη», «στρατηγική» κατά του εγκλήματος, «μάχη», «καταπολέμηση» κατά του εγκλήματος, είναι δηλωτικές της έμφασης που δίνεται κάθε φορά σε ζητήματα που αφορούν τον έλεγχο του εγκλήματος καθώς και το γνώρισμα των μέτρων που λαμβάνονται για την αντιμετώπιση του εγκλήματος.³³²

Έπειτα από την 9/11 η μετανάστευση κατασκευάστηκε ως ζήτημα ασφάλειας, τοποθετώντας έτσι την ασφάλεια των συνόρων και τον έλεγχο εισόδου στη κορυφή πολλών κυβερνητικών προγραμμάτων.³³³ Συγκεκριμένα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο φόβος για την αύξηση της διασυνοριακής εγκληματικότητας οδήγησε στην ένταξη της ευρωπαϊκής ατζέντας το

³²⁷ Newburn T. (2007) ό.π., σ.871.

³²⁸ Casale D. (2008) «EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework». *Defence against terrorism review* (1), σ. 51 (www.coedat.nato.int/publication/datr/volume1/04-EU_Institutional_and_Legal_Counter-terrorism_Framework.pdf).

³²⁹ Βιδάλη, Σ. (2014). *Από τη μικροεγκληματικότητα έως το οργανωμένο έγκλημα*. 2^η Έκδοση, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.39.

³³⁰ Στο ίδιο, σ.34-35.

³³¹ Σύμφωνα με την Marty Delmas ως αντεγκληματική πολιτική ορίζεται το «σύνολο των διαδικασιών μέσω των οποίων το κοινωνικό σώμα οργανώνει τις απαντήσεις του στο εγκληματικό φαινόμενο». Delmas Marty, M. (1991). *Πρότυπα & Τάσεις Αντεγκληματικής πολιτικής*, Ζαραφωνίτου, Χ. (μτφρ.), Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ.28.

³³² Αλεξιάδης, Σ. (2011) ό.π., σ.309.

³³³ Humphrey, M. (2013) «Migration, Security and Insecurity». *Journal of Intercultural Studies*, 34(2), σ. 178-195.

ζήτημα της ασφάλειας.³³⁴ Ειδικότερα, η διασυνοριακή μετακίνηση των πληθυσμών που θεωρείται ως ζήτημα απειλής για την ασφάλεια, ονομάζεται και ως «ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης» («securitization of migration»)³³⁵ Η σύνδεση της διεθνούς μετανάστευσης με την τρομοκρατία, συνδυάστηκε πιο πρόσφατα, μετά τις πολλαπλές τρομοκρατικές επιθέσεις το 2015 στις Η.Π.Α. και την Δυτική Ευρώπη, με την ριζοσπαστικοποίηση ορισμένων μεταναστών, και το φαινόμενο της τρομοκρατικής απειλής με τους λεγόμενους «εξτρεμιστές ταξιδιώτες» ή «ξένους μαχητές».³³⁶ Ευρωπαίοι αξιωματούχοι έχουν προειδοποιήσει ότι η εισροή εξτρεμιστών ταξιδιωτών στη Συρία, αυξάνει την απειλή των μελλοντικών τρομοκρατικών επιθέσεων στην Ευρώπη, καθώς αυτά τα άτομα επιστρέφουν στις χώρες διαμονής τους.³³⁷ Παράλληλα, επισημαίνεται ότι από την αρχή της Συριακής σύγκρουσης το 2011, περισσότεροι από 35.000 εξτρεμιστές ταξιδιώτες από 100 χώρες, συμπεριλαμβανομένων τουλάχιστον 6.000 ατόμων Δυτικών χωρών έχουν ταξιδέψει στη Συρία. Μια απειλή που ξεπερνά τα σύνορα των κρατών και αφορά σε παγκόσμιο επίπεδο.³³⁸ Επιπρόσθετα, το μεταναστευτικό έχει συσχετιστεί με διάφορα προβλήματα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν την εγκληματικότητα, το διασυνοριακό έγκλημα, την τρομοκρατία καθώς και την κοινωνική αναταραχή και ανησυχία που προκαλείται, ώστε οι πληθυσμιακές μετακινήσεις να συσχετίζονται με την παραβατικότητα.³³⁹

Η ενασχόληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την αντεγκληματική πολιτική συνοδεύτηκε έπειτα από το άνοιγμα των εσωτερικών συνόρων. Ειδικότερα, το ενωσιακό εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήταν πρωτίστως οικονομικής φύσης με στόχο τη δημιουργία μιας «κοινής

³³⁴ Νικολόπουλος, Γ. (2014) ό.π., σ.10-11.

³³⁵ Huysmans J. (2000). «The European Union and the Securitization of Migration». *Journal of Common Market Studies*, 38(5), σ.751-77,

³³⁶ Government of Canada, «2016 Public Report on the Terrorist Threat to Canada» (<https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2016-pblc-rpr-trrrst-thrt/index-en.aspx>).

³³⁷ Στο ίδιο.

³³⁸ Στο ίδιο.

³³⁹ Tsoukala, A. (2005). «Looking at Migrants as Enemies» στο Bigo, D. and Guild, E., *Controlling Frontiers. Free Movement Into and Within Europe*, England ,Ashgate, σ.170. Καθώς και στο Νικολόπουλος, Γ. (2014) ό.π., σ.19.

αγοράς» που έπειτα προχώρησε και στην ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, καταργώντας τους ελέγχους που πραγματοποιούνταν στα «εσωτερικά» σύνορα με τη μεταφορά των ελέγχων στα «εξωτερικά» σύνορα.³⁴⁰ Με τη Συνθήκη του Maastricht η Ευρωπαϊκή Ένωση μετατρέπεται και σε πολιτική ένωση.³⁴¹ Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να συγκριθεί με μια μορφή «μικρής» παγκοσμιοποίησης,³⁴² εφόσον σε αυτήν εμπεριέχονται τέσσερις βασικές ελευθερίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αφορούν στην ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, υπηρεσιών, αγαθών και προσώπων στο εσωτερικό της. Ωστόσο, η ελευθερία της μετακίνησης και ιδίως αυτή που αφορά στα πρόσωπα, έπρεπε να συνδιαστεί και με την ασφάλεια των κρατών μελών της.³⁴³ Η Συνθήκη Schengen είναι εκείνη που περιλαμβάνει «αντισταθμιστικά» μέτρα για τη διαφύλαξη της εσωτερικής ασφάλειας των κρατών μελών, καθώς επίσης αφορά και στην λειτουργία των συνόρων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι χώρες που έχουν υπογράψει τη Συνθήκη κατήργησαν τα εσωτερικά σύνορα, αντικαθιστώντας τα με ενιαία εξωτερικά σύνορα.³⁴⁴ Παράλληλα, εντός του χώρου αυτού εφαρμόζονται κοινοί κανόνες και διαδικασίες που αφορούν τις θεωρήσεις για διαμονές σύντομης διάρκειας, τις αιτήσεις ασύλου και τους ελέγχους στα σύνορα.³⁴⁵ Προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια εντός του χώρου Schengen, ενισχύθηκαν η συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ των αστυνομικών υπηρεσιών και των δικαστικών αρχών.³⁴⁶ Επιπρόσθετα, η συνεργασία Schengen ενσωματώθηκε στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής

³⁴⁰ Νικολόπουλος, Γ. (2008). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής. Το «πρόγραμμα της Χάγης» και η εφαρμογή του*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.38.

³⁴¹ Δαγτόγλου, Π. (1993). *Βασικά στοιχεία της Συνθήκης του Maastricht – Μια κριτική ανάλυση*, Αθήνα – Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ.20.

³⁴² Guild, E.(2005). «The Legal Framework: Who is Entitled to Move?» στο Bigo, D. and Guild, E., *Controlling Frontiers. Free Movement Into and Within Europe*, England, Ashgate, σ. 15.

³⁴³ Ευρωπαϊκή Ένωση, «Μια αγορά χωρίς σύνορα» (https://europa.eu/european-union/topics/single-market_el.) ,Σένγκεν, «Ο χώρος και η συνεργασία Σένγκεν» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133020>).

³⁴⁴ EUR-Lex, «Ο χώρος και η συνεργασία Σένγκεν» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133020>).

³⁴⁵ Στο ίδιο.

³⁴⁶ Στο ίδιο.

Ένωσης με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, το 1997.³⁴⁷ Είναι σημαντικό επίσης να αναφερθεί, ότι στον Κώδικα Συνόρων του Schengen (άρθρο 23) προβλέπεται η προσωρινή επαναφορά του ελέγχου των εσωτερικών συνόρων σε έκτακτες περιπτώσεις που υφίσταται ένα κράτος μέλος, όταν υφίσταται σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη ή την εσωτερική ασφάλεια.³⁴⁸

Ο στόχος για μια «αγορά χωρίς σύνορα» στην Ευρωπαϊκή Ένωση,³⁴⁹ ήταν και αυτός που την οδήγησε να ασχοληθεί με ζητήματα αντεγκληματικής πολιτικής. Ειδικότερα, η κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα, προκάλεσε φόβο για την αύξηση της εγκληματικότητας ώστε να επιζητούνται νέα θεσμικά πλαίσια και φορείς καταστολής.³⁵⁰ Κομβικό σημείο, υπήρξε η θέσπιση της Συνθήκης της Λισαβόνας, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1/12/2009 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 3671/2008.³⁵¹ Με τη Συνθήκη αυτή παρέχεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση πλήρη νομική προσωπικότητα και επομένως δύναται η δυνατότητα σε κάθε κράτος μέλος της Ένωσης να υπογράφουν διεθνείς συνθήκες σε εκείνους τους τομείς των αρμοδιοτήτων που τους έχουν δοθεί ή και να συμμετάσχουν σε διεθνείς οργανισμούς.³⁵² Συγκεκριμένα στο άρθρο 83 παρ.1,2 της Συνθήκης αναφέρονται δέκα τομείς εγκληματικότητας οι οποίοι λόγω του ότι είναι ιδιαίτερα σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σε κοινή βάση μέσα από την έκδοση Κανονισμών και Οδηγιών.³⁵³ Στους τομείς αυτούς υπάρχει

³⁴⁷ Στο ίδιο. Ο χώρος Schengen περιλαμβάνει 22 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και παράλληλα την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν, τη Νορβηγία και την Ελβετία. EUR-Lex, «Κώδικας Συνόρων του Σένγκεν» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114514>).

³⁴⁸ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (13/4/2006), ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚ αριθ.562/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:EL:PDF>).

³⁴⁹ Ευρωπαϊκή Ένωση, «Μια αγορά χωρίς σύνορα» (https://europa.eu/european-union/topics/single-market_el).

³⁵⁰ Νικολόπουλος, Γ. (2002) ό.π., σ.116.

³⁵¹ Νόμος 3671/2008 ΦΕΚ 129/Α/3-7-2008 (<https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekeis/nomos-3671-2008-phek-129-a-3-7-2008.html>).

³⁵² EuroParl, «Η Συνθήκη της Λισαβόνας» (http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.5.html).

³⁵³ Στους 10 τομείς εγκληματικότητας περιλαμβάνονται: «τρομοκρατία, εμπορία γυναικών και παιδιών, παράνομη εμπορία ναρκωτικών, παράνομη εμπορία όπλων, ξέπλυμα χρήματος, διαφθορά, παραχάραξη μέσων πληρωμής, εγκληματικότητα στο χώρο της πληροφορικής και οργανωμένο έγκλημα». EUR-Lex, «Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>).

δυνατότητα επέκτασής τους «ανάλογα με την εξέλιξη της εγκληματικότητας».³⁵⁴ Άλλωστε, για τις μορφές εγκληματικότητας που θεωρούνται ότι αποτελούν απειλή για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και τις μορφές αντίδρασης που πρόκειται να υιοθετηθούν, σημαντική σημασία αποκτά η έννοια της «διασυνοριακότητας».³⁵⁵ Η ίδια η κινητικότητα έχει αποτελέσει αντικείμενο εγκληματοποίησης, καθώς μεταναστευτικές παραβάσεις έχουν αρχίσει να υπόκεινται στο ποινικό δίκαιο και τις ποινικές κυρώσεις αντί του διοικητικού δικαίου.³⁵⁶ Ωστόσο, για την ύπαρξη διασυνοριακού εγκλήματος ως προαπαιτούμενο για την ύπαρξή του, απαιτείται η ύπαρξη συνόρων, μιας που η διασυνοριακή εγκληματικότητα τελείται σε χώρες οι οποίες είναι όμορες και επομένως εκδηλώνεται σε χώρες με κοινά σύνορα,³⁵⁷ η διέλευση των οποίων αποτελεί τον κύριο σκοπό της συγκεκριμένης εγκληματικής πράξης, όπως είναι η παράνομη διακίνηση μεταναστών, το λαθρεμπόριο κ.λπ.³⁵⁸ Για την Ευρωπαϊκή Ένωση η διάπραξη του διασυνοριακού εγκλήματος μπορεί να τελεστεί τόσο μεταξύ των κρατών μελών (εσωτερικά σύνορα) όσο και μεταξύ αυτών και τρίτων χωρών (εξωτερικά σύνορα).³⁵⁹

Σύμφωνα με την Καϊάφα – Γκμπάντι, ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης έχει αποκτήσει πλέον με τη Συνθήκη της Λισαβόνας υπερκρατική ταυτότητα.³⁶⁰ Εξάλλου, στο άρθρο 3 παράγραφος 2 της ΣΕΕ αναφέρεται ότι «η Ένωση παρέχει στους πολίτες της χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων σε συνδυασμό με κατάλληλα μέτρα όσον

³⁵⁴ Στο ίδιο.

³⁵⁵ Νικολόπουλος, Γ. (2005). «Κατασκευάζοντας έναν ευρωπαϊκό χώρο «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»: το «Πρόγραμμα της χάγης» και τα διακυβεύματα μιας υπερκρατικής βαθμίδας κοινωνικού ελέγχου». *Ποινική Δικαιοσύνη*, σ.327.

³⁵⁶ Van der Woude, M. (2018). «Crimmigration, Mobility and Borders» στο Newsletter of the European Society of Criminology – Criminology in Europe 17 (<https://escnewsletter.org/tags/discussion-crimmigration>).

³⁵⁷ Αλεξιάδης, Σ. (2011) ό.π., σ.256-257.

³⁵⁸ Χλούπης, Γ. (2005). *Διασυνοριακό & υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.28.

³⁵⁹ Στο ίδιο, σ.29.

³⁶⁰ Καϊάφα – Γκμπάντι, Μ. (2011). *Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Συνθήκη της Λισαβόνας – Θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης και αρχές ποινικοποίησης σε ευρωπαϊκό περιβάλλον*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, σ. 6-7.

αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, το άσυλο, τη μετανάστευση και την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας», δηλώνοντας έτσι τους βασικούς σκοπούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ιδιαίτερη σημασία που αποδίδεται στη Συνθήκη της Λισαβόνας στη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.³⁶¹

Είναι χαρακτηριστικό πως τα σύνορα, και η σημασία γενικότερα των συνόρων, παύουν πλέον να αποτελούν μια γραμμή και αρχίζουν να υφίστανται ως χώροι.³⁶² «Χώροι»³⁶³ οι οποίοι μπορούν να μεταβάλλονται και να ελέγχουν τους στόχους που θέτει κάθε φορά ως προτεραιότητα η Ευρωπαϊκή Ένωση με τους λόγους αντίστοιχα εκείνους για τους οποίους κάποιος διασχίζει αυτούς τους χώρους. Σε αυτούς τους χώρους ωστόσο, αναπτύσσονται αντιφατικές λειτουργίες και λογικές. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρει η Saskia Sassen, ενώ η «οικονομική παγκοσμιοποίηση» σηματοδοτεί την «αποεθνικοποίηση» των εθνικών οικονομιών, η «μετανάστευση» είναι εκείνη που «επανεθνικοποιεί» την πολιτική.³⁶⁴ Αναφέρει ειδικότερα ότι «η κοινότητα των κρατών αναγνωρίζει, με αυξανόμενη συναίνεση, την ανάγκη άρσης των συνοριακών ελέγχων επί των ροών κεφαλαίου, πληροφοριών και υπηρεσιών, και γενικότερα επιδιώκει την επίταση της παγκοσμιοποίησης. Αλλά όταν πρόκειται για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, το εθνικό κράτος ασκεί με όλη του την παλιά μεγαλοπρέπεια το κυριαρχικό του

³⁶¹ Europarl, «Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης: γενικές πτυχές» (http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_4.2.1.pdf).

³⁶² Vallet É. (4/9/2017) «The border is no longer a line» (<http://www.mantlethought.org/international-affairs/border-no-longer-line>).

³⁶³ Όπως είναι: «χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης», «χώρος Σένγκεν», «χώρος Prüm» και τα αντίστοιχα προγράμματα (Χάγης 2004-2009, Στοκχόλμης 2010-2014) που αφορούν τη μετανάστευση και τον έλεγχο των συνόρων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. EUR-Lex, «Πρόγραμμα της Στοκχόλμης» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0034>), EUR-Lex, «Το πρόγραμμα της Χάγης: 10 προτεραιότητες για την προσεχή πενταετία» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A116002>) Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Συνθήκη του Prüm» (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/660/660824/660824el.pdf).

³⁶⁴ Σάσεν, Σ. [1996], (2001). *Χωρίς Έλεγχο; Η εθνική κυριαρχία, η μετανάστευση και η ιδιότητα του πολίτη την εποχή της παγκοσμιοποίησης*. Παπανδρέου, Π. (μτφρ.), Αθήνα, Μεταίχμιο, σ.125.

δικαίωμα να ελέγχει τα σύνορα».³⁶⁵ Επομένως, διαπιστώνεται ότι οι σύγχρονες κυβερνήσεις φαίνεται να βρίσκονται ανάμεσα σε δύο αντιφατικές παρορμήσεις, που η μία αφορά την ώθηση προς την κατεύθυνση της αύξησης της ασφαλειοποίησης των συνόρων, και η άλλη αφορά την συνειδητοποίηση της σπουδαιότητας των παγκόσμιων ροών προκειμένου να διατηρηθεί η σημερινή παγκόσμια οικονομική τάξη.³⁶⁶ Το «καθεστώς κινητικότητας» όπως το αποκαλεί ο Ronen Shamir, θεωρείται βασική προϋπόθεση για ένα διάχυτο «παράδειγμα καχυποψίας», που συγγέει τις θεωρούμενες απειλές του εγκλήματος, της μετανάστευσης και της τρομοκρατίας, αποτελώντας έτσι ένα εννοιολογικό σχέδιο για την οργάνωση των παγκόσμιων στρατηγικών διαχείρισης κινδύνου.³⁶⁷ Σύμφωνα με την Valeria Bello η προκατάληψη είναι εκείνη που θα πρέπει να θεωρείται ως παγκόσμια απειλή για την ασφάλεια παρά η μετανάστευση.³⁶⁸ Ποιό είναι όμως εκείνο το χαρακτηριστικό γνώρισμα που επιτρέπει την ελεύθερη μετακίνηση των πληθυσμών σε αυτούς τους «χώρους» που αναφέρθηκαν;

4.4: Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια και οι κατηγοριοποιήσεις των μετακινούμενων πληθυσμών: ένταξη και αποκλεισμός

Το κριτήριο για την είσοδο, κυκλοφορία και παραμονή σε αυτούς τους «χώρους», αποτελεί η ύπαρξη ή όχι της «ευρωπαϊκής ιθαγένειας» («european citizenship»). Όσοι είναι κάτοχοι αυτής εντάσσονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλιώς αποκλείονται διαβαθμισμένα. Άλλωστε, η θέσπιση

³⁶⁵ Στο ίδιο.

³⁶⁶ Weber, L. and Bowling, B. (2008). «Valiant beggars and global vagabonds – select, eject, immobilize». *Theoretical Criminology*, 12(3), σ.361.

³⁶⁷ Shamir, R. (2005). «Without borders? Notes on globalization as a mobile regime». *Sociological Theory*, 23(2), σ. 214. Επισημαίνεται ότι η εννοιολογική σύνδεση μεταξύ μετανάστευσης και εγκλήματος, ασθενειών, καθώς και με εκείνη της ηθικής μόλυνσης, έχει συναρπάσει την κοινή γνώμη πολύ πριν την παρούσα εποχή και τις συνεχώς διαμορφωμένες πολιτικές μετανάστευσης και των μέτρων συνοριακών ελέγχων. Στο ίδιο, σ.201.

³⁶⁸ Bello, V. (2017). *International migration and international security. Why prejudice is a global security threat*. London and New York, Routledge, σ.3.

της ευρωπαϊκής ιθαγένειας λειτουργεί με «ένταξη» και «αποκλεισμό» όπως συμβαίνει σε κάθε σύστημα κοινωνικού ελέγχου.³⁶⁹

Πιο συγκεκριμένα, η «ευρωπαϊκή ιθαγένεια» θεσπίστηκε αρχικά με τη Συνθήκη του Maastricht, έπειτα από μεταρρύθμιση που έγινε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (αρ.20, παρ. 1 της ΣΛΕΕ – Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης) «θεσπίζεται η Ιθαγένεια της Ένωσης και Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους».³⁷⁰ Παράλληλα, η ιθαγένεια της Ένωσης προστίθεται και δεν αντικαθιστά την εθνική ιθαγένεια. Αυτό σημαίνει ότι όσοι θεωρούνται ως πολίτες της Ένωσης τους παρέχονται και ορισμένα δικαιώματα. Μεταξύ άλλων, τα δικαιώματα που παρέχονται και αναφέρονται στους υπηκόους των κρατών μελών της Ένωσης για τους Ευρωπαίους πολίτες είναι (σύμφωνα με τα άρθρα 21, 22, 23 και 24 της ΣΛΕΕ): η ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της, το δικαίωμα του «εκλέγειν και εκλέγεσθαι», το δικαίωμα της διπλωματικής και προξενικής προστασίας³⁷¹ και τέλος, το δικαίωμα στην υποβολή της Πρωτοβουλίας Πολιτών, στην Αναφορά προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο ρόλο του Ευρωπαίου

³⁶⁹ Νικολόπουλος, Γ. (2010). «Ευρωπαϊκή ιθαγένεια και κοινωνικός έλεγχος: όψεις ένταξης και αποκλεισμού» στο Τσόλκα, Ο., Χάνος, Α., Φουντεδάκη, Π. (επιμ.), *Ελευθερίες – δικαιώματα – ασφάλεια στην Ε.Ε.* Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ.134.

³⁷⁰ Eurodirect. Κέντρο Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης – Ε.Β.Ε.Α., «Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια – Δικαιώματα και υποχρεώσεις των Ευρωπαίων Πολιτών – οφέλη που απορρέουν από την διαμόρφωση ενιαίας Ευρωπαϊκής Ταυτότητας»

(<http://europedirect.acci.gr/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE-%CE%B9%CE%B8%CE%B1%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%85/>).

³⁷¹ (άρθρο 23 της ΣΛΕΕ) Εάν ένας Ευρωπαίος πολίτης βρεθεί σε τρίτη χώρα που δεν είναι μέλος της Ένωσης και δεν υπάρχει εκεί πρεσβεία του Κράτους που είναι υπήκοος, αλλά υπάρχει πρεσβεία άλλου κράτους – μέλους της Ένωσης, τότε έχει το δικαίωμα να ζητήσει προστασία με τους ίδιους όρους, σαν να ήταν υπήκοος του Κράτους αυτού. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να καλλιεργείται ένα κλίμα αλληλεγγύης που προστατεύει τον Ευρωπαίο Πολίτη και τον κάνει να νιώθει ασφάλεια στις μετακινήσεις του στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη όπου εκπροσωπείται η Ένωση. Eurodirect, ό.π.

Διαμεσολαβητή και στη δυνατότητα κάθε πολίτη της Ένωσης να απευθύνεται στα θεσμικά όργανα της Ένωσης.³⁷²

Όσοι λοιπόν δεν έχουν την ιθαγένεια της Ένωσης προστατεύονται διαβαθμισμένα, καθώς ο υπήκοος ενός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης προστατεύεται περισσότερο όταν βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος σε σχέση με τον εξωκοινοτικό υπήκοο με μακρόχρονη διαμονή στο ίδιο κράτος, και ακόμη χαμηλότερη προστασία παρέχεται για τους αιτούντες άσυλο που απορρίφθηκε η αίτησή τους.³⁷³ Συνέπεια της παγκοσμιοποίησης όπως αναφέρεται από τη Saskia Sassen, είναι επίσης η «απόκλιση» που υπάρχει στα διαφορετικά καθεστώτα των συνόρων, έτσι ώστε να παρατηρείται από τη μια πλευρά η άρση των ελέγχων αναφορικά με τις πληροφοριακές, υπηρεσιακές και κεφαλαιακές ροές, ενώ από την άλλη πλευρά άλλα καθεστώτα συνόρων να παραμένουν κλειστά ιδιαίτερα όταν πρόκειται για διασυνοριακές ροές μεταναστών.³⁷⁴

Γενικότερα, οι μετακινούμενοι πληθυσμοί μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες ανάμεσα στους μετανάστες και στους πρόσφυγες. Στους πρώτους, αν και δεν υπάρχει ένας ακριβής ορισμός, μετανάστες θεωρούνται εκείνοι οι οποίοι μετακινούνται εκούσια που σύμφωνα και με τον ορισμό που δίνεται από τα Ηνωμένα Έθνη είναι κάποιος που ζεί εκτός της χώρας του για έναν ή και περισσότερο χρόνο.³⁷⁵ Άλλωστε, η ίδια η έννοια του μετανάστη καλύπτει ένα μεγάλο εύρος ανθρώπων σε μια ευρεία ποικιλία καταστάσεων. Η δεύτερη κατηγορία αφορά εκείνους που μετακινούνται ακούσια και επομένως είναι εκείνοι που εξαναγκάζονται να αφήσουν την χώρα τους για διάφορους λόγους, ζητώντας άσυλο, οι οποίοι ονομάζονται συχνά και ως πρόσφυγες.³⁷⁶

³⁷² Στο ίδιο.

³⁷³ Νικολόπουλος, Γ. ό.π. σ.135.

³⁷⁴ Σάσεν, Σ. [2007], (2009) ό.π., σ.309-314.

³⁷⁵ Koser, K. (2016) ό.π. σ.14.

³⁷⁶ Στο ίδιο, σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση του Ο.Η.Ε. το 1951, «πρόσφυγας είναι κάθε πρόσωπο που, λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων,

Πιο συγκεκριμένα, ερχόμενοι στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων καθώς και της εγκατάστασής τους αφορά κυρίως τους έχοντες την ευρωπαϊκή ιθαγένεια όπως προαναφέρθηκε, ενώ για εκείνους που προέρχονται από κράτη μέλη - «τρίτες χώρες» που δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ισχύουν συγκεκριμένα κριτήρια για την χορήγηση άδειας μετακίνησης και εγκατάστασης. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά γίνεται ένας διαχωρισμός ανάμεσα στο υψηλής εξειδίκευσης επιστημονικό και εργατικό προσωπικό με την έκδοση της λεγόμενης μπλέ κάρτας, και άλλες πολυπληθέστερες κατηγορίες, όπως: οι εποχιακοί εργάτες, οι μετανάστες από πρώην αποικίες,³⁷⁷ όσοι δικαιούνται την οικογενειακή επανένωση,³⁷⁸ επίσης προβλέπεται χορήγηση άδειας λόγω μακρόχρονης εγκατάστασής τους σε ένα κράτος μέλος,³⁷⁹ για επιστημονική έρευνα και σπουδές,³⁸⁰ καθώς και η ελεύθερη μετακίνηση για ενδοεταιρικές μεταθέσεις για διευθυντικά στελέχη, τους ειδικευμένους και ασκούμενους εργαζομένους σε πολυεθνικές εταιρίες, υποκαταστήματα και θυγατρικές στην Ευρωπαϊκή Ένωση.³⁸¹ Όλες αυτές οι κατηγορίες αποτελούν και τη λεγόμενη νόμιμη μετανάστευση παρέχοντας ελευθερία μετακίνησης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διακρίνοντάς την

βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας είναι υπήκοος και δεν μπορεί ή, λόγω φόβου δεν επιθυμεί να απολαμβάνει της προστασίας της χώρας αυτής».

³⁷⁷ Νικολόπουλος, Γ., 2011, σ.1397-8, EUR- Lex, Οδηγία 2009/50/EK «σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό την απασχόληση υψηλής ειδίκευσης» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=celex:32009L0050>), EUR – Lex, Οδηγία 2014/36/EK «σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής τρίτων χωρών με σκοπό την εποχιακή εργασία» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=celex%3A32014L0036>).

³⁷⁸ EUR- Lex, Οδηγία 2003/86/EK «σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32003L0086>).

³⁷⁹ EUR –Lex, Οδηγία 2003/109/EK «σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32003L0109>).

³⁸⁰ EUR –Lex, Οδηγία 2004/114/EK «σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές, την ανταλλαγή μαθητών, την άμισθη πρακτική άσκηση ή την εθελοντική υπηρεσία» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32004L0114>), EUR –Lex, Οδηγία 2005/71/EK «σχετικά με την ειδική διαδικασία εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών για σκοπούς επιστημονικής έρευνας» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32005L0071>).

³⁸¹ EUR –Lex, Οδηγία 2014/66/EE «σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών στο πλαίσιο ενδοεταιρικής μεταθέσεως» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0066>).

παράλληλα από την λεγόμενη παράτυπη μετανάστευση (illegal immigration).³⁸² Στη τελευταία αυτή διάκριση, η κατηγορία των παράτυπων μεταναστών αναφέρεται σε εκείνους οι οποίοι είτε εισέρχονται σε κάποιο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς την κατάλληλη άδεια, είτε όταν κάποιος εισέρχεται νόμιμα και παρατείνει την παραμονή του μετά τη λήξη της άδειας παραμονής ή της θεώρησης διαβατηρίου.³⁸³ Γίνεται εμφανές ότι η κτήση της «ευρωπαϊκής ιθαγένειας» αποτέλεσε πέραν της ελεύθερης κυκλοφορίας και εγκατάστασης των προσώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έναν μηχανισμό κοινωνικού ελέγχου.³⁸⁴

³⁸² Koser, K. (2016) ό.π., σ.15-16. «Αποφεύγεται να χρησιμοποιηθεί ο όρος παράνομος μετανάστης, ο οποίος χρησιμοποιείται και συχνότερα, λόγω του ότι ο όρος «παράνομος» - “illegal”, έχει δεχθεί κριτική όπως το ότι με το να καθορίζουμε τους ανθρώπους ως «παράνομους», αρνούμαστε την ανθρωπότητά τους, καθώς ένα ανθρώπινο όν δεν μπορεί να είναι παράνομο. Μπορεί εύκολα να ξεχαστεί ότι οι μετανάστες είναι άνθρωποι και έχουν δικαιώματα ανεξαρτήτως του νομικού τους καθεστώτος. Άλλη κριτική, είναι ο συνειρμός με τον όρο «παράνομο» με αυτό της εγκληματικότητας. Οι περισσότεροι παράτυποι μετανάστες δεν είναι εγκληματίες, εντούτοις εξ ορισμού οι περισσότεροι έχουν παραβιάσει διοικητικούς κανόνες και ρυθμίσεις». Στο ίδιο, σ.48.

³⁸³ Στο ίδιο.

³⁸⁴ Νικολόπουλος, Γ. (2011) ό.π., σ.1391, Νικολόπουλος, Γ. (2010) ό.π., σ.133-148.

5: Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Με βάση τα όσα αναλύθηκαν, η αναγνώριση και η αντίδραση στις «νέες απειλές» για την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελούν αναπόδραστο κομμάτι ενασχόλησής της, που αποτρέπονται μέσα από τις τεχνικές του αποκλεισμού και της τεχνολογίας. Στόχος είναι η διαχείριση του εγκλήματος. Το έγκλημα στην «εποχή της διακινδύνευσης» εκλαμβάνεται ως φυσιολογικό και αναπόφευκτο φαινόμενο,³⁸⁵ όχι όμως με την έννοια που έδινε ο Durkheim ότι το έγκλημα έχει και θετικά στοιχεία, όπως είναι για παράδειγμα η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.³⁸⁶ Παράλληλα, το έγκλημα και η ανασφάλεια αρχίζουν να καταλαμβάνουν ολοένα και περισσότερο υπόσταση, μέσα από τον πολιτικό λόγο και τις πολιτισμικές αναπαραστάσεις, οι οποίες εντάσσονται στο εκάστοτε χωροχρονικού πλαισίου στο οποίο ζούμε.³⁸⁷ Χαρακτηριστική είναι η αναφορά που γίνεται στη Σύσταση Νο R (96) 8 για μια «αντεγκληματική πολιτική στην Ευρώπη σε μια εποχή αλλαγής» της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην οποία τονίζεται ότι «δεν υπάρχει κοινωνία απαλλαγμένη από το έγκλημα, και έτσι ο κύριος στόχος της αντεγκληματικής πολιτικής δεν μπορεί να είναι η εξάλειψη του εγκλήματος αλλά μάλλον ο περιορισμός του στα ελάχιστα δυνατά όρια».³⁸⁸

Κοινό σημείο της διαχείρισης του εγκλήματος, που είναι άμεσα συνδεδεμένο με την εποχή της παγκοσμιοποίησης, είναι ο κίνδυνος και η συνεχής αναφορά στην ασφάλεια από τους ενδεχόμενους κινδύνους. Σύμφωνα με τον Ulrich Beck ολοένα και περισσότερο ανησυχούμε για τους κινδύνους και τις αβεβαιότητες που εμείς κατασκευάσαμε, δεν μπορούμε πλέον να

³⁸⁵ Van Swaaningen, R. (1997) ό.π., σ.175.

³⁸⁶ Φαρσεδάκης, Ι. (2005). *Στοιχεία εγκληματολογίας*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.23-24.

³⁸⁷ Στο ίδιο, σ.1.

³⁸⁸ Αλεξιάδης, Σ. (2006). *Ευρωπαϊκή αντεγκληματική πολιτική*. Έκδοση, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, σ.312.

ελέγξουμε τις διακινδυνεύσεις αλλά μόνο τις να διαχειριζόμαστε.³⁸⁹ Η επιστήμη όπως και η πολιτική, μεταξύ άλλων, δεν μπορούν να δώσουν λύση σε όλα τα ζητήματα που ανακύπτουν, συμβάλλοντας και αυτοί με την σειρά τους στην ανάπτυξή τους, έτσι ώστε οι νέες τεχνολογίες και γνώσεις να παράγουν από μόνες τους κινδύνους που είναι εν δυνάμει καταστροφικές.³⁹⁰ Ενώ στη νεωτερικότητα υπήρχε εμπιστοσύνη στην ικανότητα της επιστημονικής γνώσης στο να διαχειριστούν τον εξωτερικό κόσμο, βαθμιαία ωστόσο, οι απαιτήσεις για ασφάλεια ξεπερνούν την ικανότητα των ειδικών για την εξασφάλισή της.³⁹¹ Στο πλαίσιο αυτό, με τη σειρά του το «έγκλημα ταυτοποιείται ως ένας φυσιολογικός κοινωνικός κίνδυνος».³⁹²

Αυτό με τη σειρά του θέτει την προβληματική αλλά και την πρόκληση για τον ρόλο των εγκληματολόγων και την συμβολή τους στην εγκληματολογική επιστήμη, καθώς μέσα από την εγκληματολογική έρευνα και θεωρία γίνεται μια ανατροφοδότηση τα αποτελέσματα της οποίας θα έχουν επιπτώσεις στο κοινωνικό σύνολο και στο πρότυπο της αντεγκληματικής πολιτικής που θα ακολουθήσει.³⁹³ Επομένως, η εγκληματολογία δεν θα πρέπει να είναι υποταγμένη στην αντεγκληματική πολιτική, το αντίθετο. Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της εγκληματολογικής ανάλυσης της αντεγκληματικής πολιτικής,³⁹⁴ και συνακόλουθα στόχος του ερευνητή, είναι να διερευνηθούν οι λόγοι, οι έννοιες καθώς και οι αναπαραστάσεις που υπάρχουν στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Έτσι ώστε να αναδειχθούν: πρώτον, οι «επιχειρησιακές λειτουργίες» προκειμένου να αναδειχθεί «με ποιό τρόπο χρησιμοποιούνται και ποιές συνέπειες αναπτύσσουν στη λειτουργία του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης», δεύτερον τα

³⁸⁹ Newburn, T. (2007) ό.π., σ.330 καθώς και στο Beck, U. (1999) ό.π., σ.19, 135-152.

³⁹⁰ Στο ίδιο.

³⁹¹ Στο ίδιο.

³⁹² Παπαθεοδώρου, Θ. (2002). *Δημόσια ασφάλεια & αντεγκληματική πολιτική. Συγκριτική προσέγγιση*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.52.

³⁹³ Νικολόπουλος, Γ. (2008) ό.π., σ.25-26.

³⁹⁴ Στο ίδιο, σ.27, καθώς και στο Garland, D., Young, P. (1983) «Towards a social analysis of penality» στο *The power to punish. contemporary penality and social analysis*. London – Humanities Press, New Jersey, Heinemann Educational Books, σ.1-36.

«στρατηγικά αποτελέσματα» που αναπτύσσουν συνολικά στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, και τρίτον, «οι προϋποθέσεις εκείνες που επιτρέπουν να υπερισχύει ανάμεσα στους φορείς του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης ένας συγκεκριμένος τύπος γνώσης και να παραμερίζονται άλλοι, όπως η έμφαση που δίνεται σήμερα στη διαχείριση των συλλογικών κινδύνων – «risk management» έναντι της εξατομικευμένης μελέτης «case study» που κυριαρχούσε στο πλαίσιο του «θεραπευτικού προτύπου».³⁹⁵

Σε αυτό το σημείο τίθεται το ερώτημα αν η εγκληματολογική έρευνα και η αντεγκληματική πολιτική αποτελούν σχέση ευθύγραμμη, χωρίς συγκρούσεις. Αν δηλαδή υπάρχουν κάποια κριτήρια που αναδεικνύουν και τις διαφορές στις αποφάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής με εκείνες της εγκληματολογικής επιστήμης. Για παράδειγμα, ρητορικές όπως «σκληροί με την εγκληματικότητα» - «tough on crime», στη πολιτική εκλαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο, οι οποίες στη συνέχεια μεταφράζονται σε διαχειριστικές πρακτικές από τους εκφραστές του νόμου μέσα από το πλαίσιο της νέας ποινολογίας.³⁹⁶ Ακόμη μπορεί να συμβαίνει και όταν πρόκειται για ρητορικές που βρίσκονται στον αντίποδα αυτής, όπως «δημόσιο συμφέρον», «εθνική ασφάλεια», «δημόσια τάξη», «υψηλό επίπεδο προστασίας» κ.λπ.³⁹⁷ Ταυτόχρονα όμως, εγείρουν αμφιβολίες σχετικά με την ιδιωτική ζωή των ανθρώπων, το παράδοξο της ασφάλειας και το πρόταγμα αυτής ως καθολικό αγαθό, του οποίου τελικά η άσκηση προϋποθέτει και εντείνει τον κοινωνικό αποκλεισμό.³⁹⁸

³⁹⁵ Στο ίδιο.

³⁹⁶ Feelay, M.M., Simon, J. (1992) ό.π., σ.451.

³⁹⁷ Γεωργούλας, Σ. (2009). *Παρέκκλιση Ανηλίκων: θεωρητική, ερευνητική προσέγγιση και πρακτικές*. Αθήνα, ΚΨΜ, σ. 132.

³⁹⁸ Zedner, L., «Too much security?» *International Journal of the Sociology of Law*, 31(3), σ.155-84.

Μεταξύ των παραγόντων, των κριτηρίων που δυσχεραίνουν τις σχέσεις μεταξύ των υπεύθυνων της αντεγκληματικής πολιτικής και των ερευνητών αφορούν.³⁹⁹

- ❖ Στο χρόνο: οι υπεύθυνοι πολιτικοί χρειάζονται άμεσες λύσεις προκειμένου να αντιμετωπίσουν την εγκληματικότητα. Ωστόσο, από την άλλη πλευρά οι έρευνες απαιτούν περισσότερο χρόνο προκειμένου να δωθούν απαντήσεις.
- ❖ Στο λόγο: τα αποτελέσματα των ερευνών με το τεχνικό περιεχόμενο που τις χαρακτηρίζει, δεν δύνανται να κατανοηθούν εύκολα από τους υπεύθυνους της πολιτικής διότι συχνά δεν έχουν την κατάλληλη κατάρτιση.
- ❖ Τον σκοπό: οι ερευνητές συχνά δεν ενδιαφέρονται για ζητήματα που απασχολούν την αντεγκληματική πολιτική όπως επίσης και για την εφαρμογή των πορισμάτων των ερευνών.
- ❖ Πρόσβαση στα δεδομένα: τα στοιχεία που είναι χρήσιμα για την έρευνα είναι συχνά εμπιστευτικά και ως εκ τούτου οι ερευνητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να πείσουν τους διοικητικούς υπεύθυνους να τους τα παραδώσουν.

Τα κριτήρια αυτά μπορούν να συνδεθούν με την «νέα ποινολογία» και την «διαχειριστική εγκληματολογία» στη προσπάθεια του επίσημου κοινωνικού ελέγχου για άμεσες και ορατές λύσεις. Παραδείγματα αυτών, μπορούν να αποτελέσουν η «γκετοποίηση» των προσφύγων,⁴⁰⁰ η προσαρμογή στρατιωτικών τεχνικών για την άσκηση επιτήρησης των ευρωπαϊκών συνόρων⁴⁰¹ ή ακόμη και η ύπαρξη ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων για τον έλεγχο – διαχείριση των μετακινούμενων πληθυσμών, που αναφέρθηκαν πιο πάνω και τις προδραστικές μεθόδους, για

³⁹⁹ Τσήτσουρα, Α. (1994). «Σχέσεις μεταξύ αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματολογικής έρευνας» στο Κουράκης, Ν., (επιμ.), *Αντεγκληματική πολιτική. Εικοσιέξι μελέτες για τα θεωρητικά ζητήματα και τις αστοχίες κατά την εφαρμογή της*, Αθήνα-Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ.65.

⁴⁰⁰ Van Houtum Henk (2010) ό.π., σ.967.

⁴⁰¹ Hayes Ben, Politico (12/1/10), «The robot armies at our borders. The EU is entering a new, and disturbing, phase in its efforts to police its borders» (<https://www.politico.eu/article/the-robot-armies-at-our-borders/>).

μια ασφαλή Ευρωπαϊκή Ένωση «χωρίς σύνορα» για τους «εκλεκτούς», όπως ορίζονται κάθε φορά, στη προσπάθεια διέλευσης των φυσικών και μη συνόρων. Στη σχεδίαση όμως των προγραμμάτων και των μέτρων που λαμβάνονται κάθε φορά για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, σημείο αναφοράς αποτελούν τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, τόσο στις μεθόδους όσο και στις τεχνικές της έρευνας.⁴⁰²

Το ζήτημα της μεθόδου των μετρήσεων και των προγνώσεων μέσω βιομετρικών βάσεων δεδομένων και της προδρασιακής άσκησης του ελέγχου του εγκλήματος, πριν καν τελεστεί το έγκλημα μέσα από το πρόταγμα της ασφάλειας, εμπεριέχει προβληματισμό και οδηγεί σε αναστοχαστικότητα για την εγκληματολογία, όπως αυτή αντίστοιχα που ανέπτυξε ο Pierre Bourdieu για την κοινωνιολογία. Σύμφωνα με τον Pierre Bourdieu, «η κοινωνιολογία πρέπει να χρησιμοποιεί τα δικά της εργαλεία, για να ανακαλύπτει τι είναι και τι πράττει, για να γνωρίζει καλύτερα που βρίσκεται», έτσι και οι εγκληματολόγοι θα πρέπει να είναι συνεχώς αναστοχαστικοί στις αναλύσεις τους, και ειδικότερα για το πώς οι πράξεις τους μπορούν να αλλοιώνουν το αντικείμενο μελέτης τους.⁴⁰³ Κάτι αντίστοιχο επισημαίνεται και για την εγκληματολογία, σύμφωνα με την απάντηση που δίνει ο Fritz Sack ότι «αντικείμενο της εγκληματολογίας είναι η απάντηση στο ερώτημα πώς αποκτούμε τις γνώσεις, πώς διακρίνουμε την πραγματικότητα, ποιές είναι οι αναφορές των επιστημονικών μας συλλήψεων και θεωριών».⁴⁰⁴

Ειδικότερα, η παραγωγή γνώσης για το έγκλημα και τη δικαιοσύνη δομείται από θεσμικά πλαίσια πέρα από το ακαδημαϊκό πεδίο και ως εκ τούτου δεν κατέχουν την αποκλειστικότητα

⁴⁰² Φαρσεδάκης, Ι. (2008). «Εγκληματολογία και Δικαιώματα του Ανθρώπου» στο *Ποινικές επιστήμες: θεωρία και πράξη. Προσφορά τιμής στην Άννα Μπενάκη- Ψαρούδα*, Αθήνα-Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ.1446-1448.

⁴⁰³ Bourdieu, P., Wacquant, Loïc J.D. (1992) ό.π., σ.68,183,191.

⁴⁰⁴ Γαλάνης, Γ. (2007). «Μερικές θέσεις του Fritz Sack σχετικά με την επιστήμη της εγκληματολογίας, την μετεξέλιξή της ή την αποδόμησή της και τον ρόλο της στην κοινωνία» στο Γεωργούλας, Σ.(επιμ.), Τιμητικός τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη, *Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, ΚΨΜ, σ.149-150.

της γνώσης τους ούτε και των δραστηριοτήτων από τις οποίες αυτή παράγεται.⁴⁰⁵ Όπως αναφέρει άλλωστε ο Stanley Cohen «η ανάπτυξη της επιστημονικής κοινωνικής θεωρίας δεν λαμβάνει χώρα μόνο μέσα στο κεφάλι κάποιων ατόμων, αλλά μέσα σε ειδικούς θεσμικούς χώρους. Οι χώροι αυτοί με τη σειρά τους, σχηματίζονται από τα περιβάλλοντά τους: πώς οι ακαδημαϊκοί θεσμοί οργανώνονται, πώς τα επιστημονικά εγχειρήματα κατηγοριοποιούνται και υποκατηγοριοποιούνται, πώς προκύπτουν οι αντιπαραθέσεις, πώς χρηματοδοτείται η έρευνα και πώς τα ευρήματα δημοσιοποιούνται και χρησιμοποιούνται.

Για την εγκληματολογία, η κατανόηση αυτών των θεσμικών χώρων είναι ιδιαίτερα σημαντική για το πώς η γνώση συναντάται όχι μόνο, ούτε πρωταρχικά, στον «καθαρό» ακαδημαϊκό κόσμο, αλλά στο χώρο εφαρμογής του κρατικού μηχανισμού ελέγχου του εγκλήματος».⁴⁰⁶ Μια σειρά από ερωτήματα που αφορούν ενδεικτικά τι γίνεται γνωστό, από ποιά θεωρητική προοπτική, με ποιά μέθοδο, για ποιά εγκλήματα, τους τρόπους αντιμετώπισής τους, με τί μορφή αλλά και με ποιά αποτελέσματα, εξαρτώνται από μια σειρά διαφόρων θεσμών (όπως είναι τα πανεπιστήμια, τα ερευνητικά κέντρα, οι λεγόμενες «δεξαμενές σκέψης», οι επιχειρήσεις, οι εκδοτικοί οίκοι, οι εφημερίδες, οι φυλακές, οι κυβερνητικές υπηρεσίες κ.α.).⁴⁰⁷

Εν συνεχεία, αυτοί οι θεσμοί προσλαμβάνουν ερευνητές, χρηματοδοτούν ερευνητικά προγράμματα, αρνούνται ή επιτρέπουν την πρόσβαση σε δεδομένα, επιλέγουν τα θέματα που ενδιαφέρουν για έρευνα, προσφέρουν αγορές για τις δημοσιεύσεις και χρησιμοποιούν, καταχράζονται, προασπίζονται ή αγνοούν τα αποτελέσματα των ερευνών που διεξάγονται.⁴⁰⁸

Παράλληλα, καθένας από τους θεσμούς αυτούς εντάσσεται σε συγκεκριμένα κοινωνικά,

⁴⁰⁵ Loader, I. and Sparks, R. (2012). «Situating criminology: on the production and consumption of knowledge about crime and justice» στο Maguire, M., Morgan R., Reiner R., *The Oxford handbook of criminology*. 5th Edition, UK, Oxford University Press, σ.7,15.

⁴⁰⁶ Cohen, S. (1988). *Against Criminology*. New Brunswick, N.Y: Transaction, σ.67.

⁴⁰⁷ Loader, I. and Sparks, R. (2012) ό.π., σ.7.

⁴⁰⁸ Στο ίδιο.

οικονομικά και πολιτικά πλαίσια, τα οποία και διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο καθένας από αυτούς σκέφτονται και πράττουν.⁴⁰⁹ Στο σημείο αυτό, για τις διαντιδράσεις όλων αυτών των θεσμών, μπορούμε να παραθέσουμε την έννοια του «πεδίου» («field»), που προσέδωσε ο Pierre Bourdieu,⁴¹⁰ για τη μελέτη της εγκληματολογίας, όχι απλά ως επιστήμης αλλά ως πεδίο, προκειμένου να διερευνήσει πώς οι σχέσεις εξουσίας και οι αγώνες μεταξύ των δρώντων στους διαφορετικούς θεσμούς, φορείς (στα διάφορα πεδία – ακαδημαϊκά, πολιτικά, νομικά, γραφειοκρατικά, δημοσιογραφικά κ.α.) δομούν τη γνώση η οποία παράγεται και διαμορφώνεται επίσης από την λειτουργία τους.⁴¹¹

Και εδώ η επίδραση της παγκοσμιοποίησης είναι εμφανής, στον προβληματισμό για την αυτονομία των ερευνών και των πηγών χρηματοδότησής της, και ειδικότερα από εκείνους με ισχυρή επιρροή που παρέχουν τους πόρους για την έρευνα, των εξωτερικών υποστηρικτών με συγκεκριμένο πολιτικό πρόγραμμα, θέμα το οποίο άλλωστε πάντα αποτελούσε σημαντικό ζήτημα για την ανεξάρτητη εγκληματολογική έρευνα.⁴¹² Οι προβληματισμοί επεκτείνονται και προσδιορίζονται στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και της νεοφιλελεύθερης ηγεμονίας στο αν

⁴⁰⁹ Στο ίδιο.

⁴¹⁰ Η έννοια του πεδίου μας βοηθάει να δούμε τις κοινωνικές σχέσεις, αποτελείται από ένα δίκτυο σχέσεων που σχηματίζουν οι αντικειμενικές θέσεις στο εσωτερικό του. «Το πεδίο αποτελεί επίσης ένα πεδίο μάχης», χρησιμοποιώντας αυτή τη στρατιωτική μεταφορά ο Bourdieu αναφέρει ότι το πεδίο αποτελείται «από στρατηγικές τοποθεσίες και φρούρια που πρέπει άλλοι να τα υπερασπιστούν και άλλοι να τα καταλάβουν». Οι θέσεις των δρώντων στο πεδίο χρησιμοποιούν διάφορες «στρατηγικές» χωρίς παράλληλα να χάνουν την ελευθερία δράσης τους. Ωστόσο, αυτές οι στρατηγικές δεν προσδιορίζονται «στη σκόπιμη και προσχεδιασμένη επιδίωξη υπολογισμένων στόχων ...αλλά στην ενεργό ανάπτυξη αντικειμενικά προσανατολισμένων «κατευθύνσεων δράσης», που συνάδουν με κανονικότητες και σχηματίζουν λογικά συνεπή και κοινωνικά κατανοητά μοτίβα, ενώ δεν ακολουθούν συνειδητούς κανόνες ούτε στοχεύουν στην επίτευξη προμελετημένων στόχων τους οποίους θέτει ο ασκός τη στρατηγική». Έτσι, μέσω αυτών των στρατηγικών «οι κάτοχοι των θέσεων επιδιώκουν ατομικά ή συλλογικά, να κατοχυρώσουν ή να βελτιώσουν τη θέση τους και να επιβάλλουν ένα μοντέλο ιεράρχησης, το οποίο θα είναι ευνοϊκό για τη δική τους παραγωγή. Οι στρατηγικές των δρώντων εξαρτώνται από τις θέσεις τους στο πεδίο». Bourdieu, P. and Wacquant, L.J.D. (1992). «The purpose of reflexive sociology (The Chicago workshop)» στο Bourdieu, P., Wacquant, L.J.D. (eds.), *An Introduction to Reflexive Sociology*, Chicago, University of Chicago Press, σ.25,97,101. Bourdieu, P. (1984a). *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, σ.244. Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production: Essays on art and leisure*. New York: Columbia University Press, σ.5.

⁴¹¹ Loader, I. and Sparks, R. (2012) ό.π., σ.5,15.

⁴¹² Ericson, R. (2003). «The Culture and Power of Criminological Research» στο Ashworth, A., Zedner, L., *The criminological foundations of penal policy: Essays in honour of Roger Hood*, (Clarendon Studies in Criminology), New York, Oxford University Press, σ.58.

πράγματι η παραγωγή εγκληματολογικής γνώσης μπορεί να είναι αυτόνομη, αν μπορεί να υπάρξει ακαδημαϊκή ελευθερία ή καταλήγει παρασυρόμενη από τους κανόνες της αγοράς και της ζήτησης να παράγει γνώση η οποία θα είναι υπόλογη σε αυτούς που είναι διατεθειμένοι να χρηματοδοτούν έρευνες με βάση τις ανάγκες της αγοράς.⁴¹³ Καθώς η αναστοχαστικότητα και ο διαρκής επιστημονικός προβληματισμός σταδιακά περιορίζεται, τα ερωτήματα που τίθενται είτε από το ίδιο το κράτος ή άλλους φορείς προϋποθέτουν το πλαίσιο του εθνικού κράτους (βλέπε μεθοδολογικό εθνικισμό), και έτσι αποδέχονται τον ορισμό του εγκλήματος, όπως αυτός ορίζεται από τον εθνικό ποινικό νόμο – τον ποινικό νομοθέτη, ως κάτι το οποίο θεωρείται δεδομένο χωρίς την επανεξέταση, αμφισβήτηση ακόμη και αντιπαράθεση, ενισχυμένη και μέσα από τη χρήση των στατιστικών δεδομένων.⁴¹⁴ Παραδοχές ιδιαίτερα γνώριμες για τις τάσεις που αναπτύσσονται στο περιεχόμενο της παραδοσιακής εγκληματολογίας.⁴¹⁵ Ωστόσο, δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει ότι ο νομικός ορισμός του εγκλήματος «ενέχει ένα βαθμό αυθαιρεσίας και είναι συμβατικός».⁴¹⁶

Το οικονομίστικο σκεπτικό και οι κανόνες της αγοράς έχουν αρχίσει να γίνονται εμφανείς και να επεκτείνονται στα δυτικά πανεπιστήμια προς την «εμπορευματοποίηση και την επιχειρηματοποίηση της ακαδημαϊκής γνώσης».⁴¹⁷ Για παράδειγμα, με βάση την επιλογή και

⁴¹³ Hillyard, P., Sim, J., Tombs, S., Whyte, D. (2004). «Leaving a stain upon the silence». *Contemporary Criminology and the Politics of Dissent*. *British Journal of Criminology*, 44, σ.369-390.

⁴¹⁴ Λάζος, Γ. (2007). *Κριτική εγκληματολογία*, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.345-346.

⁴¹⁵ Στο ίδιο.

⁴¹⁶ Αλεξιάδης, Σ. (2011) ό.π., σ.35. Συμπληρωματικά, μπορούμε να αναφερθούμε στη διάκριση του Raffaele Garofalo (έναν εκ των εκπροσώπων της ιταλικής θετικής σχολής, που μαζί με τον Casare Lombroso και Enrico Ferri θεωρείται ότι με την εμφάνισή της δημιούργησαν την επιστήμη της εγκληματολογίας) που ο ίδιος προχώρησε με την έννοια του «φυσικού ή πραγματικού εγκλήματος» και των «συμβατικών ή νομικών εγκλημάτων». Θεωρούσε ότι τα πρώτα θα έπρεπε να απασχολήσουν την εγκληματολογία τα οποία συνίστανται στη προσβολή του οίκτου (π.χ. εγκλήματα κατά πρόσωπο – φόνος) και της εντιμότητας (π.χ. εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας – κλοπή). Φαρσεδάκης, Ι. (1990). *Η εγκληματολογική σκέψη απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*. Τεύχος Α', Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.195, 213-214. Φαρσεδάκης, Ι., 2005, ό.π., σ.27. Τονίζεται βέβαια ότι το ενδιαφέρον των Ιταλών θετικιστών εστιαζόταν ιδιαίτερα στο άτομο χαράζοντας παράλληλα και τον δρόμο στην αντεγκληματική πολιτική για τη «μεταχείριση του εγκληματία». Στα ίδια, σ.215.

⁴¹⁷ Barnett, R. (1994). *The limits of competence: Knowledge, higher education and society*, Buckingham, Open University Press.

τη συχνότητα με την οποία εμφανίζονται τα ερευνητικά θέματα στις εγκληματολογικές έρευνες, εστιάζουν σταθερά στα «εγκλήματα του δρόμου». Υπάρχει μια αποσιώπηση για τις κρατικές χρηματοδοτήσεις στη Μεγάλη Βρετανία, οι οποίες αναφέρονται επιλεκτικά μέσα από έρευνες και στατιστικά δεδομένα, που αφορούν στη πλειονότητά τους στο συμβατικό έγκλημα, λιγότερο στα εγκλήματα κατά των επιχειρήσεων και καμία – ούτε μια – σε εγκλήματα που διαπράττονται από τις ίδιες τις επιχειρήσεις.⁴¹⁸ Κατά αυτό τον τρόπο «η εγκληματολογική έρευνα πλαισιώνεται από την πειθαρχία της αγοράς, από τη μια, και την πειθαρχία του κράτους, από την άλλη», αδυνατώντας όμως έτσι να διευρύνει την οπτική της πέρα από τις προσλαμβάνουσες των εξωτερικών φορέων χρηματοδότησής της προς άλλες μορφές εγκλημάτων συχνά περισσότερο επιζήμιες για το κοινωνικό σύνολο.⁴¹⁹ Επιπρόσθετα, όπως επισημαίνουν θεωρητικοί, ορισμένες κατευθύνσεις της εγκληματολογίας διάκεινται θετικά σε επιχειρηματικά συμφέροντα σχετικά με την προσπάθεια αντιμετώπισης του εγκλήματος, όπως συμβαίνει με τις μελέτες για την «τοπική πρόληψη», τη «χωρογράφηση καυτών σημείων» και την «ενίσχυση στόχων του εγκλήματος».⁴²⁰ Χωρίς, βέβαια, αυτό να σημαίνει ότι τα εν λόγω θέματα δεν μπορεί να προκύπτουν και μέσα από την ίδια την ανάπτυξη της εγκληματολογικής θεωρίας και έρευνας.

Με την αναστοχαστικότητα θα αποφευχθούν, ενδεχομένως, οι διατυπώσεις θεωριών που οδηγούν σε «θεωρητικά πρότυπα και πολιτικές του παρελθόντος»,⁴²¹ όπως αναδύονται μέσα από τον νέο κοινωνικό έλεγχο, που εστιάζει σε προδραστικές πρακτικές με τη βοήθεια της τεχνολογίας, των λογισμικών συστημάτων για την διαχείριση ομάδων πληθυσμού που θεωρούνται εν δυνάμει επικίνδυνες, επαναφέροντας την έννοια της επικινδυνότητας, ενός

⁴¹⁸ Hilliard, P. et al (2004) ό.π., σ.373.

⁴¹⁹ Στο ίδιο, (ιδίως, σ.383).

⁴²⁰ Στο ίδιο.

⁴²¹ Βιδάλη, Σ. (2007). «Η Εγκληματολογία: μία επιστήμη προς επαναπροσδιορισμό ή προς «εξαφάνιση»; Στο Γεωργούλας Σ. (επιμ.), Τιμητικός τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη, *Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*. Αθήνα, ΚΨΜ, σ.80.

θετικιστικού προτύπου που κυριαρχούσε ως «επιστημολογικό παράδειγμα» τον 19^ο αιώνα.⁴²² Επιπρόσθετα, η αναστοχαστικότητα («reflexivity»), αποτελεί «δυναμικό γνώρισμα της νεωτερικότητας», εφόσον τα πάντα αποτελούν αντικείμενο αναστοχασμού καθώς και της ίδιας της αναστοχαστικότητας, που έχει ως απόρροια τη διάχυτη αβεβαιότητα.⁴²³

Είναι το πλαίσιο της «ύστερης νεωτερικότητας», που ενισχύει την αβεβαιότητα, την οποία ο Anthony Giddens χαρακτηρίζει ως «μεγαθήριο» («juggernaut»), λόγω της μεγάλης δυναμικής που την χαρακτηρίζει. Αποτελούμενη από συγκρούσεις και αντιφάσεις που κινείται «διαμέσου του χρόνου και υπεράνω του φυσικού χώρου», οι δράσεις του οποίου δεν μπορούν να προβλεφθούν απόλυτα, στην οποία η συνεχής ροή πληροφοριών καθώς και της γνώσης οδηγεί τα συστήματα σε καινούργιες κατευθύνσεις.⁴²⁴ Εναπόκειται στην εγκληματολογία να αναδείξει και ως εκ τούτου, όπως αναφέρει η Σοφία Βιδάλη «να ανακόψει την ισοπεδωτική εικόνα ενός κόσμου ίδιου ανά τον πλανήτη και να ανατρέψει τη θεώρηση της αντεγκληματικής πολιτικής ως τεχνοκρατικού προγράμματος διαχείρισης ατέρμονων κινδύνων».⁴²⁵

5.1: Ο προβληματισμός για την παραγωγή εγκληματολογικής γνώσης στο δυτικό εθνικοκεντρικό πλαίσιο

Στις γεωγραφικά περιορισμένες αντιλήψεις που εγκλωβίζονται στα εθνικοκεντρικά σύνορα της Δύσης, ένα ακόμη ερώτημα που προκύπτει αφορά στο ποιές είναι οι προκλήσεις της ενασχόλησης των εγκληματολόγων με το να εστιάζουν το μεγαλύτερο μέρος της προσοχής τους με τις εγχώριες ανησυχίες ορισμένων από τα πλουσιότερα έθνη του κόσμου και πώς επιδρά στην εγκληματολογική γνώση.⁴²⁶ Με την ενασχόληση της «δυτικά μοντέρνας εγκληματολογίας»

⁴²² Στο ίδιο.

⁴²³ Ritzer, G. [2008], (2012) ό.π., σ.572.

⁴²⁴ Στο ίδιο, σ.568,573.

⁴²⁵ Βιδάλη, Σ. (2007) ό.π., σ.91.

⁴²⁶ Loader, I. and Sparks, R. (2012) ό.π., σ.23.

εστιασμένης δηλαδή κυρίως στην Ευρώπη και την Βόρεια Αμερική, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την επιλεκτική άγνοια σχετικά με τις επιδράσεις που είχαν οι δυτικές πολιτικές και οι οποίες συνεχίζουν να ασκούν επιρροή ανά τον κόσμο.⁴²⁷ Αναφορικά με τις προκλήσεις που τίθενται στην γενική κοινωνική θεωρία από την έλλειψη συστηματικής ερευνητικής ενασχόλησης στις νότιες εμπειρικές πραγματικότητες, καθώς και της ανεπαρκούς αναγνώρισης της υπάρχουσας έρευνας, η Wiebke Keim επισημαίνει⁴²⁸ ότι η Βορειο-Ατλαντική κυριαρχία «οδηγεί σε έντονη διαστρεβλωμένη μορφή της παγκοσμιότητας» στην κοινωνική θεωρία, ώστε «αυτές οι υποτιθέμενες γενικές θεωρίες δεν λαμβάνουν υπόψη την εμπειρία της πλειοψηφίας της ανθρωπότητας, εκείνων που ζούν στον παγκόσμιο νότο. Έτσι ώστε οι κοινωνικές πραγματικότητες να υπάγονται στο νότιο ημισφαίριο, χωρίς περαιτέρω σκέψη, υπό τις αξιώσεις που παράγονται στο βορρά».⁴²⁹ Η διακρατική διασυνδεσιμότητα και αλληλοεξάρτηση αποτελεί πρόκληση στα καθιερωμένα εθνικά πλαίσια της γνώσης, ώστε να αξιώνουν μια εξωστρεφή προοπτική και συνάμα ευρύτερη από εκείνη των γεωγραφικών ορίων του εθνικού κράτους.⁴³⁰ Ωστόσο, αφενός οι διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης μπορούν να δώσουν την ευκαιρία προκειμένου να γίνουν ορατές και να επανορθωθούν οι υφιστάμενες ανισότητες, καθώς και να αναπτυχθούν ακαδημαϊκές προσεγγίσεις περισσότερο ισομερώς κατανεμημένες με γεωγραφικούς όρους, αφετέρου, ορισμένοι ερευνητές, τονίζουν ότι ενδεχομένως η παγκοσμιοποίηση να έχει αντίθετα αποτελέσματα και να ενισχύει στην πραγματικότητα τις

⁴²⁷ Στο ίδιο.

⁴²⁸ Keim, W. (2010) «The internationalization of social sciences: Distortions, dominations and prospects» στο International Social Science Council, *World social science report: Knowledge divides*. UNESCO Publishing, Paris, σ.169-170.

⁴²⁹ Στο ίδιο.

⁴³⁰ Aas, Katja Franko, (2012). «The Earth is one but the world is not : Criminological theory and its geopolitical divisions». *Theoretical Criminology*, 16(1), 5-20, σ.8.

υφιασάμενες ασυμμετρίες της γνώσης και να αποδειχθεί άλλη μια παγκοσμιοποιημένη δύναμη.⁴³¹

Επιπρόσθετα, περαιτέρω ζητήματα για την εγκληματολογική θεωρία τίθενται και στον ονοματολογικό προσδιορισμό ανά χώρες λόγω και του διαφορετικού κοινωνικού τους πλαισίου στο οποίο αναπτύσσονται. Ειδικότερα, όπως αναφέρει ο Christopher Birkbeck τα γραπτά της Βόρειας Αμερικής για την φυλάκιση είναι συχνά ανεπαρκώς εφοδιασμένα προκειμένου να αναλυθούν οι πραγματικότητες για την Λατινική Αμερική, τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά ο περιορισμός αυτός που τίθεται διαφέρει όταν γίνεται αντιληπτός από την Νότια προοπτική.⁴³² Τόσο για παράδειγμα στον τρόπο που ασκείται ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος όσο και στον ονοματολογικό προσδιορισμό των δομών τους. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι ποσοτικά, ο έλεγχος των ποινικών λειτουργιών στη Βόρεια Αμερική είναι ενδεδεγμένος (αδιάκοπος, διαρκής και παρεμβατικός), ενώ στην Λατινική Αμερική είναι επιφανειακός (σποραδικός, αδιάφορος και πρόχειρος). Ποιοτικά, οι ποινικές λειτουργίες στη Βόρεια Αμερική παράγουν φυλάκιση «imprisonment», ενώ στην Λατινική Αμερική παράγουν περιορισμό «internment».⁴³³ Για παράδειγμα, στην Λατινική Αμερική με το φαινόμενο του υπερπληθυσμού στις φυλακές (με τη συνεχή αύξηση των αριθμών των εγκλείστων), αποτελεί βασική προϋπόθεση του τρόπου διεξαγωγής ελέγχου της εγκληματικότητας στις φυλακές.⁴³⁴ Σε εκείνες τις φυλακές που έχουν

⁴³¹ Στο ίδιο.

⁴³² Birkbeck, C. (2011). «Imprisonment and internment: Comparing penal institutions north and south». *Punishment & Society*, 13(3), σ.307-332.

⁴³³ Στο ίδιο, σ.307. Ο περιορισμός – «internment» ή διοικητική κράτηση «administrative detention», αποτελεί μέτρο κράτησης για όσους θεωρούνται ότι θέτουν απειλή για την κρατική ασφάλεια αλλά δεν έχουν κατηγορηθεί για εγκληματική πράξη. Αποτελεί δηλαδή προληπτικό μέτρο, σχετικά με την απειλή που θα επέλθει μελλοντικά και δεν είναι τιμωρία για εγκλήματα του παρελθόντος. Επιπρόσθετα, αποτελεί έκτακτο μέτρο «exceptional measure», το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί σε ένοπλες συγκρούσεις. Η παράτυπη μετανάστευση συμπεριλαμβάνεται σε αυτή την κατηγορία. Open Society Foundations, «Internment/Administrative Detention under the Afghan and International Law» (<https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/EnglishBagramQ%26A.pdf>).

⁴³⁴ Bargent, J., and Dudley, S. (19/1/2017), InSight Crime «The prison dilemma: Latin America's incubators of organised crime» (<https://www.insightcrime.org/investigations/prison-dilemma-latin-america-incubators-organized-crime/>).

υπερβεί σε μεγάλο βαθμό τον αριθμό των κρατουμένων που προβλέπεται, η διατήρηση του ελέγχου γίνεται αδύνατη και οι αρμόδιες αρχές συχνά παραιτούνται από τις ευθύνες τους, αφήνοντάς τον στα χέρια των εγκληματικών δικτύων.⁴³⁵ Ωστόσο, οι διαχωρισμοί μεταξύ του παγκόσμιου Βορρά και Νότου δεν είναι εύκολοι, καθώς «ο Βορράς σήμερα, περιέχει πολύ Νότο»⁴³⁶ που ακριβώς αυτή η ανατροπή των συνόρων, των εξωτερικών και εσωτερικών χώρων, δημιουργεί την ανάγκη για περισσότερη γνώση των πραγματικοτήτων του Νότου.⁴³⁷ Άλλωστε, ο παγκοσμιοποιημένος κόσμος σήμερα, δεν μπορεί να θεωρείται αμετάβλητος και επίπεδος και χρειάζεται να δωθεί περισσότερη προσοχή σε αυτό, αναδεικνύοντας τη πολυσύνθετη φύση της.⁴³⁸ Σύμφωνα με τον Andrew Hurrell «όσοι ασχολούνται με την σταθερότητα του «ενός κόσμου» θα πρέπει να δώσουν προσοχή στις φωνές και τις απόψεις των «πολλών κόσμων», και σε εκείνους τους ανθρώπους και τις ομάδες που έχουν ιστορικά περιθωριοποιηθεί τόσο στις πρακτικές της παγκόσμιας πολιτικής τάξης όσο και στις συζητήσεις γύρω από αυτή την τάξη».⁴³⁹

Παράλληλα, στο σημείο αυτό μπορούμε να αναφέρουμε την κεντρική ιδέα που βρίσκεται πίσω από την «επιστημολογία του Νότου» που σύμφωνα με αυτή όπως επισημαίνει ο Boaventura de Sousa Santos, η θεωρητική μας σκέψη στον παγκόσμιο Βορρά έχει βασιστεί στην ιδέα της «αβυσσαλέας γραμμής» («abyssal line»)⁴⁴⁰ Μια γραμμή που διαχωρίζει τις μητροπολιτικές από τις αποικιακές κοινωνίες, δεκαετίες μετά το τέλος της αποικιοκρατίας, η οποία και διαχωρίζει την κοινωνική πραγματικότητα, έτσι ώστε οτιδήποτε βρίσκεται στην άλλη

⁴³⁵ Στο ίδιο.

⁴³⁶ Comaroff JL and Comaroff J. (2006). «Law and disorder in the postcolony: An introduction» στο Comaroff J and Comaroff (eds), *Law and disorder in the postcolony*. Chicago, University of Chicago Press, σ. 18.

⁴³⁷ Aas, Katja Franko, (2012) ό.π., σ.17.

⁴³⁸ Loader, I. and Sparks, R. (2012) ό.π., σ.24.

⁴³⁹ Hurrell, A. (2007). *On global order: Power, values, and the constitution of international society*. Oxford, Oxford University Press, σ.11.

⁴⁴⁰ Santos, Boaventura de Sousa, (2016). «Epistemologies of the South and the future». From the European South (ιδίως,σ.20)(http://www.boaventuradesousasantos.pt/media/Epistemologies%20of%20the%20south%20and%20the%20future_Poscolonialitalia_2016.pdf).

πλευρά να παραμένει αόρατο και αδιάφορο επιστημονικής ενασχόλησης.⁴⁴¹ Αναφέρεται επίσης ότι οι γενικεύσεις των Δυτικών κοινωνικών επιστημών μειονεκτούν στο βαθμό εκείνο που λαμβάνουν υπόψη αποκλειστικά την κοινωνική πραγματικότητα των μητροπολιτικών κοινωνιών, αποτελώντας τη πραγματικότητα όπως ορίζεται από αυτή τη πλευρά της γραμμής.⁴⁴² Ο Boaventura de Sousa Santos συνηγορεί για μια άμεση επιστημολογική μετάβαση και νέες δυνατότητες συλλογισμών που είναι «ικανές για μια καινούργια, αντικοφορμιστική, αποσταθεροποιητική, και πράγματι επαναστατική θεωρία και πρακτική».⁴⁴³ Έτσι, όπως ο ίδιος αναφέρει, «αυτό που πραγματικά λείπει είναι ένας εναλλακτικός τρόπος σκέψης των εναλλακτικών λύσεων».⁴⁴⁴ Με τις «επιστημολογίες του Νότου» ασκεί κριτική αναφορικά με τις κυρίαρχες επιστημολογίες («Βόρειες επιστημολογίες»), παρουσιάζοντας τη δική του επιστημολογική πρόταση την οποία αποκαλεί «επιστημολογίες του Νότου», μια σειρά δηλαδή από έρευνες για την κατασκευή και επικύρωση της γνώσης που παράγονται από τον αγώνα, τους τρόπους γνώσεις που αναπτύσσονται από κοινωνικές ομάδες ως μέρος της αντίστασής τους εναντίον των συστηματικών αδικιών και πιέσεων που προκαλούνται από τον καπιταλισμό, την αποικιοκρατία και την πατριαρχία.⁴⁴⁵ Όπως επισημαίνει «η παγκόσμια κοινωνική αδικία είναι ως

⁴⁴¹ Στο ίδιο.

⁴⁴² Στο ίδιο.

⁴⁴³ Santos, Boaventura de Sousa, (2014). *Epistemologies of the South: Justice against epistemicide*. Paradigm Publishers, London, σ.88.

⁴⁴⁴ Santos, Boaventura de Sousa, (2016) ό.π., σ.20.

⁴⁴⁵ Στο ίδιο, σ.18. Η διαδικασία της «έξωσης» διαφορετικής γνώσης και του πολιτισμού, αποτελεί αυτό που ο κοινωνιολόγος Boaventura de Sousa Santos, αποκαλεί ως «επιστημοκτονία» («epistemicide») ή διαφορετικά «δολοφονία της γνώσης». Προτείνοντας τις επιστημολογίες από τον Νότο επιχειρείται να δοθεί νέα βάση κατανόησης σχετικά με τους μετασχηματισμούς που συμβαίνουν στις κοινωνίες μας. Επιπρόσθετα, όπως τονίζει ο Boaventura de Sousa Santos, «ο παγκόσμιος Νότος δεν αποτελεί τόσο μια γεωγραφική έννοια...αλλά μάλλον μεταφορά για τον ανθρώπινο πόνο που προκαλείται από τον καπιταλισμό και την αποικιοκρατία σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και για την αντίσταση στην υπερνίκηση ή την ελαχιστοποίηση των ταλαιπωριών...Ένας Νότος που υπάρχει επίσης στον γεωγραφικό Βορρά (Ευρώπη και Νότια Αμερική) με τη μορφή του αποκλεισμού, των πληθυσμών που σιωπούν και περιθωριοποιούνται, όπως είναι οι μη καταγεγραμμένοι μετανάστες, οι άνεργοι, οι εθνικές ή θρησκευτικές μειονότητες, καθώς και τα θύματα σεξισμού, ρατσισμού, ομοφοβίας και ισλαμοφοβίας». Στο ίδιο.

εκ τούτου στενά συνδεδεμένη με την παγκόσμια γνωστική αδικία. Ο αγώνας για την παγκόσμια κοινωνική δικαιοσύνη, θα είναι ως εκ τούτου, αγώνας και για την γνωστική δικαιοσύνη».⁴⁴⁶

Όπως έχει αναφέρει ο David Sibley στο έργο του με τίτλο «γεωγραφικές περιοχές αποκλεισμού», εκτός από τον χωρικό και κοινωνικό αποκλεισμό ορισμένων κοινωνικών ομάδων, αναφέρεται και στον αποκλεισμό της «επικίνδυνης γνώσης» και συγκεκριμένα τονίζει ότι η παραγωγή της γνώσης που θεωρείται επικίνδυνη «εξαρτάται από τις σχέσεις εξουσίας που καθορίζουν τα όρια της «γνώσης» και αποκλείουν επικίνδυνες ή απειλητικές ιδέες και συγγραφείς. Ως εκ τούτου, οποιεσδήποτε προτάσεις για μια καλύτερη και πιο ισότιμη κοινωνία πρέπει επίσης να περιλαμβάνει προτάσεις για αλλαγή με τον τρόπο που παράγεται η ακαδημαϊκή γνώση».⁴⁴⁷ Συνεπώς, προτείνει ότι οι κοινωνικοί επιστήμονες οφείλουν να εξετάσουν πιο προσεκτικά τις δικές τους πρακτικές και να αναπτύξουν κριτική πάνω στην εργασία τους.

5.2: Η ιδιωτικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου στη παροχή ασφάλειας

Διερευνώντας τα εγκλήματα και τις ζημιές που συμβαίνουν σε υπερεθνικό πλαίσιο, η προσοχή στρέφεται επίσης στις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης και τις δυναμικές που αναπτύσσονται ανάμεσα στα κράτη καθώς και στους μη κρατικούς δρώντες, όπως συμβαίνει για παράδειγμα με τα κράτη και τις ιδιωτικές εταιρίες για την παροχή ασφάλειας.⁴⁴⁸ Η ιδιωτικοποίηση ως χαρακτηριστικό του νεοφιλελευθερισμού επέδρασε στη δημόσια ασφάλεια.⁴⁴⁹ Η ασφάλεια για τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 2004 αποτελεί ένα παράδειγμα σε αυτό.

⁴⁴⁶ Santos, Boaventura de Sousa, (2007). «Beyond abyssal thinking: From global lines to ecologies of knowledge». *Eurozine*, 33, σ.45-89, ιδίως σ.53.

⁴⁴⁷ Sibley, D. (1995). *Geographies of exclusion*. London, Routledge, σ.xvi.

⁴⁴⁸ Viano, E. (Settembre 2009 – Aprile 2010). «Globalization, Transnational Crime and State Power: The Need for a New Criminology». *Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza*, III – IV (1), σ.63-85.

⁴⁴⁹ Χάρβει, Ντ. (2007). *Νεοφιλελευθερισμός ιστορία και παρόν*. Αθήνα, Καστανιώτη, σ.209-216. Επίσης για την ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας, Αγγελή, Σ. (2014). *Κρατικό-εταιρικό έγκλημα και ιδιωτικοί στρατοί: Μια προσέγγιση υπό το πρίσμα της υπερεθνικής εγκληματολογίας*. (Διδακτορική διατριβή), Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Αθήνα.

Όπως αναφέρεται και από την Katja Franko Aas, «στην εγκληματολογία αρμόζει να εξετάσει τις σκοτεινές πλευρές και τα παράδοξα της παγκοσμιοποίησης».⁴⁵⁰ Ως συνέπεια των αλλαγών που επέρχονται και στο επίπεδο της εγκληματικότητας, δημιουργείται μια «παγκοσμιοποιημένη ανασφάλεια» η οποία εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο που το συντηρεί της λεγόμενης «κοινωνίας της διακινδύνευσης».⁴⁵¹ Η «καταπολέμηση της τρομοκρατίας» με τη χρήση των πιο εξελιγμένων τεχνολογικών μέσων, έγινε φανερή με το σύστημα C41.⁴⁵² Ήταν άλλωστε οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες έπειτα από το τρομοκρατικό χτύπημα της 11/9 που έγινε στις Η.Π.Α.⁴⁵³ Οι τρομοκράτες επιθυμούν να προκαλέσουν μακροπρόθεσμα σοβαρά πλήγματα στον εχθρό τους, σκορπίζοντας την ανασφάλεια και το φόβο στις κοινωνίες, καθώς επίσης να επιφέρουν υψηλό οικονομικό κόστος στα κράτη, που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν την τρομοκρατία με σύγχρονα τεχνολογικά μέσα για την ασφάλειά τους.⁴⁵⁴ Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η Ελλάδα δεν αποτέλεσε εξαίρεση εφόσον, το σύστημα ασφαλείας C41 των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα, επέφερε μεγάλο οικονομικό κόστος μαζί με το πρόστιμο των 40 εκατ. ευρώ.⁴⁵⁵ Προκειμένου να διασφαλιστεί ένα «απόλυτα ασφαλές» περιβάλλον, η Ελληνική Αστυνομία ίδρυσε μια ειδική αυτοτελή Υπηρεσία, που υπαγόταν απευθείας στον αρχηγό της, τη Διεύθυνση Ασφάλειας Ολυμπιακών Αγώνων («Olympic Games Security Division»). Επίσης,

⁴⁵⁰ Aas, Katja Franko, (2010). «Global Criminology» στο E. McLaughlin, T. Newburn (eds.), *The Sage handbook of criminological theory*. Sage, σ.428.

⁴⁵¹ Ανθόπουλος Χαρ., Κοντιάδης Ι.Ε., Παπαθεοδώρου, Θ., (επιμ.) (2005). *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*. Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, Αντ.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή, όπως αναφέρεται στο Χαϊνιάς, Ε. (2007). «Η ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων της Ελλάδας», στο Γεωργούλας, Στράτος (επιμ.) Τιμητικός τομός για τον Στέργιο Αλεξιάδη. *Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*. Αθήνα, ΚΨΜ, σ.,192.

⁴⁵² Η διεθνοποίηση της ασφαλείας και συγκεκριμένα της ιδιωτικής ασφαλείας, γίνεται φανερή και μέσα από το παράδειγμα της λεγόμενης G4S «Group 4 Securicor» η οποία απασχολεί πάνω από 4.000.000 άτομα και δραστηριοποιείται σε πάνω από 100 χώρες. Στο Maguire M., Morgan R., Reiner R. (2012). *The oxford handbook of criminology*. 5th Edition, Oxford University Press, σ.827-828.

⁴⁵³ Χαϊνιάς, Ε. (2007). «Η ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων της Ελλάδας» στο Γεωργούλας, Στράτος (επιμ.) Τιμητικός τομός για τον Στέργιο Αλεξιάδη. *Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*. Αθήνα, ΚΨΜ, σ.192.

⁴⁵⁴ Bongar Bruce, Brown M. Lisa, Beutler E. Larry, Breckenridge N. James, Zimbardo G. Philip [2006] (2010), *ψυχολογία της τρομοκρατίας*. Βεατρίκη Κάντζολα- Σαμπατάκου (μτφρ.) Αρχιπέλαγος, σ.34 – 35.

⁴⁵⁵ Σουλιώτης, Γ. (14/07/2013), «Καθημερινή πρόστιμο 40 εκατ. Ευρώ για το σύστημα C41» (<http://www.kathimerini.gr/493241/article/epikairothta/ellada/prostimo-40-ekat-gia-to-systhma-c41>).

υπήρξε συνεργασία με την Ολυμπιακή Συμβουλευτική Ομάδα («Olympic Advisory Group»), η οποία αποτελούνταν από 7 χώρες (Αυστραλία, Γαλλία, Γερμανία, Ισραήλ, Ισπανία, Η.Π.Α. και Ηνωμένο βασίλειο), καθώς και άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και υπερεθνικούς οργανισμούς («Europol, Interpol, SECI»), όπως επίσης διμερείς σχέσεις με τρίτες χώρες. Ειδικότερα, για τον συντονισμό, εφαρμόστηκε το μοντέλο της διαχείρισης («security management») του Σίδνεϊ. Η κυβέρνηση δημιούργησε Επιτροπή συντονισμού για την Ολυμπιακή Ασφάλεια («Olympic Security Coordination Council»), προκειμένου να αξιολογεί τις κρίσεις σχετικά με τις εγκληματικές δράσεις, τις απειλές ή επεισόδια που θα μπορούσαν να βλάψουν την ασφάλεια των Αγώνων.⁴⁵⁶

Ο νεοφιλελευθερισμός είναι «μια θεωρία πολιτικο-οικονομικών μεθόδων που πρεσβεύει ότι η ανθρώπινη ευημερία μπορεί να προαχθεί καλύτερα με την αποδέσμευση των ατομικών επιχειρηματικών ελευθεριών και ικανοτήτων, μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από ισχυρά ατομο-ιδιοκτησιακά δικαιώματα, ελεύθερες αγορές και ελεύθερο εμπόριο. Ο ρόλος του κράτους είναι να δημιουργήσει και να διατηρήσει ένα θεσμικό πλαίσιο κατάλληλο γι' αυτές τις μεθόδους».⁴⁵⁷ Η ιδιωτικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου και επομένως η είσοδος των ιδιωτικών επιχειρήσεων στον τομέα της ασφάλειας, καθιστά αρκετά δύσκολη την ελεγχσιμότητά τους και «ενέχει σοβαρό κίνδυνο προσβολής των ατομικών δικαιωμάτων».⁴⁵⁸ Παράδειγμα σε αυτό αποτελεί η ανάμειξη του ιδιωτικού τομέα σε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες αναφορικά με τις υπηρεσίες στην παροχή ασφάλειας, της υγείας ακόμη και της σίτισης στην επιτήρηση των μεταναστευτικών κέντρων. Οι κυβερνήσεις βαθμιαία απευθύνονται σε ιδιωτικούς φορείς.⁴⁵⁹

⁴⁵⁶ Labropoulou, E. (2011). «Police missions, public order policing and the Olympics 2004» στο Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, ό.π., σ.1281-1282.

⁴⁵⁷ Χάρβεϊ, Ντ. (2007) ό.π., σ.24.

⁴⁵⁸ Λαμπροπούλου, Ε. (2001) ό.π., σ.80-82.

⁴⁵⁹ Lethbridge, J., (2017). «Privatisation of migration & refugee services & other forms of state disengagement» Public Survcives International Research Unit (PSIRU) (<https://www.world->

Άλλωστε, εκτός τις οικονομικές και συμβολικές επιπτώσεις όπως συμβαίνει για παράδειγμα με την ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης και τη φυσικοποίηση της κράτησής τους (με το να παρουσιάζουν τους μη καταγεγραμμένους μετανάστες ως απειλή και να δικαιολογούνται οι πρακτικές αυτές στα μάτια του κοινού), η ιδιωτικοποίηση της κράτησης των μεταναστών παρουσιάζει άλλο ένα πλεονέκτημα για το κράτος: ενθαρρύνει την έλλειψη διαφάνειας και διαχωρίζει τις ευθύνες αναφορικά με την κράτηση των μεταναστών και τις συνέπειες που συνεπάγονται. Με την εξωτερική ανάθεση της ασφάλειας, οι κυβερνήσεις κρατάνε απόσταση ανάμεσα σε αυτές και τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων που έχουν προκληθεί.⁴⁶⁰

Ως επιδίωξη οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν το κέρδος το οποίο επέρχεται μέσα από την καλλιέργεια του αισθήματος της ανασφάλειας, ανεξάρτητα από το εάν προέρχεται αποκλειστικά από την εγκληματικότητα ή συντρέχουν και άλλοι λόγοι όπως είναι η ύπαρξη ανεργίας.⁴⁶¹ Η βαθμιαία παροχή ασφάλειας από ιδιωτικές εταιρίες σε καθήκοντα της κρατικής αστυνομίας (όπως είναι οι περιπολίες οδών, φύλαξη πεζοδρόμων, πλατειών ορισμένων περιοχών),⁴⁶² θέτει το ερώτημα ποιοί είναι σε θέση να μπορούν να έχουν περισσότερη ασφάλεια και να τους παράσχεται η δυνατότητα απόκτησης των υπηρεσιών που προσφέρονται από αυτές. Επισημαίνεται από κριτικές ότι τα Τοπικά Κέντρα απονομής της δικαιοσύνης κατέληξαν στο να παρέχουν χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες στα χαμηλά-οικονομικά στρώματα, σε σχέση με εκείνες που παρέχονται από τις ιδιωτικές εταιρίες παροχής ασφάλειας σε μεσαία-ανώτερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα.⁴⁶³ Με τον τρόπο αυτό παρατηρείται «εμποριοποίηση»

psi.org/sites/default/files/documents/research/final_psi_epsu_psiu_privatisation_of_migration_and_refugee_service_s.pdf).

⁴⁶⁰ Arbogast, L. ό.π., ιδίως σ.58, 61.

⁴⁶¹ Λαμπροπούλου, Ε. (2001) ό.π., σ.80-82.

⁴⁶² Στο ίδιο σ.52.

⁴⁶³ Στο ίδιο.

(«commercialization») και «εμπορευματοποίηση» («commodification») της ασφάλειας.⁴⁶⁴ Οι ανισότητες δεν είναι μόνο οικονομικές – εισοδηματικές αλλά επεκτείνονται και σε πολιτική και πολιτισμική ανισότητα, όπως αναλύεται στην έρευνα του Thomas Piketty. Ειδικότερα, θεωρεί ότι δύο είναι οι παράγοντες που συμβάλλουν στην αύξηση των ανισοτήτων. Αφενός, είναι η ισχύς όσων κατέχουν περισσότερη οικονομική δυνατότητα λόγω της υψηλής θέσης τους από εκείνους τους εργαζομένους με τα χαμηλά εισοδήματα, αφετέρου, αναφέρει τον θεμελιώδη νόμο $r > g$ που προσδιορίζει ότι το ποσοστό κέρδους του κεφαλαίου (r) έχει την τάση να είναι μεγαλύτερο από τον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας (g).⁴⁶⁵ Γενικότερα, επικεντρώνεται στις κοινωνικές ομάδων που κατορθώνουν να συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό του πλούτου, όπως ο ίδιος αναφέρει ενδεικτικά για τα στελέχη των μεγάλων επιχειρήσεων (των «super managers»).⁴⁶⁶

Ένας από τους σημαντικότερους οικονομολόγους του 19^{ου} αιώνα ο Karl Marx, διείδε ότι στον καπιταλισμό η παραγωγή στοχεύει στο ιδιωτικό οικονομικό κέρδος και όχι τόσο στην ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών.⁴⁶⁷ Το περιεχόμενο των κοινωνικών σχέσεων αλλάζει. Οι σχέσεις ανθρώπων προς ανθρώπους έχουν αναστραφεί και έχουν γίνει υλικές, τους εκπροσωπεί το χρήμα που έχουν στη διάθεσή τους. Ως εκ τούτου, είναι αυτό που καθοδηγεί και τις δράσεις τους.⁴⁶⁸ Οι μετασχηματιστικές διεργασίες όπως προκύπτουν για την οικονομία της αγοράς έχουν επιδράσει και στην κοινωνία σε συνδιασμό με την τεχνολογική πρόοδο. Σύμφωνα με τον Karl Polanyi,⁴⁶⁹ ο οποίος άσκησε κριτική στην αυτορρυθμιζόμενη αγορά, ισχυρίστηκε ότι η κοινωνία, οι κοινωνικές σχέσεις και τα στοιχεία της κοινωνικής ζωής όπως η αγορά εργασίας, δεν θα έπρεπε να εμπορευματοποιούνται. Μια εντελώς ανεξέλεγκτη απελευθερωτική,

⁴⁶⁴ Στο ίδιο, σ.80-82.

⁴⁶⁵ Piketty, Th. [2013], (2014). *Το κεφάλαιο τον 21^ο αιώνα*. Παπαδάκη, Ε. (μτφρ.), Αθήνα, Πόλις.

⁴⁶⁶ Στο ίδιο.

⁴⁶⁷ . Bowles, S. and Edwards, R. [1993], (2011) ό.π., σ.60-63.

⁴⁶⁸ . Αντωνοπούλου, Μ. (2008). *Οι κλασικοί της κοινωνιολογίας, κοινωνική θεωρία και νεότερη κοινωνία*..Αθήνα, Σαββάλας, σ. 119-128.

⁴⁶⁹ Polanyi, K. [1944], (2001). *Ο μεγάλος μετασχηματισμός*. Γαγανάκης, Κ. (μτφρ.), Νησίδες.

αυτορρυθμιζόμενη αγορά μπορεί να οδηγήσει στην αποσύνθεση των κοινωνιών.⁴⁷⁰ Με την επικράτηση της αυτορρυθμιζόμενης αγοράς η οικονομία καθοδηγεί την κοινωνία, οι άνθρωποι γίνονται «κατώτεροι» της αγοράς και της οικονομίας. Θεωρεί ότι η οικονομία θα πρέπει να στηρίζεται στην κοινωνία και όχι το αντίθετο που θα λειτουργεί ως εργαλείο αυτής.⁴⁷¹

5.3: Οι περιορισμοί του μεθοδολογικού εθνικισμού και η κοσμοπολίτικη οπτική

Ήδη στις κοινωνικές επιστήμες αναγνωρίζεται πλέον ότι ο «μεθοδολογικός εθνικισμός» μέσα από την επιστημονική «ανάλυση που περιορίζεται στη μελέτη μεμονωμένων κοινωνιών καθίσταται ολοένα και περισσότερο αρχαϊκή».⁴⁷² Ωστόσο, η κριτική που ασκείται στον «μεθοδολογικό εθνικισμό» («methodological nationalism»)⁴⁷³ από τον λεγόμενο «μεθοδολογικό κοσμοπολιτισμό» («methodological cosmopolitanism») δεν οδηγεί στο να διαγράψει το εθνικό, εφόσον εξακολουθεί να αποτελεί παράγοντα διαμόρφωσης των κοινωνιών.⁴⁷⁴ Ειδικότερα, ο μεθοδολογικός εθνικισμός («methodological nationalism») έχει υποστεί κριτική εξαιτίας των παγκόσμιων μετασχηματισμών της νεωτερικότητας, έτσι ώστε να αναζητείται η διέξοδος των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών προς τον λεγόμενο μεθοδολογικό κοσμοπολιτισμό. Ειδικότερα, ο μεθοδολογικός εθνικισμός θεωρεί ως δεδομένα τις εξής προϋποθέσεις: εξισώνει τις κοινωνίες με τις εθνοκρατικές κοινωνίες και αντιλαμβάνεται τα κράτη και τις κυβερνήσεις ως

⁴⁷⁰ Στο ίδιο.

⁴⁷¹ Στο ίδιο.

⁴⁷² Giddens, A. (2002) ό.π., σ. 123.

⁴⁷³ Ως μεθοδολογικός εθνικισμός μπορεί να περιγραφεί «η υπόθεση ότι το έθνος, το κράτος και η κοινωνία είναι το «φυσικό» κοινωνικό και πολιτικό σχήμα του σύγχρονου κόσμου». Όπως αναφέρεται στο Wimmer, A. and Schiller, N.G. (2002). «Methodological nationalism and beyond: nation-state building, migration and the social sciences» *Global Networks*, 2(4) σ.301.

⁴⁷⁴ Beck, U. (2016). «Varieties of Second Modernity and the Cosmopolitan Vision». *Theory, Culture & Society*, 33(7-8), σ.257-270. Επίσης στο Beck, U. & Szneider, N. (2010). «Unpacking cosmopolitanism for the social sciences: a research agenda». *British Journal of Sociology, special issue*, 61, σ.381-403.

κύρια εστίαση της κοινωνικο-επιστημονικής ανάλυσης.⁴⁷⁵ Τονίζεται ότι η κριτική που αφορά στον μεθοδολογικό εθνικισμό δεν πρέπει να συγχέεται με την άποψη ότι έχει έρθει το τέλος του έθνους κράτους, καθώς αυτό θα συνεχίσει να ευδοκιμεί ή να μετασχηματίζεται σε διακρατικές διαστάσεις και να αποτελεί ακόμη ισχυρό παράγοντα.⁴⁷⁶ Κατά την άποψη αυτή, το αποφασιστικό σημείο είναι ότι η εθνική οργάνωση, ως διαρθρωτική αρχή της κοινωνικής και πολιτικής δράσης, δεν μπορεί πλέον να χρησιμεύσει ως το προσανατολιστικό σημείο αναφοράς για τον κοινωνικό επιστημονικό παρατηρητή.⁴⁷⁷

Στο σημείο αυτό, είναι αναγκαίο να διακρίνουμε μεταξύ της οπτικής του *δρώντος* και της οπτικής του *παρατηρητή* και, συνεπώς, μέσα από αυτό τον διαχωρισμό να αναδειχθεί η έντονη διάκριση που πρέπει να γίνει μεταξύ του *μεθοδολογικού* και του *κανονιστικού* εθνικισμού.⁴⁷⁸ Ο μεθοδολογικός εθνικισμός συνδέεται με την οπτική του κοινωνικο-επιστημονικού παρατηρητή, ενώ ο κανονιστικός εθνικισμός αναφέρεται στις διαπραγματευτικές προοπτικές των πολιτικών δρώντων. Στη κανονιστική λογική, ο εθνικισμός σημαίνει ότι κάθε έθνος έχει το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση μέσα στο πλαίσιο των πολιτισμικών, πολιτικών ακόμη και γεωγραφικών συνόρων και του διακρατικού τους χαρακτήρα.⁴⁷⁹ Ο μεθοδολογικός εθνικισμός θεωρεί ότι αυτός ο κανονιστικός ισχυρισμός λειτουργεί ως κοινωνικο-οντολογικό δεδομένο, ενώ ταυτόχρονα τον συνδέει με τις πιο σημαντικές συγκρούσεις και τους ταξινομικούς προσανατολισμούς της κοινωνίας και της πολιτικής ώστε, κατά κάποιο τρόπο, ένα μεγάλο μέρος των κοινωνικών επιστημών «έχουν γίνει αιχμάλωτες του έθνους κράτους».⁴⁸⁰ Όπως επισημαίνεται από τον Ulrich

⁴⁷⁵ Στο ίδιο, σ.383.

⁴⁷⁶ Στο ίδιο, σ.384.

⁴⁷⁷ Στο ίδιο.

⁴⁷⁸ Στο ίδιο.

⁴⁷⁹ Στο ίδιο.

⁴⁸⁰ Στο ίδιο, σ.385.

Beck, «όταν η παγκόσμια τάξη καταρρέει, τότε είναι η στιγμή για αναστοχασμό, ωστόσο αυτό δεν συμβαίνει με τον τύπο της κοινωνικής θεωρίας που παραμένει κυρίαρχη». ⁴⁸¹

Ο μεθοδολογικός εθνικισμός έχει ως μονάδα ανάλυσης και έρευνας το εθνικό κράτος, στην εποχή, όμως, της «ύστερης νεωτερικότητας» οι κοινωνικές επιστήμες αντιμετωπίζουν ένα σοβαρό επιστημολογικό πρόβλημα για το πώς θα πραγματοποιηθεί έρευνα σε ένα διασυνδεδεμένο κόσμο, εφόσον, ακόμα και με τις συγκριτικές αναλύσεις, τα κράτη είναι εκείνα που αποτελούν την συγκριτική μονάδα ανάλυσης.⁴⁸² Η υπερεθνική ανάλυση υπό το πρίσμα του μεθοδολογικού εθνικισμού, ενέχει περιορισμούς οι οποίοι προσδιορίζονται σε τρεις εκδοχές του μεθοδολογικού εθνικισμού, εμφανείς σε διαφορετικά πεδία έρευνας:

1. Διαφορεί ή παραβλέπει τη θεμελιώδη σημασία του εθνικισμού για τις σύγχρονες κοινωνίες, και είναι κυρίαρχη η μεθοδολογία για την μεγάλη θεωρία, εκδοχή η οποία συχνά συνδυάζεται με την
2. Φυσικοποίηση, δηλαδή θεωρεί ως δεδομένο ότι τα όρια του εθνικού κράτους οριοθετούν και καθορίζουν τη μονάδα ανάλυσης, η οποία γίνεται εμφανής στο πεδίο έρευνας των εμπειρικών κοινωνικών επιστημών και τον
3. Εδαφικό περιορισμό, που περιορίζει τη μελέτη των κοινωνικών διεργασιών στα πολιτικά και γεωγραφικά όρια ενός συγκεκριμένου έθνους κράτους, ο οποίος συναντάται στη μελέτη του εθνικισμού και της οικοδόμησης του κράτους.⁴⁸³ Αυτές οι τρεις παραλλαγές μπορούν να συνδέονται και να ενισχύουν αμοιβαία η μια την άλλη,

⁴⁸¹ Beck, U. & Grande, E. (2010). «Varieties of second modernity: the cosmopolitan turn in social and political theory and research». *The British Journal of Sociology*, 61(3), σ.409.

⁴⁸² Στο ίδιο, σ.409-443.

⁴⁸³ Schiller, G. N., Wimmer, A. (2003). «Methodological nationalism, the social sciences, and the study of migration: An essay in historical epistemology». *The International Migration Review*, 37,(3), σ.577-578.

σχηματίζοντας μια επιστημονική δομή, έναν αυτοτροφοδοτούμενο τρόπο θεώρησης και περιγραφής του κοινωνικού κόσμου.⁴⁸⁴

Ως προς τη πρώτη εκδοχή του μεθοδολογικού εθνικισμού, έχει επισημανθεί από αρκετούς επιστήμονες, ότι η κλασική θεωρία για την νεωτερικότητα έχει ένα τυφλό σημείο όταν πρόκειται για την κατανόηση της εξέλιξης των εθνών κρατών, καθώς και εκείνων του εθνικισμού και του έθνους, έτσι ώστε να μη γίνονται οι ίδιες αντικείμενα μελέτης.⁴⁸⁵ Οι περισσότερες από τις μεγάλες θεωρίες κατασκευάστηκαν ως μια σειρά από κοινωνικο-δομικούς τύπους, οι οποίες σχηματοποιήθηκαν σε ένα περιβάλλον ταχύτατης εθnikοποίησης κοινωνιών και κρατών, (όπως έγινε στη περίπτωση του Max Weber και του Emile Durkheim), με την παραμονή ή στον απόηχο των εθνικιστικών πολέμων, που σχημάτισαν θεμελιωδώς την πορεία για τη σύγχρονη μελέτη που έχει αναπτυχθεί στη Δύση.⁴⁸⁶ Όπως υποστηρίζει ο Ulrich Beck, αποδέχονται δηλαδή αρχές βασισμένες στο εθνικό κράτος, το οποίο «κλονίζεται» λόγω της παγκοσμιοποίησης και της παγκοσμιότητας.⁴⁸⁷

Αναφορικά με τη δεύτερη εκδοχή, δηλαδή της περισσότερο εμπειρικά προσανατολισμένης πρακτικής των κοινωνικών επιστημών, θεωρεί τις εθνικές συζητήσεις, τα προγράμματα και τις αφηγήσεις ως δεδομένα, χωρίς να αναλύονται κριτικά και εκλαμβάνονται ως δεδομένες μονάδες ανάλυσης.⁴⁸⁸ Η φυσικοποίηση αυτή στις κοινωνικές επιστήμες θεωρεί ως δεδομένο να περιορίζονται στις εθνικές κοινωνίες ως φυσικές μονάδες ανάλυσης, η οποία με τη σειρά της παράγει το μοντέλο κοντέινερ της κοινωνίας.⁴⁸⁹ Με το να θεωρείται ότι οι διεργασίες

⁴⁸⁴ Στο ίδιο.

⁴⁸⁵ Στο ίδιο.

⁴⁸⁶ Στο ίδιο, σ.579.

⁴⁸⁷ Μπεκ, Ο., ό.π., [1997], 1999, σ.98.

⁴⁸⁸ Schiller, G. N., Wimmer, A. (2002). «Methodological Nationalism and beyond: nation-state building, migration and social sciences». *Global Networks*, σ.304.

⁴⁸⁹ Schiller, G. N., Wimmer, A. (2003) ό.π., σ.579. Taylor, P.J. (1996). «Embedded statism and social sciences: opening up to new spaces». *Environment and Planning*, 28, σ.1917-1928.

εντός των ορίων του εθνικού κράτους ήταν διαφορετικές από εκείνες που γινόντουσαν εκτός αυτής, οι κοινωνικές επιστήμες δεν άφησαν χώρο για τις διακρατικές και τις παγκόσμιες διαδικασίες που συνέδεαν τα εθνικά εδάφη.⁴⁹⁰ Η φυσικοποίηση οφείλει την ισχύ της στη κατηγοριοποίηση της μελέτης των κοινωνικών επιστημών σε διαφορετικά «εθνικά» ακαδημαϊκά πεδία, μια διαδικασία ιδιαίτερα επηρεασμένη όχι μόνο από την ίδια την εθνική σκέψη, αλλά επίσης από τους θεσμούς του εθνικού κράτους που οργανώνουν και διοχετεύουν την σκέψη της κοινωνικής επιστήμης στα πανεπιστήμια, στα ερευνητικά κέντρα και στις κυβερνητικές «δεξαμενές σκέψης» - «think tanks».⁴⁹¹

Ως προς το τρίτο στοιχείο του εδαφικού περιορισμού στον μεθοδολογικό εθνικισμό, αποτελεί επίσης παράγοντα που μορφοποιεί την ανάλυση στις κοινωνικές επιστήμες του εθνικού κράτους.⁴⁹² Τα στοιχεία της εδαφοποίησης και η υποβίβαση της αναλυτικής εστίασης στα όρια του εθνικού κράτους στις κοινωνικές επιστήμες διαπιστώνεται μέσα από την περιγραφή των διαδικασιών που συμβαίνουν εντός των ορίων των εθνών κρατών, σε σύγκριση με όσα συμβαίνουν εκτός, και αντίστοιχα χάνουν την οπτική αυτή σε εθνικά προσδιοριζόμενα εδάφη.⁴⁹³ Αποδεχόμενοι αυτές τις παραδοχές, με το να εμμένουμε ως κοινωνικοί επιστήμονες στα όρια του εθνικού κράτους, περιορίζεται αντίστοιχα και η κατανόησή μας για την ανάδυση του σύγχρονου εθνικού κράτους.⁴⁹⁴ Για παράδειγμα, η τωρινή περίοδος της παγκοσμιοποίησης έχει αλλάξει τις μελέτες σχετικά με τη μετανάστευση, με την εμφάνιση ενός υπερεθνικού παραδείγματος.⁴⁹⁵

⁴⁹⁰ Στο ίδιο.

⁴⁹¹ Schiller, G. N., Wimmer, A. (2003) ό.π.

⁴⁹² Στο ίδιο, σ.581.

⁴⁹³ Schiller, G. N., Wimmer, A. (2002) ό.π., σ.307.

⁴⁹⁴ Schiller, G. N., Wimmer, A. (2003) ό.π., σ.581.

⁴⁹⁵ Schiller, G. N., Wimmer, A. (2002) ό.π., σ.321.

Η κύρια κριτική επομένως του μεθοδολογικού εθνικισμού προσδιορίζεται περισσότερο στο ότι λαμβάνει το εθνικό κράτος ως «αυταπόδεικτο σημείο αφετηρίας», χωρίς να διερωτάται για όσα θεωρούνται δεδομένα στο πλαίσιο του εθνικού κράτους.⁴⁹⁶ Ο μεθοδολογικός κοσμοπολιτισμός από την άλλη, δεν παραβλέπει το εθνικό ούτε το αποδέχεται αναντίρρητα αλλά περισσότερο αποτελεί «θεωρητική μεταβλητή που η σημασία της πρέπει να διερευνάται εμπειρικά».⁴⁹⁷

Με την εναλλακτική κοσμοπολίτικη οπτική, γίνεται προσπάθεια προκειμένου να κατανοηθούν οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης εποχής. Το ενδιαφέρον για τον κοσμοπολιτισμό επανέρχεται στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες διευρύνοντας το πλαίσιο που το προσδιόριζε αρχικά.⁴⁹⁸ Ειδικότερα, ο κοσμοπολιτισμός ως έννοια μπορεί να εννοιολογηθεί και να γίνει κατανοητός ως μια ιδέα στην οποία υπάρχουν ηθικά καθήκοντα και υποχρεώσεις που οφείλονται σε όλους τους ανθρώπους και βασίζονται μόνο με βάση την ανθρωπότητα, χωρίς να γίνεται κάποιος διαχωρισμός αναφορικά με την εθνικότητα, την φυλή, την κουλτούρα, την θρησκεία ή άλλες ιδιαιτερότητες.⁴⁹⁹ Σ' αυτό το επίπεδο εννοιολόγησης τοποθετείται η αντίληψη για την οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ετυμολογικά ο κοσμοπολιτισμός μπορεί να αναχθεί στον Κινικό φιλόσοφο Διογένη από την Σινώπη, ο οποίος φημίζεται για την αντίστασή του στην ιδέα της πόλης-κράτους υποστηρίζοντας ότι ήταν «κοσμοπολίτης» (δηλαδή πολίτης του κόσμου).⁵⁰⁰ Με το να συνδυάζει τις λέξεις «κόσμος» και «πολίτης», ο Διογένης υποδήλωνε ότι κάθε άνθρωπος ανήκε σε μια

⁴⁹⁶ Beck, U. [2004], (2006) ό.π., σ.33.

⁴⁹⁷ Beck, U. & Grande, E. (2010) ό.π., σ.429-430.

⁴⁹⁸ Στο ίδιο, σ.417.

⁴⁹⁹ Garrett Wallace Brown, «cosmopolitanism». *The Encyclopedia of Political Thought* (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118474396.wbep0214>).

⁵⁰⁰ Στο ίδιο.

οικουμενική αδελφότητα της ανθρωπότητας και ότι όλοι οι άνθρωποι θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται με την αίσθηση της αξιοπρέπειας και της φιλοξενίας, σαν να ήταν κοινοί πολίτες.⁵⁰¹ Ο Διογένης υποστήριζε αυτόν τον ισχυρισμό αναφερόμενος στο ότι κάθε άνθρωπος ήταν μέλος του ίδιου είδους, που κατοικούσε τον ίδιο γήινο κόσμο και δεδομένου ότι αυτή η ανθρώπινη κατάσταση είναι κοινή για όλους, εκ φύσεως αποδίδεται ένας οικουμενικός λόγος, ώστε να αντιμετωπίζεται κάθε άνθρωπος με το αίσθημα της αδερφικής αγάπης και φιλοξενίας, ανεξάρτητα από τον τόπο γέννησής του ή τις πολιτικές του πεποιθήσεις.⁵⁰²

Ο κοσμοπολιτισμός γενικότερα είναι μια αμφισβητούμενη έννοια, δεν υπάρχει μια ενιαία αντίληψη γι'αυτήν στη βιβλιογραφία.⁵⁰³ Επίσης, τα όρια που τη διαχωρίζουν από άλλους ανταγωνιστικούς όρους όπως εκείνες της παγκοσμιοποίησης, της οικουμενικότητας, της παγκοσμιοτοπικότητας κ.λπ. δεν είναι διακριτά.⁵⁰⁴ Παρ'όλα αυτά ο νεο-κοσμοπολιτισμός στις κοινωνικές επιστήμες («ρεαλιστικός κοσμοπολιτισμός» ή «κοσμοπολιτισμός του ρεαλισμού») είναι μια αναγνωρίσιμη πνευματική κίνηση η οποία συντονίζεται κάτω από τουλάχιστον τρεις αλληλένδετες δεσμεύσεις. Αυτές αφορούν:⁵⁰⁵

1. Στη κριτική για τον μεθοδολογικό εθνικισμό,
2. Στη διαπίστωση ότι ο 21^{ος} αιώνας γίνεται μια εποχή του κοσμοπολιτισμού, και
3. Στη παραδοχή ότι γι'αυτόν τον σκοπό χρειαζόμαστε τον λεγόμενο «μεθοδολογικό κοσμοπολιτισμό» («methodological cosmopolitanism»).

⁵⁰¹ Garrett Wallace Brown, «cosmopolitanism» *The Encyclopedia of Political Thought* (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118474396.wbpt0214>).

⁵⁰² Στο ίδιο.

⁵⁰³ Beck, U. & Sznaider, N. (2010) ό.π., σ.382.

⁵⁰⁴ Στο ίδιο.

⁵⁰⁵ Στο ίδιο, σ.382-283.

Η αρχή του κοσμοπολιτισμού μπορεί να ανευρεθεί σε συγκεκριμένες μορφές σε κάθε επίπεδο και μπορεί να ασκηθεί σε κάθε τομέα κοινωνικής και πολιτικής δράσης.⁵⁰⁶ Ενώ η εθνική οπτική αποκλείει την κοσμοπολίτικη οπτική, η τελευταία αντιθέτως αντιλαμβάνεται την εθνική οπτική και αποκαλύπτει τις βασικές της παραλείψεις, αποκαλύπτοντας δηλαδή την ίδια την εθνική πραγματικότητα με διαφορετικούς τρόπους.⁵⁰⁷ Επομένως, η κοσμοπολίτικη οπτική συμπεριλαμβάνει και επανερμηνεύει την πραγματικότητα της εθνικής οπτικής, καθώς η τελευταία, κατά την άποψη του Ulrich Beck, δεν μπορεί να διακρίνει καθαρά και συσκοτίζει την πραγματικότητα της κοσμοπολίτικης εποχής.⁵⁰⁸

Επιπρόσθετα, ο κοσμοπολιτισμός που εκλαμβάνόταν ως μια ιδεολογία, ως ένα φιλοσοφικό σύστημα ιδεών, σήμερα, μέσα από αυτό που ο Ulrich Beck χαρακτηρίζει ως «κοσμοπολιτικοποίηση» («cosmopolitanization»), παύει να είναι πλέον αποκλειστικά μια φιλοσοφική ιδέα. Αφορά -περισσότερο σε πρακτικό επίπεδο- μια πολύπλοκη και συνάμα πολυδιάστατη διαδικασία, που εμπεριέχει τις παγκόσμιες εξελίξεις σε αναμέτρηση με τον «παγκόσμιο άλλο», ο οποίος στον ολοένα και περισσότερο διασυνδεδεμένο κόσμο, δεν μπορούμε να τον αποκλείσουμε, λόγω των παγκόσμιων κινδύνων (πυρηνικοί, οικολογικοί, οικονομικοί κ.α.)⁵⁰⁹ που επιδρούν όχι απλά στον «άλλο» που ανήκει στο ίδιο εθνικό έδαφος με εμάς αλλά πολύ πιο πέρα από τα γεωγραφικά όρια του εθνικού κράτους. Παράδειγμα σε αυτό αποτελεί η ύπαρξη της ευρωπαϊκής ιθαγένειας που αποτελεί το κριτήριο για την κυκλοφορία των προσώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το στοιχείο εκείνο των περιοριστικών κανόνων για όσους δεν την κατέχουν. Επομένως, «κοσμοπολιτικοποίηση» σημαίνει τον «λανθάνοντα κοσμοπολιτισμό», τον «ασυνείδητο, παθητικό κοσμοπολιτισμό», ο οποίος σχηματοποιεί την

⁵⁰⁶ Στο ίδιο, σ.383.

⁵⁰⁷ Beck, U. [2004], (2006) ό.π., σ.31.

⁵⁰⁸ Στο ίδιο.

⁵⁰⁹ Στο ίδιο, σ.17-21, 101, Beck, U. & Grande, E. (2010) ό.π., σ. 417.

πραγματικότητα ως συνέπεια του παγκόσμιου εμπορίου ή των παγκόσμιων απειλών (όπως είναι μεταξύ άλλων η χρηματοπιστωτική κρίση, η κλιματική αλλαγή ή η τρομοκρατία) ώστε να γινόμαστε μέρος ενός διαφορετικού κόσμου χωρίς να το συνειδητοποιούμε ή να το επιθυμούμε ρητά.⁵¹⁰ Με την κοσμοπολίτικη οπτική μας παρέχεται η δυνατότητα να αναλύσουμε τις αλληλεξαρτήσεις όχι μόνο μεταξύ των κρατών αλλά και μεταξύ των δρώντων υποκειμένων σε διαφορετικά επίπεδα. Άμεση και σημαντική απόρροια της κοσμοπολίτικης οπτικής συνιστά επίσης το γεγονός ότι με την «αποεθνικοποίηση» («denationalized») της κοινωνικής επιστήμης, (δηλαδή την επέκταση του πεδίου μελέτης πέραν των ορίων του εθνικού κράτους), μπορούμε να αναδείξουμε τις παγκόσμιες αδικίες.⁵¹¹

Επομένως, ο κοσμοπολιτισμός αφορά στην υπέρβαση των τρόπων με τους οποίους σκεφτόμαστε, καθώς και την υπέρβαση των γεωγραφικών ορίων μέσα από μια αναθεώρηση των διακρίσεων της πρώτης νεωτερικότητας, η οποία προέρχεται και συνδέεται με την παγκοσμιοποίηση.⁵¹²

⁵¹⁰ Στο ίδιο, σ.19.

⁵¹¹ Στο ίδιο, σ.18.

⁵¹² Ritzer, G. [2008], (2012) ό.π., σ.603,

6: Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

6.1.: Οι προκλήσεις στα παλαιά παραδείγματα – προοπτικές και περιορισμοί προς τις νέες επιστημολογικές προσεγγίσεις

Η νέα προοπτική που προσφέρεται μέσα από την κοσμοπολίτικη προσέγγιση αφορά στην επανεξέταση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των διακρίσεων σε υπερεθνικό επίπεδο.⁵¹³ Για την επιστήμη της εγκληματολογίας, με την παγκόσμια προοπτική διευρύνεται η οπτική μας σε διάφορους δρώντες και διαδικασίες που έτειναν να αγνοηθούν από την παραδοσιακή εγκληματολογία, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται για παράδειγμα τα κέντρα κράτησης παράτυπων μεταναστών.⁵¹⁴ Δεν σημαίνει βέβαια ότι μια κοσμοπολίτικη κοινωνική επιστήμη θα έπρεπε να παραμελήσει τις διαφορετικές εθνικές παραδόσεις του νόμου, της ιστορίας, της πολιτικής και της μνήμης. Αυτές οι παραδόσεις υπάρχουν και γίνονται μέρος του μεθοδολογικού κοσμοπολιτισμού.⁵¹⁵

Η ποικιλία όμως των διεθνικών ροών, συνηγορούν ότι αυτές οι εξελίξεις δεν μπορούν να βασιστούν μέσα από τη χρήση παλαιών παραδειγμάτων,⁵¹⁶ όπως συμβαίνει ειδικότερα, με την «παραδοσιακή εγκληματολογία» («mainstream criminology») και τη σύνδεσή της με το εθνοκρατικό πλαίσιο. Πρωταρχική ενασχόληση της παραδοσιακής εγκληματολογίας, αποτελούν οι μορφές συμβατικών εγκλημάτων, όπως αυτά ορίζονται στα πλαίσια του ποινικού δικαίου (ληστεία, σωματικές βλάβες κ.λπ.).⁵¹⁷ Αντικείμενό της έχει «το έγκλημα ως ατομικό

⁵¹³ Beck, U. «The cosmopolitan state: Redefining power in the global age». *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 18(3/4), 2005, σ.143-159.

⁵¹⁴ Weber, L. (2002) ό.π.

⁵¹⁵ Beck, U. & Sznaider, N. (2010) ό.π., σ.385.

⁵¹⁶ Aas, Katja Franko, (2010) ό.π. σ.430-43.

⁵¹⁷ Friedrich, D.O. (2007). «Transnational crime and global criminology: definitional, typological, and contextual conundrums». *Social Justice*, 34(2), σ.4-18.

βιοκοινωνικό γεγονός και ως κοινωνικό φαινόμενο, τους πρωταγωνιστές του, δηλαδή τον εγκληματία και το θύμα, καθώς και τα μέτρα προς καταπολέμησή του».⁵¹⁸ Παράλληλα, χαρακτηρίζεται όπως επισημαίνει η Barbara Hudson από την απουσία ενδιαφέροντος για τον ρόλο του κράτους στη δημιουργία εγκλημάτων, στην έλλειψη ενδιαφέροντος για το ρόλο που διαδραματίζει στις κοινωνικές αντιδράσεις για την παραγωγή εγκληματικών ταυτοτήτων, καθώς και την απουσία αναγνώρισης για το έγκλημα και την ποινική δικαιοσύνη ως πιθανά επακόλουθα των κοινωνικο-πολιτικών σχηματισμών.⁵¹⁹ Στην παραδοσιακή εγκληματολογία δεν υπάρχει αποδόμηση των ορισμών του εγκλήματος, όπως επίσης για τις πρακτικές αυστηρής μεταχείρισης ή πρακτικών του κράτους.⁵²⁰ Εμπεριέχει θετικιστικό προσανατολισμό που εκφράζεται στις προσπάθειες αναγνώρισης των παραγόντων που προκαλούν το έγκλημα.⁵²¹

Στα χαρακτηριστικά αυτά έχει ασκηθεί κριτική. Συγκεκριμένα, όπως περιγράφεται στη μελέτη των Ian R.Taylor, Paul Walton και Jock Young με τίτλο «Η Νέα Εγκληματολογία: Για μια Κοινωνική Θεωρία της Απόκλισης»,⁵²² διατυπώνεται ότι για την «νέα εγκληματολογία», «το έγκλημα αποτελεί εφεύρεση των ομάδων που κυριαρχούν στο κράτος για να ελέγχουν τα άτομα και τις ομάδες που θεωρούν ως επικίνδυνους, ώστε να διατηρούν την εξουσία. Έτσι το ποινικό δίκαιο δεν είναι τίποτα άλλο από το βασικό εργαλείο στα χέρια των αστών για να διατηρήσουν την υπεροχή τους πάνω στις καταπιεζόμενες τάξεις. Το ζήτημα της εγκληματικής δράσης είναι ένα πρόβλημα πολιτικής και οικονομικής ισχύος στην καπιταλιστική κοινωνία».⁵²³ Επιπρόσθετα, στο σχήμα αυτό, το εγκληματολογικό ενδιαφέρον επεκτείνεται πέρα από τις νομικές οριοθετήσεις για το έγκλημα, στην έννοια της «κοινωνικής βλάβης» ή ζημίας («social harm»)

⁵¹⁸ Αλεξιάδης, Σ. (2004). *Εγκληματολογία*. Δ' Έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, σ.9.

⁵¹⁹ Tierney, J. (1996) ό.π., σ.238-272.

⁵²⁰ Στο ίδιο.

⁵²¹ Στο ίδιο.

⁵²² Taylor, I., Walton, P. και Young, J. (1973). *The new criminology: for a social theory of deviance*. London, Routledge.

⁵²³ Φαρσεδάκης, Ι. (2005) ό.π., σ.117

του κράτους ή των ισχυρών και την ανάπτυξη ως εκ τούτου μιας νέας ζημολογικής προσέγγισης για τις εγκληματολογικές αναζητήσεις.⁵²⁴

Παράλληλα, η νέα ορολογία στοχεύει στο να αποσυναρμολογήσει τις παλαιές σταθερές και γνώσεις, και να δημιουργηθεί σε έννοιες όπως εκείνες των δικτύων, των ροών, των τοπίων, του εκτοπισμού, της αποσύνδεσης και της απομάκρυνσης.⁵²⁵ Μέσα από την αλληλεπίδραση του τοπικού με το διεθνές, καθώς και τη νέα χαρτογράφηση του χώρου και του χρόνου που καλούμαστε να ερευνήσουμε θεωρητικά και εμπειρικά, περιλαμβάνονται στο εγχείρημα αυτό η εκ νέου εξέταση των θεμελιωδών εννοιών της «μοντέρνας κοινωνίας».⁵²⁶ Όπως τονίζει η εγκληματολόγος Katja Franko Aas, έννοιες, όπως είναι μεταξύ άλλων η οικογένεια, η κοινωνική ανισότητα, το κράτος, η εξουσία, η δημοκρατία, το δημόσιο, το εμπόριο, η κοινότητα, η δικαιοσύνη, το δίκαιο, κλπ., θα έπρεπε να απελευθερωθούν από τα δεσμά του μεθοδολογικού εθνικισμού, να εννοιολογηθούν εκ νέου και να θεμελιωθούν εμπειρικά εντός του πλαισίου μιας νέας κοσμοπολίτικης κοινωνικής και πολιτικής επιστήμης.⁵²⁷

Αυτή την αναγκαία αναθεώρηση ως προς το περιεχόμενο που αποκτούν οι έννοιες που προσδιορίστηκαν στο πλαίσιο του μεθοδολογικού εθνικισμού, οι οποίες όμως δεν επαρκούν για την σημασιοδότηση των τρόπων λειτουργίας αυτών των θεσμών στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, το έχουν παρατηρήσει και άλλοι κοινωνικοί επιστήμονες. Όπως αναφέρει ο Anthony Giddens, «σήμερα τα έθνη δεν αντιμετωπίζουν εχθρούς, αντιμετωπίζουν ρίσκα και κινδύνους, μια θεμελιακή αλλαγή που επιδρά καθοριστικά στο χαρακτήρα τους».⁵²⁸

Επιπρόσθετα, αναφέρει ότι αλλαγές δεν έχουν υποστεί μόνο τα έθνη αλλά και άλλοι θεσμοί

⁵²⁴ Dorling, D., Gordon, D., Hillyard, P., Pantazis, C., Pemberton, S., Tombs, S. (2005). *Criminal obsessions: Why harms matters more than crime*, 2nd edition, Centre for crime and justice studies, London, (http://www.dannydorling.org/wp-content/files/dannydorling_publication_id1047.pdf). Friedrichs, D.O. (1998). *State crime: defining, delineating and explaining state crime*. England, Ashgate, Aldershot Hants.

⁵²⁵ Aas, Katja Franko, (2010) ό.π σ.430-43.

⁵²⁶ Στο ίδιο, σ.386.

⁵²⁷ Στο ίδιο.

⁵²⁸ Γκίντενς, Α. [1999], (2001) ό.π., σ.54.

(όπως η οικογένεια, η εργασία), οι οποίοι δεν είναι ίδιοι όπως ήταν στο παρελθόν.⁵²⁹ «Όπου και να κοιτάξουμε βλέπουμε θεσμούς που ενώ φέρουν το ίδιο όνομα και εξωτερικά εμφανίζονται αμετάβλητοι, στο εσωτερικό τους έχουν υποστεί ριζικές αλλαγές», αποτελώντας αυτό που ο Anthony Giddens ονομάζει «θεσμοί-κέλυφος» («shell institutions»)⁵³⁰ Επομένως, η κοινωνική επιστημονική περιέργεια προβαίνει σε διεισδυτικές ερωτήσεις, που καθιστούν τις αμφισβητούμενες βεβαιότητες των καθιερωμένων κοινωνικών επιστημών διαπερατές από την κοσμοπολιτικοποίηση της πραγματικότητας.⁵³¹

Για την εγκληματολογία, το ζήτημα των εννοιών και του επαναπροσδιορισμού τους στην εποχή της παγκοσμιοποίησης τίθεται από τον Russell Hogg μέσω του ερωτήματος: «τι γίνεται με τον εννοιολογικό εξοπλισμό της εγκληματολογίας και πόσο ευνοϊκό είναι να θεωρεί δεδομένους όρους (όπως το έγκλημα, ο νόμος, η δικαιοσύνη, το κράτος, η κυριαρχία), τη στιγμή που η παγκόσμια αλλαγή και σύγκρουση μπορεί να υπονομεύσει κάποια στοιχεία τουλάχιστον στο διεθνές πλαίσιο των κρατών που έχουν θεωρηθεί ως δεδομένα;»⁵³² Επισημαίνεται ότι με τις μελέτες για τις διακρατικές μετακινήσεις, οι οποίες μπορούν να προσφέρουν πολλά στην εγκληματολογική έρευνα, αφενός διότι δίνεται η δυνατότητα να προσεγγιστούν, όπως εξ ορισμού οφείλουν, πέρα από το πλαίσιο του εθνικού κράτους (ανοίγοντας εναλλακτικά πεδία έρευνας) και αφετέρου να αναδειχθούν οι αναδυόμενες δυναμικές του κοινωνικού ελέγχου και του αποκλεισμού.⁵³³ Όπως είναι παράδειγμα, η ένταση ανάμεσα στις απαιτήσεις των ανθρώπων για τα δικαιώματά τους, στο να μετακινούνται από τη χώρα καταγωγής τους σε άλλη και οι στρατηγικές μέσω των οποίων τα ευρωπαϊκά κράτη αναζητούν να περιορίσουν την κινητικότητα

⁵²⁹ Στο ίδιο.

⁵³⁰ Στο ίδιο, Giddens, A. (1999). *Runaway world: How globalisation is reshaping our lives*, London, Profile Books, σ.19.

⁵³¹ Beck, U. [2004], (2006) ό.π., σ.75.

⁵³² Hogg, R., “Criminology beyond the nation state: Global conflict, human rights and the new world disorder» στο Carrington, K. and Hogg, R. (eds) (2002). *Critical criminology: Issues, debates, challenges*. Cullompton: Willan Publishing, σ.185-217 (ιδίως σ.195).

⁵³³ Aas, Katja Franko, (2007) ό.π., σ.285.

όσων ορίζονται κάθε φορά ως ανεπιθύμητοι.⁵³⁴ Όπως επισημαίνει ο Παναγιώτης Κονδύλης «...η διάκριση ανάμεσα σε ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα, δίνοντας το προβάδισμα στα δεύτερα, επιβεβαιώνει τις αστυνομικές, πολιτικές, νομικές πρακτικές της Δύσης, αρνούμενης να αναγνωρίσει όλα τα δικαιώματα σε όλους τους ανθρώπους υπό μόνη την ιδιότητά τους ως ανθρώπων...»⁵³⁵ Ο αποκλεισμός για παράδειγμα όσων δεν έχουν την «ευρωπαϊκή ιθαγένεια», αυτομάτως δεν λαμβάνονται ως «ευρωπαίοι πολίτες» με δικαιώματα, όπως είναι αυτό της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. «Εννοιολογικές συγχύσεις» όπως αυτές, οδηγούν σε «αγώνες για την ερμηνεία τους», καθώς όπως αναφέρει ο Παναγιώτης Κονδύλης «τα “ανθρώπινα δικαιώματα” είναι πολιτικό εργαλείο μέσα σε μια πλανητική κατάσταση, η πυκνότητα της οποίας καθιστά βέβαια απαραίτητη τη χρήση οικουμενιστικών ιδεολογημάτων, μέσα στην οποία όμως η δεσμευτική ερμηνεία των ιδεολογημάτων αυτών συνεχίζει να εναπόκειται στις διαθέσεις και στα συμφέροντα των ισχυροτέρων εθνών».⁵³⁶ Ο μεθοδολογικός κοσμοπολιτισμός προσφέρει μια εναλλακτική οδό προκειμένου να πραγματοποιηθούν επιστημονικές κοινωνικές έρευνες.⁵³⁷

Όπως επισημαίνεται από τον Ulrich Beck, στο παράδειγμα για τις ανισότητες που χρησιμοποιεί, τονίζει ότι συχνά αντιλαμβανόμαστε το θέμα των ανισοτήτων να αποτελούν βασική μονάδα ανάλυσης στο εσωτερικό του έθνους κράτους, παρόλο που ζούμε σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.⁵³⁸ Παράλληλα, οι εννοιολογικές κατηγορίες που αναδύθηκαν για να εξηγήσουν το έθνος κράτος αποτελούν «έννοιες ζόμπι» καθώς άρμοζαν για την εξήγηση των εξελίξεων της πρώτης νεωτερικότητας, χωρίς να πληρούν όμως τις προϋποθέσεις ώστε να

⁵³⁴ Weber, L., and Bowling, B. (2008) ό.π., σ.371.

⁵³⁵ Κονδύλης, Π. (24/11/2008), Το Βήμα, «Εννοιολογική σύγχυση και πολιτική εκμετάλλευση» (<http://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/ennoiologiki-syngxysi-kai-politiki-ekmetalleysi/>).

⁵³⁶ Κονδύλης, Π. (1998). *Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα. Τομές στην πλανητική πολιτική περι το 2000*. Αθήνα, Θεμέλιο, σ.67.

⁵³⁷ Beck, U. (2016). «Varieties of Second Modernity and the Cosmopolitan Vision». *Theory, Culture & Society*, 33(7-8), σ.257-258.

⁵³⁸ Στο ίδιο, σ.262.

απαντήσουν στα νέα ζητήματα της «δεύτερης νεωτερικότητας».⁵³⁹ Συμπληρωματικά, οι διάφορες έννοιες οποιασδήποτε κοινωνικής θεωρίας δεν μπορούν απλά να εφαρμόζονται σε διαφορετικά πλαίσια, σε διαφορετικά μέρη του κόσμου, ούτε μπορούν να λειτουργήσουν σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε καθίσταται πλέον επιτακτική ανάγκη να αποδομηθούν και να επαναπροσδιοριστούν, προκειμένου να μπορούν να ανταποκριθούν στις διαφορετικές κοινωνικές και ιστορικές καταστάσεις της «ύστερης νεωτερικότητας».⁵⁴⁰

Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες που ήδη καταγράφονται αλλάζοντας την επιστημονική μας οπτική, προκειμένου να μελετήσουμε κοινωνικά ζητήματα που ξεπερνούν το όριο του εθνικού κράτους, όπως είναι μεταξύ άλλων το μεταταναστευτικό ζήτημα, αφήνοντας στην άκρη ορισμένες από τις προκαθορισμένες αντίληψεις του μεθοδολογικού εθνικισμού, δεν μπορούμε να αποκοπούμε εντελώς από την επιρροή του.⁵⁴¹ Γίνεται όμως προσπάθεια προκειμένου να κατανοηθεί πώς η οπτική μας διαμορφώνεται και διαστρεβλώνεται από τη δική μας θέση, που βρίσκεται στα εθνικά κράτη, και των περιορισμών που αυτή η θέση έχει για τις επιστημονικές ενασχολήσεις μας.⁵⁴²

Ο περιορισμός της έρευνας στην εδαφική αρχή των εθνών κρατών, οδηγεί σε αυτό που έχει επισημάνει ο Ulrich Beck ότι «ο κατακερματισμός του κόσμου σε έθνη κράτη αφαιρεί την ανάληψη ευθυνών για τις παγκόσμιες ανισότητες».⁵⁴³ Ως κύριες πηγές κοινωνικής ανισότητας σήμερα, μπορούν να βρουν εφαρμογή σε μια ποικιλία από ζητήματα, πολλά εκ των οποίων τείνουν να αναφέρονται ως «εγκληματολογικά τυφλά σημεία». Η εγκληματολογική γνώση είχε παραδοσιακά μεγάλη συγγένεια με το έθνος-κράτος, αυτό είχε ως αποτέλεσμα να παραμεληθούν

⁵³⁹ Στο ίδιο.

⁵⁴⁰ Beck, U. & Grande, E. (2010) ό.π., σ.420.

⁵⁴¹ Στο ίδιο, σ.322

⁵⁴² Στο ίδιο, σ.324.

⁵⁴³ Beck, U. (2003). «The Analysis of Global Inequality: From National to Cosmopolitan Perspective» στο Anheier, H., Glasius, M., Kaldor, M., (eds), *Global city society*. London: The Centre for the Study of Global Governance, Yearbook, σ.50.

μια σειρά από ζητήματα όπως είναι, μεταξύ άλλων, η αποικιοποίηση, το κρατικό έγκλημα, το εταιρικό έγκλημα, η γενοκτονία, η χρήση βασανιστηρίων στο «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», το κυβερνοέγκλημα⁵⁴⁴ τα οποία παρέμειναν εκτός των ενδιαφερόντων των εθνών-κρατών.⁵⁴⁵ Τα τελευταία χρόνια όμως αποτελούν ολοένα και περισσότερο αντικείμενο ερευνών και αποτελούν προκλήσεις για την επιστήμη της εγκληματολογίας, καθώς παράλληλα εντείνουν την ανάγκη για διεπιστημονική προσέγγιση, με άλλες επιστήμες από αυτές που αρχικά συνέβαλαν στην ίδρυση της επιστήμης της εγκληματολογίας (βιολογία, κοινωνιολογία, ψυχολογία, ιστορία, δίκαιο, και στατιστική).⁵⁴⁶ Το γνωστικό πεδίο των διεθνών σχέσεων με την ενασχόληση ζητημάτων για την ασφάλεια και την παγκοσμιοποίηση, αφορούν δύο στοιχεία τα οποία αποτελούν κομβικό σημείο ώστε να προσεγγιστούν ζητήματα που αφορούν και την επιστήμη της εγκληματολογίας.⁵⁴⁷

Παράλληλα, απόψεις και προσεγγίσεις από άλλες επιστημονικές παραδόσεις μπορούν να συνδράμουν την εγκληματολογία ώστε να κατανοηθούν οι σύγχρονες εξελίξεις.⁵⁴⁸ Πιο συγκεκριμένα, με το να παρέχεται ένα ευρύτερο εννοιολογικό πλαίσιο, όπως αυτό της «διακυβέρνησης» για την μελέτη της ασφάλειας, θα μπορούσε να αποτελέσει γόνιμο έδαφος για να παραχθούν έννοιες μεσαίου εύρους και μεθοδολογικές στρατηγικές για να καθοδηγήσουν την μελλοντική εγκληματολογική έρευνα.⁵⁴⁹ Μέσα σε αυτούς τους μετασχηματισμούς επέρχεται η πρόκληση για ένα «νέο παράδειγμα»⁵⁵⁰ για την επιστήμη της εγκληματολογίας, ένα δύσκολο

⁵⁴⁴ Aas, Katja Franko, (2007) ό.π., σ.297.

⁵⁴⁵ Aas, Katja Franko, (2010) ό.π. σ.428.

⁵⁴⁶ Σπινέλλη, Κ. (2014) ό.π., σ.25 και στο Haen Marshall I. (2001). «The Criminological Enterprise in Europe and the United States. A Conceptual Exploration». *European Journal on Criminal Policy and Research*, (9), σ.242 όπου αναφέρεται ότι «ο θεωρητικός προσανατολισμός της εγκληματολογίας στις Η.Π.Α. υπήρξε κοινωνιολογικός και ότι πηγή έμπνευσης των εγκληματολόγων ήταν η κοινωνιολογία» όπως αναφέρεται στο Σπινέλλη, Κ. (2014) ό.π., σ.25 υποσημείωση 103.

⁵⁴⁷ Crawford, A. and Hutchinson, S. (2016). «The future(s) of security studies». *British Journal of Criminology*, 56, σ.1049-1067, επίσης, Αμπατζή Λ. (2008). *Προσεγγίζοντας το φαινόμενο του trafficking*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, σ.25.

⁵⁴⁸ Jones, T. (2012) ό.π. σ.764.

⁵⁴⁹ Στο ίδιο.

⁵⁵⁰ Η έννοια του «παραδείγματος» αναπτύχθηκε από τον Thomas Kuhn τη δεκαετία του 1960. Ως «πάρδειγμα» ορίζεται η θεμελιώδης εικόνα, ένας τρόπος θέασης της κοινωνικής πραγματικότητας, του αντικειμένου με το οποίο

εγχείρημα, που θα ενοποιεί το μικρό με το μάκρο επίπεδο, το τοπικό με το διεθνές, χωρίς να αποκλείει το ένα το άλλο. Μια αλληλεξάρτηση που επέρχεται και ενισχύεται μέσα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και τις διαδικασίες και τους μετασχηματισμούς που αυτή επιφέρει στο σύνολο του εγκληματικού φαινομένου.

Ήδη στην εμπειρική έρευνα παρατηρούνται προσπάθειες υπέρβασης του μεθοδολογικού εθνικισμού, όπως συμβαίνει μεταξύ άλλων στην κοινωνιολογία, για μια «κοινωνιολογία της παγκοσμιοποίησης»⁵⁵¹ αναπτύσσοντας έννοιες, όπως είναι εκείνη της Saskia Sassen για την «παγκόσμια πόλη» («Global City»)⁵⁵² επισημαίνοντας τις παγκόσμιες διεργασίες που απορρέουν από τους μετασχηματισμούς και τις δυναμικές που συμβαίνουν εντός των εθνών-κρατών (π.χ. παγκόσμια κεφαλαιαγορά). Όπως αναφέρει η Saskia Sassen στις σύγχρονες πόλεις «πολλαπλές υπερσύγχρονες διαδικασίες διασταυρώνονται για να παράγουν διαφορετικούς κοινωνιοχωρικούς σχηματισμούς (...) η μεγάλη δυτική πόλη του σήμερα συμυκνώνει την ποικιλομορφία (...) μια τεράστια ποικιλία από κουλτούρες απ'όλο τον κόσμο, η καθεμιά ριζωμένη σε κάποια χώρα ή κάποιο χωριό, σήμερα επανεδαφοποιείται σε λίγους τόπους...»⁵⁵³ Δημιουργούνται «νέα

πραγματεύεται η εκάστοτε επιστήμη. Ο Thomas Kuhn διατύπωσε μια θεωρία στην οποία επεξηγούσε το πως συντελούνται οι μείζονες επιστημονικές αλλαγές. Υποστήριξε στο έργο του «Η Δομή των Κοινωνικών επαναστάσεων» ότι η επιστήμη σε κάθε εποχή κυριαρχείται από ένα συγκεκριμένο παράδειγμα. Ως κανονική επιστήμη θεωρείται μια περίοδος συσσώρευσης γνώσης κατά την οποία οι επιστήμονες εργάζονται για να επεκτείνουν το κυρίαρχο παράδειγμα. Το επιστημονικό έργο αναπόφευκτα γεννά ανωμαλίες, μη μπορώντας να ερμηνευθούν τα επιστημονικά ευρήματα με βάση το κυρίαρχο παράδειγμα. Όταν συσσωρεύονται αυτές οι ανωμαλίες, ακολουθεί ένα στάδιο κρίσης η οποία και θα οδηγήσει στο τέλος σε επιστημονική επανάσταση. Το κυρίαρχο παράδειγμα ανατρέπεται και αντικαθίσταται από νέα, που αναλαμβάνουν την πρωτοκαθεδρία στην επιστήμη. Γεννιέται τότε ένα νέο παράδειγμα, και ο κύκλος αυτός επαναλαμβάνεται... πρβλ. στο Ritzer, G., «Paradigm» στο George Ritzer (ed.) (2005b). *Encyclopedia of Social Theory*, Thousand Oaks, California, Sage, σ.543-544. Kuhn, Thomas S. *Η Δομή των κοινωνικών επαναστάσεων*. Γεωργακόπουλος, Γ., Κάλφας (μτφρ.) Ζ' Έκδοση, Αθήνα, Σύγχρονα Θέματα, σ.24-30.

⁵⁵¹ Σάσεν, Σ. [2007], (2009) ό.π.

⁵⁵² Sassen, S. (1991). *The Global City*. New York, London, Tokyo, Princeton, N.J.: Princeton University Press, καθώς και στο Σάσεν, Σ. [2007], (2009) ό.π., σ.147-190.

⁵⁵³ Σάσεν, Σ. [2007], 2009, ό.π., σ.158,184. Στο μεθοδολογικό ζήτημα δηλαδή που ανακύπτει αναφορικά με την μονάδα ανάλυσης, προτείνεται ένας εναλλακτικός τρόπος έρευνας, προκειμένου να αποφευχθούν οι απόλυτοι διαχωρισμοί μεταξύ εθνικού και παγκόσμιου, προς μια ενοποίηση αυτών, μέσω της έρευνας στις παγκόσμιες πόλεις, προκειμένου να μελετηθεί για παράδειγμα η κινητικότητα του κεφαλαίου και η διεθνοποίηση της παραγωγής. Με αυτό τον τρόπο γίνεται προσπάθεια να αποφευχθούν μονοδιάστατες οπτικές, είτε δηλαδή προς την διερεύνηση της «εθνικής οικονομίας» που παραβλέπει με την έννοια αυτή τα υψηλά επίπεδα διεθνοποίησης, είτε αναφορικά με την

παραδείγματα» για μια υπερεθνική εγκληματολογία, μια «παγκόσμια εγκληματολογία» («global criminology»),⁵⁵⁴ για μια «εγκληματολογία των μετακινήσεων» («Criminology of Mobilities»),⁵⁵⁵ εξετάζοντας τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στα σύνορα, τη μετανάστευση, τον κοινωνικό αποκλεισμό, προκειμένου να ενσωματωθούν οι σύγχρονες εξελίξεις που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση σε ζητήματα για το έγκλημα και τον έλεγχό του.⁵⁵⁶ Άλλωστε, το βασικό και δυναμικό στοιχείο της παγκοσμιοποίησης, δεν είναι ότι «ζούμε και συναλλασσόμαστε στους κλειστούς και διακριτούς χώρους των εθνικών κρατών και τις κοινωνίες που αντιστοιχούν σε αυτά», οι διάφορες πλευρές της παγκοσμιοποίησης που αφορούν όχι μόνο την οικονομία, την τεχνολογία, την πληροφόρηση αλλά και την οικολογία, τις πολιτισμικές συγκρούσεις και την κοινωνία των πολιτών, τα σύνορα καταργούνται σε καθημερινή βάση, «υπερπηδούν τα σύνορα, σαν αυτά να μην υπήρχαν».⁵⁵⁷

Ειδικότερα, η ανάγκη για νέες εγκληματολογικές αναζητήσεις, ως προκλήσεις για την επιστήμη της εγκληματολογίας, διαπιστώθηκαν το 2007 στη Συνάντηση Ειδικών στο Πανεπιστήμιο του Μάαστριχτ της Ολλανδίας.⁵⁵⁸ Οι προκλήσεις αφορούν, μεταξύ άλλων, την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, τις κλιματικές αλλαγές, την ακραία στέρηση και φτώχεια, τις νέες πανδημίες, τη χρήση πυρηνικών όπλων, κ.α. Όπως επισημάνθηκε στη Συνάντηση Ειδικών, οι προκλήσεις αυτές αφορούν εγκλήματα μεγάλης κλίμακας που

«οικονομία του κόσμου», που αποτελεί εξίσου μία προβληματική κατηγορία εξαιτίας των δυσχερειών για την εμπειρική μελέτη ανάδειξης λεπτομερειών καθώς αφορά τη μακρο-κλίμακα ανάλυσης. Με την επικέντρωση στις διεθνοποιημένες πόλεις ωστόσο, όπως το Λονδίνο ή η Νέα Υόρκη, επιχειρείται να ενοποιηθούν αυτές οι δύο οπτικές της μικρο και μακρο κλίμακας, αναδεικνύοντας τις διεργασίες της παγκοσμιοποίησης με μεγαλύτερη λεπτομέρεια, σ' ένα καθορισμένο πεδίο, καθώς και τις διαφορετικές, αντιφατικές όψεις τους. Στο ίδιο, σ.369.

⁵⁵⁴ Aas, Katja Franko, (2010) ό.π.

⁵⁵⁵ Aas, Katja Franko, (2007). *Analysing a world in motion. Global flows meet criminology of the other*. *Theoretical Criminology*, 11(2), σ.283-303. Aas, Katja Franko & Bosworth, M. (2013). *The Borders of Punishment: Migration, Citizenship and Social Exclusion*, Oxford University Press.

⁵⁵⁶ Στο ίδιο.

⁵⁵⁷ Μπεκ Ουλριχ, [1997],(1999) ό.π., σ.90-91.

⁵⁵⁸ Smeulers, A. & Havenman, R. (2008). *Supranational criminology: toward a criminology of international crimes*, Oxford – Portland, Intersentia Antwerp Βλ. συμπληρωματικά Newsletter Criminology and International Crimes, 2,(1) όπως αναφέρεται στο Αγγελή, Σ. (2014) ό.π., σ.287.

διαπράττονται από ισχυρές πολιτικές και επιχειρηματικές οργανώσεις που δεν περιορίζονται σε ένα μόνο κράτος αλλά επεκτείνονται σε πολλές χώρες.⁵⁵⁹ Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και των μετασχηματισμών των κοινωνιών, η εγκληματολογία του 21^{ου} αιώνα θα πρέπει επίσης να διευρύνει και να ενσωματώσει νέα ερευνητικά πεδία με τις ήδη υπάρχουσες παραδοσιακές εγκληματολογικές αναζητήσεις προκειμένου να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα.⁵⁶⁰

Το κυριότερο εμπόδιο και ενστάσεις για το εγκληματολογικό ενδιαφέρον του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος («state-corporate crime») καθώς επίσης με τις παραβιάσεις ανθρώπινων δικαιωμάτων, αφορούσε ο προσδιορισμός της έννοιας του «εγκλήματος» με την οποία παραδοσιακά λειτουργούσε η εγκληματολογία. Το γεγονός δηλαδή, ότι το κράτος ή μια εταιρία δεν είναι ένας δράστης, καθιστά δυσχερή την απονομή ποινικής ευθύνης. Επομένως οι δράσεις τους διαφεύγουν τον χαρακτηρισμό τους ως πραγματικά «εγκλήματα».⁵⁶¹ Επανεξετάζοντας την έννοια του εγκλήματος, πέρα από τις συνηθισμένες κατηγοριοποιήσεις του εγκλήματος, η κράτηση των αιτούντων άσυλο μπορεί να θεωρηθεί ως «κρατικό έγκλημα» που παραβιάζει τα διεθνή πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁵⁶² Όπως συμβαίνει με την πρακτική της κράτησης των μεταναστών σε φυλακές που καταδικάστηκε ευρέως για τις συνθήκες κράτησής τους να συνιστούν απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση, όπως αναφέρθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT).⁵⁶³ Με βάση τους παραδοσιακούς προσδιορισμούς του εγκλήματος όμως, δεν αποκτά σημαντικό ενδιαφέρον ανάδειξης παρόμοιων σοβαρών αδικημάτων. Η συνεργασία κυβερνητικών και ιδιωτικών φορέων, προτρέπουν επίσης για μια εγκληματολογικά διευρυμένη και διαφορετική προσέγγισή

⁵⁵⁹ Στο ίδιο.

⁵⁶⁰ Στο ίδιο.

⁵⁶¹ Newburn, T. (2007) *ό.π.*, σ.890.

⁵⁶² Weber, L. (2002) *ό.π.*, σ.22-23.

⁵⁶³ Στο ίδιο.

τους.⁵⁶⁴ Ως παράδειγμα αναφέρουμε το σύστημα κράτησης μεταναστών στο Ηνωμένο Βασίλειο το οποίο έχει δεχθεί έντονες κριτικές για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων των κρατουμένων για τις συνθήκες που επικρατούν σε αυτά.⁵⁶⁵ Συγκεκριμένα, από το 1970 άνοιξαν τμήματα του δημόσιου τομέα του Ηνωμένου Βασιλείου σε ιδιωτικές επενδύσεις με την ανάθεση της διαχείρισης των κέντρων κράτησης μεταναστών.⁵⁶⁶

Πολυεθνικές εταιρίες ασφάλειας (όπως είναι η G4S, GEO Group, Mitie, Serco, Tascor) διεξάγουν εργασίες που παραδοσιακά ανήκαν στις αρμοδιότητες του κράτους είτε πρόκειται για την σίτιση στα κέντρα κράτησης μεταναστών, είτε αφορά τη συνοδεία των μεταναστών κατά τη διάρκεια απέλασής τους με αεροπλάνο.⁵⁶⁷ Όπως συμβαίνει στο Yarl's Wood Immigration Removal Centre, με τους αιτούντες άσυλο στα κέντρα κράτησης μεταναστών ή «προσωρινής φιλοξενίας», να αναμένουν για την έκβαση των αιτήσεών τους ή αν αυτή έχει αποτύχει, να αναμένουν την απομάκρυνσή τους από την χώρα.⁵⁶⁸ Επτά στα δέκα κέντρα κράτησης η διαχείρισή τους γίνεται μέσω ιδιωτικών εταιριών, η ύπαρξη των οποίων θέτει σοβαρές ανησυχίες για την έλλειψη δημόσιου ελέγχου καθώς και στον τρόπο λειτουργία τους.⁵⁶⁹ Εκθέσεις ανέδειξαν τις άθλιες συνθήκες κράτησης στις οποίες κρατούνται οι αιτούντες άσυλο. Περισσότερες από 100 γυναίκες στο Yarl's Wood Immigration Removal Centre έχουν προχωρήσει σε απεργία πείνας για τις «απάνθρωπες» συνθήκες στις εγκαταστάσεις, με την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη να μην ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους καθώς και της αβεβαιότητας για την

⁵⁶⁴ Kramer, R.C., Michalowski, R.J. & Kauzlarich, D. (2002). «The origins and development of the concept and theory of state-corporate crime». *Crime & Delinquency*, 48(2), σ.263-282. Pontel, H.N. & Geis, G. (2007). *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime*, N.Y., Springer, σ.200.

⁵⁶⁵ Arbogast, L. (2016) ό.π., σ.21-24.

⁵⁶⁶ Στο ίδιο.

⁵⁶⁷ Στο ίδιο.

⁵⁶⁸ Peirce, B. & Partners, Medical Justice and the National Coalition of Anti-Deportation Campaigns, «Outsourcing abuse. The use and misuse of state-sanctioned force during the detention and removal of asylum seekers» (<http://www.medicaljustice.org.uk/wp-content/uploads/2016/03/outsourcing-abuse.pdf>).

⁵⁶⁹ Στο ίδιο.

διάρκεια παραμονής τους.⁵⁷⁰ Η «κοινωνική βλάβη» μπορεί να γίνει αντιληπτή μέσα από τη ζημιογόνο πρακτική των φορέων διαχείρισης και ελέγχου στα κέντρα κράτησης μεταναστών. Συγκεκριμένα, τον Φεβρουάριο του 2002 στο Yarl's Wood Immigration Removal Centre κατά τη διάρκεια διαμαρτυρίας των κρατουμένων, κάηκε μεγάλο μέρος του κέντρου και κινδύνευσε η ζωή των κρατουμένων.⁵⁷¹ Η εντολή που δόθηκε στους υπαλλήλους της ιδιωτικής εταιρίας φύλαξης για τους αιτούντες άσυλο που κρατούνταν εκεί ήταν «να κλειδώσουν τους κρατούμενους στο φλεγόμενο κτίριο».⁵⁷² Η ιδιωτική εταιρία αρχικά θεωρήθηκε ύποπτη και διερευνήθηκε για το αδίκημα της εταιρικής ανθρωποκτονίας.⁵⁷³ Έπειτα όμως από έλεγχο στα συντρίμια που απέμειναν, καθώς δεν βρέθηκε κανένας από τους κρατούμενους νεκρός, δεν της απαγγέλθηκε κατηγορία για το αδίκημα αυτό.⁵⁷⁴

Από την άλλη βέβαια, προσδιορίζονται και οι περιορισμοί προς το άνοιγμα σε νέα εγκληματολογικά παραδείγματα ή της διεύρυνσης πέραν των χαρακτηριστικών εκείνων που προσδιορίζουν την παραδοσιακή εγκληματολογία. Για παράδειγμα, με το να ακολουθείται η έννοια της κοινωνικής βλάβης ή ζημίας, όπως συμβαίνει στη περίπτωση του κρατικού/εταιρικού εγκλήματος, αποφεύγεται ο νομικός ορισμός, δημιουργώντας ερωτήματα για το ποιός θα ορίζει τί αποτελεί βλάβη και τι όχι καθώς η έννοια της κοινωνικής βλάβης είναι αρκετά γενική.⁵⁷⁵ Ο όρος αυτός έχει δεχθεί κριτική καθώς μπορεί να καλύπτει μια σειρά από κοινωνικά προβλήματα όπως είναι η ακραία φτώχεια, το απαρτχάιντ, ο ιμπεριαλισμός κ.α., που σύμφωνα με τον Στέργιο Αλεξιάδη «δεν σημαίνει ότι σε κάθε κοινωνικό πρόβλημα, όπου εκδηλώνεται κοινωνική

⁵⁷⁰ Στο ίδιο, Bulman, M. (22/02/2018), Independent, «More than 100 woman in Yarl's Wood detention centre go on hunger strike over 'inhumane' conditions» (<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/yarls-wood-women-immigration-detention-centre-hunger-strike-home-office-a8223886.html>).

⁵⁷¹ Newburn, T. (2007) ό.π., 870, Morris, S. (23/07/2003), The Guardian, «Asylum seekers were locked in during fire» (<https://www.theguardian.com/uk/2003/jul/23/immigration.immigrationandpublicservices>).

⁵⁷² Στο ίδιο.

⁵⁷³ Στο ίδιο.

⁵⁷⁴ Στο ίδιο.

⁵⁷⁵ Αγγελή, Σ. (2014) ό.π., σ.302 -303, 305.

“αδικία” ή “εκμετάλλευση” μπορεί να τίθεται η σφραγίδα “έγκλημα” και να ανατίθεται η μελέτη και λύση του στην εγκληματολογία». ⁵⁷⁶ Επισημαίνει παράλληλα, ότι τα ζητήματα αυτά αποτελούν αντικείμενο ενασχόλησης άλλων επιστημονικών κλάδων και Οργανισμών. ⁵⁷⁷ Επιπρόσθετα, υπάρχει και ο ισχυρισμός ότι ένας διευρυμένος ορισμός του εγκλήματος, πέραν του κλασικού ποινικού δικαίου και της δικαιοκρατικής αρχής «κανένα έγκλημα καμιά ποινή χωρίς νόμο», «διακυβεύει τις ατομικές ελευθερίες των πολιτών από τυχόν καταχρήσεις της κρατικής και κυρίως της υπερεθνικής εξουσίας». ⁵⁷⁸

Ο προβληματισμός για νέες προσεγγίσεις πέρα του εθνοκρατικού πλαισίου και ειδικότερα για έναν άλλο διευρυμένο ορισμό του εγκλήματος δημιουργεί ενστάσεις. Υποστηρίζεται δηλαδή ότι η εγκληματολογία προκειμένου να ανταποκριθεί στις προκλήσεις στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, θα πρέπει να διευρύνει τα θέματα ενασχόλησής της με πρακτικές που βλάπτουν μεγάλο αριθμό ανθρώπων, με εγκλήματα που δεν περιορίζονται από το κοινό ποινικό δίκαιο, καθώς εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ισχυρών και διαμορφώνει ως εκ τούτου τον τρόπο άσκησης κοινωνικού ελέγχου. ⁵⁷⁹ Παράλληλα όμως, η ευρεία έννοια του εγκλήματος, όπως είναι εκείνη της κοινωνικής βλάβης, είναι αρκετά γενική καθώς επίσης μπορεί να οδηγεί σε αντίθετα αποτελέσματα αντί για προστασία του κοινωνικού συνόλου, να διακινδυνεύει την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων. ⁵⁸⁰

⁵⁷⁶ Αλεξιάδης, Σ. (2011) ό.π., σ.28.

⁵⁷⁷ Στο ίδιο.

⁵⁷⁸ Αγγελή, Σ. (2014) ό.π., σ.321.

⁵⁷⁹ Στο ίδιο.

⁵⁸⁰ Στο ίδιο.

6.2: Εγκληματολογία και επαναπροσδιορισμός

Η ανασηματοδότηση των κοινωνικών επιστημών αναφέραμε ότι επιζητά μια κοσμοπολίτικη στροφή,⁵⁸¹ ένα νέο «παράδειγμα» για μια «παγκόσμια εγκληματολογία». Το πνευματικό εγχείρημα του επαναπροσδιορισμού του κοσμοπολιτισμού αναδεικνύεται με τη διεπιστημονικότητα,⁵⁸² το οποίο συμβάλλει στο να διευρύνει τα επιστημονικά πεδία που συνέβαλαν αρχικά στη συγκρότηση της εγκληματολογίας ως επιστημονικού κλάδου διακριτού, (όπως ήταν μεταξύ άλλων η βιολογία, η ψυχολογία και η κοινωνιολογία), προς τα επιστημονικά εκείνα πεδία για παράδειγμα των διεθνών σχέσεων, της κοινωνικής γεωγραφίας, των ευρωπαϊκών σπουδών, της πολιτικής επιστήμης, των «κριτικών μελετών ασφάλειας», κ.λπ.⁵⁸³ Ως προς αυτήν την εξέλιξη της επιστήμης της εγκληματολογίας, εμφανίζονται νέες καταταμήσεις των εγκληματολογικών κατευθύνσεων, με παράλληλη την έντονη έκφραση αμφιβολιών σχετικά με την πορεία (ή τις πορείες) που έχει ακολουθήσει μέχρι σήμερα, έτσι ώστε να γίνεται λόγος για υφιστάμενη «κρίση» της εγκληματολογίας, για μια «κρίση ταυτότητας»⁵⁸⁴ όπως έχει επισημάνει ο Massimo Pavarini, η οποία συχνά ακολουθείται και από κάποιον επιθετικό προσδιορισμό (π.χ. κλινική, διαχειριστική, θετικιστική, ειρηνοποιός, εμπειρική κ.α.).⁵⁸⁵

Στο πλαίσιο των ευρύτερων κοινωνικών και πολιτικών τάσεων στις σύγχρονες κοινωνίες μέσα από τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης, εντάθηκε το ερώτημα για το αν η εγκληματολογία βρίσκεται σε κρίση, στην αδυναμία της δηλαδή «να περιγραφούν πολιτικές οι

⁵⁸¹ Beck, U. & Sznaider, N. (2010) ό.π.

⁵⁸² Στο ίδιο.

⁵⁸³ Νικολόπουλος, Γ. (2014) ό.π., σ.24.

⁵⁸⁴ Pavarini, M. (1994). «Is criminology worth saving?» στο Nelken, D., (ed.), *The futures of criminology*. σ.43, 62.

⁵⁸⁵ Αλεξιάδης, Σ. (2011). «Εγκληματολογία: Η επιστήμη της αναζήτησης» στο Χαλκιά, Α. (επιμ.), Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας*. τομος 2, Νομική βιβλιοθήκη, σ.1849-1850.

οποίες θα είναι αποτελεσματικές στη μείωση της εγκληματικότητας».⁵⁸⁶ Η κρίση αυτή επεκτείνεται παράλληλα εκτός από την εξεύρεση τρόπων προκειμένου να ασκήσει επιρροή στη πολιτική, περισσότερο στην αυτοεικόνα της ως επιστήμη.⁵⁸⁷ Παράλληλα, παρατηρείται «κατακερματισμός» στην εγκληματολογική θεωρία, λόγω της ύπαρξης θεωρητικής ποικιλομορφίας, η οποία ωστόσο δεν ακολουθεί μια ενιαία προοπτική και οι οποίες συχνά αντιμάχονται η μία την άλλη.⁵⁸⁸ Άλλωστε, προς τον κατακερματισμό αυτό, συμβάλλει και το γεγονός ότι η εγκληματολογία που μελετά «το έγκλημα είναι σχετικό μέγεθος, με μεταβαλλόμενους ορισμούς κατά τόπο και χρονική στιγμή, και η αοριστία της έννοιάς του καθιστά αδύνατη την επεξηγηματική επάρκεια μέσω ενός και μοναδικού θεωρητικού σχήματος».⁵⁸⁹ Οι δυσχέρειες αυτές δεν υποδηλώνουν ωστόσο την έλλειψη της ταυτότητάς της, εφόσον παρόμοιες δυσκολίες αναγνωρίζονται και σε άλλα επιστημονικά πεδία, ως απόρροια και των ερευνητικών μεθόδων που επιλέγονται κάθε φορά.⁵⁹⁰

Από την άλλη βέβαια, η ποικιλία των θεωριών και της συγκέντρωσης των ερευνητικών δεδομένων είναι εκείνες που συμβάλλουν στον εμπλουτισμό της, με τη συμβολή και άλλων επιστημονικών κλάδων με τα επιστημονικά ευρήματα που της παρέχουν, δηλώνοντας έτσι τη διακλαδικότητα και την πολυπλοκότητα της μελέτης του εγκληματικού φαινομένου και των στοιχείων που το συγκροτούν.⁵⁹¹ Στον προβληματισμό περί ανάγκης επαναπροσδιορισμού, αναθεώρησης του περιεχομένου της εγκληματολογίας, διατυπώθηκε επίσης η άποψη για μια «αναστοχαστική εγκληματολογία» («reflexive criminology»), που θα αφορά στη κριτική

⁵⁸⁶ Braithwaite, J. (1989). «The state of criminology: Theoretical decay or renaissance?». *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 22, σ.129-135 (ιδίως, σ.133).

⁵⁸⁷ Chan, J. (2013) ό.π., σ.597-598.

⁵⁸⁸ Κρανιδιώτη, Μ. (2007). *Η ολοκλήρωση. Μέθοδος ανάπτυξης θεωρίας στην εγκληματολογία*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.20-22.

⁵⁸⁹ Στο ίδιο, σ.23.

⁵⁹⁰ Στο ίδιο, σ.30.

⁵⁹¹ Στο ίδιο, σ.31, Σπινέλλη, Κ. (2014) ό.π., σ.70.

ενασχόληση ή ακόμη και στην αντίσταση στα στερεότυπα για το έγκλημα, τον στιγματισμό και τον κοινωνικό έλεγχο.⁵⁹²

Χαρακτηριστικό παράδειγμα σε αυτό αποτελεί η επισήμανση του Richard Quinney για τον προσδιορισμό του θύματος. Ειδικότερα, αναφέρει ότι δεν μπορούμε να θεωρούμε το θύμα δεδομένο, καθώς οι αντιλήψεις μας για το θύμα και τη θυματοποίηση είναι επιλεκτικές και όχι έμφυτα δοσμένες, με τις κυρίαρχες εικόνες που έχουμε για το θύμα να περιορίζονται σε εκείνα τα εγκλήματα που είναι άμεσα συνυφασμένα, κατά κύριο λόγο, με τη δολοφονία, τη ληστεία και γενικότερα τη βιαιοπραγία.⁵⁹³ Με τον τρόπο αυτό όμως, σύμφωνα με τον Richard Quinney, εξαιρούνται άλλα είδη εγκλημάτων που έχουν να κάνουν με δράστες που κατέχουν ισχύ⁵⁹⁴ καθώς οι κοινωνικές μας αναπαραστάσεις, το κοινωνικό στερεότυπο του θύματος, καθώς και η λειτουργία των M.M.E., δεν εμπεριέχουν και κατ'επέκταση δεν χαρακτηρίζουν τα θύματα του εταιρικού εγκλήματος («corporate crime»)⁵⁹⁵ ως θύματα, όπως επίσης και τον δράστη του εταιρικού εγκλήματος ως εγκληματία.⁵⁹⁶ Οι πληροφορίες που διατίθενται παρουσιάζονται συχνά ως «σκάνδαλα» ή «ατυχήματα» παρά ως ζημιές που θα μπορούσαν να αποφευχθούν.⁵⁹⁷ Περισσότερο γνωστή είναι η περίπτωση του μεγαλύτερου βιομηχανικού «ατυχήματος» (περιβαλλοντικού εγκλήματος) με τη διαρροή τοξικών αερίων που έγινε στη πόλη Bhopal στην Ινδία το 1984.⁵⁹⁸ Οι επιπτώσεις που επιφέρουν τα εγκλήματα αυτά δεν περιορίζονται στα εθνικά

⁵⁹² Σπινέλλη, Κ. (2014) ό.π.

⁵⁹³ Quinney R. (1972/1994). «Who is the crime victim?» στο P. Rock (ed.) *Victimology*, Aldershot: Dartmouth, , σ.314-316.

⁵⁹⁴ Στο ίδιο.

⁵⁹⁵ Για τα θύματα του εταιρικού εγκλήματος και τις δυσχέρειες καταγραφής του βλέπε ενδεικτικά Whyte, D. (2007). «Victims of corporate crime» στο Sandra Walklate, *Handbook victims and victimology*,

⁵⁹⁶ Merilyn D. McShane and Frank P. Williams III, (April 1992). *Radical victimology : A critique of the concept of victim in traditional victimology*. *Crime and Delinquency*, 38(2), σ.261-262.

⁵⁹⁷ Croall H. (2004). «Cheated and poisoned: Exposing the victims of economic crime». Report for Swedish Council of Crime Prevention (BRA), Stockholm, καθώς και στο Snell K. and Tombs S. (2011). «How do you get your voice heard when no-one will let you? Victimization at work» 11 *Criminology & Criminal Justice: An International Journal*, σ.207-223, (ιδίως, σ.208).

⁵⁹⁸ Newburn, T. (2007) ό.π., σ.383.

πλαίσια των κρατών όπου και διαπράττονται αλλά έχουν διεθνικό χαρακτήρα, αφενός διότι οι δράστες τους είναι συχνά πολυεθνικές επιχειρήσεις, αφετέρου, διότι η βλάβη που προξενείται διαχέεται στην υγεία, την ζωή και την προσωπική ακεραιότητα των θυμάτων.⁵⁹⁹ Η ζημία επομένως μπορεί να εξαπλωθεί σε αρκετές χώρες, όπως είναι η διασυνοριακή ρύπανση, η απόρριψη αποβλήτων, η εισαγωγή/εξαγωγή μολυσμένων τροφίμων κ.α.⁶⁰⁰ Μπορούμε να αναφέρουμε εδώ τη βία που ο Pierre Bourdieu έχει ονομάσει ως «συμβολική βία»,⁶⁰¹ ώστε εκτός της φυσικής βίας που θίγει το θύμα κατευθείαν στο σώμα, και είναι ως εκ τούτου εμφανής, η συμβολική βία είναι εκείνη που δεν μπορούμε να αντιληφθούμε και ασκείται με έμμεσο τρόπο. Μια βία που φαίνεται φυσική ενώ δεν είναι, ώστε ενώ έχουμε θύματα εκμετάλλευσης, να παρουσιάζονται ως αυτονόητες, φυσικές συνέπειες μιας κατάστασης κινδύνου.

Γίνεται αντιληπτό, ότι για την εγκληματολογική ανάλυση περιπτώσεων όπως αυτές που αναφέρθηκαν χρειάζεται εμπάθυνση στην εγκληματολογική ανάλυση, υπερνικώντας παράλληλα τις μεμονωμένες οπτικές, στο πλαίσιο του εθνικού ή του παγκόσμιου, προς την κατεύθυνση εκείνη της διαμόρφωσης (μέσω της συνένωσης εγκληματολόγων ανεξαρτήτως κατεύθυνσης και ηπείρου – γεωγραφικών ορίων) σύγχρονης θεωρίας προκειμένου να συμβάλουμε «στο σχεδιασμό μιας αντεγκληματικής πολιτικής που θα δίνει ένα minimum ασφάλειας στον συνάνθρωπό μας».⁶⁰²

Παράλληλα, η ατραπός που θα ακολουθήσουν οι εγκληματολόγοι προς την «νέα Σύνθεση» που επιχειρείται, δύο σημαντικές οριοθετήσεις αποτελούν κομβικής σημασίας για την περαιτέρω ανάπτυξη της εγκληματολογικής επιστήμης, εκκινώντας τόσο από την ύπαρξη της

⁵⁹⁹ Victims and Corporations, «Victims and corporations. Implementation of Directive 2012/29/EU for victims of corporate crimes and corporate violence» (<http://www.victimsandcorporations.eu/>).

⁶⁰⁰ Στο ίδιο.

⁶⁰¹ Ritzer, G. [2008], (2012) ό.π., σ.544-545.

⁶⁰² Πανούσης, Γ. (2012). «Εγκληματολόγος: ένας αφηγητής χωρίς ακροατήριο;», Διεθνές Συνέδριο με θέμα «Το επάγγελμα του εγκληματολόγου σήμερα: περιεχόμενο, προκλήσεις και προοπτικές» ΠΜΣ Εγκληματολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο, Σύλλογος Ελλήνων Εγκληματολόγων Παντείου Πανεπιστημίου, 21-22 Οκτωβρίου 2011, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, σ.93-94.

ελεύθερης διάδοσης των ιδεών και του διαλόγου, όσο και από τις διαδικασίες εκείνες που χαρακτηρίζουν τον ορθολογικό λόγο.⁶⁰³ Τα προαπαιτούμενα για την ορθολογικότητα ανάμεσα αφενός στο λογικό και στο εμπειρικό και αφετέρου ανάμεσα στο κριτικό πνεύμα και στο πνεύμα συνοχής, χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να αποφευχθεί τόσο η απεριόριστη κριτική σκέψη που μπορεί να οδηγήσει στον μηδενισμό μέσα από έναν γενικευμένο σκεπτικισμό, όσο και για το πνεύμα συνοχής προς την παραγωγή συστημάτων με τη δυνατότητα να εξηγήσουν τα πάντα, με το να παραμένουν ωστόσο «κλειστά στον εαυτό τους» καταλήγοντας σε μια λογικοποίηση που οδηγεί στον δογματισμό.⁶⁰⁴ Τόσο όμως ο δογματισμός όσο και ο μηδενισμός είναι αντίθετοι με την επιστήμη.⁶⁰⁵

Επομένως, οι δυσχέρειες (επιστημολογικές και μεθοδολογικές) που εμφανίζονται στη προσπάθεια μελέτης του συνολικού εγκληματικού φαινομένου και των στοιχείων του δεν θα πρέπει να μας αποθαρρύνουν, καθώς μας υπενθυμίζουν και επιβεβαιώνουν ότι η επιστημονική γνώση αποτελεί μια διαρκή, επίμονη και ως εκ τούτου επίπονη διαδικασία προς τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης και επιστημονικά τεκμηριωμένης γνώσης που θα συμβάλλει στην κατανόηση των διάχυτων διακινδυνεύσεων, αποφεύγοντας τους «ηθικούς πανικούς» και τις αμφιλεγόμενες αντεγκληματικές πολιτικές που μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την ευημερία των ανθρώπων.⁶⁰⁶

⁶⁰³ Φαρσεδάκης, Ι. (2013). «Κρίση αξιών και Εγκληματολογία. Η οπτική των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», *Εγκληματολογία*. 1-2, σ.26.

⁶⁰⁴ Στο ίδιο.

⁶⁰⁵ Στο ίδιο.

⁶⁰⁶ Στο ίδιο, Σπινέλλη, Κ. (2014) ό.π., σ.285-286.

Συμπεράσματα

Στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας δημιουργούνται νέες αβεβαιότητες και ανασφάλειες οι οποίες επιδρούν στον ρόλο που θα διαδραματίσουν τα κράτη σε ένα παγκόσμιο επίπεδο συνδιαλλαγής και διαπραγματεύσεων για ζητήματα που αποτελούν άμεση επίλυση. Το πεδίο ελέγχου του εγκλήματος αλλάζει, αποκτά διεθνικό χαρακτήρα και η έννοια των συνόρων του εθνικού κράτους εμφανίζει νέο περιεχόμενο. Ήδη στο λεξιλόγιο των ακαδημαϊκών και των πολιτικών, όπως συμβαίνει για το παράδειγμα των μετακινούμενων πληθυσμών που αποτέλεσε μια μελέτη περίπτωσης, ένα παράδειγμα από την μετανεωτερικότητα, διαπιστώνεται πλέον αλλαγή στον τρόπο που αντιμετωπίζονται οι νέες προκλήσεις και απειλές. Όπως επισημαίνεται από το θεωρητικό μοντέλο της «αναλογιστικής δικαιοσύνης» («actuarial justice»), η έννοια της διαχείρισης («management») αρχίζει βαθμιαία να αποκτά κεντρικό στόχο αντί της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας ως ηθικό-ατομικό ζήτημα. Στο πλαίσιο αυτό, το έγκλημα βαθμιαία αναγνωρίζεται ως διαχειρίσιμο, αναπόφευκτο γεγονός που παράγεται στις σύγχρονες κοινωνίες, μέσα από μια γενικότερη αντίληψη για την διακινδύνευση. Με τη σειρά τους οι κοινωνίες ωθούνται στο να διαχειριστούν αυτό το ρίσκο, με την διαχείριση του εγκλήματος ως τεχνικό ζήτημα με τον υπολογισμό πιθανοτήτων και τη μείωση ευκαιριών διάπραξης εγκληματικών ενεργειών στο μέλλον.

Ενδεικτικός είναι ο τρόπος με τον οποίο ασκείται η αστυνόμευση για την ασφάλεια των ευρωπαϊκών συνόρων. Η χρήση εκλεπτυσμένων μεθόδων αναγνώρισης και επιτήρησης των μετακινούμενων πληθυσμών «προδρασιακά» και «εξ αποστάσεως» αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα γι' αυτό. Η άσκηση του κοινωνικού ελέγχου δεν προσδιορίζεται μόνο εδαφικά αλλά επεκτείνεται και «αποεδαφοποιείται» με την διατήρηση βάσεων δεδομένων για την διευκόλυνση

της ανταλλαγής πληροφοριών και ελέγχου μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δίκτυο αυτών των σχέσεων αποτυπώνεται και από την «πολυεπίπεδη διακυβέρνηση» η οποία υποδηλώνει το σύνολο των σχέσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα σε ποικίλους θεσμούς. Παράλληλα, θεωρείται ότι η εποχή της παγκοσμιοποίησης έφερε μια νέα νοοτροπία η οποία θέτει ως προτεραιότητα την αξιολόγηση του κινδύνου ως κεντρικού μέσου που οργανώνει την κοινωνική και πολιτική ζωή.⁶⁰⁷

Για την εγκληματολογία αυτό που διερευνάται είναι οι επιπτώσεις που επέφερε στον έλεγχο του εγκλήματος αλλάζοντας την εστίαση από τη διάπραξη των εγκλημάτων που έγιναν στο παρελθόν στους δυνητικούς κινδύνους του μέλλοντος. Το ζήτημα αφορά επομένως στις παραβιάσεις του δικαιώματος της ελευθερίας των ανθρώπων αλλά και στο τεκμήριο αθωότητας. Κατά την άποψη των Malcolm Feelay και Jonathan Simon για την λεγόμενη «νέα ποινολογία» («new penology»), η προσοχή δεν επικεντρώνεται πλέον στο άτομο αλλά στους υποτιθέμενους δράστες ως ομάδα. Η εγκληματοποίηση των μετακινούμενων πληθυσμών, ως ομάδων στόχων-απειλή, διερευνήθηκε μέσα από την θεωρία της ασφαλειοποίησης και την σχολή της Κοπεγχάγης για τον Ευρωπαϊκό χώρο. Έπειτα από μια σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων, σε συνδυασμό με γεγονότα όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση και η Αραβική άνοιξη, η ελευθερία των μετακινήσεων προς την Ευρωπαϊκή Ένωση όλων εκείνων των υπηκόων από τρίτες χώρες, οδήγησε σε ανησυχίες και η παγκόσμια θεματική για θέματα ασφάλειας έγινε πρωταρχικό σημείο αναφοράς πολλών κυβερνητικών προγραμμάτων. Παράλληλα, η ανησυχία για ενδεχόμενη αύξηση της διασυνοριακής εγκληματικότητας, οδήγησε σε εκλεπτυσμένες μεθόδους πρόληψης και επιτήρησης των μεταναστευτικών πληθυσμών. Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί, η παράτυπη είσοδος και παραμονή των μεταναστών δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως έγκλημα, εφόσον η παράτυπη διέλευση των συνόρων ή διαμονής τους δεν

⁶⁰⁷ Newburn, T. (2007) ό.π., σ.869.

είναι έγκλημα *per se* εναντίον ανθρώπων, ιδιοκτησίας ή εθνικής ασφάλειας, διότι έτσι δημιουργούνται λανθασμένα συμπεράσματα που οδηγούν σε διακρίσεις εις βάρος τους και παραβιάσεις ανθρώπινων δικαιωμάτων.⁶⁰⁸

Η εγκληματολογία με τις ραγδαίες εξελίξεις που συμβαίνουν καλείται να διευρύνει και να εμπλουτίσει τον τρόπο γνώσης και δράσης της. Ωστόσο, η ατραπός που θα επιλέξει να ακολουθήσει εμπεριέχει μια σειρά από πολυσύνθετα ζητήματα που δεν περιέχουν μόνο κρατοκεντρική διάσταση αλλά παγκόσμια. Η παγκοσμιοποίηση σήμερα θέτει σε αμφισβήτηση τη βασική μονάδα ανάλυσης και αναφοράς των κοινωνικών επιστημών που είναι το έθνος-κράτος. Ως εκ τούτου γίνεται αναζήτηση για νέες μεθόδους και αναλυτικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων με υπερεθνική διάσταση.⁶⁰⁹ Η πρόκληση για την υπέρβαση του εθνοκρατικού πλαισίου προς το νέο παράδειγμα που θα συμπεριλαμβάνει αυτούς τους μετασχηματισμούς, αφορά στην αποφυγή έτοιμων, προκατασκευασμένων λύσεων για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, λειτουργώντας με τη λογική της αγοράς και των επιχειρήσεων. Η διαρκής ενασχόληση με την εγκληματικότητα που ήδη γνωρίζουμε – την «κορυφή του παγόβουνου» (ή «τα εγκλήματα του δρόμου»), αφήνει στο περιθώριο μια σειρά άλλων εγκλημάτων τα οποία επίσης έχουν σημαντικές επιπτώσεις όχι μόνο για το άτομο, σε μικρο-επίπεδο, αλλά και στο σύνολο των κοινωνιών ανά τον κόσμο, σε μακρο-επίπεδο.

Στη προσπάθεια για μια ευρύτερη εγκληματολογική οπτική, αποτελεί επίσης πρόκληση για την εγκληματολογία να μην παρασυρθεί από πρακτικές που παραπέμπουν σε άλλα πεδία ενασχόλησης όπως εκείνα που ακολουθούνται στη διοίκηση των επιχειρήσεων, για άμεσες και

⁶⁰⁸ United Nations Human Rights «The criminalization of irregular migration» (<https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/GlobalCompactMigration/CriminalisationIrregularImmigration.pdf>.)

⁶⁰⁹ Παναγιωτοπούλου, Ρ., Κονιόρδος, Σ., Μαράτου- Αλιπράντη, (επιμ.), ό.π., 2003, σ.13.

ορατές λύσεις για την διαχείριση της εγκληματικότητας, όπως αυτά επιζητούνται από τους υπεύθυνους της αντεγκληματικής πολιτικής. Τα διάφορα γραφήματα και τα στατιστικά δεδομένα, αποτελούν τεχνικές που παρερμηνεύουν τον ορισμό για το τί είναι η εγκληματολογία ως επιστήμη, τί παράγει και για ποιούς και φυσικά με τί μέσα και τεχνικές. Η οικονομία και η τεχνολογία, δύο από τις βασικές διαστάσεις αυτού που ονομάζουμε ως παγκοσμιοποίηση, εισέρχονται ολοένα και περισσότερο στον κλάδο των κοινωνικών επιστημών. Χαρακτηριστικά που αφενός θα τις κάνουν να εναρμονιστούν στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, αφετέρου να θέτουν υπό αμφισβήτηση για το ποιός είναι ο πραγματικός στόχος των ακαδημαϊκών θεσμών και η προσφορά των κοινωνικών επιστημών.

Προτείνεται επομένως, ο διαρκής αναστοχασμός του κοινωνικού επιστήμονα στις προκλήσεις των καιρών για την εμπορευματοποίηση της γνώσης και ιδίως περί των κοινωνικών φαινομένων που θα μελετήσει, με το να αποφεύγεται η άκριτη συγκατάθεση για προκατασκευασμένα προγράμματα έρευνας, ακολουθώντας τις τάσεις άλλων κρατών στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής. Η νέα πραγματικότητα που αποκαλείται παγκοσμιοποίηση, δεν φέρνει απλά νέους τρόπους διάπραξης εγκλημάτων, ο κοινωνικός έλεγχος γίνεται περισσότερο περίπλοκος, λόγω και των τεχνολογικών μέσων που χρησιμοποιεί αλλά και των πολλαπλών επιπέδων που αναπτύσσεται σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο και το δίκτυο κρατικών και μη φορέων που συμμετέχουν σε αυτό. Με την αναστοχαστικότητα, δίνεται η δυνατότητα στους κοινωνικούς επιστήμονες να ασκήσουν αυτοκριτική και να αξιολογήσουν το περιεχόμενο της έρευνας που θα προωθήσουν.

Επίσης, ζητήματα που αφορούν τα ναρκωτικά, τη μετανάστευση και την ασφαλειοποίηση των μετακινούμενων πληθυσμών, την τρομοκρατία και τις πολιτικές ασφαλείας, «σπάνε» τα όρια ανάμεσα στις διάφορες επιστήμες ώστε να επιζητείται

διεπιστημονικός διάλογος.⁶¹⁰ Η διεπιστημονικότητα σε νέα επιστημονικά πεδία όπως είναι οι διεθνείς σχέσεις, βοηθούν στην κατανόηση φαινομένων όπως η ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης και η εγκληματοποίηση των μετακινούμενων πληθυσμών στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε τέτοιον βαθμό, που να διευρύνει το πλαίσιο αναφοράς τους (το εθνικοκεντρικό) που τα διαμορφώνει έτσι ώστε να «φυσικοποιούνται» οι πρακτικές και τα μέτρα που λαμβάνονται για την επίλυση του μεταναστευτικού ζητήματος. Οι εξελίξεις αυτές μας προτρέπουν ώστε να μην βλέπουμε μόνο εθνικά, σε μικρο επίπεδο διότι πολλές πρακτικές φυσικοποιούνται και αποκρύπτονται άλλες. Όπως επισημαίνουν οι James Sheptycki και Ali Wardak «Ο ρεαλισμός των διεθνών σχέσεων συναντά τον εγκληματολογικό ρεαλισμό. Οι εγκληματολόγοι που ασχολούνται με το διεθνές έγκλημα έχουν προχωρήσει σε ένα κρίσιμο διεπιστημονικό άλμα. Η διαφορά ανάμεσα στις δύο επιστήμες συνίσταται στο ότι οι μεν εγκληματολόγοι ασχολούνται παραδοσιακά με την εσωτερική τάξη των κρατών, ενώ οι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων με την τάξη ανάμεσα στα κράτη. Σ' έναν κόσμο που διεθνοποιείται, τα σύνορα ανάμεσα στην εσωτερική και εξωτερική τάξη του κράτους έχουν γίνει ασαφή».⁶¹¹

Όταν πρόκειται για το υπερεθνικό έγκλημα και τα μέτρα που λαμβάνονται για την αντιμετώπισή του, τα έθνη κράτη έρχονται αντιμέτωπα με τα παραδοσιακά σύνορα του ελέγχου του εγκλήματος, την εθνική ασφάλεια, την πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις που θέτουν με τη σειρά τους υπό αμφισβήτηση τα παραδοσιακά όρια της εγκληματολογίας, τα οποία παραδοσιακά εστίαζαν σε εσωτερικά θέματα των εθνών κρατών.⁶¹² Η συνεργασία μεταξύ των κρατών σε ζητήματα που ξεπερνούν τα εδαφικά σύνορα, όπως είναι για παράδειγμα το μεταναστευτικό, συμβάλλει ώστε τα έθνη-κράτη να αποκτούν νέους ρόλους, ανασχηματίζοντας τις δυνάμεις τους.

⁶¹⁰ Loader, I. and Sparks, R. (2012). «Situating criminology: on the production and consumption of knowledge about crime and justice» στο *The oxford handbook of criminology*, 5th Edition, Oxford University Press, σ.21-22.

⁶¹¹ Sheptycki, J. & Wardak, A. (2005) ό.π. σ.9-10.

⁶¹² Viano, E. (Settembre 2009 – Aprile 2010). «Globalization, transnational crime and state power: The need for a new criminology», III – IV (1), *Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza*, σ.63-85, σ.79.

Εν κατακλείδι, ως ειδικότερη μελέτη περίπτωσης επιλέχθηκε το παράδειγμα της διαχείρισης των μετακινούμενων πληθυσμών από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η ανάδειξή τους σε συλλογικούς κινδύνους και «ηθικό πανικό» για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες. Η πρακτική αυτή του «νέου κοινωνικού ελέγχου» της αντεγκληματικής πολιτικής που ακολουθείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ακολούθησε την ερμηνευτική προοπτική της «κοινωνίας της διακινδύνευσης». Η ανάλυση που ακολούθησα έδειξε ότι η εγκληματολογία οδηγείται σε αναζήτηση καινούργιων συνομιλητών, προς μια νέα διεπιστημονική προσέγγιση. Η επιστήμη της εγκληματολογίας καλείται πλέον να υπερβεί τα παραδοσιακά εθνοκρατικά και ατομοκεντρικά πλαίσια αναφοράς της, οδεύοντας προς ένα καινούργιο παράδειγμα, ικανό να περιλάβει τα νέα δεδομένα που αποκαλύπτει η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, έτσι ώστε να μπορέσει - μέσα από τον διαρκή αναστοχασμό – να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του καιρού μας.

Βιβλιογραφία – Πηγές

Ελληνόγλωσση

- Αγγελή, Σ. (2014). *Κρατικό-εταιρικό έγκλημα και ιδιωτικοί στρατοί: Μια προσέγγιση υπό το πρίσμα της υπερεθνικής εγκληματολογίας*. (Διδακτορική διατριβή), Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα κοινωνιολογίας.
- Αθανασάκης, Ι. (2017). *Φορείς αστυνόμευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ανθρώπινα δικαιώματα: οι περιπτώσεις της Eurorol και της Frontex*. (Διπλωματική Εργασία), Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Κοινωνιολογίας.
- Αλεξιάδης, Σ. (2011). *Εγκληματολογία*. Ε΄ Έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας.
- Αλεξιάδης, Σ. (2011). «Εγκληματολογία: Η επιστήμη της αναζήτησης» στο Χαλκιά, Α. (επιμ.), τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας*. Τόμος 2, Νομική βιβλιοθήκη, 1839-1872.
- Αλεξιάδης, Σ. (2006). *Ευρωπαϊκή αντεγκληματική πολιτική*. Ε΄ Έκδοση, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα.
- Αλεξιάδης, Σ. (2004). *Εγκληματολογία*. Δ΄ Έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα.
- Αλμπάνης, Ευστράτιος Β. (2003). *Παγκοσμιοποίηση*. 3^η Έκδοση, Αθήνα, Libro.
- Αμπατζή Λ. (2008). *Προσεγγίζοντας το φαινόμενο του trafficking*. Αθήνα, ΕΚΚΕ.
- Ανθόπουλος Χαρ., Κοντιάδης Ι.Ξ., Παπαθεοδώρου Θ., (επιμ.) (2005). *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*. Κέντρο Ευρωπαϊκού Δικαίου, Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, Αθήνα-Κομοτηνή, Αντ.Ν. Σάκκουλας,.
- Αντωνοπούλου, Μ. (2008). *Οι κλασικοί της κοινωνιολογίας, κοινωνική θεωρία και νεότερη κοινωνία*. Αθήνα, Σαββάλας.

- Αρτινοπούλου, Β. (2010). *Επανορθωτική δικαιοσύνη. Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιοϋκών συστημάτων*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Βεντούρα, Λ. (1994). *Μετανάστευση και έθνος. Μετασχηματισμοί στις συλλογικότητες και τις κοινωνικές θέσεις*, Αθήνα, Θεωρία και μελέτες ιστορίας 15. Ε.Μ.Ν.Ε-Μνήμων.
- Βιδάλη, Σ. (2014). *Από τη μικροεγκληματικότητα έως το οργανωμένο έγκλημα*. 2^η Έκδοση, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην εγκληματολογία*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ. (2007). «Η εγκληματολογία: μία επιστήμη προς επαναπροσδιορισμό ή προς «εξαφάνιση»; Στο Γεωργούλας Σ.(επιμ.), Τιμητικός τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη, *Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*. Αθήνα, ΚΨΜ, 79-94.
- Γαλάνης, Γ. (2007). «Μερικές θέσεις του Fritz Sack σχετικά με την επιστήμη της εγκληματολογίας, την μετεξέλιξή της ή την αποδόμησή της και τον ρόλο της στην κοινωνία» στο Γεωργούλας, Σ.(επιμ.), Τιμητικός τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη, *Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*. Αθήνα, ΚΨΜ, 145-152.
- Γεωργούλας, Σ. (2009). *Παρέκκλιση Ανηλίκων: θεωρητική, ερευνητική προσέγγιση και πρακτικές*. Αθήνα, ΚΨΜ.
- Γκίντενς, Α. [1999], (2001). *Ο κόσμος των ραγδαίων αλλαγών – πως επιδρά η παγκοσμιοποίηση στη ζωή μας*, Γεώργιας, Κωνσταντίνος Δ. (μτφρ.), Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Δαγτόγλου, Π. (1993). *Βασικά στοιχεία της συνθήκης του Maastricht – Μια κριτική ανάλυση*. Αθήνα – Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Δασκαλάκης, Δ. (2009). *Εισαγωγή στη σύγχρονη κοινωνιολογία*, Αθήνα, Παπαζήση.
- Δασκαλάκης, Η. (1985). *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης. Παραδόσεις*. Αθήνα- Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Δημόπουλος Χ. (2008). *Εισηγήσεις εγκληματολογίας*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Ζαραφονίτου, Χ. (2004). *Εμπειρική εγκληματολογία*. Β' Έκδοση, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.

- Ζαραφωνίτου, Χ. (2002). *Ο φόβος του εγκλήματος*. Αθήνα-Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Καϊάφα – Γκπάντι, Μ. (2011). *Ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο και συνθήκη της Λισσαβώνας – θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης και αρχές ποινικοποίησης σε ευρωπαϊκό περιβάλλον*. Αθήνα - Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα.
- Κονδύλης, Π. (1998). *Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα. Τομές στην πλανητική πολιτική περι το 2000*. Αθήνα, Θεμέλιο.
- Κρανιδιώτη, Μ. (2007). *Η ολοκλήρωση. Μέθοδος ανάπτυξης θεωρίας στην εγκληματολογία*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Λάζος, Γ. (2007). *Κριτική εγκληματολογία*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Λαμπράκη, Ι., Τσίγκανου, Ι., Φατούρου, Ι., Χαϊνάς, Ε., (επιμ.) (2010). *Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα*. Αθήνα, ΕΚΚΕ.
- Λαμπροπούλου, Έ. (2001). *Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου*. 1^η Έκδοση, Αθήνα, Κριτική.
- Μαγγανάς, Α. (2007). *Ιδιαίτερα ζητήματα ποινικού δικαίου & ποινικής δικονομίας*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Μαρκαντωνάτου, Μ. (2009). *Το κράτος και το μονοπώλιο της βίας. Θεωρήσεις και μεταβολές*. Αθήνα, Παπαζήση.
- Μπάγκαβος, Χ., Παπαδοπούλου, Δ., & Συμεωνάκη, Μ., (επιμ.) (2008). *Μετανάστευση και παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες στην Ελλάδα*, Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.
- Μπακιρλή, Ε. (2017). *Σύγχρονη διακυβέρνηση και έλεγχος του εγκλήματος: ο ρόλος της τεχνολογίας της επιτήρησης και τα ανθρώπινα δικαιώματα*. (Διδακτορική διατριβή), Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα κοινωνιολογίας.
- Μπεκ Ο. [1997], (1999). *Τι είναι παγκοσμιοποίηση; Λανθασμένες αντιλήψεις και απαντήσεις*. Παυλόπουλος, Γ. (μτφρ.), Αθήνα, Καστανιώτη.

- Νικολόπουλος, Γ. (2011). «Διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματοποίηση των μεταναστών στο «χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»: Γενική θεώρηση» στο Χαλκιά, Α. (επιμ.), Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας*. Τόμος 2, Νομική βιβλιοθήκη, 1385-1403.
- Νικολόπουλος, Γ. (2010). «Ευρωπαϊκή ιθαγένεια και κοινωνικός έλεγχος: όψεις ένταξης και αποκλεισμού» στο Τσόλκα, Ο., Χάνος, Α., Φουντεδάκη, Π., (επιμ.), *Ελευθερίες – Δικαιώματα – Ασφάλεια στην Ε.Ε.* Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 133-148.
- Νικολόπουλος, Γ. (2008). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής. Το «πρόγραμμα της Χάγης» και η εφαρμογή του.* Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Νικολόπουλος, Γ. (2007). «Πέρα από το κράτος»: Όψεις και αντινομίες του ευρωπαϊκού κοινωνικού ελέγχου» στο Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, τόμος 2, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Σάκουλας, 1129-1144.
- Νικολόπουλος, Γ. (2007). «Ελευθερία, ασφάλεια, δικαιοσύνη»: Οι προβληματικές οριοθετήσεις του ευρωπαϊκού κοινωνικού ελέγχου» στο Ζαραφονίτου, Χ. (επιμ.), *(Αν)ασφάλεια, αντεγκληματική πολιτική & δικαιώματα του ανθρώπου*, Αθήνα, Αντ.Ν. Σάκουλα, 73-95.
- Νικολόπουλος, Γ. (2005). «Κατασκευάζοντας έναν ευρωπαϊκό χώρο «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»: το «πρόγραμμα της Χάγης» και τα διακυβεύματα μιας υπερκρατικής βαθμίδας κοινωνικού ελέγχου». *Ποινική Δικαιοσύνη*.
- Νικολόπουλος, Γ. (2002). *Κράτος, ποινική εξουσία και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Μια εγκληματολογική προσέγγιση*, Κριτική.
- Παναγιωτοπούλου, Ρ., Κονιόρδος, Σ., Μαράτου- Αλιπράντη (επιμ.) (2003). *Παγκοσμιοποίηση και σύγχρονη κοινωνία*, Αθήνα, ΕΚΚΕ.
- Πανούσης, Γ. (2011). «Εγκληματολόγος: ένας αφηγητής χωρίς ακροατήριο;». Διεθνές Συνέδριο με θέμα «Το επάγγελμα του εγκληματολόγου σήμερα: περιεχόμενο, προκλήσεις και προοπτικές». ΠΜΣ Εγκληματολογίας, Σύλλογος Ελλήνων Εγκληματολόγων Παντείου Πανεπιστημίου, 21-22 Οκτωβρίου, Αθήνα, Πάντειον Πανεπιστήμιο, 87-97.

- Παπαθεοδώρου, Θ. (2007). «Κυβερνητική της ασφάλειας και αντεγκληματική πολιτική: η ποινική διαχείριση των δικαιωμάτων» στο Ζαραφονίτου, Χ. (επιμ.), *(Αν)ασφάλεια, αντεγκληματική πολιτική & δικαιώματα του ανθρώπου*. Αθήνα, Αντ.Ν. Σάκκουλα, 59-72.
- Παπαθεοδώρου, Θ. (2002). *Δημόσια ασφάλεια & αντεγκληματική πολιτική. Συγκριτική προσέγγιση*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Πετράκος, Γ. – Τοπάλογλου, Λ. (2008). *Σύνορα, ολοκλήρωση και ανάπτυξη. Η νέα γεωγραφία των διασυνοριακών οικονομικών σχέσεων*, Κριτική, Αθήνα,
- Πετράκου, Η. (2009). *Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Σάσεν, Σ. [2007],(2009). *Κοινωνιολογία της παγκοσμιοποίησης*, Ρακκάς, Γ. (μτφρ.), Αθήνα. Μεταίχμιο.
- Σάσεν, Σ. [1996],(2001). *Χωρίς Έλεγχο; Η εθνική κυριαρχία, η μετανάστευση και η ιδιότητα του πολίτη την εποχή της παγκοσμιοποίησης*. Παπανδρέου, Π. (μτφρ.), Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Σπινέλλη, Κ. (2014). *Εγκληματολογία – σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, 3^η Έκδοση, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Συνήγορος του πολίτη. Ανεξάρτητη Αρχή, (Απρίλιος, 2017). *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων. Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*.
- Τσαούσης, Δ. (1983). *Η κοινωνία του ανθρώπου*, Αθήνα, Gutenberg.
- Τσήτσουρα, Α. (1994). «Σχέσεις μεταξύ αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματολογικής έρευνας» στο Κουράκης, Ν. (επιμ.), *Αντεγκληματική πολιτική. Εικοσιέξι μελέτες για τα θεωρητικά ζητήματα και τις αστοχίες κατά την εφαρμογή της*, Αθήνα-Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα, 63-72.
- Τσίγκανου, Ι. (2009). «Η γνώση μας για το έγκλημα μέσα από δευτερογενείς πηγές και ποσοτικοποιήσεις: ουσιαστικά ζητήματα και μεθοδολογικοί προβληματισμοί», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 129 Β΄, 5-31.

- Τσόλκα, Ο., Χάνος, Α., Φουντεδάκη, Π. (επιμ.) (2010). *Ελευθερίες – δικαιώματα – ασφάλεια στην Ε.Ε.*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Τσουκαλά, Α. (2011). «Προδρασιακή διαχείριση των ενδεχόμενων κινδύνων και ατομικές ελευθερίες», στο Χαλκιά, Α.(επιμ.), Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας*, τόμος 2, Νομική βιβλιοθήκη,1719-1730.
- Φαρσεδάκης, Ι. (2013). «Κρίση αξιών και εγκληματολογία. Η οπτική των δικαιωμάτων του ανθρώπου». *Εγκληματολογία*, 1-2, 20-27.
- Φαρσεδάκης, Ι. (2008). «Εγκληματολογία και Δικαιώματα του Ανθρώπου» στο *Ποινικές επιστήμες:θεωρία και πράξη. Προσφορά τιμής στην Άννα Μπενάκη- Ψαρούδα*, Αθήνα-Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Φαρσεδάκης, Ι.(2005). *Στοιχεία εγκληματολογίας*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Φαρσεδάκης, Ι.(1990). *Η εγκληματολογική σκέψη απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*. Τεύχος Α', Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.
- Χαϊνάς, Ε. (2007). «Η ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων της Ελλάδας», στο Γεωργούλας Στράτος (επιμ.) Τιμητικός τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη, *Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*. Αθήνα, ΚΨΜ, 192-201.
- Χαλκιά, Α.(επιμ.) (2011). Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας*. τόμος 1,2, Νομική βιβλιοθήκη.
- Χάρβεϊ, Ντ. (2007). *Νεοφιλελευθερισμός ιστορία και παρόν*. Αθήνα, Καστανιώτη.
- Χλούπης, Γ. (2005). *Διασυνοριακό & υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη.

Ξενόγλωσση

- Aas, Katja Franko & Gundhus, H. (2015). «Policing humanitarian borderlands: Frontex, Human Rights and the precariousness of life». *British Journal of Criminology*, 55, 1-18.
- Aas, Katja Franko & Bosworth, M., (2013). *The Borders of Punishment: Migration, Citizenship and Social Exclusion*. Oxford University Press.
- Aas, Katja Franko, (2012). «The Earth is one but the world is not: Criminological theory and its geopolitical divisions». *Theoretical Criminology*, 16(1), 5-20.
- Aas, Katja Franko, (2011). «Crimmigrant bodies and bona fide travelers: Surveillance, Citizenship and global governance». *Theoretical Criminology*, 15(3), 331-346.
- Aas, Katja Franko, (2010). «Global Criminology» στο E. McLaughlin, T. Newburn (eds.), *The Sage handbook of criminological theory*. Sage, 427-446.
- Aas, Katja Franko, (2007). «Analysing a world in motion. Global flows meet criminology of the other». *Theoretical Criminology*, 11(2), 283-303.
- Bello, V. (2017). *International migration and international security. Why prejudice is a global security threat*, London and New York, Routledge.
- Balzacq, T., Léonard, S., & Ruzicka, J. (2016). «Securitization revised: Theory and cases» *International Relations*, 30(4), 494-531.
- Balzacq, T. (2005). «The three faces of securitization: Political agency, audience and context» *European Journal of International Relations*, 11(2), 171-201.
- Barnett, M. [2005], (2007). «Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός» στο Baylis, J. and Smith, S., *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής. Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, Υφαντής, Κ. (επιμ.), Γ' Έκδοση, Αθήνα, Επίκεντρο.
- Barnett, R. (1994). *The Limits of Competence: Knowledge, Higher Education and Society*, Buckingham, Open University Press.

- Bauman, Z. [2006], (2007). *Πενστός φόβος*, Καράμπελας, Γ. (μτφρ.), Αθήνα, Πολύτροπον.
- Bauman, Z. (1998). *Globalization: The human consequences*, N.York, Columbia University Press.
- Baylis, J. and Smith, S. [2005], (2007). *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής. Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, Υφαντής, Κ. (επιμ.), Γ' Έκδοση, Αθήνα, Επίκεντρο.
- Beck, U. (2016). «Varieties of second modernity and the cosmopolitan vision» *Theory, Culture & Society*, 33(7-8), 257-270.
- Beck, U. & Grande, E. (2010). «Varieties of second modernity: the cosmopolitan turn in social and political theory and research». *The British Journal of Sociology*, 61(3), 409- 443.
- Beck, U. & Sznaider, N. (2010). «Unpacking cosmopolitanism for the social sciences: a research agenda». *British Journal of Sociology, special issue*, 61, 381-403.
- Beck, U. [2004], (2006). *Cosmopolitan vision*, Cambridge, Polity.
- Beck, U. (2005). «The Cosmopolitan State: Redefining Power in the Global Age». *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 18(3/4), 143-159.
- Beck, U. and Sznaider, N. (2005). «Cosmopolitan Sociology» στο George Ritzer (ed.), *Encyclopedia of Social Theory*. Thousand Oaks, California, Sage.
- Beck, U., & Lau, C. (2005). «Second modernity as a research agenda: theoretical and empirical explorations in the “meta-change” of modern society». *The British Journal of Sociology*, 56(4), 525-557.
- Beck, U. (2003). «The analysis of global inequality: From national to cosmopolitan perspective» στο Anheier, H., Glasius, M., Kaldor, M., (eds), *Global City Society*, London: The Centre for the Study of Global Governance, Yearbook.
- Beck, U., Bonss, W., Lau, C. (2003). «The Theory of Reflexive Modernization. Problematic, Hypotheses, and Research Programme». *Theory, Culture & Society*, 20, 1-33.
- Beck, U. (1999). *World Risk Society*, UK, Polity Press.

- Beck, U. (1994). The reinvention of politics: Towards a theory of reflexive modernization» στο Beck, U., Giddens, A. and Lash, S., *Reflexive modernization: Politics, tradition and aesthetics in the modern social order*. Cambridge, Polity Press, 1-55.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*, London, Sage.
- Bennet Moses, L., Chan, J., Smith, G.J.D. (2017). «The challenges of doing criminology in the big data era: Towards a digital and data-driven approach». *British Journal of Criminology*, 57, 259-274.
- Bell, D. (1987). «The world and the United States in 2013». Daedalus.
- Bevir, M. (2012). *Governance. A very short introduction*, UK, Oxford University Press.
- Bigo, D. and Guild, E. (2005). *Controlling frontiers. Free movement into and within Europe*. England, Ashgate.
- Birkbeck, C. (2011). «Imprisonment and internment: Comparing penal institutions north and south». *Punishment & Society*, 13(3), 307-332.
- Bongar Bruce, Brown M. Lisa, Beutler E. Larry, Breckenridge N. James, Zimbardo G. Philip [2006], (2010). *Ψυχολογία της τρομοκρατίας*. Κάντζολα- Σαμπατάκου, Βεατρίκη, (μτφρ.), Αρχιπέλαγος.
- Boswell, C. (2007). «Migration control in Europe after 9/11: Explaining the absence of securitization». *Journal of Common Market Studies*, 45(3), 589-610.
- Bourdeau, P. (2014). «Moving forward together: Logics of the securitization process». *Millennium – Journal of International Studies*, 43(1), 187-206.
- Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production: Essays on Art and Leisure*, New York: Columbia University Press.
- Bourdieu, P., Wacquant, L.J.D. (1992). «The purpose of reflexive sociology (The Chicago workshop)» στο Bourdieu, P., Wacquant, Loïc J.D. (eds.), *An introduction to reflexive sociology*, Chicago, University of Chicago Press, 61-215.

- Bourdieu, P. (1984a). *Distinction: A social critique of the judgment of taste*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Bowles, S. and Edwards, R. [1993], (2011). *Κατανοώντας τον καπιταλισμό. Ανταγωνισμός, εντολή και μεταβολή στην οικονομία των Η.Π.Α.*, Αθανασίου, Θ., Σταματάκης, Ν. (μτφρ.), Αθήνα, Gutenberg.
- Braithwaite, J. (2000). «The new regulatory state and the transformation of criminology». *British Journal of Criminology*, 40, 222-238.
- Braithwaite, J. (1989). «The state of criminology: Theoretical decay or renaissance?». *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 22,129-135.
- Buzan, B., Waever, O., Wilde de J. (1998). *Security: A new framework for analysis*, London, Lynne Rienner Publishers.
- Castells, M. (1997). *The Power of Identity*, Malden, Mass: Blackwell.
- Chan, J. (2013). «Globalization, reflexivity and the practice of criminology» στο McLaughlin, E., Muncie, J. (eds.), *Criminological Perspectives. Essential Readings*, 3rd Edition, London, Sage Publications, 597-615.
- Cohen, S. (1988). *Against Criminology*, New Brunswick, N.Y: Transaction.
- Comaroff JL and Comaroff J. (2006). «Law and disorder in the postcolony: An introduction» στο Comaroff J and Comaroff (eds), *Law and Disorder in the Postcolony*, Chicago, University of Chicago Press.
- Crawford, A. and Hutchinson, S. (2016). «The future(s) of security studies». *British Journal of Criminology*, 56, 1049-1067.
- Crawford, A. (2002). *Crime and insecurity. The governance of safety in Europe*, UK, Willan.
- Croall H. (2004). «Cheated and poisoned: Exposing the victims of economic crime». Report for Swedish Council of Crime Prevention (BRA), Stockholm.

- Cusson, M. (2009). *Σύγχρονη εγκληματολογία*, Σαγκουνίδου – Δασκαλάκη, Η. (μτφρ.), Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη,
- Delbrück, J. (1993). «Globalization of law, politics and markets – implications for domestic law: A european perspective». *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 1, 9-36.
- Delmas- Marty, M. (1991). *Πρότυπα & τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής*, Ζαραφονίτου, Χ. (μτφρ.), Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα,
- Edwards, A. (2006). «Governance» στο McLaughlin, E. & Muncie, J., *The Sage dictionary of criminology*. 2nd Edition, London, Sage, 189-191.
- Ericson, R. (2003). «The culture and power of criminological research» στο Ashworth, A., Zedner, L., *The criminological foundations of penal policy: Essays in honour of roger hood*. (Clarendon Studies in Criminology), New York, Oxford University Press.
- Estrada, F., & Westfelt, L. (2005). «International crime trends: Sources of comparative crime data and post war trends in western Europe» στο Sheptycki, J. & Wardak, A., *Transnational and Comparative Criminology*. Glasshouse Press,
- Feeley, M.M., Simon, J. (1992). «The new penology: Notes on the emerging strategy of corrections and its implications». *Criminology*, 449-475.
- Ferrell, J., Hayward, K., and Young, J. (2008). *Cultural Criminology: An invitation*. Los Angeles, Sage.
- Ferrell, J. (2004). «Boredom, crime and criminology». *Theoretical Criminology*, Special Issue: Cultural Criminology, 8(3), 287-302.
- Ferrell, J. and Sanders, C., (eds.) (1995). *Cultural Criminology*. Boston, Northeastern University Press.
- Findlay, M. (1999). *The globalization of crime*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Friedrich, D.O. (2007). «Transnational crime and global criminology: definitional, typological, and contextual conundrums». *Social Justice*, 34(2), 4-18.

- Friedrichs, D.O. (1998). *State crime: defining, delineating and explaining state crime*, Ashgate, Aldershot Hants, England,
- Garland, D., Young, P. (1983). «Towards a social analysis of penality» στο *The power to punish. Contemporary penality and social analysis*, Heinemann Educational Books, London – Humanities Press.
- Garland, D. (1997). «Governmentality and the problem of crime: Foucault, criminology, sociology». *Theoretical Criminology*, 1(2), 173-214.
- Giddens, A. (2002). *Runaway world: How globalization is re-shaping our lives*. 2nd edition, London, Profile.
- Giddens, A. (2002). *Κοινωνιολογία*. Τσαούσης, Δημήτρης Γ. (μτφρ.-επιμέλεια), Αθήνα, Gutenberg.
- Giddens, A. (1999). *Runaway world: How globalisation is reshaping our lives*. London, Profile Books.
- Giddens, A. (1998). *The third way: The renewal of social democracy*. Polity Press, Cambridge.
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Cambridge, Polity Press.
- Guild, E. (2005). «The legal framework: Who is entitled to move?» στο Bigo, D. and Guild, E., *Controlling frontiers. Free movement into and within Europe*. England, Ashgate.
- Haen Marshall I. (2001). «The criminological enterprise in Europe and the United States. A conceptual exploration». *European Journal on Criminal Policy and Research*, (9), 235-257.
- Hale, C., Hayward, K., Wahidin, A., Wincup, E. (2005). *Criminology*. USA, Oxford University Press.
- Hayward, K. and Young, J. (2012). Λήμμα «cultural criminology» στο Maguire, M., Morgan R., Reiner R., *The Oxford handbook of criminology*. 5th Edition, UK, Oxford University Press.

- Heiskanen, M. (2014). «Border games: from duel to Russian roulette at the border» στο Vallet, E., ed., *Borders, fences and walls: state of insecurity?* Farnham, Ashgate.
- Heywood, A. [2011], (2013). *Διεθνείς σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια εποχή*. Φραγκόπουλος, Χ., Προέδρου, Φ. (μτφρ. – επιμέλεια), Αθήνα, Κριτική,
- Hillyard, P., Sim, J., Tombs, S., Whyte, D. (2004). «Leaving a stain upon the silence». Contemporary criminology and the politics of dissent». *British Journal of Criminology* 44, 369-390.
- Hirst, P. (1994). *Associative democracy – New forms of economic and social governance*. Cambridge, Polity Press.
- Hobsbawn, E. [2007], (2008). *Παγκοσμιοποίηση, δημοκρατία και τρομοκρατία*, Κούρκουλος, Ν. (μτφρ.), Β΄ Έκδοση, Αθήνα, Θεμέλιο.
- Hogg, R. (2002). «Criminology beyond the nation state: Global conflict, human rights and the new world disorder» στο Carrington, K. and Hogg, R. (eds), *Critical criminology: issues, debates, challenges*. Cullompton, Willan Publishing, 185-217.
- Horwitz A.V. (1990). *The logic of social control*. N.Y. – London, Plenum Press.
- Human Security Report. *War and peace in the 21st century*. The University of British Columbia, Canada: Human Security Centre.
- Humphrey, M. (2013). «Migration, security and insecurity». *Journal of Intercultural Studies*, 34(2), 178-195.
- Hurrell, A. (2007). *On global order: Power, values, and the constitution of international society*, Oxford, Oxford University Press.
- Huysmans, J. (2006). *The politics of insecurity: Fear migration and asylum in the EU*, London, Routledge.
- Huysmans J. (2000). «The European Union and the securitization of migration». *Journal of Common Market Studies*, 38(5), 751-77.

- Iov, Claudia Anamaria, Bogdan, Maria Claudia, (2017). «Securitization of migration in the European Union – Between Discourse and practical action». *International Relations, Research and Science Today*, 1(13).
- Jackson, R. – Sorensen, G. (2006). *Θεωρία και μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων. Η Σύγχρονη Συζήτηση*. Κωνσταντινίδης, Χ. (επιμ.), Αθήνα, Gutenberg.
- Jones, T. (2012). «Governing security: pluralization, privatization, and polarization in crime control and policing» στο Maguire, M., Morgan R., Reiner R., *The Oxford handbook of criminology*. 5th Edition, UK, Oxford University Press.
- Keim, W. (2010). «The internationalization of social sciences: Distortions, dominations and prospects». Στο International Social Science Council. *World social science report: Knowledge divides*. Paris, UNESCO Publishing, 169-170.
- Koser, K. (2016). *International migration. A very short introduction*. 2nd Edition, UK, Oxford University Press.
- Kramer, R.C., Michalowski, R.J. & Kauzlarich, D. (2002). «The origins and development of the concept and theory of state-corporate crime». *Crime & Delinquency*, 48(2), 263-282.
- Kuhn, Thomas S. (1997). *Η δομή των κοινωνικών επαναστάσεων*, Γεωργακόπουλος, Γ. Κάλφας (μτφρ.), Ζ΄ Έκδοση, Αθήνα, Σύγχρονα Θέματα.
- Labropoulou, E. (2011). «Police Missions, Public Order Policing and the Olympics 2004» στο Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, *Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η επιστήμη της εγκληματολογίας*. Τόμος 1, Αθήνα, Νομική βιβλιοθήκη, 1271- 1294.
- Leonard, S. (2010). «EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitization through practices». *European Security*, 19(2), 231-254.
- Likic-Brboric, B., Munck, R., Neergaard, A. and Schierup, C. (2015). *Migration, precarity, and global governance: Challenges and opportunities for labour*. Oxford, Oxford University Press.

- Loader, I. and Sparks, R. (2012). «Situating criminology: on the production and consumption of knowledge about crime and justice» στο Maguire, M., Morgan R., Reiner R., *The Oxford handbook of criminology*. 5th Edition, UK, Oxford University Press, 3-39.
- Loader, I. & Sparks, R. (2007). «Contemporary landscapes of crime, order, and control: Governance, risk, and globalization» στο Maguire, M., Morgan, R., and Reiner, R., *The Oxford handbook of criminology*. 4th Edition, UK, Oxford University Press, 43-78.
- Loader, I. & Walker, N. (2001). «Policing as a public good: Reconstituting the connections between policing and the state». *Theoretical Criminology*, 5(1), 9-35.
- Maguire M., Morgan R., Reiner R. (2012). *The oxford handbook of criminology*. 5th Edition, UK, Oxford University Press.
- Maguire, M., Morgan and Reiner, R. (2007). *The oxford handbook of criminology*. 4th Edition, UK, Oxford University Press.
- Margalit, A. (1998). *The decent society*. Cambridge, Harvard University Press.
- Marsh I., Melville G. (2009). *Crime, justice and the media*. Routledge.
- Mathiesen, T. (1999). *On globalization of control: Towards an integrated surveillance system in Europe*. UK, A statewatch publication.
- McLaughlin, E. & Muncie, J. [2001], (2006). *The Sage dictionary of criminology*. 2nd Edition, London, Sage.
- Mellosi, D. (2003). «In a peaceful life: Migration and the crime of modernity in Europe/Italy». *Punishment & Society*, 5(4), 371-397.
- Merilyn, D. McShane and Frank P. Williams (1992). *Radical victimology : A critique of the concept of victim in traditional victimology*. *Crime and Delinquency*, 38(2).
- Morrison, W. (2006). *Criminology, civilisation, and the new world order: Rethinking criminology in a global context*, London, Glasshouse Press.

- Nelken, D. (2012). «Comparing criminal justice» στο Maguire M., Morgan R., Reiner R., *The oxford handbook of criminology*. 5th Edition, Oxford University Press, 138-149.
- Newburn T. (2007). *Criminology*. Willan.
- Patrinieri, L. (2010). «Gouverner le choix procréatif: Biopolitique, libéralisme, normalisation». *Cultures & Conflict*, 78, 55-79.
- Pavarini, M. (1994). «Is criminology worth saving?» στο Nelken, D. (ed.), *The futures of criminology*.
- Piketty, Th. [2013], (2014). *Το κεφάλαιο τον 21^ο αιώνα*. Παπαδάκη, Ε. (μτφρ.), Αθήνα, Πόλις.
- Polanyi, K. [1944], (2001). *Ο μεγάλος μετασχηματισμός*. Γαγανάκης, Κ. (μτφρ.), Νησίδες.
- Pontel, H.N. & Geis, G. (2007). *International handbook of white-collar and corporate crime*, N.Y., Springer.
- Quinney R. (1972/1994). «Who is the crime victim?» στο P. Rock (ed.), *Victimology*. Dartmouth, Aldershot.
- Ritzer, G. [2008], (2012). *Σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία*. Χρηστίδης, Γ. (μτφρ.), Αθήνα, Κριτική.
- Ritzer, G. (2005b). «Paradigm» στο George Ritzer (ed.), *Encyclopedia of Social Theory*. Thousand Oaks, California, Sage.
- Robertson, R. (2001), «Globalization theory 2000+: Major problematics» στο George Ritzer and Barry Smart (Eds.), *Handbook of social theory*. London, Sage, 458-471.
- Robertson, R. (1995). «Globalization» στο Featherstone, M. (eds), *Global Modernities*, London, Sage, 25-44.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture*. London: Sage,
- Rose, N. & Miller, P. (1992). «Political power beyond the state: Problematics of government». *The British Journal of Sociology*, 43(2), 173-205.

- Santos, Boaventura de Sousa, (2014). *Epistemologies of the south: Justice against epistemicide*, London, Paradigm Publishers.
- Santos, Boaventura de Sousa, (2007). «Beyond abyssal thinking: From global lines to ecologies of knowledge». *Eurozine*, 33, 45-89.
- Sassen, S. (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo, Princeton*. N.J.: Princeton University Press.
- Schiller, G. N., Wimmer, A. (2003). «Methodological nationalism, the social sciences, and the study of migration: An essay in historical epistemology». *The International Migration Review*, 37(3), 576-610.
- Schiller, G. N., Wimmer, A. (2002). «Methodological nationalism and beyond: nation-state building, migration and social sciences». *Global Networks*, 301-334.
- Shamir, R. (2005). «Without borders? Notes on globalization as a mobile regime» *Sociological Theory*, 23(2), 197-217.
- Sheptycki, J. & Wardak, A. (2005). *Transnational and comparative criminology*. Glasshouse Press.
- Sibley, D. (1995). *Geographies of exclusion*. London, Routledge.
- Smart, B. (Ed.) (1999). *Resisting McDonaldization*. London, Sage.
- Smeulers, A. & Havenman, R. (2008). *Supranational criminology: toward a criminology of international crimes*. Intersentia Antwerp – Oxford – Portland.
- Snell K. and Tombs S. (2011). «How do you get your voice heard when no-one will let you? Victimization at work». 11 *Criminology & Criminal Justice: An International Journal*, 207-223.
- Stumpf, J. (2006). «The crimmigration crisis: Immigrants, crime, and sovereign power». *American Law Review*, 56(2), 367-419.
- Sutherland, E. (1939). *Principles of criminology*. Philadelphia.

- Taylor, P.J. (1996). «Embedded statism and social sciences: Opening up to new spaces» *Environment and Planning*, 28, 1917-1928.
- Taylor, I., Walton, P. και Young, J. (1973). *The new criminology: for a social theory of deviance*, London, Routledge.
- Thomas, W.I., & Dorothy Swaine Thomas, (1928). *The child in America: Behavior problems and programs*. N.York, Knopf.
- Tierney, J. (1996). *Criminology. Theory and context*. Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf.
- Tsoukala, A. (2005). «Looking at migrants as enemies» στο Bigo, D. and Guild, E., *Controlling frontiers. Free movement into and within Europe*. England, Ashgate.
- Vallet, E., ed. (2014). *Borders, fences and walls: state of insecurity?* Farnham, Ashgate.
- Van Houtum Henk, (2010). «Human blacklisting: the global apartheid of the EU's external border regime». *Environment and Planning D: Society and Space*, 28, 957 – 976.
- Van Swaaningen, R. (1997). *Critical criminology. Visions from Europe*, London, Sage.
- Viano, E. (Settembre 2009 – Aprile 2010). «Globalization, transnational crime and state power: The need for a new criminology» *Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza*, III – IV (1), 63-85.
- Walters, W. (2002). «Mapping Schengenland: denaturalizing the border». *Environment and Planning D: Society and Space*, 20, 561-580.
- Walters, W. (2006). «Border/control». *European Journal of Social Theory*, 9, 187-204.
- Wacquant, L. (2001). *Οι φυλακές της μιζέριας*, Διαμαντάκου, Κ. (μτφρ.), Αθήνα, Πατάκη.
- Weber, L and Bowling, B. (2008). «Valiant beggars and global vagabonds – select, eject, immobilize». *Theoretical Criminology*, 12(3), 355-375.
- Weber, L. & Pickering, S. (2011). *Globalization and borders: Deaths at the global frontier*. Palgrave Macmillan.

- Weber, L. (2002). «The detention of asylum seekers – 20 reasons why criminologists should care». *Current Issues in Criminal Justice: Special Issue- Refugee Issues and Criminology*, 14(1), 9-30.
- Weber, M., (1964). «The theory of social and economic organizations, Glencoe, Free Press.
- Whyte, D. (2007). «Victims of corporate crime» στο Sandra Walklate, *Handbook victims and victimology*, Willan, 446-462.
- Wilkinson P. (2006). *Terrorism versus democracy. The liberal state responses*, 2nd Edition, London and New York, Routledge.
- Williams, M. (2003). «Words, images, enemies: Securitization and international politics». *International Studies Quarterly*, 47, 511-531.
- Wimmer, A. and Schiller, N.G. (2002). «Methodological nationalism and beyond: nation-state building, migration and the social sciences». *Global Networks*, 2(4), 301-334.
- Zedner, L. (2010). «Security, the state, and the citizen: The changing architecture of crime control» *New Criminal Law Review*, 13(2), 379-403.
- Zedner, L. (2003). «Too much security?». *International Journal of the Sociology of Law*, 31(3), 155-84.
- Zinn, J. (2007a). «Reflexive Modernization» στο Ritzer, G. (ed.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, Oxford, Blackwell, 3829-3830.

Πηγές:

Α΄ Διαδικτυακοί τόποι

Αλεξίου, Ν. (15/10/2015). CNN Greece, «Eurodac: το σύστημα που καταγράφει τους μετανάστες στην ΕΕ» (<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/888/eurodac-to-systima-poy-katagrafei-toys-metanastes-stin-ee>) ανακτήθηκε την 24/05/2018.

CNN Greece, (10/08/2016). «Η Βουλγαρία στήνει φράχτη 484 χλμ. Στα νότια σύνορά της με την Ελλάδα» (<https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/42278/h-voylgaria-stinei-fraxti-484-xlm-sta-notia-synora-tis-me-tin-ellada>) ανακτήθηκε την 4/11/2018.

Γουσέτης, Δ. (25/11/2015). Καθημερινή, «Η παρεξήγηση με την πολυπολιτισμικότητα» (<http://www.kathimerini.gr/839886/opinion/epikairothta/politikh/h-pare3hghsh-me-thn-polypolitismikothta>) ανακτήθηκε την 3/11/2018.

Ελληνική Αστυνομία – «Σύστημα Πληροφοριών Schengen» (http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=26982&Itemid=898&lang=) ανακτήθηκε την 16/05/2018.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Σένγκεν: Έξυπνα σύνορα για μεγαλύτερη ασφάλεια» (<http://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20171023STO86604/sengken-exupna-sunora-gia-megalutere-asphaleia>) ανακτήθηκε την 16/05/2018.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Συνθήκη του Prüm» (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/660/660824/660824e1.pdf) ανακτήθηκε την 16/05/2018.

Ευρωπαϊκή Ένωση, «Μια αγορά χωρίς σύνορα» (https://europa.eu/european-union/topics/single-market_el) ανακτήθηκε την 16/05/2018.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Δελτίο Τύπου, «Έξυπνα σύνορα» για την ΕΕ: η Επιτροπή επιθυμεί να διευκολύνει την πρόσβαση στο έδαφος της και να ενισχύσει την ασφάλεια» (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1234_el.htm) ανακτήθηκε την 16/05/2018.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Η Ε.Ε. και η μεταναστευτική κρίση» (<http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/el/>) ανακτήθηκε την 12/05/2018.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Προστασία των εξωτερικών συνόρων της Ευρώπης. Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή» (https://ec.europa.eu/greece/sites/greece/files/20161005_a_european_border_and_coast_guard_fs_el.pdf.) ανακτήθηκε την 10/11/2018.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιχειρήσεις της Ε.Ε. στη Μεσόγειο θάλασσα» (https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/securing-eu-borders/fact-sheets/docs/20161006/eu_operations_in_the_mediterranean_sea_el.pdf) ανακτήθηκε την 10/11/2018.

Κονδύλης, Π. (24/11/2008). Το Βήμα, «Εννοιολογική σύγχυση και πολιτική εκμετάλλευση» (<http://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/ennoiologiki-sygyxysi-kai-politiki-ekmetalleysi/>) ανακτήθηκε την 15/09/2018.

Το Βήμα, (14/08/2013). «Συνήγορος του Πολίτη: Ιδιότυπες φυλακές τα κέντρα κράτησης μεταναστών» (<https://www.tovima.gr/2013/08/14/society/synigoros-toy-politi-idiotypes-fylakes-ta-kentra-kratisis-metanastwn/>) ανακτήθηκε την 15/10/2018.

Μπουκάλας, Π. (3/01/2017). Καθημερινή, «Είμαστε όλοι Κωνσταντινουπολίτες»; (<http://www.kathimerini.gr/890217/opinion/epikairothta/politikh/eimaste-oloi-kwnstantinoypolites>) ανακτήθηκε την 20/07/2018.

Σουλιώτης Γ. (14/06/2013). Καθημερινή, «Πρόστιμο 40 εκατ. ευρώ για το σύστημα C41» (<http://www.kathimerini.gr/493241/article/epikairothta/ellada/prostimo-40-ekst-gia-to-systhma-c4i>) ανακτήθηκε την 4/04/2018.

Σουλιώτης, Γ. (10/04/2013). Καθημερινή, «Αναστάτωση στην Αμυγδαλέζα» (<http://www.kathimerini.gr/485402/article/epikairothta/ellada/anastatwsh-sthn-amygdaleza>) ανακτήθηκε την 2/11/2018.

- Τζίμας, Σ. (25/10/2015). Καθημερινή, «Τεστ και για τον φράχτη του Έβρου» (<http://www.kathimerini.gr/836246/article/epikairothta/ellada/test-kai-gia-ton-fraxth-toy-evroy>) ανακτήθηκε την 2/11/2018.
- Καθημερινή, (4/01/2011), «Τείχος στον Έβρο για την αποτροπή εισόδου αλλοδαπών» (<http://www.kathimerini.gr/414757/article/epikairothta/politikh/teixos-ston-evro-gia-thn-apatroph-eisodoy-allodapwn>) ανακτήθηκε την 2/11/2018.
- Arbogast, L. (July 2016). «Migrants detention in the European Union: A thriving business». Migreurop (<http://www.migreurop.org/IMG/pdf/migrant-detention-eu-en.pdf>) ανακτήθηκε την 29/06/2018.
- Balabanov, Kostyantyn, «Η παγκοσμιοποίηση από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου έως σήμερα» (http://www.academy.edu.gr/files/03_04_pr_al.pdf) ανακτήθηκε την 5/04/2018.
- Barcelona Report, (2004). «A human security doctrine for Europe» (http://www.lse.ac.uk/internationalDevelopment/research/CSHS/humanSecurity/barcelona_Report.pdf) ανακτήθηκε την 30/05/2018.
- Blatter, J., «Glocalization», *Encyclopedia Britannica* (<https://www.britannica.com/topic/glocalization>) ανακτήθηκε την 31/03/2018.
- Bulman, M., Independent, (22/02/2018). «More than 100 woman in Yarl's Wood detention centre go on hunger strike over 'inhumane' conditions» (<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/yarls-wood-women-immigration-detention-centre-hunger-strike-home-office-a8223886.html>) ανακτήθηκε την 15/10/2018.
- Casale, D.(2008). «EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework» *Defence Against Terrorism Review* (1) (www.coedat.nato.int/publication/datr/volume1/04-EU_Institutional_and_Legal_Counter-terrorism_Framework.pdf) ανακτήθηκε την 5/06/2018.
- Casas-Cortes, Maribel, Cobarrubias, Sebastian, «It is obvious from the map! Disobeying the production of illegality beyond borderlines» (<https://movements->

journal.org/issues/06.wissen/02.casas-cortes,cobarrubias--the-mapping-migration-matrix-and-its-counter-cartographies-disobeying-the-making-of-illegality-beyond-borderlines.pdf) ανακτήθηκε την 31/10/2018.

Dearden, L. (24/10/2018). Independent, «UN report finds no evidence migration causes terror attacks and warns anti-refugee laws could worsen risk» (<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/refugee-crisis-terrorism-link-migration-un-expert-report-no-evidence-isis-uses-route-human-rights-a7377961.html>) ανακτήθηκε την 15/05/2018.

Dorling, D., Gordon, D., Hillyard, P., Pantazis, C., Pemberton, S., Tombs, S. (2005). *Criminal Obsessions: Why harms matters more than crime*, 2nd edition, Centre for crime and justice studies, London (http://www.dannydorling.org/wp-content/files/dannydorling_publication_id1047.pdf) ανακτήθηκε την 3/09/2018.

European Commission, «VISA Information System (VIS)» (https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-information-system_en) ανακτήθηκε την 14/05/2018.

European Commission, «Smart Borders» (https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/smart-borders_en) ανακτήθηκε την 14/05/2018.

EU Institutions, Agencies and Bodies (<http://www.eurojust.europa.eu/about/partners/Pages/eu-institutions-agencies-and-bodies.aspx>) ανακτήθηκε την 14/05/2018.

Eurodirect. Κέντρο Ευρωπαϊκής Πληροφόρησης – Ε.Β.Ε.Α., «Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια – Δικαιώματα και υποχρεώσεις των Ευρωπαίων Πολιτών – οφέλη που απορρέουν από την διαμόρφωση ενιαίας Ευρωπαϊκής Ταυτότητας» (<http://europedirect.acci.gr/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE-%CE%B9%CE%B8%CE%B1%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%B1->

- [%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%85/\)](#) ανακτήθηκε την 20/05/2018.
- Europarl. «Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης: γενικές πτυχές» (http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_4.2.1.pdf) ανακτήθηκε την 20/05/2018.
- Europarl. «Η Συνθήκη της Λισαβόνας» (http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.5.html) ανακτήθηκε την 12/05/2018.
- Garett Wallace Brown, «cosmopolitanism» *The encyclopedia of political thought*, (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118474396.wbept0214>) ανακτήθηκε την 12/08/2018.
- Gretzschel. M. «Linking the diffusion on military ideas to human rights violations at EU borders» E-international relations students (<https://www.e-ir.info/2017/09/30/linking-the-diffusion-of-military-ideas-to-human-rights-violations-at-eu-borders/>) ανακτήθηκε την 8/09/2018.
- Hammerstad, A. «Securitization as a self-fulfilling prophecy: Refugee movements and the North-South security divide» (https://www.researchgate.net/publication/239928108_Securitisation_as_a_self-fulfilling_prophecy_Refugee_movements_and_the_North-South_security_divide) ανακτήθηκε την 22/05/2018.
- Hayes, B., Vermeulen, M. (2012). «Borderline. The EU's new border surveillance initiatives» Heinrich Böll Foundation, Berlin (<https://www.boell.de/en/content/borderline-eus-new-border-surveillance-initiatives>) ανακτήθηκε την 23/08/2018.
- Hayes Ben, Politico, (12/01/10). «The robot armies at our borders. The EU is entering a new, and disturbing, phase in its efforts to police its borders» (<https://www.politico.eu/article/the-robot-armies-at-our-borders/>) ανακτήθηκε την 29/04/2018.

- Human Rights Watch, (12/06/2016). «Unwelcome guests: Greek police abuses of migrants in Greece» (<https://www.hrw.org/report/2013/06/12/unwelcome-guests/greek-police-abuses-migrants-athens>) ανακτήθηκε την 15/10/2018.
- Lanni, A. (29/02/2016). Open migration, A political laboratory: how Spain closed the borders to refugees» (<http://openmigration.org/en/analyses/a-political-laboratory-how-spain-closed-the-borders-to-refugees/>) ανακτήθηκε την 15/10/2018.
- Lethbridge, J. (2017). «Privatisation of migration & refugee services & other forms of state disengagement» Public Surives International Research Unit (PSIRU) (https://www.world-psi.org/sites/default/files/documents/research/final_psi_epsu_psi_ru_privatisation_of_migration_and_refugee_services.pdf) ανακτήθηκε την 11/05/2018.
- Medecins Sans Frontieres (MSF), (1/04/2014). «Invisible suffering» (<https://www.msf.org/invisible-suffering>) ανακτήθηκε την 28/05/2018.
- Morris, S. (23/07/2003). The Guardian, «Asylum seekers were locked in during fire» <https://www.theguardian.com/uk/2003/jul/23/immigration.immigrationandpublicservices> ανακτήθηκε την 15/10/2018.
- Nayef Al-Rodhan, (13/5/2009). «Multi-Sum security: Five distinct dimensions”, Center for Security Studies, ETH Zürich (<http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/124192/pdf>) ανακτήθηκε την 17/05/2018.
- Open Society Foundations, «Internment/Administrative detention under the Afghan and international law» (<https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/EnglishBagramQ%26A.pdf>) ανακτήθηκε την 4/06/2018.
- Peirce, B. & Partners, Medical Justice and the National Coalition of Anti-Deportation Campaigns, «Outsourcing abuse. The use and misuse of state-sanctioned force during the detention and removal of asylum seekers» (<http://www.medicaljustice.org.uk/wp-content/uploads/2016/03/outourcing-abuse.pdf>) ανακτήθηκε την 15/10/2018.

- Santos, Boaventura de Sousa, (2016). «Epistemologies of the South and the future» From the European South
http://www.boaventuradesousasantos.pt/media/Epistemologies%20of%20the%20south%20and%20the%20future_Poscolonialitalia_2016.pdf) ανακτήθηκε την 22/07/2018.
- Shrivastava, A. (6/04/2006). Spiegel Online, «Border trouble. Europe's new wall»
<http://www.spiegel.de/international/border-trouble-europe-s-new-wall-a-410178.html>) ανακτήθηκε την 15/10/2018.
- Standing, G. (2011). *The precariat. The new dangerous class*. Bloomsbury Academic, UK-USA, διαθέσιμο και ηλεκτρονικά
[https://www.hse.ru/data/2013/01/28/1304836059/Standing.%20The_Precariat_The_New_Dangerous_Class_-_Bloomsbury_USA\(2011\).pdf](https://www.hse.ru/data/2013/01/28/1304836059/Standing.%20The_Precariat_The_New_Dangerous_Class_-_Bloomsbury_USA(2011).pdf)) ανακτήθηκε την 22/03/2018.
- Sweet, E. «The securitization of migration in France – The shifting threat of migration: From a threat to culture to a source of terrorism»
<https://ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/36522/1/SWEET%2C%20Evan%20Robert%2020175.pdf>) ανακτήθηκε την 28/04/2018.
- United Nations Human Rights «The criminalization of irregular migration»
<https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/GlobalCompactMigration/CriminalisationIrregularImmigration.pdf>) ανακτήθηκε την 12/11/2018.
- UNDP 1994, «Human development report»
http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf) ανακτήθηκε την 24/04/2018.
- Vallet, É. (4/9/2017) «The border is no longer a line»
<http://www.mantlethought.org/international-affairs/border-no-longer-line>) ανακτήθηκε την 7/05/2018.
- Van der Woude, M. (2018). «Crimmigration, mobility and borders» στο Newsletter of the European Society of Criminology – Criminology in Europe, 17
<https://escnewsletter.org/tags/discussion-crimmigration>) ανακτήθηκε την 5/05/2018.

Victims and Corporations, «Victims and corporations. Implementation of directive 2012/29/EU for victims of corporate crimes and corporate violence» (<http://www.victimsandcorporations.eu/>) ανακτήθηκε την 28/05/2018.

Β΄ Επίσημα κείμενα

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (13/4/2006), ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚ αριθ.562/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:EL:PDF>) ανακτήθηκε την 3/05/2018.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (Ε.Ε.) 2016/1624 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/securing-eu-borders/legal-documents/docs/20161006/a_european_border_and_coast_guard_regulation_10092016_e1.pdf) ανακτήθηκε την 2/05/2018.

Νόμος 3875/2010, «Αιτιολογική έκθεση» (<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=xjxkOsYg1y4%3D&tabid=132>) ανακτήθηκε την 20/05/2018.

Νόμος 3671/2008 ΦΕΚ 129/A/3-7-2008 (<https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-suntheke/nomos-3671-2008-phek-129-a-3-7-2008.html>) ανακτήθηκε την 19/05/2018.

EUR- Lex, Οδηγία 2009/50/EK «σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό την απασχόληση υψηλής ειδίκευσης» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=celex:32009L0050>) ανακτήθηκε την 18/04/2018.

EUR – Lex, Οδηγία 2014/36/EK «σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής τρίτων χωρών με σκοπό την εποχιακή εργασία» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=celex%3A32014L0036>) ανακτήθηκε την 18/04/2018.

- EUR- Lex, Οδηγία 2003/86/EK «σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32003L0086>) ανακτήθηκε την 18/04/2018.
- EUR –Lex, Οδηγία 2003/109/EK «σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32003L0109>) ανακτήθηκε την 18/04/2018.
- EUR –Lex, Οδηγία 2004/114/EK «σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές, την ανταλλαγή μαθητών, την άμισθη πρακτική άσκηση ή την εθελοντική υπηρεσία» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32004L0114>) ανακτήθηκε την 18/04/2018.
- EUR –Lex, Οδηγία 2005/71/EK «σχετικά με την ειδική διαδικασία εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών για σκοπούς επιστημονικής έρευνας» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32005L0071>) ανακτήθηκε την 18/04/2018.
- EUR –Lex, Οδηγία 2014/66/EE «σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών στο πλαίσιο ενδοεταρικής μετάθεσης» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0066>) ανακτήθηκε την 18/04/2018.
- EUR-Lex: «Δικαιοσύνη, ελευθερία και ασφάλεια» (https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/justice_freedom_security.html?locale=el&root_default=SUM_1_CODED%3D23) ανακτήθηκε την 18/04/2018.
- EUR- Lex, «Πρόγραμμα της Στοκχόλμης» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0034>) ανακτήθηκε την 18/04/2018.
- EUR- Lex, «Το πρόγραμμα της Χάγης: 10 προτεραιότητες για την προσεχή πενταετία» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A116002>) ανακτήθηκε την 18/04/2018.
- EUR-Lex, «Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>) ανακτήθηκε την 17/04/2018.

EUR –Lex «Ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0240>.) ανακτήθηκε την 18/04/2018.

EUR-Lex, «Από το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (S.I.S. 1+) στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς S.I.S. II» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0010>) ανακτήθηκε την 8/05/2018.

EUR-Lex, «Σύστημα Eurodac» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133081>) ανακτήθηκε την 5/05/2018.

EUR-Lex, «κατανομή αρμοδιοτήτων» (<https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/competences.html>) ανακτήθηκε την 2/05/2018.

EUR-Lex, «Ο χώρος και η συνεργασία Σένγκεν» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133020>) ανακτήθηκε την 30/04/2018.

EUR-Lex, «Κώδικας συνόρων του Σένγκεν» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114514>) ανακτήθηκε την 21/04/2018.

Government of Canada, «2016 Public report on the terrorist threat to Canada» (<https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2016-pblc-rpr-trrst-thrt/index-en.aspx>) ανακτήθηκε την 25/05/2018.